

บทที่ 3

ลักษณะทั่วไปของกลุ่มอนุภาคในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และจังหวัดมุกดาหาร

เนื่องจากข้อมูลพื้นฐานทางภูมิศาสตร์ เศรษฐกิจ ประชากร เป็นข้อมูลที่มีความสำคัญ และเป็นพื้นฐานที่สามารถส่งผลกระทบต่อพัฒนาภูมิภาคและเมืองได้เป็นอย่างมาก ดังนั้นในบทนี้ จึงกล่าวถึงข้อมูลพื้นฐานของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยสังเขป และจังหวัดมุกดาหารในบทบาทระดับภาคเพื่อชี้ให้เห็นถึงภาพรวมและศักยภาพในการพัฒนาต่อไป

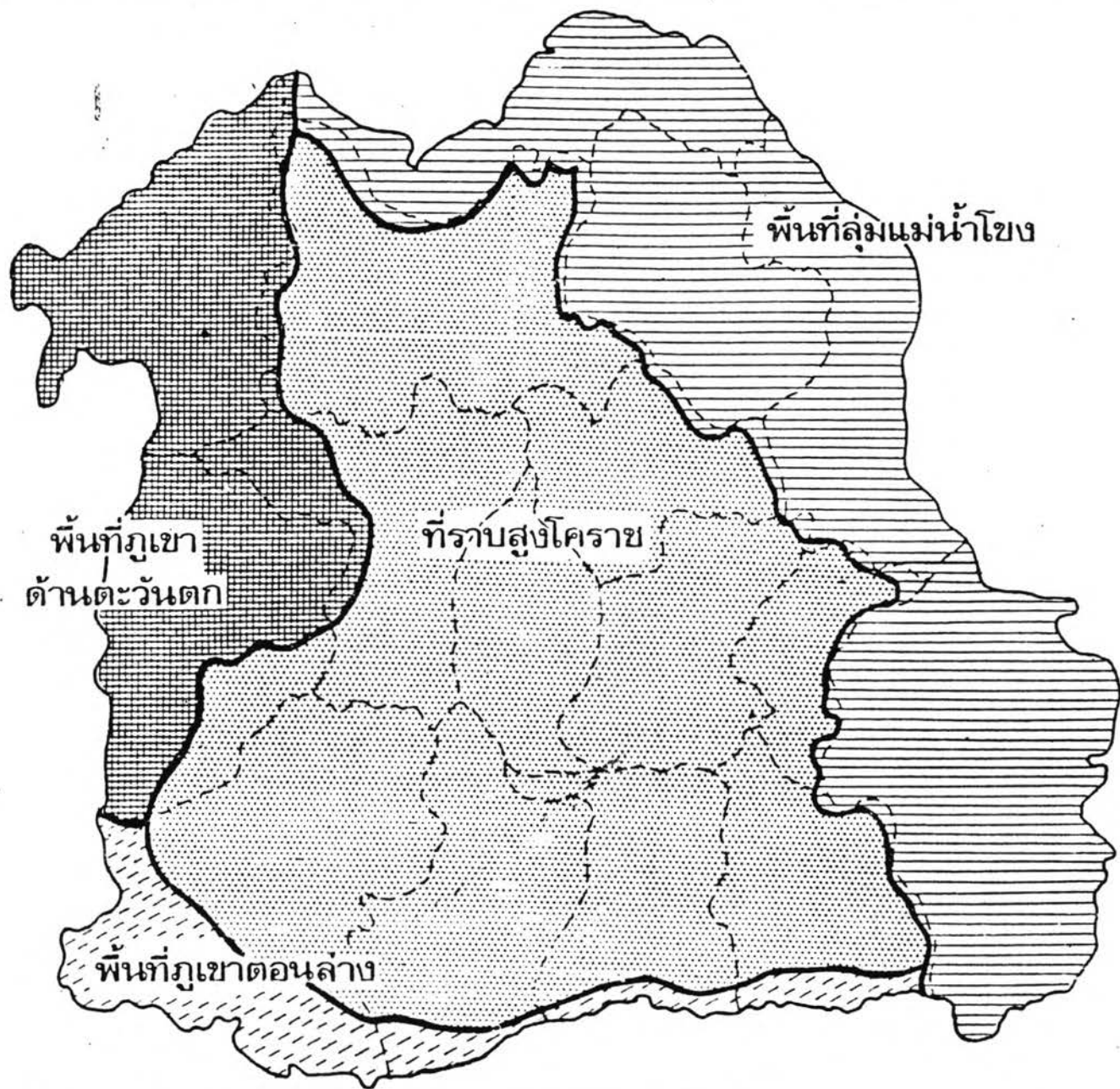
3.1 ลักษณะทางภูมิศาสตร์

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือหรือภาคอีสาน อยู่เหนือระดับน้ำทะเลปานกลาง 100-300 เมตร ลักษณะพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบสูง มีลักษณะเป็นที่ราบสลับเชิงเขา บางส่วนเป็นพื้นที่ราบลุ่มสลับลูกคลื่นลอนลาดถึงลูกคลื่นลอนชัน ลาดเอียงจากทิศตะวันตกไปทิศตะวันออก มีเทือกเขาที่เกิดจากการยกตัวขึ้นเป็นแนวของขอบที่ราบสูง ได้แก่ เทือกเขาภูพาน เทือกเขาเพชรบูรณ์ เทือกเขาดงพญาเย็น เทือกเขาสันกำแพง และเทือกเขาพนมดงรัก มีแอ่งที่ราบลุ่มขนาดใหญ่ 2 แอ่งได้แก่ แอ่งที่ราบลุ่มสกลนคร อยู่ทางตอนเหนือของภาค ครอบคลุมพื้นที่จังหวัดสกลนคร นครพนม หนองคายและอุดรธานี แอ่งที่ราบลุ่มโคราช อยู่ทางตอนกลางบางส่วนและตอนใต้ของภาค ครอบคลุมพื้นที่จังหวัด ชัยภูมิ ร้อยเอ็ด มหาสารคาม ขอนแก่น ยโสธร กาฬสินธุ์ นครราชสีมา สุรินทร์ บุรีรัมย์ ศรีสะเกษ และอุบลราชธานี

จังหวัดมุกดาหาร มีลักษณะพื้นที่คล้ายกับจังหวัดอื่นๆ ในภูมิภาค ส่วนใหญ่เป็นที่ราบสูงและภูเขา เป็นพื้นที่สูงด้านทิศตะวันตกและค่อยๆ ลาดเขาลงมาทางด้านทิศตะวันออกจนถึงแม่น้ำโขง ที่เป็นแนวกันเขตแดนระหว่างไทยกับ สปป.ลาว มีเขาดงบังอี่ต่อเนื่องมาจากเทือกเขาภูพานจากจังหวัดเลย เป็นภูเขาสำคัญของจังหวัด

3.1.1 ที่ตั้งและอาณาเขต

พิกัดทางภูมิศาสตร์ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตั้งอยู่ระหว่างละติจูดที่ 14 องศา 7 ฟลิปดาเหนือ (เขตเขาใหญ่ อ.ครบุรี จ.นครราชสีมา) กับละติจูดที่ 18 องศา 26 ฟลิปดาเหนือ (เขต

แนวทางการวางแผนพัฒนาจังหวัดมุกดาหาร
และพื้นที่เกี่ยวเนื่อง

แผนที่ 3.1

แสดงสภาพภูมิศาสตร์ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

สัญลักษณ์

- ที่ราบสูงโคราช
- พื้นที่ภูเขาด้านตะวันตก
- พื้นที่ภูเขาตอนล่าง
- พื้นที่ลุ่มแม่น้ำโขง
- เขตจังหวัด

ที่มา : สำนักงานสถิติแห่งชาติ

มาตราส่วน

เหนือ

บ้านสะงอ อ.บึงกาฬ จ.หนองคาย) และลองติจูดที่ 100 องศา 34 ฟลิปดา ตะวันออก (ตามแนวเขากู ไถ่ห้อย ส่วนหนึ่งของทิวเขาเพชรบูรณ์ 2 อ.น้ำแหว่ จ.เลย) กับลองติจูดที่ 105 องศา 38 ฟลิปดา ตะวันออก (เขตบ้านห้วยลา อ.ศรีเมืองใหญ่ จ.อุบลราชธานี) พื้นที่รวม 106 ล้านไร่ หรือ 168,854.35 ตารางกิโลเมตร หรือร้อยละ 32.91 ของพื้นที่ประเทศ มีเขตการปกครอง พื้นที่ 19 จังหวัด มีอาณาเขต ติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้านถึง 2 ประเทศ ได้แก่ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) และประเทศกัมพูชาประชาธิปไตย ดังนี้

- ทิศเหนือ ติดต่อกับประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
- ทิศตะวันออก ติดต่อกับประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
- ทิศตะวันตก ติดต่อกับจังหวัดสระบุรี เพชรบูรณ์และพิษณุโลก
- ทิศใต้ ติดต่อกับประเทศกัมพูชาประชาธิปไตย และจังหวัดปราจีนบุรี และสระแก้ว

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สามารถแบ่งพื้นที่ได้ 3 อนุภาค ตามลักษณะภูมิประเทศโครงข่ายคมนาคมและความคล้ายคลึงทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมได้ดังนี้

1. อีสานตอนบน ครอบคลุมพื้นที่ 6 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดเลย หนองบัวลำภู อุดรธานี หนองคาย สกลนคร และนครพนม มีพื้นที่รวม 50,188 ตร.กม. ตั้งอยู่ทางตอนเหนือของภาคติดกับ สปป.ลาว ของทิศเหนือและทิศตะวันออก
2. อีสานตอนกลาง ครอบคลุมพื้นที่ 7 จังหวัด ได้แก่จังหวัด ชัยภูมิ ขอนแก่น กาฬสินธุ์ มหาสารคาม ร้อยเอ็ด ยโสธร และมุกดาหาร มีพื้นที่รวม 52,437 ตร.กม. อยู่บริเวณตอนกลางของภาค ติดกับ สปป.ลาวทางทิศตะวันออก
3. อีสานตอนล่าง ครอบคลุมพื้นที่ 6 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดนครราชสีมา บุรีรัมย์ สุรินทร์ ศรีสะเกษ อำนาจเจริญและ อุบลราชธานี มีพื้นที่รวม 66,686 ตร.กม.ตั้งอยู่ตอนใต้ของภาคติดกับ ประเทศกัมพูชาประชาธิปไตยและสปป.ลาว

จังหวัดมุกดาหารเป็นเมืองชายแดนริมลำน้ำโขง ตั้งอยู่ด้านทิศตะวันออกของภาค ระหว่าง 1 พันละติจูด ที่ 16 องศา 21 ฟลิปดาเหนือ ถึง 16 องศา 21 ฟลิปดาเหนือ และลองติจูดที่ 104 องศา 5 ฟลิปดาตะวันออก ถึง 104 องศา 59 ฟลิปดาตะวันออก มีขนาดพื้นที่ 2,712,393 ไร่ หรือ 4,339.83 ตารางกิโลเมตร หรือร้อยละ 2.56 ของพื้นที่ภาค มีเขตปกครองครอบคลุม 7 อำเภอ มีอาณาเขต ติดต่อกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป. ลาว) ดังนี้

- ทิศเหนือ ติดต่อกับอำเภอนาแก จังหวัดนครพนม และอำเภอเต่างอย จังหวัดสกลนคร
- ทิศตะวันออก ติดต่อกับสาธารณรัฐประชาธิปไตย ประชาชนลาว (สปป.ลาว)
- ทิศตะวันตก ติดต่อกับอำเภอเขาวง อำเภอภูฉิมารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์

และอำเภอเมยวดี จังหวัดร้อยเอ็ด
 ทิศใต้ ติดต่อกับอำเภอเลิงนกทา จังหวัดยโสธร และอำเภอขามเฒ่า
 จังหวัดอำนาจเจริญ

3.1.2 ลักษณะภูมิประเทศ

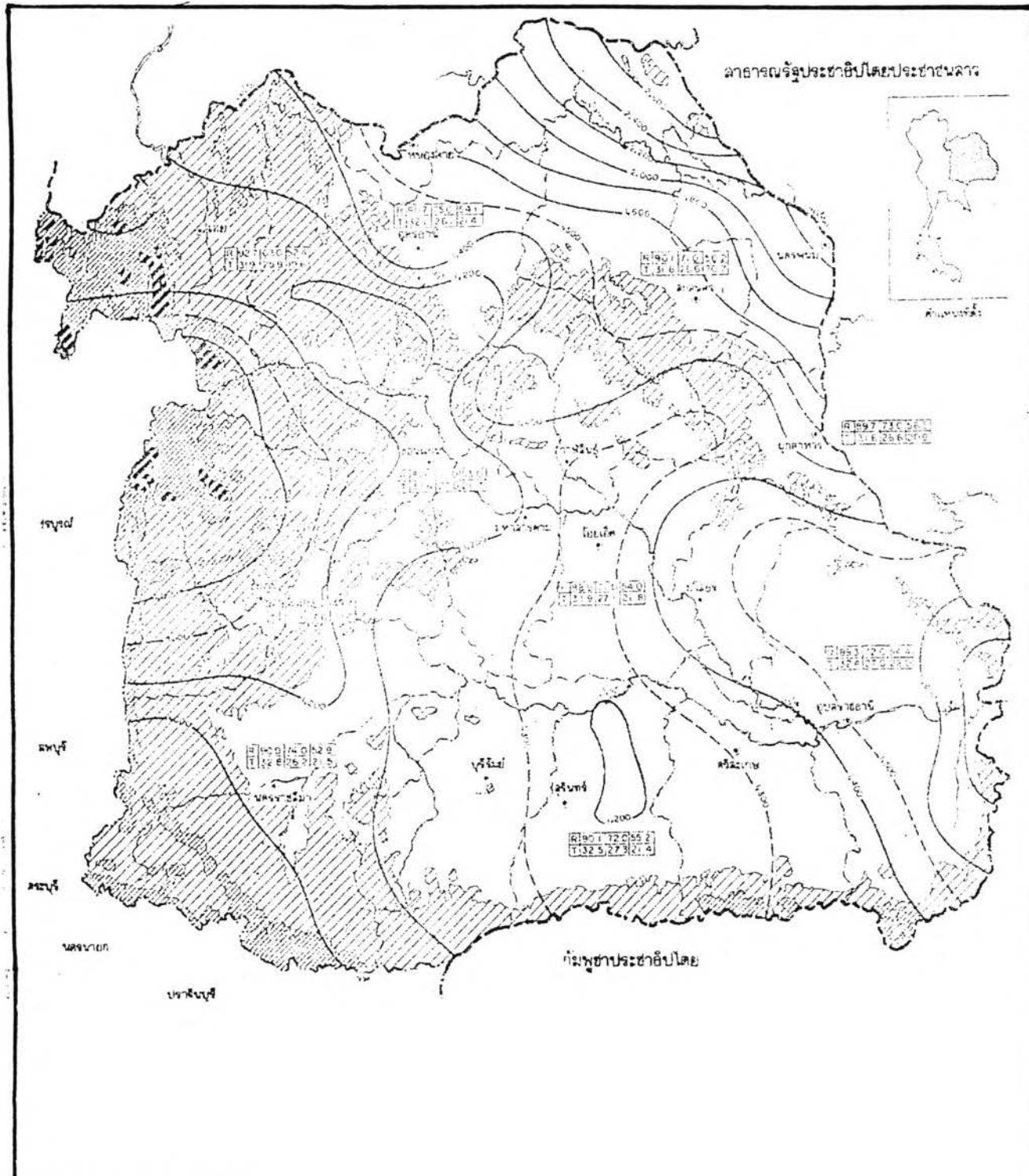
พื้นที่ส่วนใหญ่ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จะเป็นที่ราบสูงที่เกิดจากการแยกตัวของแผ่นดิน ด้านใต้และด้านตะวันตกออกจากที่ราบภาคกลาง โดย

อีสานตอนบนมีแนวเทือกเขาภูพานทอดผ่านในแนวตะวันตกเฉียงเหนือไปตะวันออกเฉียงใต้ จากจังหวัดเลยไปถึงจังหวัดมุกดาหาร มีแม่น้ำโขง เป็นแนวกันพรมแดนระหว่างประเทศไทย กับ สปป.ลาว ทางทิศเหนือและทิศตะวันออก บริเวณจังหวัดหนองคายและนครพนม

อีสานตอนกลาง มีแนวเทือกเขาเพชรบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิเป็นแนวกันภาคตะวันออกเฉียงเหนือออกจากภาคเหนือและภาคกลาง มีพื้นที่ลาดเอียงไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ ตามลักษณะทิศทางการไหลของแม่น้ำชี ซึ่งเป็นลำน้ำสำคัญที่ไหลผ่านตอนกลางของภาค ลงสู่มแม่น้ำโขง ทางทิศตะวันออกของภาคบริเวณจังหวัดมุกดาหาร

อีสานตอนล่าง มีเทือกเขาดงพญาเย็น จังหวัดนครราชสีมา เป็นแนวแบ่งภาคตะวันออกเฉียงเหนือออกจากภาคกลางเทือกเขาชันกำแพงอยู่ทางตอนล่างของภาคเป็นแนวแบ่งออกจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือและเทือกเขาพนมดงรัก เป็นแนวกันพรมแดนระหว่างประเทศไทยกับประเทศกัมพูชา ประชาธิปไตย (บริเวณจังหวัดบุรีรัมย์ สุรินทร์ และศรีสะเกษ) มีลำน้ำมูลไหลผ่านและเป็นลำน้ำสายหลักของอีสานใต้ไหลลงสู่มแม่น้ำโขง ที่เป็นแนวแบ่งพรมแดนระหว่างไทยกับสปป.ลาว ทางทิศตะวันออกของภาคบริเวณจังหวัดอำนาจเจริญ และอุบลราชธานี

สำหรับจังหวัดมุกดาหารมีภูเขาต้งบังอีเป็นภูเขาที่ต่อเนื่องมาจากเทือกเขาภูพาน มีลักษณะพื้นที่เป็นที่ราบสูง เหมือนจังหวัดอื่นๆ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ส่วนใหญ่เป็นที่ราบถึงที่ราบสูงประมาณร้อยละ 69 รองลงมาเป็นที่ภูเขาประมาณร้อยละ 18.5 ที่เหลือเป็นที่ราบลุ่มประมาณร้อยละ 12.5 พื้นที่ราบสูงจะกระจายอยู่ทั่วถึงจังหวัด ส่วนพื้นที่ภูเขาสวนใหญ่บริเวณทิศตะวันตกเฉียงเหนือของจังหวัด ส่วนบริเวณตอนกลางและตอนใต้พบเป็นหย่อมๆ พื้นที่ที่เป็นราบลุ่มกระจายอยู่ทั่วทั้งจังหวัดเป็นแนวแคบๆ ไม่มีที่ราบลุ่มเป็นผืนใหญ่ ลักษณะพื้นที่จะลาดเขาจากทิศตะวันตกไป ทิศตะวันออกจนถึง แม่น้ำโขง ทำให้มีลำน้ำหลายแห่งไหลจากทิศตะวันตกไปทางทิศตะวันออกลงสู่มแม่น้ำโขงเช่นกัน

ที่มา : สำนักงานสถิติแห่งชาติ

แนวทางการวางแผนพัฒนาจังหวัดมุกดาหารและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง

แผนที่ 3.2 แสดงลักษณะภูมิประเทศภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

สัญลักษณ์

	ความสูง 1,500 - 2,000 ม.
	ความสูง 1,000 - 1,500 ม.
	ความสูง 500 - 1,000 ม.
	ความสูง 200 - 500 ม.
	ความสูง 0 - 200 ม.

มาตราส่วน

3.1.3 ลักษณะภูมิอากาศ

สภาพภูมิอากาศของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นเขตร้อนชื้น อยู่ภายใต้อิทธิพลของลมมรสุมและลมพายุหมุนเขตร้อน โดยลมมรสุมที่พัดผ่านมีอยู่ 2 แบบ คือ ลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ และลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ ลักษณะอากาศเป็นแบบชวาานาในเขตร้อน คือ มีฤดู 3 ฤดู ดังนี้

ฤดูฝน เริ่มประมาณกลางเดือน พฤษภาคม ถึง เดือนตุลาคม โดยลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ จะตกชุกในเดือนสิงหาคมและกันยายน

ฤดูหนาว เริ่มประมาณเดือนตุลาคม-เดือนกุมภาพันธ์ โดยลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ จากไซบีเรีย และจีนอากาศจะหนาวและแห้งมาก

ฤดูร้อน เริ่มประมาณกลางเดือนกุมภาพันธ์-เดือนพฤษภาคม อาจจะมีร้อนถึงร้อนจัดในเดือนเมษายน สำหรับอิทธิพลลมพายุหมุนในลักษณะได้ฝุ่นพายุเขตร้อนหรือดีเปรสชันที่มีแหล่งกำเนิดจากทะเลจีนใต้ เมื่อพัดเข้ามาจะทำให้มีฝนตกหนักในปลายฤดูฝนหรือมีฝนตกติดต่อกันเป็นเวลานาน และทำให้เกิดภาวะน้ำท่วมได้

ภาคอีสานทั้งตอนบน ตอนกลางและตอนล่าง มีลักษณะอากาศคล้ายคลึงกัน คือฤดูร้อน ร้อนจัด ฤดูหนาวหนาวแห้งแล้ง ฤดูฝนจะตกหนักในปลายฤดู จังหวัดมุกดาหารมีลักษณะภูมิอากาศใกล้เคียงกันแต่จัดอยู่ในภูมิอากาศแบบฝนเมืองร้อน เฉพาะฤดู กล่าวคือเดือนที่หนาวที่สุดต้องมีอุณหภูมิมากกว่า 18° มีฝนตกตลอดปี แม้ในฤดูแล้งมีฝนตกในเดือนที่แล้งที่สุดประมาณ 50.8 มิลลิเมตร

ปริมาณน้ำฝนของภาคเฉลี่ยทั้งปีประมาณ 1,460 มิลลิเมตร เดือนกันยายนเป็นเดือนที่มีฝนตกชุกที่สุดในภาคอีสานตอนบนจังหวัดที่มีฝนตกมาก ได้แก่ จังหวัดนครพนม ประมาณ 2,000-2,400 มิลลิเมตร และเป็นจังหวัดที่ฝนตกมากที่สุดในภาคอีกด้วยรองลงมาได้แก่ จังหวัดหนองคาย สกลนคร อุดรธานี ส่วน จ.เลย เป็นจังหวัดที่มีฝนตกน้อยที่สุดในอีสานตอนบน อีสานตอนกลางมีฝนตกชุกในจังหวัดยโสธรและมุกดาหาร และมีฝนตกค่อนข้างน้อยในจังหวัดขอนแก่น, กาฬสินธุ์, มหาสารคาม, ร้อยเอ็ด, และชัยภูมิ สำหรับอีสานใต้ มีฝนตกชุก จังหวัดอุบลราชธานีและฝนตกค่อนข้างน้อยในจังหวัดนครราชสีมา สุรินทร์, บุรีรัมย์ และศรีสะเกษ

สำหรับจังหวัดมุกดาหารจัดว่ามีปริมาณน้ำฝนค่อนข้างมากในอีสานตอนกลาง มีฝนตกมากทางทิศใต้บริเวณอำเภอนิคมน้ำอ้อย บริเวณที่ฝนตกน้อยได้แก่ทิศตะวันตก บริเวณอำเภอคະະะอี เดือนที่มีปริมาณน้ำฝนมากที่สุด ได้แก่ เดือนสิงหาคม

ความชื้นสัมพัทธ์ของภาคโดยเฉลี่ยตลอดปีประมาณร้อยละ 72 และลดต่ำในฤดูหนาว อยู่

แนวทางการวางแผนพัฒนาจังหวัดมุกดาหาร
และพื้นที่เกี่ยวเนื่อง

แผนที่ 3.4

แสดงค่าเฉลี่ยปริมาณฝนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

สัญลักษณ์

— ค่าเฉลี่ยปริมาณฝนต่อปี (มม.)

ที่มา : สำนักงานสถิติแห่งชาติ

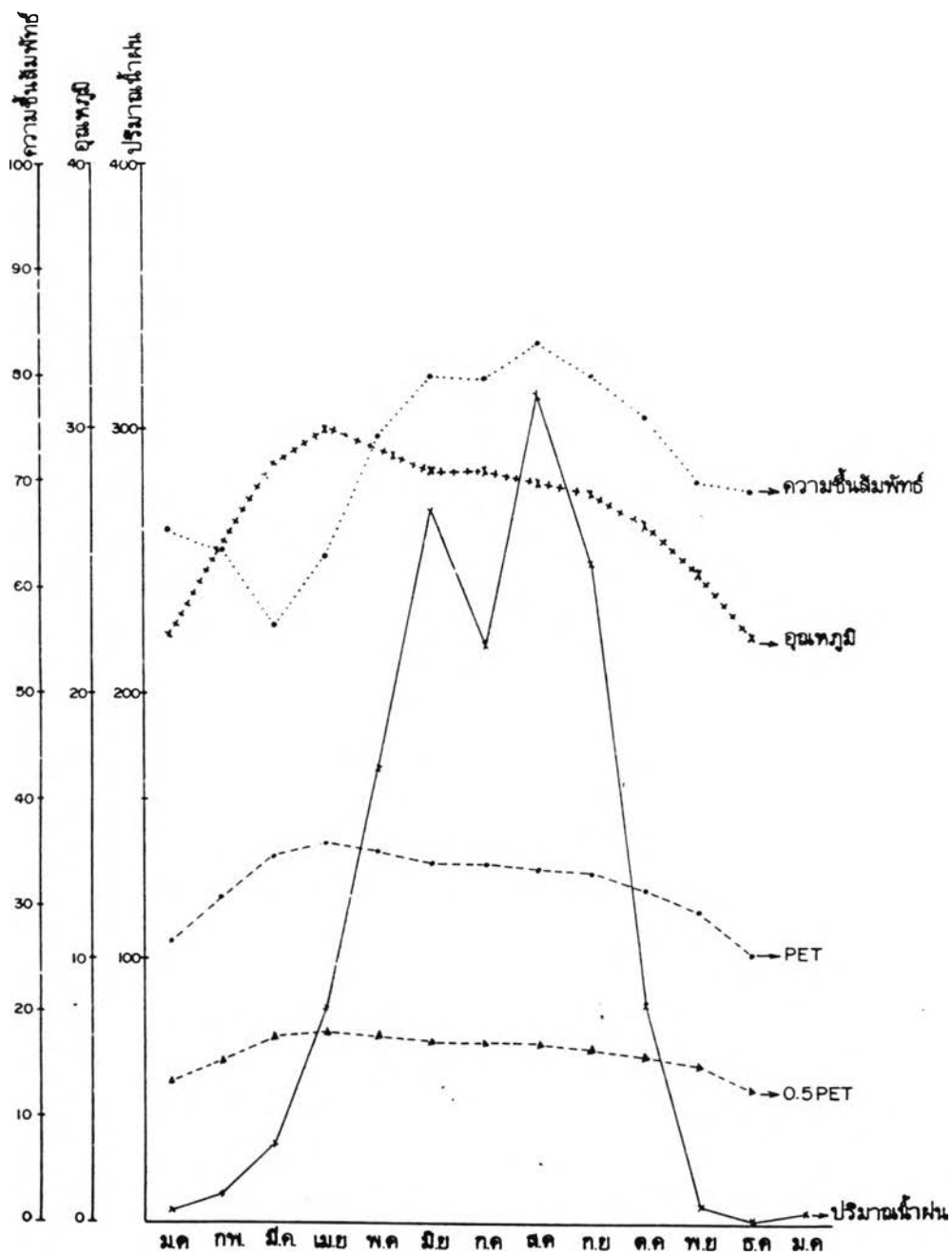
มาตราส่วน

เหนือ

ที่มา : สำนักงานจังหวัดมุกดาหาร

แนวทางการวางแผนพัฒนาจังหวัดมุกดาหารและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง

แผนภาพ 3.1 แสดงอุณหภูมิ ความชื้นสัมพัทธ์ จังหวัดมุกดาหาร

สัญลักษณ์

- ..... ความชื้นสัมพัทธ์
- ***** อุณหภูมิ
- x—x— ปริมาณน้ำฝน

ระหว่างร้อยละ 60-70 มีความชื้นสูงในฤดูฝน ช่วงเดือนสิงหาคมและกันยายน อาจจะมีมากกว่าร้อยละ 80 อีสานตอนบนเป็นบริเวณที่มีความชื้นมากที่สุด โดยเฉพาะบริเวณจังหวัดหนองคายและนครพนม รองลงมาเป็นอีสานตอนใต้และอีสานตอนกลางมีความชื้นสัมพัทธ์ต่ำสุด สำหรับมุกดาหารมีความชื้นสัมพัทธ์เฉลี่ยทั้งปีประมาณร้อยละ 71.8 จัดว่ามีความชื้นสัมพัทธ์ค่อนข้างสูง จังหวัดทางตะวันออกชายแดนแม่น้ำโขงมีความชื้นสัมพัทธ์สูงกว่าบริเวณอื่น

อุณหภูมิเฉลี่ยของภาคอยู่ระหว่าง 26-27 องศาเซลเซียส อุณหภูมิเฉลี่ยสูงสุดในช่วงฤดูร้อนประมาณ 36-37 องศาเซลเซียส อุณหภูมิเฉลี่ยต่ำสุดในช่วงฤดูหนาวประมาณ 16-17 องศาเซลเซียส บริเวณอีสานตอนบนมีอุณหภูมิต่ำกว่าอีสานตอนกลางและตอนล่าง ส่วนจังหวัดมุกดาหารมีอุณหภูมิเฉลี่ยทั้งปีประมาณ 26.7 องศาเซลเซียส อุณหภูมิเฉลี่ยต่ำสุด 21.2 องศาเซลเซียส เฉลี่ยสูงสุดประมาณ 30 องศาเซลเซียส

3.1.4 ทรัพยากรธรรมชาติ

ทรัพยากรธรรมชาติในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีอยู่หลายประเภท แม้ว่าในปัจจุบันจะมีปริมาณลดลงมากก็ตามทรัพยากรสำคัญ ได้แก่ ป่าไม้ แหล่งน้ำ แหล่งท่องเที่ยว ดิน และ แร่ธาตุ

1. ทรัพยากรป่าไม้

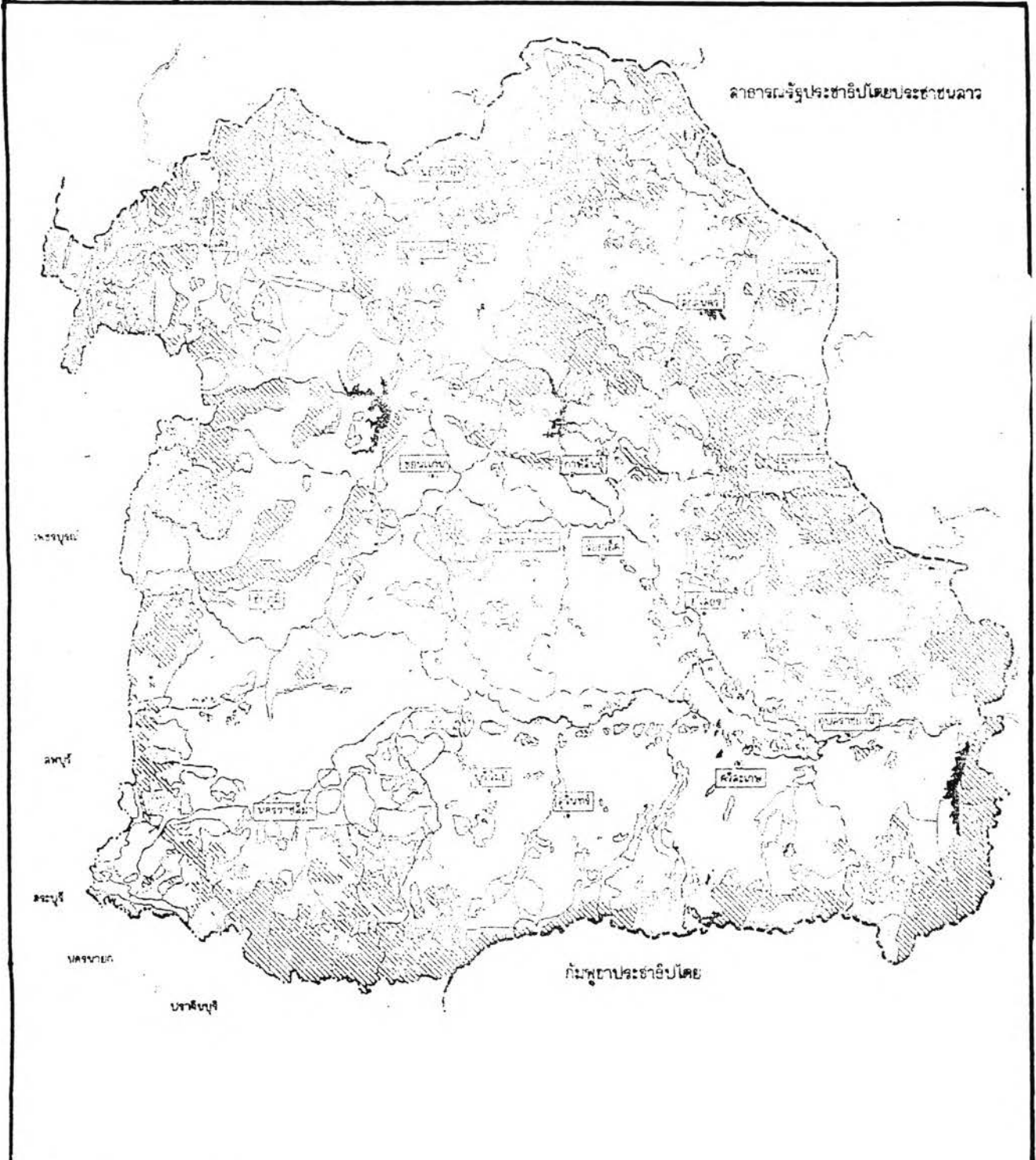
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีลักษณะเป็นป่าไม้ขนาดกลาง เป็นป่าโปร่งมีทุ่งหญ้าปนมาก ทำให้ถูกบุกรุกจับจองได้ง่าย จำแนกได้เป็น ป่าเต็งรังหรือป่าแดง (SAVANA) พื้นที่ 13,819 ตร.กม. ร้อยละ 53.38 รองลงมาเป็นป่าผลัดใบผสมหรือป่าเบญจพรรณ 2,618 ตร.กม. ร้อยละ 10.11 ป่าดงดิบ 9,305 ตร.กม. ร้อยละ 35.95 และป่าสน 144 ตร.กม. ร้อยละ 0.56 มีไม้ที่มีคุณค่าทางเศรษฐกิจหลายชนิด จำแนกได้ดังนี้

1. ป่าดงดิบแล้ง พบในเขตเทือกเขาสูงด้านตะวันตกและด้านใต้ของภาคบริเวณจังหวัดเลย ชัยภูมิ นครราชสีมา บุรีรัมย์ สุรินทร์ ศรีสะเกษ และอุบลราชธานี เป็นป่าไม้มีความหนาที่บมีไม้เศรษฐกิจอย่างไม้อย่าง ตะเคียน ตะแบก

2. ป่าดงดิบเขา พบเป็นหย่อมๆ บนภูเขาสูงกว่า 1,000 เมตรขึ้นไป บริเวณเทือกเขาเพชรบูรณ์ จังหวัดเลยเป็นแหล่งต้นน้ำลำธารที่สำคัญ เป็นป่าไม้หนาที่บแต่โปร่งกว่าป่าดิบชื้น มีเศรษฐกิจ ได้แก่ ไม้ตะเคียน ไม้ยาง

3. ป่าสน พบได้ทั่วไปในบริเวณที่มีความสูงมากกว่า 700 เมตร ยกเว้นที่จังหวัดศรีสะเกษ และสุรินทร์ ที่มีความสูง 120-130 เมตร และป่าสนล้วนๆ และพบได้ในจังหวัดอุบลราชธานี และเลย มีไม้เศรษฐกิจ ได้แก่ ไม้เต็ง ไม้รัง

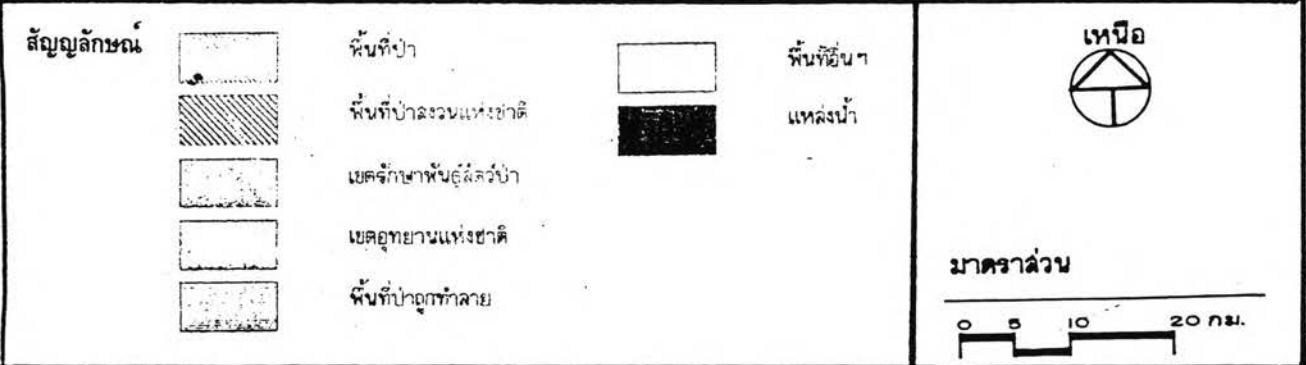
4. ป่าแดงหรือป่าเต็งรัง เดิมเป็นป่าที่มีมากที่สุดในภาคบริเวณแอ่งโคราชและแอ่ง

ที่มา: กรมการผังเมือง

แนวทางการวางแผนพัฒนาจังหวัดมุกดาหารและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง

แผนที่ 3.5 แสดงบริเวณป่าไม้ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ตารางที่ 3.1 แสดงเนื้อที่ป่าไม้ภาคตะวันออกเฉียงเหนือรายจังหวัด ปี 2531 - 2538

จังหวัด	พื้นที่จังหวัด (ไร่)	พื้นที่ป่าไม้ที่เหลืออยู่ (ไร่)					อัตราการลดลงของ พื้นที่ป่าไม้ (ร้อยละ)	พื้นที่ป่าไม้ต่อพื้นที่จังหวัด (ร้อยละ)	
		2531	2532	2534	2536	2538		2531	2538
อุดรธานี	7,331,441	1,498,796	1,496,875	1,372,343	1,175,637	1,170,325	(21.91)	20.44	15.96
เลย	7,140,382	2,050,375	2,050,000	1,834,823	1,827,542	1,820,042	(11.23)	28.71	25.49
หนองบัวลำภู	2,411,926	-	-	-	187,501	186,564	*-0.49	-	7.74
หนองคาย	4,582,675	339,609	337,500	307,500	302,613	293,863	(13.47)	7.41	6.41
สกลนคร	6,003,602	986,406	980,000	898,125	885,313	870,469	(11.75)	16.43	14.50
นครพนม	3,445,418	401,550	400,000	371,562	356,875	353,750	(11.90)	11.65	10.27
ขอนแก่น	6,803,744	582,187	573,125	527,343	520,863	509,613	(12.46)	8.55	7.44
ชัยภูมิ	7,986,429	1,971,471	1,966,250	1,959,218	1,923,595	1,911,408	(3.04)	24.68	23.93
มหาสารคาม	3,307,302	31,640	30,625	23,906	21,798	21,173	(33.08)	0.95	0.64
ร้อยเอ็ด	5,187,156	141,250	138,750	121,875	119,219	118,125	(16.37)	2.72	2.28
กาฬสินธุ์	4,341,716	403,281	398,125	374,062	372,503	371,408	(7.90)	9.28	8.55
ยโสธร	2,601,040	302,539	300,000	243,750	240,782	236,251	(21.11)	11.63	9.08
มุกดาหาร	2,712,394	970,400	965,000	845,468	841,675	838,863	(13.55)	35.77	30.93
นครราชสีมา	12,808,728	1,613,577	1,610,625	1,462,656	4,433,591	1,411,062	(12.55)	12.59	11.02
บุรีรัมย์	6,451,178	373,468	372,500	335,000	330,938	329,532	(11.76)	5.78	5.11
สุรินทร์	5,077,535	212,654	211,251	187,343	173,906	171,875	(19.17)	4.18	3.39
ศรีสะเกษ	5,524,985	496,953	491,250	466,562	453,984	451,172	(9.21)	8.99	8.17
อุบลราชธานี	9,840,026	2,432,124	2,429,375	2,292,656	1,568,985	1,559,610	(36.87)	24.71	15.85
อำนาจเจริญ	1,975,750	-	-	-	683,281	665,312	*-3.62	-	33.67
รวมทั้งหมด	105,533,963	14,808,342	14,741,250	13,624,192	13,420,600	13,290,417	(10.25)	14.03	12.59

ที่มา กรมป่าไม้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

หมายเหตุ * จังหวัดอำนาจเจริญและหนองบัวลำภูเป็นอัตราการลดลงของพื้นที่ป่าไม้ระยะ 1 ปี

สกลนครแต่ปัจจุบันเหลืออยู่บริเวณที่ลาดเชิงเขาอีสานตอนใต้ สูงไม่เกิน 1,000 เมตร เป็นป่าโปร่ง มีไม้เศรษฐกิจ ได้แก่ ไม้เต็ง ไม้รัง ไม้มะค่า ประดู่ ตะแบก

5. ป่าพรุ เดิมเคยมีอยู่บริเวณลุ่มน้ำชี ลุ่มน้ำมูล แต่ปัจจุบันกลายเป็นพื้นที่เกษตรกรรม ยังพบได้บริเวณ จังหวัดหนองคายและอุบลราชธานี

อาจกล่าวได้ว่าป่าไม้ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปัจจุบันเหลืออยู่บริเวณแนวเทือกเขาฝั่งตะวันตกและด้านใต้ของภาค ส่วนบริเวณอื่นเป็นป่าขนาดย่อมทั้งนี้เนื่องจากพื้นที่ป่าถูกบุกรุกกลายเป็นพื้นที่เกษตรกรรมมากขึ้น ปัจจุบันจะพบผืนป่าในเพียงบางส่วนของพื้นที่ เช่น พื้นที่อีสานตอนบน จะพบผืนป่าดงดิบและป่าสนเฉพาะในจังหวัดเลย และป่าพรุในจังหวัดหนองคาย ส่วนพื้นที่อีสานตอนกลางจะพบผืนป่าดงดิบเฉพาะในจังหวัดชัยภูมิ และพบในบางส่วนของเขาดงบังอี ในจังหวัดมุกดาหารบริเวณต่อเนื่องมาจากเทือกเขาภูพาน พื้นที่ส่วนใหญ่ของจังหวัดเป็นที่ราบสลับป่า ทำให้ไม่มีผืนป่าขนาดใหญ่สำหรับอีสานตอนใต้ พบป่าดงดิบในจังหวัดนครราชสีมา, บุรีรัมย์, สุรินทร์, ศรีสะเกษ และบางส่วนของจังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งมีแนวเทือกเขาทางด้านใต้ตั้งอยู่ และยังมีป่าสนในจังหวัดสุรินทร์ ศรีสะเกษ และอุบลราชธานี รวมทั้งพบป่าพรุในจังหวัดอุบลราชธานี นับได้ว่าอีสานใต้ยังมีความหลากหลายของป่าเหลืออยู่มากที่สุด

จากการสำรวจพื้นที่ป่าไม้ของกรมป่าไม้ระหว่างปี 2531-2538 พบว่า ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีพื้นที่ป่าไม้ทั้งสิ้น 14,808,342 ไร่ หรือร้อยละ 14.03 ของพื้นที่ภาค ลดลงเหลือ 13,290,417 ไร่ หรือร้อยละ 12.59 ของพื้นที่ภาคมีอัตราการลดลงของพื้นที่ป่าร้อยละ 10.25 สามารถจำแนกได้เป็น

พื้นที่ป่าไม้อีสานตอนบนมีพื้นที่ป่าไม้เหลืออยู่มากที่สุด 5,276,738 ไร่ หรือร้อยละ 35.63 ของพื้นที่ป่าไม้ภาค ร้อยละ 17 ของพื้นที่อีสานตอนบนและลดลงเหลือ 4,695,013 ไร่ หรือร้อยละ 31.70 ของพื้นที่ป่าไม้ภาคและร้อยละ 15.18 ของพื้นที่อีสานตอนบน ในช่วงเวลาเดียวกัน มีอัตราการลดลงสูงที่สุดร้อยละ 11.02 จังหวัดเลยมีพื้นที่ป่าไม้มากที่สุดในอีสานตอนบน คิดเป็นร้อยละ 39 ของป่าไม้อีสานตอนบนและเป็นลำดับที่ 2 ของภาค มีเนื้อที่ป่า 1,820,042 ไร่ หรือร้อยละ 25.49 ของพื้นที่จังหวัด และจังหวัดหนองคายมีพื้นที่ป่าน้อยที่สุดร้อยละ 6.41 ของพื้นที่จังหวัดและจังหวัดอุดรธานี มีอัตราการลดลงของพื้นที่ป่ามากที่สุดร้อยละ 21.91

อีสานตอนกลางมีพื้นที่ป่าไม้เหลืออยู่น้อยที่สุด 4,402,768 ไร่ หรือร้อยละ 29.73 ของพื้นที่ป่าไม้ภาคและร้อยละ 13.36 ของพื้นที่อีสานตอนกลาง ลดลงเหลือ 4,006,841 ไร่ หรือร้อยละ 30.14 ของพื้นที่ป่าไม้ภาคและร้อยละ 12.16 ของพื้นที่อีสานตอนกลางในช่วงเวลาเดียวกัน มีอัตราการลดลงของพื้นที่ป่าต่ำสุดร้อยละ 6.99 จังหวัดชัยภูมิมียพื้นที่ป่าไม้มากที่สุดในอีสานตอนกลางและภาค มีพื้นที่ป่าไม้ 1,911,408 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 48 ของพื้นที่ป่าไม้อีสานตอนกลาง หรือร้อยละ 23.93 ของพื้นที่จังหวัด แต่

ตารางที่ 3.2 แสดงการเปรียบเทียบพื้นที่ป่าไม้ระหว่างภาค อีสานตอนกลาง และมุกดาหาร ปี2531-2538

ปีพ.ศ.	พื้นที่ป่าไม้ที่เหลืออยู่ (ไร่)						อัตราการลดลงของพื้นที่ป่าไม้ (ร้อยละ)		
	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	ร้อยละ	อีสานตอนกลาง	ร้อยละ	จังหวัดมุกดาหาร	ร้อยละ	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	อีสานตอนกลาง	จังหวัดมุกดาหาร
2531	14,808,342	14.03	4,402,768	13.36	970,400	35.78	-	-	-
2532	14,741,250	13.97	4,371,875	13.27	965,000	35.58	-0.45	-0.7	-0.57
2534	13,624,192	12.91	4,095,622	12.43	845,468	31.18	-7.57	-6.31	-12.37
2536	13,420,600	12.72	4,040,435	12.26	841,675	31.04	-1.49	-1.34	-0.44
2538	13,290,417	12.59	4,006,841	12.16	838,863	30.92	-0.97	-0.83	-0.33

ที่มา : กรมป่าไม้ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

เมื่อคิดเป็นสัดส่วนกับพื้นที่จังหวัด กลับพบว่าจังหวัดมุกดาหารมีพื้นที่ป่าไม้เหลืออยู่มากที่สุด 838,863 ไร่ หรือร้อยละ 30.93 ของพื้นที่จังหวัด มีอัตราการลดลงของพื้นที่ป่าร้อยละ 13.55 เมื่อนำไปเปรียบเทียบกับพื้นที่ป่าไม้อีสานตอนกลางและภาคพบว่าจังหวัดมุกดาหารมีพื้นที่ป่าไม้ร้อยละ 21 ของพื้นที่ป่าไม้อีสานตอนกลางและร้อยละ 6 ของพื้นที่ป่าไม้ภาค แสดงให้เห็นถึงความอุดมสมบูรณ์ในทรัพยากรป่าไม้ของจังหวัดมุกดาหาร มีเหลืออยู่มากกว่าจังหวัดอื่น ๆ ในภูมิภาคเดียวกัน

สำหรับอีสานตอนล่างมีพื้นที่ป่าไม้รวม 5,128,776 ไร่ หรือร้อยละ 34.63 ของพื้นที่ ป่าไม้ภาค และร้อยละ 12.30 ของพื้นที่อีสานล่าง ลดลงเหลือ 4,588,563 ไร่ หรือร้อยละ 34.52 ของพื้นที่ภาค และร้อยละ 11 ของ พื้นที่อีสานล่าง ในช่วงเวลาเดียวกัน มีอัตราการลดลงของพื้นที่ป่าไม้ ร้อยละ 10.53 จังหวัดอุบลราชธานี มีพื้นที่ป่าไม้เหลืออยู่มากที่สุด 1,559,610 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 34 ของพื้นที่ป่าไม้อีสานตอนล่าง หรือร้อยละ 15.85 ของพื้นที่จังหวัด และมีอัตราการลดลงของพื้นที่ป่าไม้สูงที่สุดในอีสานล่างและภาคร้อยละ 35.87 แต่จังหวัด อำนาจเจริญกลับมีพื้นที่ป่าสูงสุดเมื่อเทียบกับขนาดพื้นที่จังหวัดคิดเป็นร้อยละ 33.67 ของพื้นที่จังหวัด และจังหวัดสุรินทร์มีพื้นที่ป่าไม้เหลือน้อยที่สุด 171,875 ไร่หรือร้อยละ 3.39 ของพื้นที่จังหวัด

พื้นที่ป่าไม้ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ กระจายอยู่มากที่สุดในอีสานตอนบนรองลงมาได้แก่ อีสานตอนล่างและอีสานตอนกลางมีร้อยละ 4.41, 4.34 และ 3.79 ของพื้นที่ภาคตามลำดับ แต่เมื่อนำไปเทียบสัดส่วนกับพื้นที่ป่าไม้ทั้งภาคกลับพบว่า อีสานตอนล่างมีพื้นที่ป่าไม้ เหลืออยู่มากที่สุดรองลงมาได้แก่ อีสานตอนบนและอีสานตอนกลางมีร้อยละ 34.52, 31.70 และ 30.14 ของพื้นที่ป่าไม้ทั้งภาค ตามลำดับ และเมื่อเปรียบเทียบกับสัดส่วนของขนาดพื้นที่แต่ละอนุภาค พบว่าอีสานตอนบนมีป่าไม้เหลืออยู่หนาแน่นที่สุด รองลงมาได้แก่อีสานตอนล่างและอีสานตอนกลางมีร้อยละ 15.18, 12.16 และ 11 ของพื้นที่แต่ละอนุภาค ขณะเดียวกัน อีสานตอนบนมีอัตราการลดลงของพื้นที่ป่าสูงที่สุดตามมาด้วยอีสานตอนล่างและอีสานตอนกลางมีร้อยละ 11.02, 10.53 และ 8.99 ตามลำดับ สรุปได้ว่า พื้นที่อีสานตอนล่างมีพื้นที่ป่าเหลืออยู่มากที่สุดจากพื้นที่ป่าทั้งหมด แต่อีสานตอนบนมีพื้นที่ป่าไม้กระจายอยู่หนาแน่นมากกว่าเนื่องจากมีพื้นที่ขนาดเล็กที่สุด ขณะเดียวกันมีอัตราการลดลงของพื้นที่ป่าสูงที่สุด สำหรับอีสานตอนกลางมีพื้นที่ป่าเหลือน้อยที่สุดและมีอัตราการลดลงต่ำสุดในภาค นอกจากนี้ยังพบว่าบริเวณพื้นที่ 5 จังหวัด ที่มีเส้นทางคมนาคมเชื่อมโยงกัน ได้แก่ จังหวัดนครพนม, กาฬสินธุ์, ยโสธร, อำนาจเจริญและมุกดาหาร เป็นบริเวณที่มีพื้นที่ป่าเหลืออยู่ค่อนข้างสูงเกือบร้อยละ 20 ของพื้นที่ภาคและเป็นบริเวณที่มีอัตราการลดลงของพื้นที่ป่าไม้ค่อนข้างต่ำมาก อีกด้วย

สำหรับพื้นที่ป่าไม้ของจังหวัดมุกดาหาร ส่วนใหญ่อยู่บนที่ราบสูงที่เป็นภูเขาและป่าอยู่ติดตะวันตกและทิศใต้ ได้แก่ เขาดงบังอี ซึ่งบางพื้นที่ยังคงสภาพเป็นป่าดงดิบ บริเวณตอนกลางของจังหวัดที่เป็นที่ราบและที่ราบสลับเขา มีลักษณะป่าเต็งรัง มีพันธุ์ไม้ที่มีค่าทางเศรษฐกิจอย่างไม้มยาง, ไม้

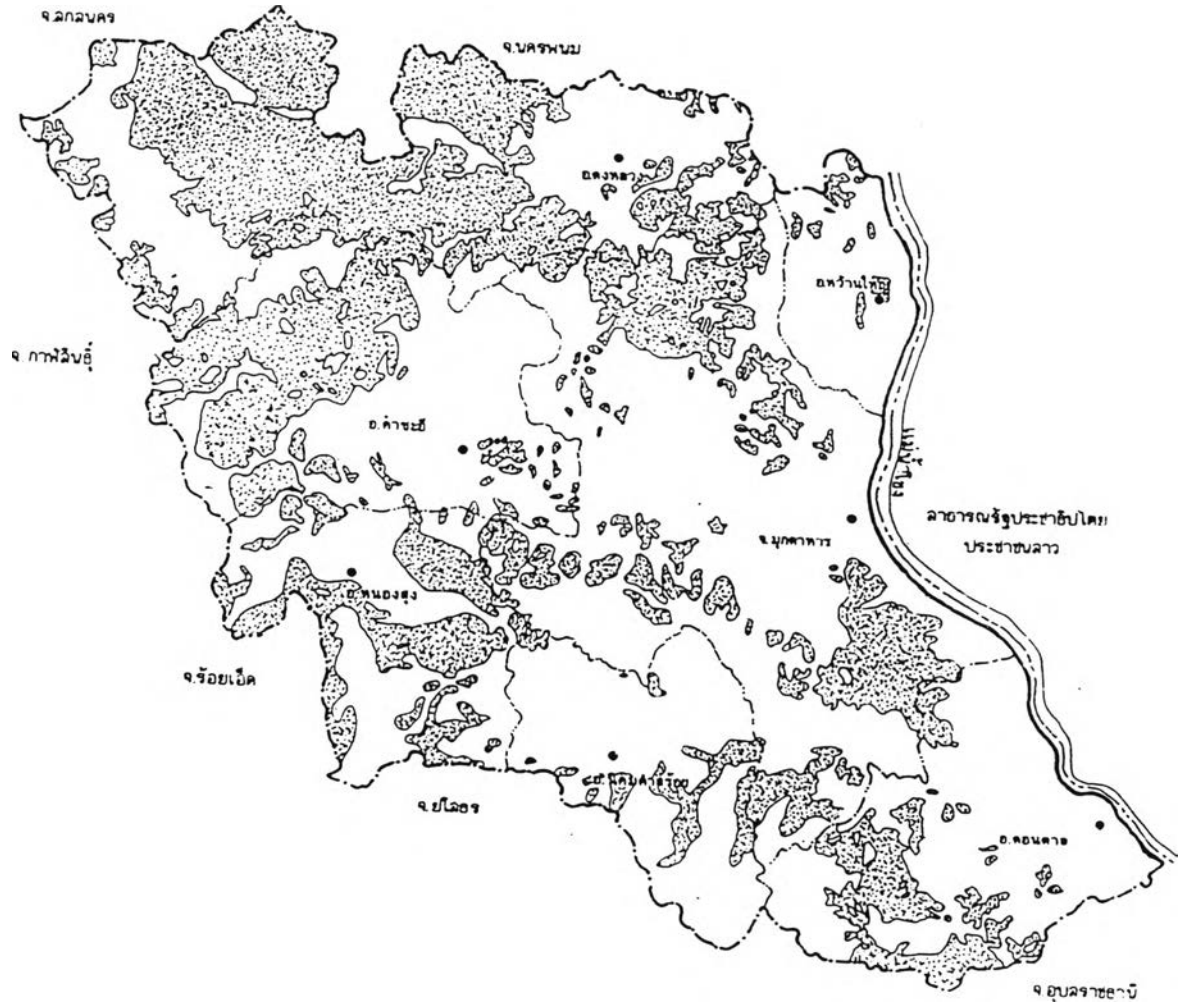
ตะเคียนทอง, ไม้รังชัน, ไม้มะค่าโมง, ไม้ประดู่และไม้พยุง เป็นต้น ส่วนด้านตะวันออกจะเป็นพื้นที่ราบ สลับป่า จังหวัดมุกดาหารมีพื้นที่ป่ามากเป็นลำดับที่ 7 ของภาค แสดงให้เห็นว่าจังหวัดมุกดาหารเป็น พื้นที่ที่มีป่าไม้เหลืออยู่จำนวนมาก แม้ว่ามีอัตราการลดลงของพื้นที่ป่าจะสูงเป็นลำดับที่ 7 ของภาคด้วย เช่นกัน

พื้นที่ป่าจังหวัดมุกดาหารส่วนใหญ่ หนาแน่นที่บริเวณทิศตะวันตกค่อนไปทางเหนือของจังหวัด หรือพื้นที่อำเภอดงหลวงเป็นส่วนใหญ่ เนื่องจากเป็นบริเวณที่มีการต่อเนื่องมาจากเทือกเขาภูพาน จังหวัดสกลนคร ปัจจุบันจังหวัดมุกดาหาร มีพื้นที่ป่าไม้ประกอบด้วยป่าสงวนแห่งชาติ 13 ป่า จำแนก เป็นป่าเศรษฐกิจ 610,337 ไร่ และป่าอนุรักษ์ 1,073,825 ไร่ รวมเป็นพื้นที่ 1,684,162 ไร่ สงมอบให้ สบก.ออกเอกสารสิทธิ์ 311,097 ไร่ และมีพื้นที่ที่ยังคงสภาพป่าอยู่ 915,433 ไร่ เป็นป่าเสื่อมโทรม 223,768 ไร่ และมีราษฎรอาศัยอยู่ในเขตป่า 14 ตำบล 5,271 ครอบครัว ประชากรประมาณ 30,479 คน (ข้อมูลจากการ สทก.) และมีป่าไม้ถาวรซึ่งเป็นพื้นที่อนุรักษ์รวม 5 ป่า จำแนกเป็นอุทยานแห่งชาติ 3 ป่า มีพื้นที่ 301,968 ไร่ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ภูสีฐาน 127,337 ไร่ และเขตห้ามล่าสัตว์ป่าถ้ำผา ทิพย์พื้นที่ 114,229 ไร่ รวมทั้งสิ้น 543,534 ไร่ รวมแล้วจังหวัดมุกดาหารมีป่าไม้สงวนและป่าไม้ถาวร 2,27,696 ไร่ หรือร้อยละ 82 ของพื้นที่จังหวัดโดยไม่ได้หักพื้นที่ซ้อนทับออก จัดได้ว่ามีพื้นที่ป่าไม้เหลือ อยู่จำนวนมาก โดยเฉพาะเมื่อเทียบกับพื้นที่ป่าไม้ของภาค จะพบว่าจังหวัดมุกดาหารเป็นพื้นที่สีเขียว หรือเป็นบริเวณป่าไม้ที่สำคัญแห่งหนึ่งของภาคที่เหลืออยู่

นอกจากนี้จังหวัดมุกดาหารยังมีป่าไม้อีกประเภทหนึ่ง นั่นคือป่าชุมชนในปี 2537 ได้มีการ สสำรวจป่าชุมชน จำนวน 10 ป่า ตั้งอยู่ในเขตอำเภอนองสูงเป็นส่วนมากถึง 4 ป่า รองลงมาได้แก่ อำเภอคำชะอี อำเภอเมือง และ อำเภอดอนตาล จำนวน 3,2,1 ป่าตามลำดับ ลักษณะป่าชุมชนเป็น เหมือนที่สาธารณะที่ทุกคนในชุมชนมาใช้ประโยชน์ได้และต้องช่วยกันดูแลรักษา ส่วนใหญ่จะเป็นป่า เบญจพรรณที่ค่อนข้างสมบูรณ์มีไม้หลายชนิด เช่น ไม้เต็งรังไม้มะค่าโมง ไม้ประดู่ ไม้ตะแบก เป็นต้น ส่วนใหญ่ป่าชุมชนมีไว้ใช้ในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา และเป็นป่าใช้สอย บางแห่งเป็นที่ตั้งของ วัด และสำนักสงฆ์ หน่วยงานที่รับผิดชอบ ได้แก่ สภาตำบล และคณะกรรมการหมู่บ้าน

สรุปได้ว่าพื้นที่ป่าไม้ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือจะอยู่ในพื้นที่อีสานตอนบนและอีสานตอน ล่าง มากกว่าอีสานตอนกลางซึ่งมีป่าไม้ถูกบุกรุกทำลายไปน้อยที่สุด 395,927 ไร่ หรือร้อยละ 1.2 ของ พื้นที่อีสานตอนกลางเฉลี่ยปีละ 49,491 ไร่ ขณะที่อีสานตอนบนและตอนล่างมีพื้นที่ป่าไม้ถูกบุกรุก ทำลาย 581,725 ไร่และ 540,213 ไร่ เฉลี่ยปีละ 72,716 ไร่ 67,527 ไร่ ตามลำดับ สังเกตได้ว่าจังหวัด บริเวณริมฝั่งตะวันตกและตะวันออกของภาคเป็นบริเวณที่มีป่าไม้เหลืออยู่มาก รวมทั้งกลุ่มจังหวัดที่มี พื้นที่เกี่ยวเนื่องกับจังหวัดมุกดาหาร ก็เป็นกลุ่มจังหวัดที่มีป่าไม้เหลืออยู่ค่อนข้างมากและมีอัตราการลด ลงค่อนข้างต่ำ และจังหวัดมุกดาหารมีพื้นที่ป่าไม้สูงเป็นลำดับที่ 2 ของกลุ่มพื้นที่เกี่ยวเนื่องซึ่งชี้ให้เห็น

ที่มา : สำนักงานป่าไม้จังหวัด

แนวทางการวางแผนพัฒนาจังหวัดมุกดาหารและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง

แผนที่ 3.6 แสดงพื้นที่ป่าไม้จังหวัดมุกดาหาร

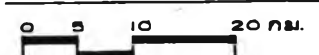
สัญลักษณ์

- ขอบเขตอำเภอ
- ขอบเขตจังหวัด
- เขตป่าไม้

เหนือ

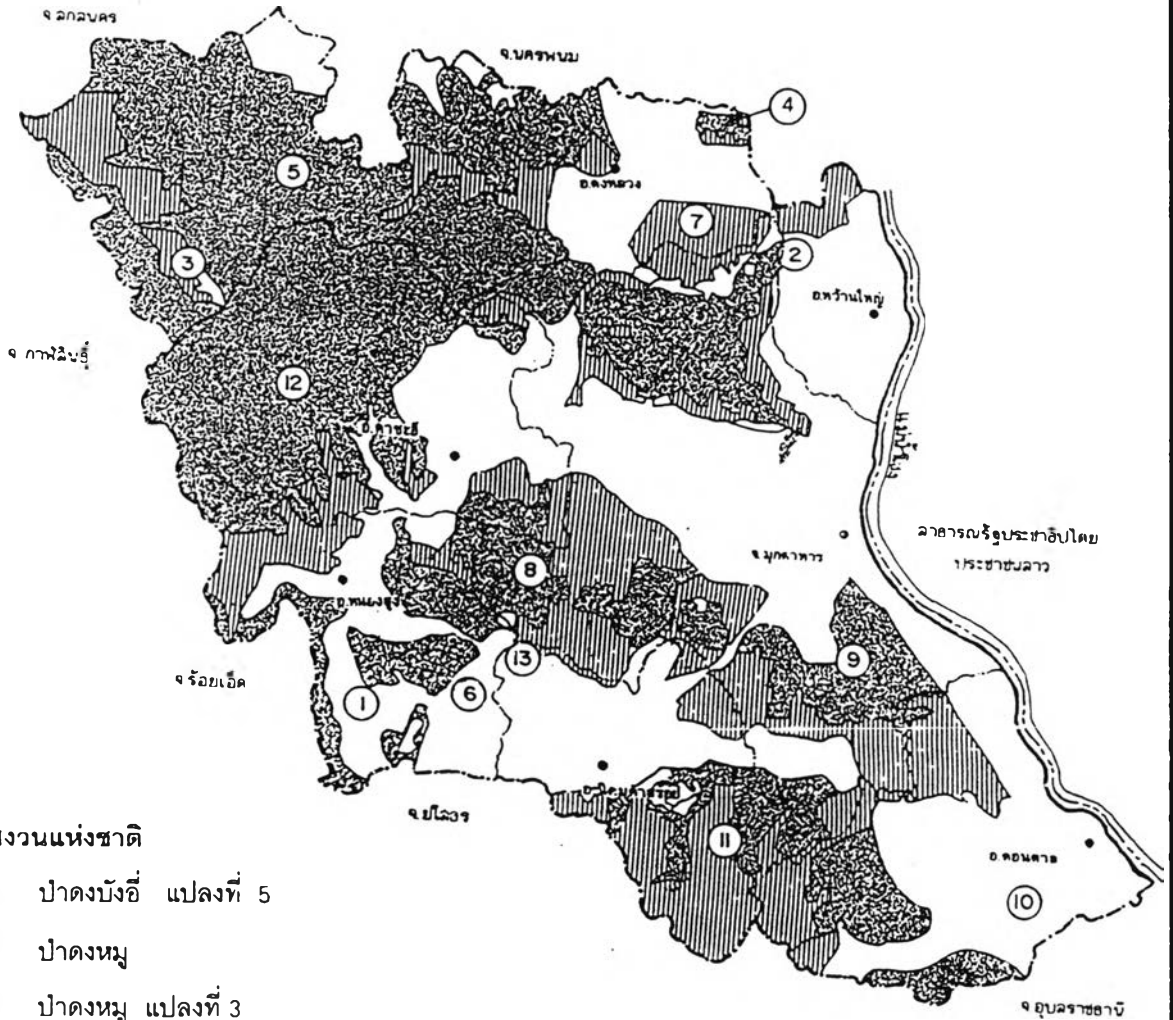
มาตราส่วน

ตารางที่ 3.3 แสดงพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติจังหวัดมุกดาหาร

ป่าสงวนแห่งชาติ	ที่ตั้ง (อำเภอ)	พื้นที่ป่า (ไร่)			สงมอบให้สปก. (ไร่)	พื้นที่คงสภาพป่า (ไร่)
		ป่าอนุรักษ์	ป่าเศรษฐกิจ	รวม		
ดงบังอีแปลงที่ 1	เมืองมุกดาหาร คำชะอี นิคมคำสร้อย หนองสูง	91.650	162,237	253,887	85,606	65,297
ดงบังอีแปลงที่ 2	เมืองมุกดาหาร ดอนตาล นิคมคำสร้อย	86,950	48,987	135,937	43,183	66,656
ดงบังอีแปลงที่ 3	เมืองมุกดาหาร ดอนตาล นิคมคำสร้อย	94,600	107,800	202,400	74,689	56,467
ดงบังอีแปลงที่ 4	ดอนตาล	15,125	2,750	17,875	649	11,763
ดงบังอีแปลงที่ 5	หนองสูง	18,900	887	19,787	4,375	19,336
ดงบังอีแปลงที่ 6	หนองสูง	19,063		19,063		18,132
ดงบังอีแปลงที่ 7	หนองสูง	3,800	2,966	6,766	2,266	5,582
ดงหนู	เมืองมุกดาหาร	73,350	59,156	132,506	14,349	46,624
ดงหนูแปลงที่ 1	ดงหลวง	4,725	2,775	7,500	325	1,142
ดงหนูแปลงที่ 2	เมืองมุกดาหาร ดงหลวง	11,562	29,032	40,594	11,394	10,472
ดงหนูแปลงที่ 3	ดงหลวง	33,525	29,366	62,891	2,113	28,851
ดงกุพาน	ดงหลวง	317,700	59,738	377,438	34,313	295,619
ดงกุสิฐาน	เมืองมุกดาหาร คำชะอี หนองสูง	302,875	104,643	407,518	37,836	289,493
อุทยานแห่งชาติรวม				301,968		
1.1 มุกดาหาร	ดอนตาล			30,312		
1.2 ภูสระดอกบัว	นิคมคำสร้อย			63,750		
1.3 ห้วยหาด	ดงหลวง คำชะอี			207,906		
เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่ากุสิฐาน	คำชะอี			127,337		
เขตห้ามล่าสัตว์ป่าถ้ำผาเทผีย	เมืองมุกดาหาร คำชะอี นิคมคำสร้อย หนองสูง			114,229		
รวมพื้นที่ป่าไม้สงวน				2,227,696		

ที่มา : กรมป่าไม้ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

รายชื่อป่าสงวนแห่งชาติ

1	ป่าดงบังอี แปลงที่ 5	
2	ป่าดงหมู	
3	ป่าดงหมู แปลงที่ 3	
4	ป่าดงหมู แปลงที่ 1	
5	ป่าดงภูพาน	
6	ป่าดงบังอี แปลงที่ 7	
7	ป่าดงหมู แปลงที่ 2	11
8	ป่าดงบังอี แปลงที่ 1	12
9	ป่าดงบังอี แปลงที่ 2	13
10	ป่าดงบังอี แปลงที่ 4	
		ป่าดงบังอี แปลงที่ 3
		ป่าภูสีฐาน
		ป่าดงบังอี แปลงที่ 6

ที่มา : สำนักงานป่าไม้จังหวัด

แนวทางการวางแผนพัฒนาจังหวัดมุกดาหารและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง

แผนที่ 3.7 แสดงพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติจังหวัดมุกดาหาร

สัญลักษณ์

สัญลักษณ์

- ป่าอนุรักษ์
- ป่าเศรษฐกิจ

มาตราส่วน

ตารางที่ 3.4 ป่าชุมชนจังหวัดมุกดาหาร ปี พ.ศ. 2537

ที่ตั้ง	สภาพป่า	การใช้ประโยชน์	องค์กรรับผิดชอบ
1. บ้านคำปึกหนอง ต.ทรายใหญ่ อ.เมือง	ป่าคอนข้างสมบูรณ์มีพื้นที่ 2 ไร่	ป่าไม้ใช้สอย ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาและเผาศพ	คณะกรรมการหมู่บ้าน
2. บ้านท่าโคร์ ต.นาสีนวล อ.เมือง	ป่าคอนข้างสมบูรณ์มีพื้นที่ 3 ไร่	ป่าไม้ใช้สอยและประกอบพิธีเผาศพ	ประชาชนในหมู่บ้านลงมติ
3. บ้านหนองสูง ต.หนองสูงเหนือ อ.หนองสูง	เป็นป่าเบญจพรรณ พื้นที่ป่าถูกบุกรุกเป็นส่วนใหญ่	ใช้เป็นที่ปฏิบัติธรรมและประกอบพิธีกรรมเผาศพ	สภาตำบล และคณะกรรมการหมู่บ้าน
4. บ้านผาขาม ต.ภูวง อ.หนองสูง	ป่าเบญจพรรณ พื้นที่ป่าถูกบุกรุก และครอบครองเป็นส่วนใหญ่ ที่เหลือส่วนมากอยู่ในเขตภูเขา	ใช้ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา	คณะกรรมการหมู่บ้าน
5. บ้านโนนยาง ต.โนนยาง อ.หนองสูง	เป็นพื้นที่สาธารณะจำนวน 200 ไร่ คงเหลือสภาพป่าอยู่บ้าง	เป็นที่ตั้งของสำนักสงฆ์ ถือว่าเป็นเขตอภัยทาน เป็นแหล่งพิธีกรรมทางศาสนา	สภาตำบล คณะกรรมการหมู่บ้าน คณะสงฆ์ของวัด
6. บ้านหนองโอใหญ่ ต.โนนบาง อ.หนองสูง	ป่าเบญจพรรณ และเต็งรัง สภาพป่าคอนข้างสมบูรณ์	ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา และเผาศพ	คณะกรรมการหมู่บ้าน
7. บ้านคำชะอี ต.คำชะอี อ.คำชะอี	ป่าคอนข้างสมบูรณ์พื้นที่ไม่ที่ขึ้น ได้แก่ ไม้ตะแบก ไม้แดง ไม้ประดู่ กระบก เป็นต้น	เป็นที่ตั้งของวัด ถือว่าเป็นเขตอภัยทาน	สภาตำบล คณะกรรมการหมู่บ้าน คณะสงฆ์ของวัด
8. บ้านห้วยทราย ต.คำชะอี อ.คำชะอี	เป็นพื้นที่สาธารณะจำนวน 300 ไร่ ป่าที่เหลือ อยู่ คอนข้างสมบูรณ์	ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา เป็นที่ตั้งของสำนักสงฆ์	คณะกรรมการหมู่บ้าน
9. บ้านหนองเอียนดง ต.น้ำเที่ยง อ.คำชะอี	ป่าช้าสาธารณะประโยชน์พื้นที่ประมาณ 200 ไร่	ป่าช้าและประกอบพิธีกรรมทางศาสนา	สภาตำบล คณะกรรมการหมู่บ้าน
10. บ้านโนนสว่าง ต.คอนตาล อ.คอนตาล	เป็นป่าไม้ใช้สอยมีพื้นที่ 1 ไร่	เป็นป่าไม้ใช้สอย	คณะกรรมการหมู่บ้าน

ที่มา : สำนักงานป่าไม้จังหวัดมุกดาหาร, 2537.

ว่าจังหวัดมุกดาหารมีความโดดเด่นในเรื่องทรัพยากรป่าไม้ให้เห็นได้ชัด

2. ทรัพยากรน้ำ

ลักษณะภูมิประเทศของภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นเนินเขาสูง และปานกลางติดต่อกัน และมีความลาดเอียงจากทิศตะวันตกไปทิศตะวันออก ดังนั้นระบบแม่น้ำในภาค จึงมีลักษณะการไหลแบบ ก้างปลา หรือแบบต้นไม้ มีแม่น้ำสายใหญ่เป็นโครงกระดูกกลาง แล้วมีสาขาหรือลำห้วยต่างๆ แยกไป แล้วไหลลงสู่แม่น้ำสายใหญ่แล้วไหลลงสู่แม่น้ำโขงที่สุด โดยมีเนินเขาเตี้ยๆ เป็นตัวแบ่งพื้นที่ สามารถแบ่งได้เป็น 3 ลุ่มน้ำขนาดใหญ่ ได้แก่

2.1 แหล่งน้ำผิวดิน

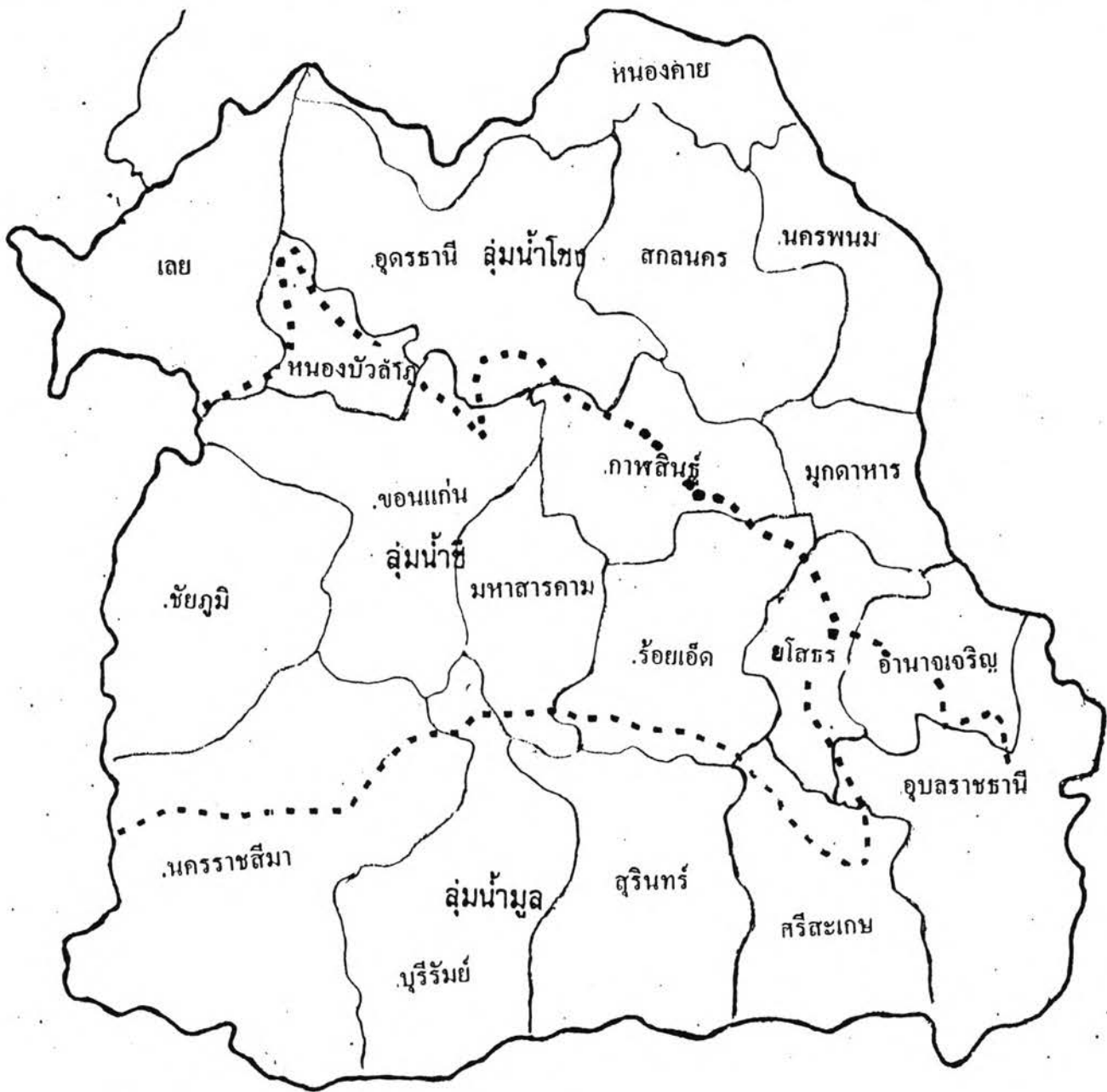
ลุ่มน้ำโขง เป็นแหล่งน้ำผิวดินที่สำคัญของอีสานตอนบน มีต้นกำเนิดจากทิเบตเป็นแม่น้ำนานาชาติ และเป็นแนวแบ่งพรมแดนระหว่างไทยกับสปป.ลาว ด้านชายแดนจังหวัดเลย หนองคาย นครพนม มุกดาหาร อำนาจเจริญและอุบลราชธานี มีความยาว 850 กิโลเมตร มีพื้นที่รับน้ำ 48,500 ตารางกิโลเมตร มีปริมาณน้ำเฉลี่ยรายปี 15,800 ล้าน ลบ.ม. มีแม่น้ำสายเล็กๆ เป็นสาขาในอีสานตอนบนได้แก่ แม่น้ำเหือง, แม่น้ำเลย, แม่น้ำโขง, ห้วยหลวง, และแม่น้ำสงคราม รวมเป็นพื้นที่ลุ่มน้ำ 45,000 ตารางกิโลเมตร

ลุ่มน้ำชี เป็นแหล่งน้ำผิวดินที่สำคัญของอีสานตอนกลาง เป็นสาขาของแม่น้ำมูลต้นกำเนิดจากจังหวัดชัยภูมิ ไหลผ่านจังหวัดขอนแก่น ร้อยเอ็ด ยโสธร ไปรวมกับแม่น้ำมูล ในจังหวัดอุบลราชธานี ก่อนไหลลงสู่แม่น้ำโขง ความยาว 1,000 กิโลเมตร มีพื้นที่รับน้ำ 49,000 ตารางกิโลเมตร มีแม่น้ำสายย่อยกระจายอยู่ทางด้านซ้ายของลุ่มน้ำเป็นส่วนใหญ่ได้แก่ แม่น้ำพอง ลำปาวและแม่น้ำยัง มีปริมาณน้ำเฉลี่ยรายปี 8,035 ล้าน ลบ.ม.

ลุ่มน้ำมูล เป็นแหล่งน้ำผิวดินที่สำคัญของอีสานตอนล่าง มีต้นกำเนิดจากเขาสีจวน อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา ไหลผ่านจังหวัดนครราชสีมา บุรีรัมย์ สุรินทร์ ศรีสะเกษ และอุบลราชธานี มีความยาว 890 กิโลเมตร พื้นที่รับน้ำ 72,500 ตารางกิโลเมตร มี แม่น้ำสายย่อยเป็นสาขาทั้ง 2 ฝั่ง โดยมีปริมาณน้ำเฉลี่ยรายปี 21,701 ล้าน ลบ.ม. ฝั่งขวา ได้แก่ ลาเซะ ลำปลายมาศ ลำชี ห้วยทับทิม ห้วยขยุง ลำโดมใหญ่และลำโดมน้อย ฝั่งซ้าย ได้แก่ ลำพระเพลิง ลำตะคอง

แหล่งน้ำตามธรรมชาติของ จังหวัดมุกดาหารที่สำคัญๆ นอกจากแม่น้ำโขงแล้ว ยังมีลำห้วยต่างๆ ซึ่งมีน้ำไหลเกือบตลอดปี ในฤดูฝนน้ำจะมาก หน้าแล้งน้ำจะขาดเป็นช่วงๆ ส่วนใหญ่นำมาใช้เพื่ออุปโภคบริโภค นำมาใช้ในการเกษตรเป็นส่วนน้อย ในการลำเลียงน้ำใช้ในการเกษตร ใช้แรงงานคน และทำบริเวณริมลำน้ำเท่านั้น แหล่งน้ำต่างๆ ประกอบด้วย

1) แม่น้ำโขง อยู่ทิศตะวันออกของจังหวัดไหลจากทิศเหนือลงทิศใต้ มีน้ำไหลตลอดปี สามารถนำน้ำขึ้นมาใช้ทั้งการอุปโภค-บริโภค และการเกษตรได้ รวมทั้งเป็นเส้นทางคมนาคมทางน้ำที่สำคัญ

แนวทางการวางแผนพัฒนาจังหวัดมุกดาหาร
และพื้นที่เกี่ยวเนื่อง

แผนที่ 3.8

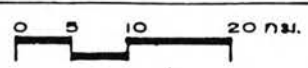
แสดงเขตลุ่มน้ำ

สัญลักษณ์

- เขตลุ่มน้ำสำคัญ
- เขตจังหวัด

ที่มา : สำนักงานสถิติแห่งชาติ

มาตราส่วน

เหนือ

ไหลผ่าน อ.เมืองมุกดาหาร, ดอนตาล, ห้วยใหญ่ เป็นระยะทาง 70 กิโลเมตร ในเชิงเศรษฐกิจแล้ว แม่น้ำโขงมีความสำคัญต่อมุกดาหารเป็นอย่างมาก เพราะนอกจากเป็นแหล่งน้ำดิบ ใช้ในการผลิตน้ำประปาใช้ทั้งจังหวัดแล้ว ยังเป็นเส้นทางการติดต่อค้าขายขนส่งสินค้าระหว่างไทยกับสปป.ลาวและยังเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญอีกด้วย

2) ห้วยชะโนด อยู่ทางตอนเหนือของจังหวัด มีต้นกำเนิดมาจากเทือกเขาภูพาน อ.ดงหลวง ไหลไปทางทิศตะวันออก ผ่านตอนบนของ อ.ห้วยใหญ่ ลงสู่มแม่น้ำโขง มีน้ำไหลเกือบตลอดปี ฤดูฝนน้ำมาก ฤดูแล้งน้ำจะขาดเป็นช่วงๆ ส่วนใหญ่ใช้ในการอุปโภค-บริโภค นำมาใช้ในการเกษตรน้อยมาก

3) ห้วยบางทราย อยู่ทางตอนเหนือและตะวันตกของจังหวัดมุกดาหาร ต้นน้ำเกิดจากเทือกเขาภูพาน ในท้องที่อำเภอดงหลวงและไหลไปทางทิศตะวันออกลงสู่มแม่น้ำโขง บริเวณระหว่าง อ.ห้วยใหญ่ และมุกดาหาร มีน้ำไหลเกือบตลอดปี น้ำมากในฤดูฝน หน้าแล้งน้ำจะขาดเป็นช่วงๆ ส่วนใหญ่ใช้ในการอุปโภค-บริโภค ใช้เพื่อการเกษตรน้อยมาก มีเฉพาะเกษตรกรรมบริเวณลำน้ำ ห้วยบางทรายเป็นลำน้ำที่ยาวที่สุดของจังหวัด

4) ห้วยบังอี อยู่ทางตอนใต้ของจังหวัด มีต้นน้ำจากเทือกเขาภูพานใน อ.หนองสูง ไหลผ่าน อ.นิคมคำสร้อย และตอนเหนือของ อ.ดอนตาล ลงสู่มแม่น้ำโขง มีน้ำไหลเกือบตลอดปี ฤดูฝนน้ำจะมาก ฤดูแล้งน้ำขาดเป็นช่วงๆ ส่วนใหญ่ใช้ในการอุปโภค-บริโภคมากกว่าใช้ในการเกษตรกรรม ต้องใช้แรงงานคนลำเลียงน้ำขึ้นมาใช้ในการเกษตร บริเวณริมลำน้ำเหมือนกับห้วยบางทรายและห้วยมุก ยกเว้นบริเวณบ้านดงเย็น อ.เมืองมุกดาหาร มีการสูบน้ำด้วยไฟฟ้าเพื่อใช้ในการเกษตร ห้วยนี้ยาวเป็นลำดับที่สองของจังหวัด

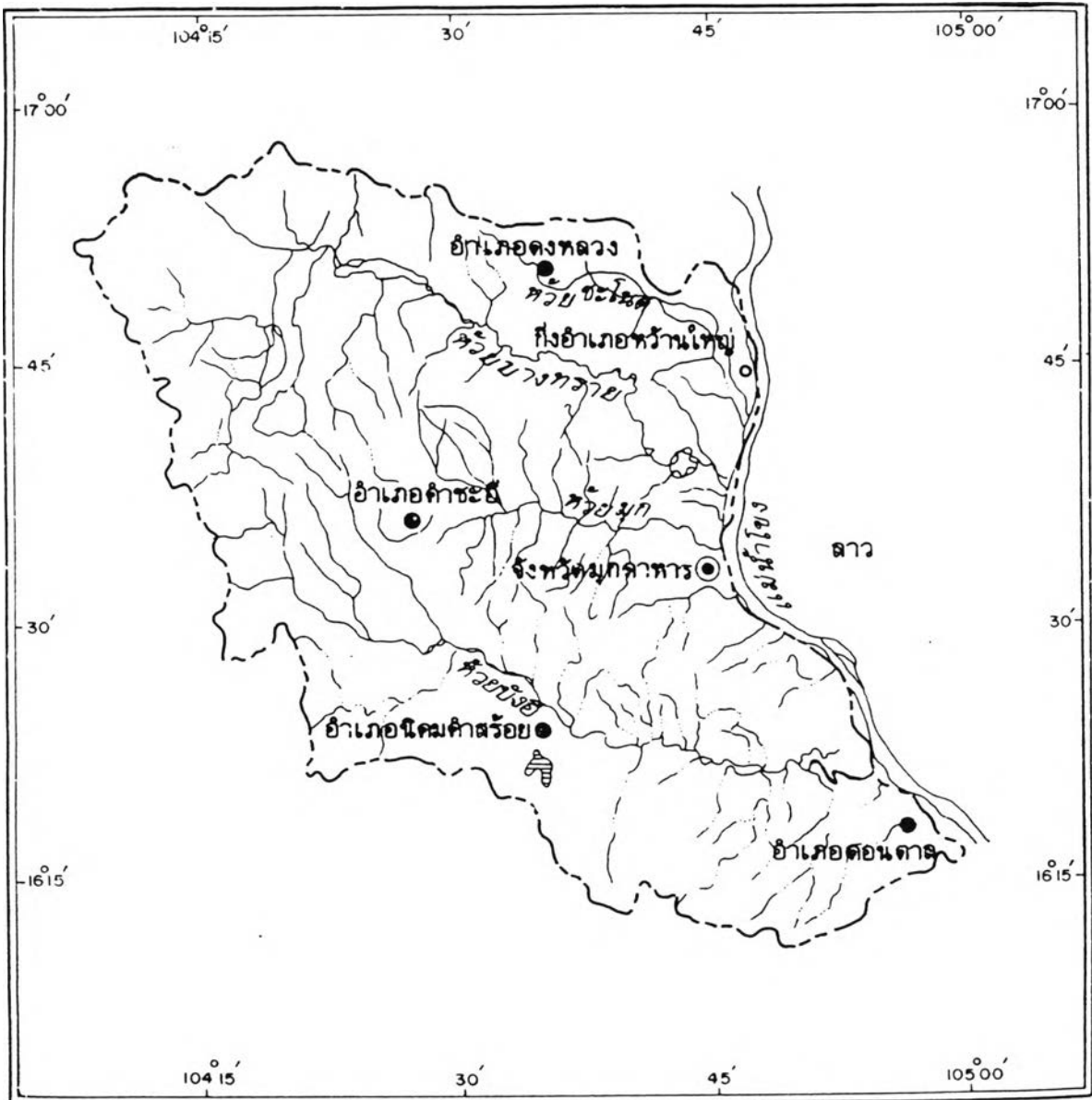
5) ห้วยมุก อยู่บริเวณตอนกลางของจังหวัดมุกดาหาร มีต้นกำเนิดจากเทือกเขาภูพานใน อ.คำชะอี ไหลผ่านตอนเหนือของ อ.เมืองมุกดาหาร ลงสู่มแม่น้ำโขง มีน้ำไหลเกือบตลอดปี โดยเฉพาะฤดูฝนน้ำจะมากหน้าแล้งน้ำจะขาดเป็นช่วงๆ ส่วนใหญ่ในการอุปโภค-บริโภค ใช้ในการเกษตรน้อยมาก เฉพาะเกษตรริมลำน้ำเท่านั้น ห้วยมุกมีความยาวเป็นอันดับสามของจังหวัด นอกจากนี้ยังมีห้วยสำคัญๆ 4 ลำห้วย ได้แก่ ห้วยทราย ห้วยชัน ห้วยคะลิม ห้วยใหญ่ ซึ่งมีน้ำเฉพาะฤดูฝนเท่านั้น

2.2 น้ำใต้ผิวดิน หรือน้ำบาดาล

แหล่งน้ำบาดาลในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ แบ่งได้เป็น 2 ลักษณะคือ น้ำบาดาล ในกรวดทราย ตะกอนแม่น้ำซึ่งเป็นแหล่งน้ำบาดาลที่มีศักยภาพสูง สามารถนำมาพัฒนาเพื่อใช้ในการทำประปาหมู่บ้าน หรือการเกษตรขนาดย่อมได้ ได้แก่ ลำน้ำโขง ลุ่มน้ำมูล และบางส่วนของลุ่มน้ำชี แหล่งน้ำบาดาลอีกแหล่งคือ น้ำบาดาลในหินแข็ง เป็นน้ำบาดาลที่แทรกอยู่ระหว่าง รอยแตกรอยแยก รูโพรงของชั้นหิน เป็นแหล่งน้ำขนาดเล็ก แต่มีอยู่ทั่วไปทั้งภาค และเป็นแหล่งน้ำสำคัญของประชาชนที่อยู่ห่างไกลจากแหล่งน้ำผิวดิน ดังนั้นการขุดบอบาดาลเพื่อนำน้ำขึ้นมาใช้จึงเป็นวิธีหนึ่งในการพยายามนำทรัพยากรน้ำขึ้นมาใช้ ทั้งภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีจำนวนบอบาดาลจนถึงปี 2539 รวม 37,342 บ่อ ทุกหมู่บ้านต้องใช้บอบาดาลอย่างน้อยหมู่บ้านละ 1 บ่อ ต่อประชากร 536 คน

ที่มา : กองน้ำบาดาล กรมทรัพยากรธรณี

แนวทางการวางแผนพัฒนาจังหวัดมุกดาหารและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง

แผนที่ 3.10 แสดงแหล่งน้ำผิวดินจังหวัดมุกดาหาร

สัญลักษณ์

- ◎ ที่ตั้งจังหวัด
- ○ ที่ตั้งอำเภอ, ที่ตั้งกิ่งอำเภอ
- เขตจังหวัด
- ~ แม่น้ำ
- ~ ลำธารและลำห้วย
- ☐ บ่อน้ำ, สระน้ำ

มาตราส่วน

สำหรับแหล่งน้ำใต้ดินของจังหวัดมุกดาหารมีกระจายอยู่ทั่วไปในจังหวัด แต่จะแตกต่างกันด้านของปริมาณคุณภาพและความลึกของน้ำใต้ดิน โดยแบ่งได้ 3 เขต ดังนี้

เขตที่ 1 บริเวณที่ราบลุ่มตอนกลางของจังหวัดมีปริมาณน้ำใต้ดิน 20-100 แกลลอน/นาที่ ความลึก 80-100 ฟุต จากผิวดินและเป็นน้ำคุณภาพดีเกือบ 100% แต่มีการไหลของน้ำต่ำกว่า 150 แกลลอน/นาที่ จึงไม่คุ้มทุนถ้าจะสูบน้ำขึ้นมาใช้ในการเกษตร

เขตที่ 2 บริเวณที่ราบลุ่มใกล้ลำน้ำโขง และห้วยบังฮิมมีปริมาณน้ำใต้ดิน น้อยกว่า 30 แกลลอน/นาที่ และคุณภาพน้ำค่อนข้างดีเป็นน้ำจืดถึง 80% แต่มีการไหลต่ำกว่า 150 แกลลอน/นาที่ จึงไม่คุ้มทุนในการสูบน้ำมาใช้ในการเกษตรเช่นกัน

เขตที่ 3 บริเวณพื้นที่ภูเขาและที่ราบสูง มีปริมาณน้ำใต้ดิน น้อยกว่า 20 แกลลอน/นาที่ แต่มีคุณภาพดีมาก แต่ไม่คุ้มทุนสำหรับทำการเกษตร

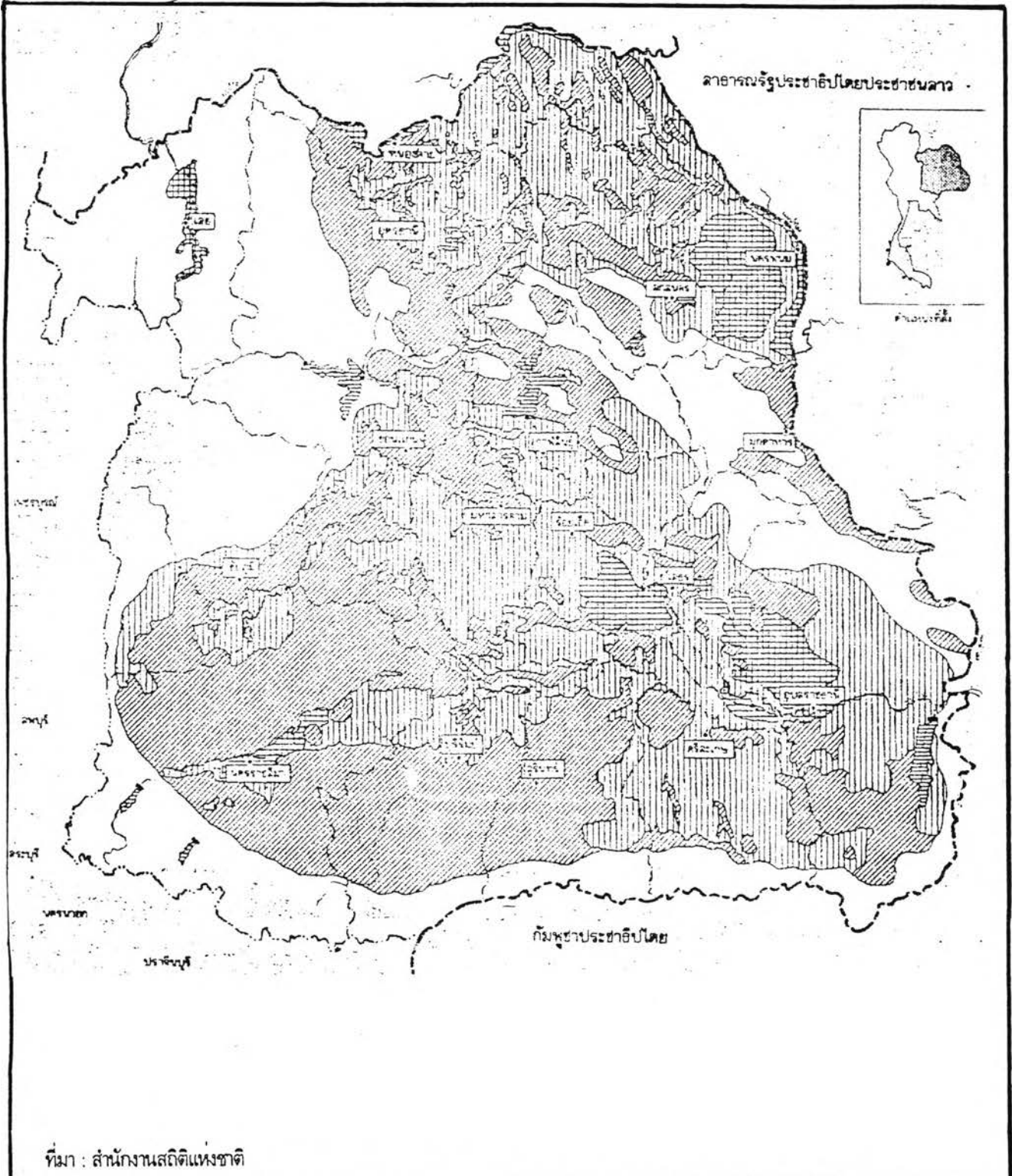
สรุปแล้ว น้ำใต้ดินในจังหวัดมีคุณภาพน้ำดีถึงดีมาก แต่มีปริมาณค่อนข้างน้อยไม่เพียงพอสำหรับใช้ในการเกษตร แต่เพียงพอสำหรับใช้ในการอุปโภคและบริโภค ดังนั้นมุกดาหารจึงพึ่งพาแหล่งน้ำผิวดินเป็นหลัก ในการทำการเกษตรและปศุสัตว์

เนื่องจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีแหล่งน้ำผิวดินไม่เพียงพอกับความต้องการใช้ของประชากร จึงต้องมีการขุดเจาะบ่อบาดาลเพื่อนำน้ำใต้ดินขึ้นมาใช้ สามารถจำแนกเป็นรายอนุภาคดังนี้

อีสานตอนบน บริเวณจังหวัด หนองคายและนครพนมเป็นบริเวณที่มีคุณภาพน้ำค่อนข้างดี มีปริมาณเพียงพอกับการใช้สอยและทำปศุสัตว์ขนาดย่อม แต่บริเวณจังหวัดสกลนคร, เลย, อุดรธานีกลับพบว่าปริมาณน้ำน้อยและน้ำเค็มเป็นส่วนมาก โดยเฉพาะในบริเวณตัวเมืองมีความเค็มสูง อีสานตอนบนมีจำนวนบ่อบาดาล 9,862 บ่อ คิดเป็นร้อยละ 26 ของบ่อบาดาลทั้งหมด 1 บ่อ ต่อประชากรผู้ใช้น้ำ 466 คน และมีบ่อบาดาลที่ให้ปริมาณน้ำ 75 ลบ.ซม. ขึ้นไป 2,959 บ่อ จังหวัดสกลนครมีบ่อบาดาลมากที่สุด 1,907 บ่อ ร้อยละ 19 ของบ่อบาดาลอีสานตอนบน จังหวัดหนองบัวลำภู มีน้ำบ่อบาดาลน้อยที่สุด 1,244 บ่อ

อีสานตอนกลาง บริเวณที่จัดว่ามีน้ำบาดาลคุณภาพดี ได้แก่ บริเวณจังหวัดด้านทิศตะวันออกของภาค ยโสธร กาฬสินธุ์ และมุกดาหาร ส่วนบริเวณด้านตะวันตกจังหวัดขอนแก่น ชัยภูมิ พบว่ามีคุณภาพใช้ได้แต่มีปริมาณน้ำน้อยเกินไป และเป็นน้ำเค็มในตัวเมือง ขณะที่จังหวัดร้อยเอ็ดและมหาสารคามเป็นบริเวณที่มีความเค็มของน้ำบาดาลสูง โดยเฉพาะจังหวัดมหาสารคามมีแต่น้ำเค็มอย่างเดียว อีสานตอนกลางมีน้ำบ่อบาดาลจำนวน 13,500 บ่อ หรือร้อยละ 36 ของจำนวนบ่อบาดาลทั้งหมด 1 บ่อ ต่อประชากร 490 คน มีบ่อบาดาลที่ให้ปริมาณน้ำ 75 ลบ.ซม. ขึ้นไปอยู่ 3,415 บ่อ จังหวัดขอนแก่น มีจำนวนบ่อบาดาลมากจำนวน 2,988 บ่อ หรือร้อยละ 22 ของบ่อบาดาลอีสานตอนกลาง ซึ่ง

แนวทางการวางแผนพัฒนาจังหวัดมุกดาหารและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง

แผนที่ 3.12 แสดงปริมาณและคุณภาพน้ำใต้ผิวดิน

สัญลักษณ์		ปริมาณน้ำทดแทนปานกลาง 50 - 500 แกลลอน / นาที
		ปริมาณน้ำทดแทนน้อย 10 - 50 แกลลอน / นาที
		ปริมาณน้ำทดแทนน้อยมากไม่เกิน 10 แกลลอน / นาที
		ไม่มีน้ำ, น้ำกร่อยหรือน้ำเค็ม
		อ่างเก็บน้ำ, แหล่งน้ำ

เหนือ

มาตราส่วน

0 5 10 20 กม.

มากที่สุดให้อีสานตอนกลางและภาค จังหวัดมุกดาหาร มีบ่อบาดาลน้อยที่สุดเพียง 526 บ่อ หรือร้อยละ 6 ของอีสานตอนกลาง 1 บ่อ ต่อประชากร 362 คน และมีบ่อบาดาลที่ให้ปริมาณน้ำมากกว่า 75 ลบ.ซม.อยู่ 113 บ่อ หรือร้อยละ 13 ของบ่อน้ำบาดาลในมุกดาหาร

สำหรับพื้นที่อีสานภาคกลาง พบว่า จังหวัดนครราชสีมาตอนเหนือ บริเวณอำเภอโนนสูง อำเภอพิมาย อำเภอปักธงชัยและอำเภอประทาย มีคุณภาพน้ำบาดาลเลวที่สุดในภูมิภาคนี้เพราะมากกว่าร้อยละ 70 จะได้น้ำเค็ม รองลงมาได้แก่ จังหวัดสุรินทร์ บุรีรัมย์และศรีสะเกษ บริเวณนี้จะได้น้ำกร่อย ถึงน้ำเค็มคุณภาพพอใช้ได้ แต่ปริมาณน้ำมีน้อยไม่เกิน 20 ลูกบาศก์เซนติเมตร จังหวัดอุบลราชธานี มีคุณภาพน้ำบาดาลดีที่สุดในอีสานตอนกลาง และมีปริมาณเพียงพอกับการใช้สอยและทำปศุสัตว์ขนาดย่อม อีสานตอนล่างมีบ่อบาดาลมากที่สุดจำนวน 13,980 บ่อหรือร้อยละ 37 ของบ่อบาดาลทั้งหมด 1 บ่อ ต่อประชากร 506 คน และมีบ่อบาดาลที่ให้ปริมาณน้ำ 75 ลบ.ซม.ขึ้นไป 2,577 บ่อ หรือร้อยละ 18 ของบ่อบาดาลในอีสานตอนล่าง จังหวัดนครราชสีมา มีบ่อบาดาลมากที่สุด 2,987 บ่อ ส่วนจังหวัดอำนาจเจริญ มีบ่อบาดาลน้อยที่สุดในอีสานล่าง 751 บ่อ หรือร้อยละ 5 ของบ่อบาดาลในอีสานล่าง

ดังนั้นบริเวณที่มีน้ำบาดาลคุณภาพดีจะอยู่ด้านทิศตะวันออกของภาค โดยรวมแล้วบริเวณอีสานตอนกลางเป็นบริเวณที่มีน้ำน้อยและมีปัญหาเรื่องน้ำเค็มหรือน้ำคุณภาพต่ำมากที่สุด และอีสานตอนล่างมีบ่อบาดาลกระจายอยู่มากที่สุด รองลงมาเป็นอีสานตอนกลางและอีสานตอนบนตามลำดับ โดยจังหวัดมุกดาหารมีคุณภาพน้ำบาดาลค่อนข้างดีและมีบ่อบาดาลน้อยเป็นลำดับที่ 2 ของภาค เนื่องจากมีแหล่งน้ำผิวดินอย่างลำน้ำโขงเป็นหลัก นอกจากน้ำใต้ผิวดินตามธรรมชาติแล้วยังมีความพยายามในการนำน้ำขึ้นมาใช้อีกรูปแบบหนึ่งได้แก่ การสูบน้ำด้วยไฟฟ้าจากแหล่งน้ำขนาดใหญ่ในภูมิภาคมีสถานีสูบน้ำทั้งหมด 781 สถานี มีพื้นที่รับน้ำ 1,962,200 ไร่ แบ่งเป็น

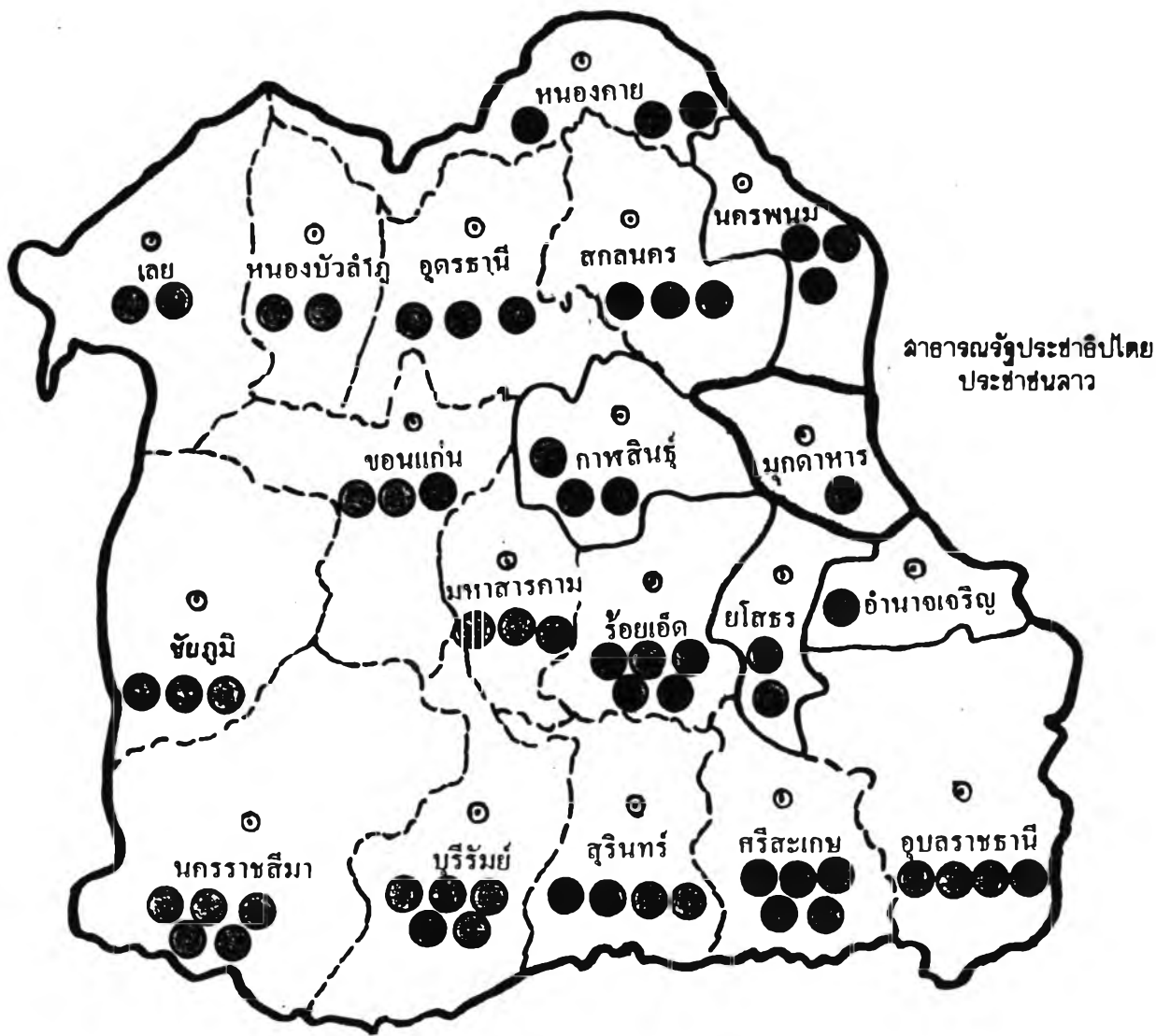
อีสานตอนบนมีสถานีสูบน้ำด้วยไฟฟ้า 243 แห่ง มีพื้นที่รับน้ำ 624,000 ไร่ หรือร้อยละ 32 ของภาค จังหวัดหนองคายมีจำนวนสถานีสูงที่สุดในอีสานตอนบนและภาคคือ 104 สถานีและมีพื้นที่รับน้ำถึง 304,800 ไร่ หรือร้อยละ 49 ของพื้นที่รับน้ำอีสานตอนบน จังหวัดอุดรธานีมีพื้นที่รับน้ำน้อยที่สุด 32,600 ไร่ หรือร้อยละ 5 ของพื้นที่รับน้ำอีสานบน

อีสานตอนกลางมีสถานีสูบน้ำด้วยไฟฟ้ามากที่สุด 336 สถานีมีพื้นที่รับน้ำ 846,800 ไร่ หรือร้อยละ 43 ของภาคจังหวัดขอนแก่นมีสถานีมากที่สุด 70 สถานี แต่จังหวัดที่มีพื้นที่รับน้ำมากที่สุด คือจังหวัดร้อยเอ็ด 192,600 ไร่ หรือร้อยละ 23 ของพื้นที่รับน้ำอีสานตอนกลาง จังหวัดชัยภูมิ มีพื้นที่รับน้ำน้อยที่สุด 69,200 ไร่ หรือร้อยละ 8 ของพื้นที่รับน้ำอีสานตอนกลาง สำหรับมุกดาหารมีสถานีสูบน้ำ 29 แห่ง มีพื้นที่รับน้ำ 72,900 ไร่ หรือร้อยละ 9 ของพื้นที่รับน้ำอีสานตอนกลางและร้อยละ 4 ของพื้นที่รับน้ำภาค

ตารางที่ 3.5 แสดงจำนวนบอบาคลภาคตะวันออกเฉียงเหนือรายจังหวัด ถึงปี 2539 ที่เจาะโดยกรมทรัพยากร

จังหวัด	จำนวนหมู่บ้าน (หลัง)	จำนวนประชากร (คน)	จำนวนบอบาคาล (บ่อ)	พื้นที่ (ตร.กม.)	1 บ่อต่อ พื้นที่ตร.กม.	1 บ่อต่อ ประชากร(คน)	1 หมู่บ้านต่อ จำนวนบ่อ (บ่อ)	ปริมาณน้ำ 75 ลบ.จม (บ่อ)
อุดรธานี	1,636	1,392,953	1,864	11,730	6	747	0.90	357
เลย	772	595,444	1,309	11,424	9	455	0.60	417
หนองบัวลำภู	622	453,201	1,244	3,859	3	364	0.50	365
หนองคาย	1,114	836,693	1,699	7,332	4	492	0.70	481
สกลนคร	1,187	1,014,343	1,907	9,605	5	532	0.60	539
นครพนม	938	299,280	1,839	5,512	3	353	0.50	800
รวมทั้งภาค								
ขอนแก่น	1,944	1,662,512	2,988	10,885	4	556	0.70	808
ชัยภูมิ	1,267	1,086,331	1,819	12,778	7	597	0.70	556
มหาสารคาม	1,593	869,118	1,903	5,291	3	457	0.80	292
กาฬสินธุ์	1,382	925,254	1,870	6,946	4	495	0.70	362
ร้อยเอ็ด	2,192	1,238,930	2,686	8,299	3	461	0.80	783
ยโสธร	773	528,277	1,408	4,161	3	375	0.50	561
มุกดาหาร	475	299,280	826	4,339	5	362	0.60	113
รวมทั้งภาค								
นครราชสีมา	3,186	2,429,503	2,987	20,493	7	813	1.10	17
บุรีรัมย์	2,267	1,417,329	2,658	10,321	4	533	0.90	509
สุรินทร์	1,899	1,341,385	2,480	8,124	3	541	0.80	444
ศรีสะเกษ	2,112	1,335,487	2,703	8,839	3	494	0.80	650
อุบลราชธานี	2,243	1,609,336	2,401	15,517	6	670	0.90	795
อำนาจเจริญ	560	335,843	751	3,161	4	447	0.70	162
รวมทั้งภาค								
รวมทั้งภาค	28,162	20,021,152	37,342	168,616	4	536	0.80	9,011

ที่มา: กองน้ำบาดาล กรมทรัพยากรธรณี กระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม

ที่มา : กองน้ำบาดาล กรมทรัพยากรธรณี

แนวทางการวางแผนพัฒนาจังหวัดมุกดาหารและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง

แผนที่ 3.13 แสดงจำนวนบ่อบาดาล ปี2538

สัญลักษณ์

จำนวนบ่อบาดาลน้อยกว่า	1,000 -
จำนวนบ่อบาดาล	1,001 - 1,500
จำนวนบ่อบาดาล	1,501 - 2,000
จำนวนบ่อบาดาล	2,001 - 2,500
จำนวนบ่อบาดาล	2,501 +

มาตราส่วน

ตารางที่ 3.6 แสดงโครงการสูบน้ำด้วยไฟฟ้าจำแนกรายจังหวัดปี พ.ศ 2537

จังหวัด	สถานีสูบน้ำด้วยไฟฟ้าทั้งหมดถึง ปี2537	
	จำนวนสถานี (แห่ง)	พื้นที่โครงการ (ไร่)
อุดรธานี	18	32,600
เลย	16	38,800
หนองบัวลำภู	17	38,100
หนองคาย	104	304,800
สกลนคร	25	51,300
นครพนม	63	158,400
รวมอีสานตอนบน	243	813,000
ขอนแก่น	70	170,600
ชัยภูมิ	40	69,200
มหาสารคาม	59	148,300
กาฬสินธุ์	37	91,700
ร้อยเอ็ด	67	192,600
ยโสธร	34	101,400
มุกดาหาร	29	72,900
รวมอีสานตอนกลาง	336	846,700
นครราชสีมา	26	67,200
บุรีรัมย์	35	77,200
สุรินทร์	25	52,100
ศรีสะเกษ	28	75,300
อุบลราชธานี	78	201,700
อำนาจเจริญ	10	18,000
รวมอีสานตอนล่าง	202	491,500
รวมทั้งหมด	781	1,962,200

ที่มา : กองสูบน้ำด้วยไฟฟ้า กระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม

อีสานตอนล่างมีสถานีสูบน้ำด้วยไฟฟ้าน้อยที่สุด 202 แห่ง มีพื้นที่รับน้ำ 491,500 ไร่ หรือร้อยละ 25 ของพื้นที่รับน้ำภาค จังหวัดอุบลราชธานีมีสถานีมากที่สุด 78 แห่ง และมีพื้นที่รับน้ำมากที่สุด 201,700 ไร่ หรือร้อยละ 41 ของพื้นที่รับน้ำอีสานตอนล่างและจังหวัดอำนาจเจริญมีพื้นที่รับน้ำน้อยที่สุด 18,000 ไร่หรือร้อยละ 4 ของพื้นที่รับน้ำอีสานตอนล่างและน้อยที่สุดในภาค

2.3 การชลประทานและการพัฒนาแหล่งน้ำ

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นภาคที่มีความขาดแคลนน้ำอยู่เสมอ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีการสร้างการชลประทานกักเก็บน้ำไว้ในฤดูแล้ง แม้ว่าภูมิภาคนี้อาจมีเขื่อนมากที่สุดในประเทศ แต่เป็นเขื่อนขนาดเล็ก เนื่องจากปริมาณน้ำในภูมิภาคนี้น้อยมากพอ ประกอบน้ำลำนํามีน้ำไหล เฉพาะช่วงฝนตกใน ฤดูฝน อ่างขนาดใหญ่สามารถสร้างได้เฉพาะในลำนํ่าและสาขาที่ขนาดใหญ่เท่านั้น เห็นได้จากโครงการชลประทานขนาดใหญ่-กลาง มีรวมทั้งสิ้น 253 โครงการ โครงการชลประทานขนาดเล็ก 3,472 โครงการพระราชดำริ 54 โครงการ สามารถกักเก็บน้ำได้ 4,061.81, 730.10 และ 35.77 ล้าน ลบ.ม. ตามลำดับ และมีพื้นที่ที่จะได้รับประโยชน์ 2,707,210 1,776,300 และ 43,305 ไร่ ตามลำดับ จำแนกได้ดังนี้

อีสานตอนบนมีโครงการชลประทานประเภทต่างๆ น้อยที่สุด รวมทั้งสิ้น 881 โครงการสามารถกักเก็บน้ำได้ 1,104.08 ล้าน ลบ.ม. หรือร้อยละ 23 มีพื้นที่ที่จะได้รับประโยชน์น้อยที่สุด 1,126,530 ไร่ หรือร้อยละ 25 ของพื้นที่รับน้ำภาค โดยจังหวัดเลยสามารถกักเก็บน้ำได้สูงสุด 688.91 ล้าน ลบ.ม. คิดเป็นร้อยละ 62 และมีพื้นที่ที่จะได้รับประโยชน์มากที่สุด 527,730 ไร่ ร้อยละ 47 ของอีสานตอนบน

อีสานตอนกลางมีโครงการชลประทานมากที่สุด 1,510 แห่ง สามารถกักเก็บน้ำได้ประมาณ 1,988.69 ล้าน ลบ.ม. หรือร้อยละ 41 มีพื้นที่ที่จะได้รับประโยชน์ 1,670,416 ไร่ หรือร้อยละ 37 จังหวัดกาฬสินธุ์ สามารถกักเก็บน้ำได้มากที่สุด 1,441.56 ล้าน ลบ.ม. หรือร้อยละ 72 และมีพื้นที่ได้รับประโยชน์มากที่สุด 434,964 ไร่หรือร้อยละ 26 ของพื้นที่รับน้ำอีสานตอนกลาง สำหรับจังหวัดมุกดาหารมีโครงการชลประทานรวม 75 แห่ง ซึ่งน้อยที่สุดในภาค แยกเป็นโครงการขนาดใหญ่-กลาง 6 แห่ง และ 69 แห่ง เป็นโครงการขนาดเล็ก โดยสามารถกักเก็บน้ำได้ 54.60 และ 14.76 ล้าน ลบ.ม. รวม 69.36 ล้าน ลบ.ม.หรือร้อยละ 3 ของอีสานกลางและร้อยละ 1.4 ของภาค และมีพื้นที่ที่จะได้รับประโยชน์รวม 65,180 ไร่หรือร้อยละ 4 ของอีสานกลางและร้อยละ 1.4 ของภาค

อีสานตอนล่างมีโครงการชลประทานรวม 1,388 แห่ง เป็นลำดับที่ 2 ของภาค สามารถกักเก็บน้ำได้ 1,734.91 ล้าน ลบ.ม. หรือร้อยละ 36 และมีพื้นที่ที่จะได้รับประโยชน์รวม 1,729,869 ไร่ หรือร้อยละ 38 ของภาค จังหวัดนครราชสีมาสามารถกักเก็บน้ำได้สูงสุด 926.1 ล้าน ลบ.ม. หรือร้อยละ 19 ของอีสานตอนล่างและมีพื้นที่ที่จะได้รับประโยชน์สูงสุด 768,896 ไร่ หรือร้อยละ 44 ของอีสาน ตอนล่าง

ตารางที่ 3.7 แสดงโครงการชลประทานประเภทต่างๆที่สร้างแล้วเสร็จถึงปีงบประมาณ 2535

จังหวัด	จำนวนโครงการ (แห่ง)			สามารถกักเก็บน้ำ (ล้านลบ.ซม.)			พื้นที่ที่ได้รับประโยชน์ (ไร่)		
	ขนาดใหญ่-กลาง	ขนาดเล็ก	โครงการพระราชดำริ	ขนาดใหญ่-กลาง	ขนาดเล็ก	โครงการพระราชดำริ	ขนาดใหญ่-กลาง	ขนาดเล็ก	โครงการพระราชดำริ
อุดรธานี	18	226	3	151.27	52.09	0.50	123,027	108,031	3,400
เลย	11	132	2	42.64	22.43	-	35,650	76,907	120
หนองคาย	7	126	-	16.71	52.72	-	90,190	53,850	-
สกลนคร	34	145	42	607.58	63.03	18.30	338,770	160,975	27,985
นครพนม	12	120	3	41.92	25.49	9.40	42,550	56,575	8,500
ขอนแก่น	17	345	1	67.11	46.06	1.80	175,182	124,538	1,200
ชัยภูมิ	10	257	-	42.09	32.06	-	27,070	160,515	-
มหาสารคาม	18	227	-	65.22	27.19	-	209,933	82,464	-
กาฬสินธุ์	16	160	-	1,414.88	26.68	-	378,391	56,573	-
ร้อยเอ็ด	14	222	-	56.57	53.11	-	263,092	74,727	-
ยโสธร	2	146	-	44.30	42.26	-	-	51,551	-
มุกดาหาร	6	69	-	54.60	14.76	-	33,825	31,355	-
นครราชสีมา	34	422	2	871.01	51.52	3.57	505,169	261,627	2,100
บุรีรัมย์	14	259	-	274.70	60.39	-	124,452	160,419	-
สุรินทร์	16	235	-	128.70	54.25	-	97,305	114,183	-
ศรีสะเกษ	9	206	-	81.68	52.03	-	60,140	135,187	-
อุบลราชธานี	15	175	1	100.83	54.03	2.20	202,464	66,823	1,100
รวมทั้งภาค	253	3,472	54	4,061.81	730.10	35.77	2,707,210	1,776,300	43,305

ที่มา : กรมชลประทาน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

ตารางที่ 3.8 แสดงพื้นที่ชลประทานและการผลิตไฟฟ้าของอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือปี 2539

โครงการชลประทาน (เขื่อน)	ที่ตั้ง (จังหวัด)	ปริมาณการกักเก็บ (ล้าน ลบ.ม.)	พื้นที่ชลประทาน (ไร่)	กำลังการผลิตไฟฟ้า (กิโลวัตต์)
น้ำจูน	อุดรธานี	520	203,000	
น้ำตุง	อุดรธานี	165	-	6,000
ห้วยหลวง	อุดรธานี	113	80,000	
ลำปาว	กาฬสินธุ์	1,340	338,000	
อุบะรัตน์	ขอนแก่น	2,550	302,500	24,900
จุกกะบก (น้ำทอง)	ชัยภูมิ	188	-	40,000
ลำตะคอง	นครราชสีมา	370	238,000	
ลำพระเพลิง	นครราชสีมา	752	57,000	
สิรินธร	อุบลราชธานี	1,966	150,000	24,000

ที่มา : กรมชลประทาน กรมการไฟฟ้าภาคตะวันออกเฉียงเหนือและจังหวัดขอนแก่น

ตารางที่ 3.9 แสดงโครงการชลประทานขนาดใหญ่ในจังหวัดมุกดาหาร

โครงการชลประทาน	สถานที่ตั้ง (อำเภอ)	ปริมาณการกักเก็บ (ล้าน ลบ.ม.)	พื้นที่ชลประทาน (ไร่)
อ่างเก็บน้ำห้วยหินเหล็ก	นิคมคำชะโนด	26.98	25,000
อ่างเก็บน้ำห้วยมุก	คำชะโนด	6.30	3,000
อ่างเก็บน้ำห้วยระโนด	ดงหลวง	13.40	18,000
อ่างเก็บน้ำห้วยโง	ดงหลวง	2.00	1,000
อ่างเก็บน้ำห้วยหินอ่อนมิด	ดงหลวง	4.00	3,000
อ่างเก็บน้ำห้วยคำม่น	ดงหลวง	0.08	100
อ่างเก็บน้ำบ้านฮาวแก้ว	ดงหลวง	0.05	100

ที่มา : กรมชลประทาน กรมการไฟฟ้าภาคตะวันออกเฉียงเหนือและจังหวัดขอนแก่น

ที่มา : กองน้ำบาดาล กรมทรัพยากรธรณี

แนวทางการวางแผนพัฒนาจังหวัดมุกดาหารและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง

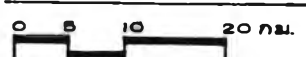
แผนที่ 3.14 แสดงการชลประทานจังหวัดมุกดาหาร

สัญลักษณ์

- ▲ อ่างเก็บน้ำ(เขื่อนขนาดกลาง) ที่สร้างเสร็จถึงสิ้นปีงบประมาณ 2536
- △ อ่างเก็บน้ำ(เขื่อนขนาดกลาง) ที่กำลังจะสร้างต่อไป
- ▽ โครงการหมู่บ้านป้องกันตนเองชายแดนที่สร้างเสร็จถึงสิ้นปีงบประมาณ 2534
- วนชนาเด็กที่สร้างเสร็จถึงสิ้นปีงบประมาณ 2534

มาตราส่วน

การชลประทานในจังหวัดมุกดาหารเพื่อการเกษตรกรรม ประกอบด้วยอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ 1 อ่าง ได้แก่ อ่างเก็บน้ำห้วยขี้เหล็ก ความจุ 26.98 ล้านลูกบาศก์เมตร พื้นที่ชลประทาน 25,000 ไร่ อ่างเก็บน้ำขนาดกลาง 6 แห่ง ได้แก่ อ่างเก็บน้ำห้วยมุก, ห้วยชะโนด, ห้วยไร่, ห้วยหินลับมิด, ห้วยคำเม่นและบ้านสวนแ่ง รวมความจุทั้งสิ้น 30.83 ล้านลูกบาศก์เมตร มีพื้นที่ชลประทาน 25,200 ไร่ และชลประทานขนาดเล็กทั้งสิ้น 69 โครงการ กักเก็บน้ำได้ถึง 11.71 ล้านลูกบาศก์เมตร โดยมีพื้นที่ได้รับผลประโยชน์ 31,355 ไร่ ครอบคลุมถึง 7 อำเภอทั่วทั้งจังหวัด

สรุปโดยรวมเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีแหล่งน้ำผิวดินขนาดใหญ่ ไม่นานักที่เด่นชัด คือ 3 ลุ่มน้ำ ได้แก่ ลุ่มน้ำโขง ชี มูล และสาขา แต่ลำน้ำสายย่อยๆ ในภาคมักมีน้ำไหลเฉพาะในฤดูฝนและขาดแคลนในฤดูแล้ง การขุดบ่อน้ำบาดาลสามารถช่วยบรรเทาได้ระดับหนึ่ง แต่ในบางพื้นที่ที่มีความเค็มสูงทำให้การขุดบ่อน้ำบาดาลไม่ประสบผลสำเร็จ โดยเฉพาะในจังหวัดนครราชสีมา ขอนแก่น ชัยภูมิ และอุดรธานีซึ่งเมืองหลักของภาคอีสาน แต่เนื่องจากจังหวัดเหล่านี้มีระบบการประปาครอบคลุมพื้นที่เขตเมืองซึ่งเป็นพื้นที่ดินเค็มทำให้ไม่มีปัญหาเรื่องขาดแคลนน้ำมากนัก การชลประทานในภูมิภาคแม้มีเป็นจำนวนมากแต่ล้วนเป็นขนาดเล็กเป็นส่วนใหญ่เนื่องจากมีแหล่งน้ำขนาดใหญ่ไม่กี่แห่ง โดยในอีสานตอนบนมีปริมาณทั้งน้ำผิวดิน น้ำใต้ผิวดินและการชลประทานโดยประมาณรวม 16,904.08 ล้าน ลบ.ม ขณะที่อีสานตอนกลางมีปริมาณน้ำอยู่ภายในประมาณ 10,023.69 ล้าน ลบ.ม และอีสานตอนล่างมีปริมาณน้ำในพื้นที่ประมาณ 23,441.91 ล้าน ลบ.ม เห็นได้ชัดแล้วว่าพื้นที่อีสานตอนล่างมีปริมาณน้ำอยู่ในพื้นที่มากที่สุด รองลงมาได้แก่อีสานตอนบนและอีสานตอนกลางตามลำดับ

เนื่องจากพื้นที่อีสานตอนล่างมีลุ่มน้ำมูลและลุ่มน้ำโขงเป็นแหล่งน้ำผิวดินและยังเป็นบริเวณที่มีน้ำบาดาลคุณภาพค่อนข้างดีทำให้สามารถใช้น้ำบาดาลได้โดยทั่วถึง ยกเว้นบางบริเวณเท่านั้น อีกทั้งมีสถานีสูบน้ำด้วยไฟฟ้าเป็นตัวเสริม สำหรับทำการเกษตรและมีเขื่อนขนาดใหญ่ที่สามารถกักเก็บน้ำได้เป็นจำนวนมากอีกด้วย อีสานตอนบนมีลำน้ำโขงเป็นแม่น้ำสายหลักแต่มีแม่น้ำสายย่อยสำคัญหลายสาย และคุณภาพน้ำบาดาลค่อนข้างดีแม้ว่าปริมาณน้ำที่กักเก็บได้จากเขื่อนขนาดใหญ่จะมีปริมาณน้อยที่สุดแต่ไม่ทำให้ขาดแคลนน้ำมากนัก ส่วนอีสานตอนกลางมีลุ่มน้ำชีซึ่งเป็นเพียงสาขาแม่น้ำมูลเป็นแหล่งน้ำผิวดินที่สำคัญ นอกจากนี้มีเพียงแม่น้ำสายเล็กๆ ประกอบกับมีพื้นที่ที่คุณภาพน้ำบาดาลต่ำ การสูบน้ำด้วยไฟฟ้าช่วยได้เฉพาะพื้นที่ที่อยู่ใกล้แหล่งน้ำ จึงต้องอาศัยการชลประทานเป็นสำคัญ ดังนั้นจึงเป็นพื้นที่ที่มีปริมาณการกักเก็บน้ำสูงที่สุด ซึ่งสามารถช่วยรองรับความต้องการในการอุปโภค-บริโภค และการเกษตรได้ในระดับหนึ่ง

จังหวัดมุกดาหารจัดเป็นพื้นที่ที่ประสบปัญหาขาดแคลนน้ำน้อยมาก เนื่องจากมีแหล่งน้ำผิวดินธรรมชาติหลายแห่งและมีลำน้ำโขงเป็นแหล่งน้ำสำคัญ อีกทั้งมีคุณภาพน้ำบาดาลค่อนข้างดี แต่พึ่งพาน้ำจากการชลประทานในการทำการเกษตรในบางส่วน มุกดาหารมีปริมาณน้ำเพียงพอกับความต้องการ

การอุปโภคและบริโภค แต่อาจขาดแคลนบ้างในการทำเกษตรกรรมในช่วงฤดูแล้ง

3. ทรัพยากรดิน

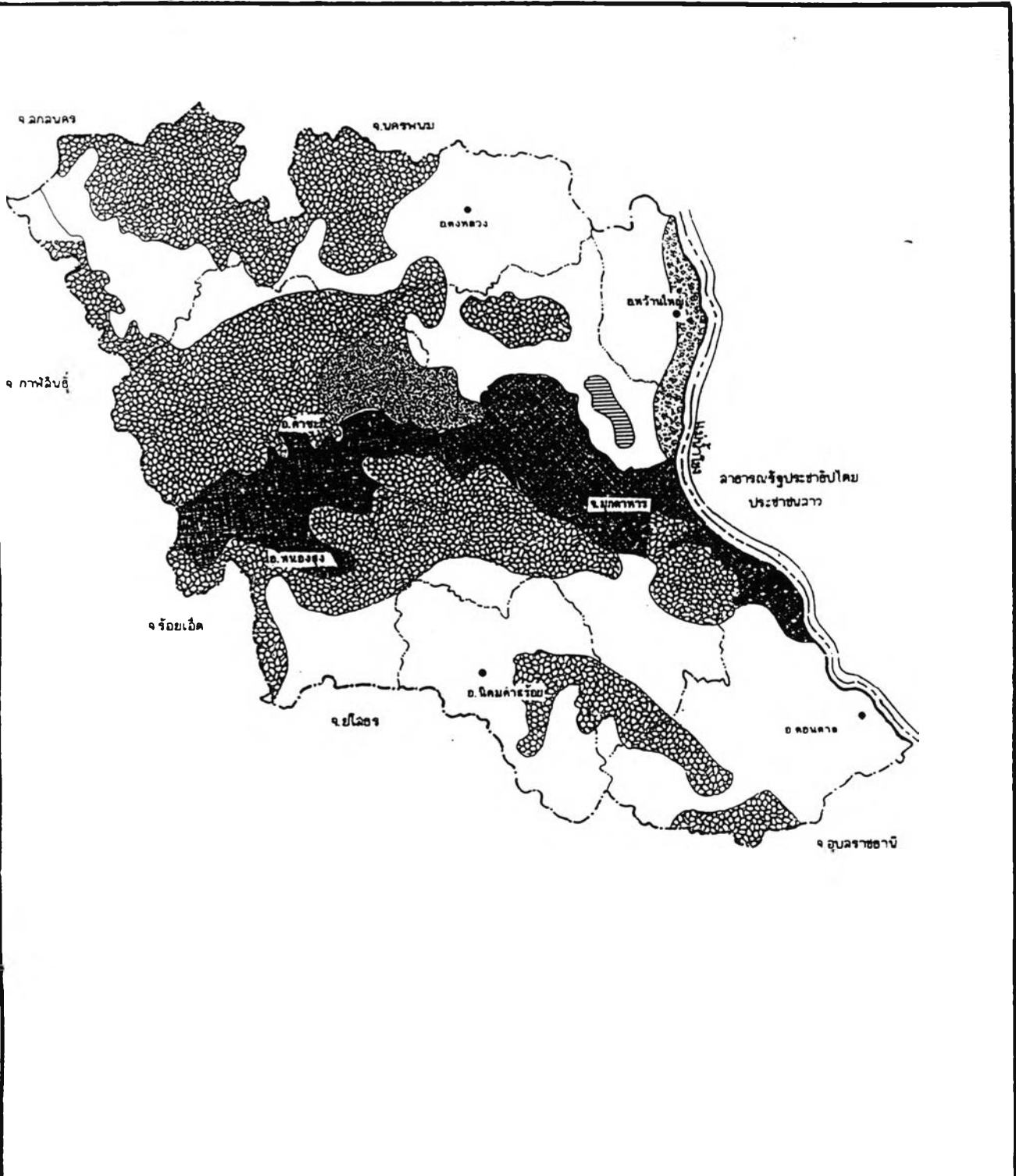
ดินในภาคตะวันออกเฉียงเหนือแบ่งได้เป็นหลายกลุ่ม ได้แก่ กลุ่มดินไร่ ดินนา ดินคละ ดินทราย ดิริมฝั่งแม่น้ำ ดินภูเขาและที่สูง แต่ดินส่วนใหญ่ในภาคเป็นดินปนทราย ไม่อุ้มน้ำและมีความอุดมสมบูรณ์ ค่อนข้างต่ำ นอกจากนี้ยังมีปัญหาอื่นๆ เช่น บางส่วนเป็นดินตื้น คือมีความลึกประมาณ 50-150 เซนติเมตรและมีความเป็นกรดอยู่ในเนื้อดิน ทำให้ความอุดมสมบูรณ์ ต่ำ ไม่สามารถขุดเป็นบ่อเพื่อกักเก็บน้ำได้ และก่อนกรวดในชั้นดินเป็นอุปสรรคในการเตรียมดินและกำจัดวัชพืช เพื่อเตรียมทำการเกษตร ปัญหาที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ เรื่องดินเค็ม ซึ่งมีกระจายอยู่ทั่วไปในภาค เป็นดินที่มีเกลือโซเดียมคลอไรด์มาก ทำให้ทำการเกษตรไม่ค่อยได้ผล ถ้าในบริเวณที่ดินเค็มมากๆ อาจไม่สามารถปลูกพืชชนิดใดได้เลยและยากต่อการนำพื้นที่มาพัฒนาอีกด้วย

ทรัพยากรดินในจังหวัดมุกดาหาร ค่อนข้างมีความอุดมสมบูรณ์สูงเมื่อเทียบกับจังหวัดอื่นๆ ในภาคสามารถแบ่งได้ 4 ลักษณะ

1. กลุ่มดินไร่ กระจายอยู่บริเวณ ทิศใต้ ทิศเหนือ และทิศตะวันตกอยู่ประมาณร้อยละ 45 ของพื้นที่จังหวัด
2. กลุ่มพื้นที่ภูเขา กระจายอยู่ทั่วไป แต่พบมากในอำเภอคำชะอี, ดงหลวง, เมืองมุกดาหาร ประมาณร้อยละ 35 ของพื้นที่จังหวัด
3. กลุ่มดินคละ อยู่บริเวณตอนกลางของจังหวัด บริเวณอำเภอเมืองมุกดาหารและคำชะอี ประมาณร้อยละ 15 ของพื้นที่ทั้งหมด
4. กลุ่มดินนา อยู่บริเวณตอนกลางเขตติดต่อระหว่างอำเภอเมืองมุกดาหารกับอำเภอคำชะอี ประมาณร้อยละ 5 ของพื้นที่ทั้งหมด

จากการสำรวจพื้นที่ดินเค็มปี 2538 พบว่าภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีอำเภอมที่มีพื้นที่ดินเค็ม 94 อำเภอ จาก 238 อำเภอ คิดเป็นร้อยละ 40 มีพื้นที่ดินเค็ม 17,862,846 ไร่ หรือร้อยละ 18 ของพื้นที่ภาคมีพื้นที่แพร่กระจายของดินเค็ม 19,423,765 ไร่ หรือร้อยละ 20 ของพื้นที่ภาค จะเห็นได้ว่าพื้นที่แพร่กระจายของดินเค็มมีมากกว่าพื้นที่ดินเค็มแสดงว่า การขยายตัวของดินเค็มรวดเร็วมาก ดังนี้

พื้นที่อีสานตอนบนมีอำเภอมที่มีดินเค็ม 22 อำเภอ จาก 54 อำเภอ คิดเป็นร้อยละ 41 และมีพื้นที่ดินเค็ม 4,511,235 ไร่ และพื้นที่แพร่กระจายของดินเค็มได้งาย 3,079,780 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 21 และ 14 ของพื้นที่อีสานตอนบน ตามลำดับ จังหวัดอุดรธานีมีพื้นที่ดินเค็มมากที่สุดในอีสานตอนบน 1,558,939 ไร่หรือร้อยละ 21 ของพื้นที่อีสานตอนบน เมื่อเทียบเป็นสัดส่วนกับพื้นที่จังหวัดพบว่า นครพนมมีพื้นที่ดินเค็มสูงที่สุดร้อยละ 44 ของพื้นที่จังหวัด และมีพื้นที่แพร่กระจายสูงที่สุดร้อยละ 26 ของพื้นที่จังหวัด

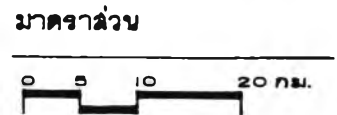
ที่มา : กรมพัฒนาที่ดิน

แนวทางการวางแผนพัฒนาจังหวัดมุกดาหารและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง

แผนที่ 3.15 แสดงกลุ่มดินชนิดต่างๆ ในจังหวัดมุกดาหาร

สัญลักษณ์

	พื้นที่ภูเขา		พื้นที่ดินไร้ทั่วไป
	พื้นที่ดินไร้ดิน		พื้นที่ดินนาทั่วไป
	พื้นที่ดินไร้ดีดิน		พื้นที่ดินไร้ทั่วไปคละดินนาทั่วไป

พื้นที่อีสานตอนกลางมีอำเภอที่มีดินเค็ม 38 อำเภอ จาก 81 อำเภอ คิดเป็นร้อยละ 47 มีพื้นที่ดินเค็ม 7,049,754 ไร่ หรือร้อยละ 23 ของพื้นที่อีสานตอนกลาง และพื้นที่ที่มีศักยภาพในการแพร่กระจาย 11,060,386 ไร่ หรือร้อยละ 37 ของพื้นที่อีสานตอนกลาง จังหวัดร้อยเอ็ดมีพื้นที่ดินเค็มมากที่สุด 1,870,489 ไร่ หรือ ร้อยละ 27 ของพื้นที่อีสานตอนกลาง เมื่อเทียบเป็นสัดส่วนกับพื้นที่จังหวัดพบว่า จังหวัดยโสธรมีพื้นที่ดินเค็มมากที่สุดร้อยละ 39 ของพื้นที่จังหวัด ขณะที่จังหวัดชัยภูมิมีพื้นที่ที่มีศักยภาพในการแพร่กระจาย 7,317,167 ไร่ หรือร้อยละ 92 ของพื้นที่จังหวัด ซึ่งสูงที่สุดในอีสานตอนกลางและภาค

พื้นที่อีสานตอนล่างมีอำเภอที่มีดินเค็ม 34 อำเภอจาก 103 อำเภอหรือร้อยละ 33 มีพื้นที่ดินเค็ม 6,301,857 ไร่ หรือร้อยละ 14 และพื้นที่ที่มีศักยภาพการแพร่กระจาย 5,283,599 ไร่ หรือร้อยละ 12 ของพื้นที่อีสานตอนล่าง จังหวัดนครราชสีมา มีพื้นที่ดินเค็มมากที่สุดในอีสานตอนล่างและภาคถึง 2,627,162 ไร่หรือร้อยละ 42 ของพื้นที่อีสานตอนล่างและมีพื้นที่ที่มีศักยภาพการแพร่กระจายสูงสุด 2,180,045 ไร่ หรือร้อยละ 41 ของพื้นที่อีสานตอนล่าง เมื่อเทียบเป็นสัดส่วนกับพื้นที่จังหวัดพบว่า จังหวัดบุรีรัมย์มีพื้นที่ดินเค็มสูงที่สุดร้อยละ 30 ของพื้นที่จังหวัด

สำหรับจังหวัดมุกดาหารซึ่งมีพื้นที่ดินเค็มค่อนข้างน้อย จึงคิดรวมกับจังหวัดอุบลราชธานี และอำนาจเจริญ มีเพียง 6 อำเภอ จาก 35 อำเภอ หรือร้อยละ 17 เท่านั้น ที่เป็นอำเภอที่มีพื้นที่ดินเค็มและมีพื้นที่ดินเค็ม 1,036,290 ไร่ หรือเพียงร้อยละ 7 ของพื้นที่ 3 จังหวัด และมีพื้นที่ที่มีศักยภาพในการแพร่กระจาย 5,283,599 ไร่หรือร้อยละ 13 ของพื้นที่ 3 จังหวัด

สรุปได้ว่าพื้นที่ดินเค็มกระจายอยู่ในพื้นที่อีสานตอนกลางมากที่สุดร้อยละ 7 รองลงมาได้แก่พื้นที่อีสานตอนล่างและพื้นที่อีสานตอนบนร้อยละ 6 และ 4 ของพื้นที่ภาคตามลำดับ และพื้นที่ที่มีศักยภาพการแพร่กระจายของดินเค็มก็มีลักษณะเดียวกันโดยมีร้อยละ 11, 5 และ 3 ของพื้นที่ภาคตามลำดับ และจังหวัดมุกดาหาร อำนาจเจริญและอุบลราชธานี มีพื้นที่ดินเค็มและพื้นที่ที่มีศักยภาพของดินเค็มร้อยละ 1 และ 2 ของพื้นที่ภาค แสดงให้เห็นว่าพื้นที่กลุ่มจังหวัดมุกดาหาร อุบลราชธานี และอำนาจเจริญ มีปัญหาเรื่องพื้นที่ดินเค็มน้อยมาก แต่เป็นที่น่าสังเกตว่าจังหวัดนครพนมและยโสธร ซึ่งมีพื้นที่ต่อเนื่องและโครงข่ายการคมนาคมกับจังหวัดมุกดาหารกลับมีพื้นที่ดินเค็มที่สูงมาก และมีเพียงจังหวัดเลยที่ไม่มีพื้นที่ดินเค็มหรือมีน้อยมาก จนไม่นำมากล่าวถึง

ปัจจุบันปัญหาเรื่องดินเค็มกำลังกลายเป็นปัญหาใหญ่ของภาค เนื่องจากไม่สามารถทำการเกษตรบนพื้นที่เหล่านี้ได้ โดยเฉพาะพื้นที่อีสานตอนกลางที่มีพื้นที่ดินเค็มจำนวนมาก อีกทั้งยังมีพื้นที่ที่มีศักยภาพในการแพร่กระจายของดินสูงกว่าพื้นที่อื่นๆ มาก เนื่องจากโครงสร้างของชั้นดินที่มีชั้นเกลือรวมในปริมาณมาก ประกอบกับมีการทำนาเกลือสินเธาว์ ทำนากุ้ง โรงงานอุตสาหกรรมที่ปล่อยโซเดียม

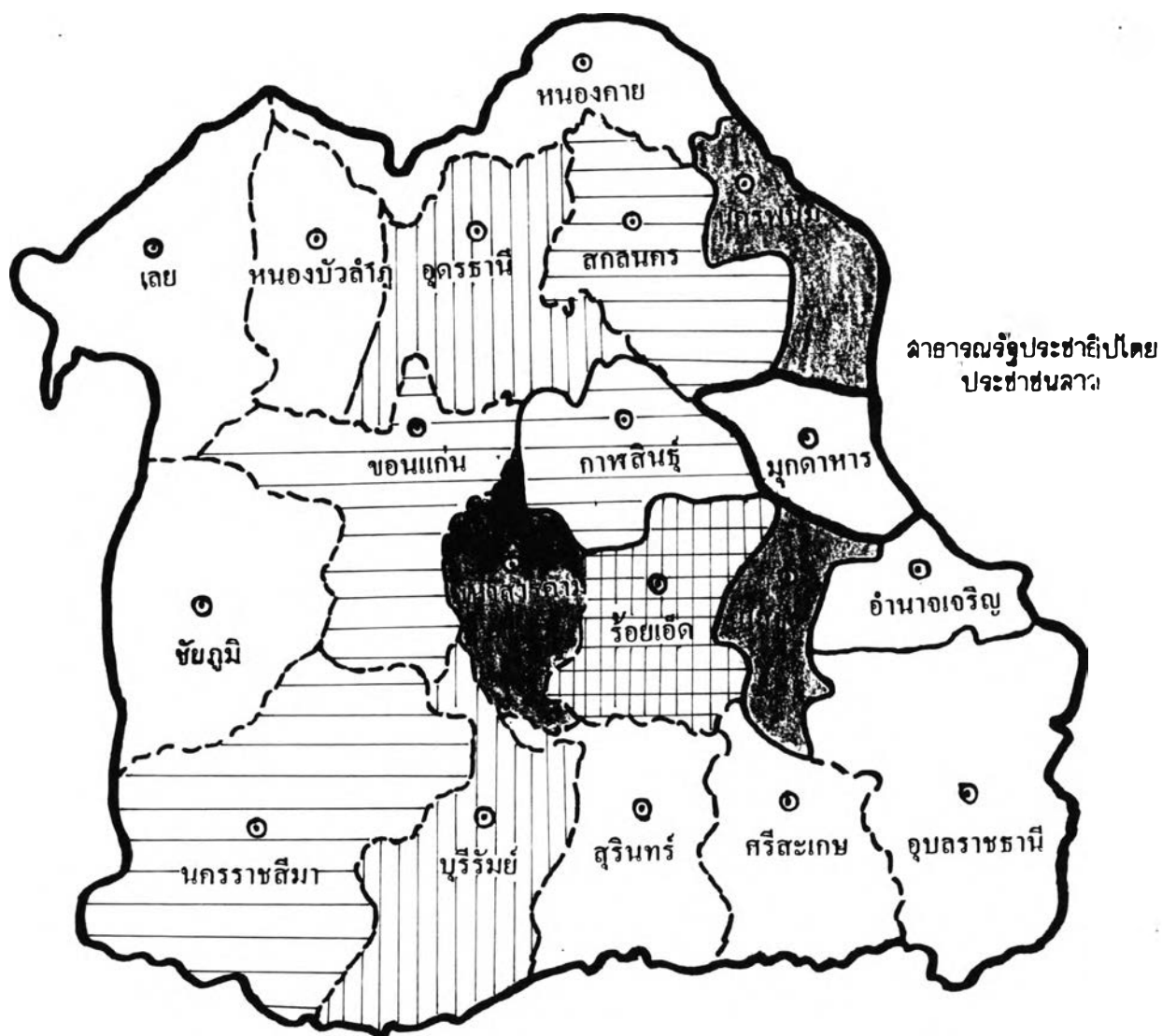

ตารางที่ 3 10 แสดงพื้นที่ดินเค็มภายในจังหวัด ปี 2538

จังหวัด	จำนวนอำเภอ (แห่ง)	จำนวนอำเภอที่มีดินเค็ม (แห่ง)	พื้นที่จังหวัด (ไร่)	พื้นที่ดินเค็ม		พื้นที่แพร่กระจายดินเค็ม	
				(ไร่)	ร้อยละ	(ไร่)	ร้อยละ
อุดรธานี	16	6	7,331,441	1,558,939	21	970,439	13
หนองคาย	12	3	4,582,675	370,280	8	308,414	7
สกลนคร	16	8	6,003,602	1,077,046	18	895,728	15
นครพนม	10	5	3,445,418	1,504,970	44	905,199	26
รวมทั้งสิ้น							
ขอนแก่น	20	6	6,803,744	721,197	11	284,396	4
ชัยภูมิ	13	5	7,986,429	642,907	8	7,317,167	92
มหาสารคาม	10	8	3,307,302	1,526,320	46	1,063,628	32
กาฬสินธุ์	14	5	4,341,716	744,604	17	305,223	7
ร้อยเอ็ด	16	9	5,187,156	1,870,489	36	1,976,306	38
ยโสธร	8	5	2,601,040	1,544,237	59	113,666	4
รวมทั้งสิ้น							
นครราชสีมา	24	15	12,808,728	2,627,162	20	2,180,045	17
บุรีรัมย์	15	6	6,451,178	1,908,579	30	637,376	10
สุรินทร์	13	4	5,077,535	495,567	10	211,733	7
ศรีสะเกษ	16	3	5,524,985	234,259	4	188,954	3
อุบลราชธานี		2					
อำนาจเจริญ	35	3	15,998,338	1,036,290	7	2,065,491	13
มุกดาหาร		1					
รวมทั้งสิ้น							
รวมทั้งสิ้น	238	94	97,451,287	17,862,846	18	19,423,765	20

ที่มา : หน่วยพัฒนาดินเค็ม กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงมหาดไทย

หมายเหตุ : จังหวัดมุกดาหารและอำนาจเจริญ รวมอยู่ในจังหวัดอุบลราชธานี

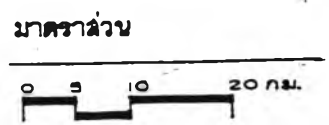
สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

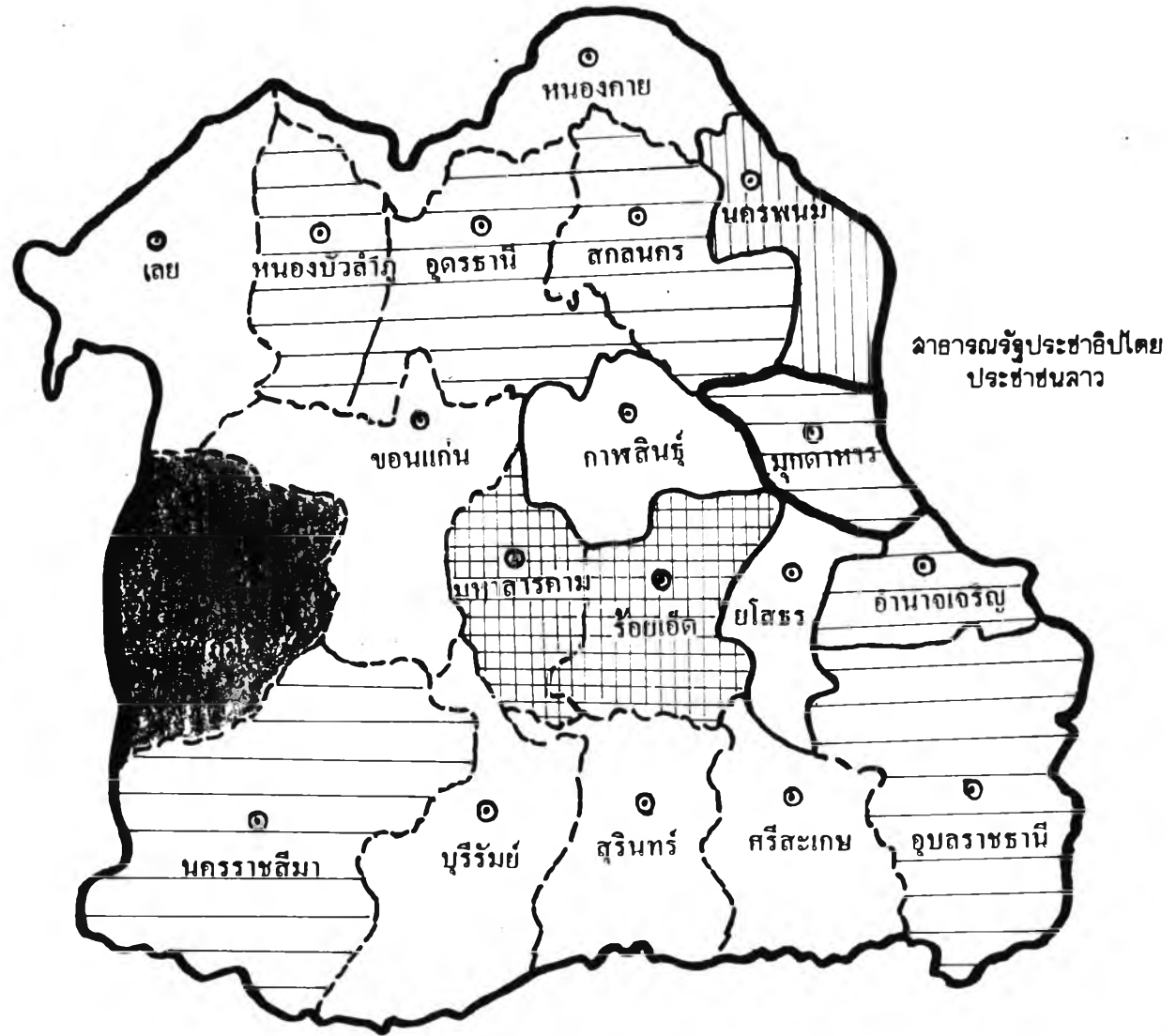
ที่มา : กองวางแผนการใช้ที่ดิน กรมพัฒนาที่ดิน

แนวทางการวางแผนพัฒนาจังหวัดมุกดาหารและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง

แผนที่ 3.16 แสดงพื้นที่ดินเค็มภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

สัญลักษณ์	พื้นที่ดินเค็ม	ร้อยละ
	พื้นที่ดินเค็มน้อยกว่าร้อยละ	10 -
	พื้นที่ดินเค็ม	11 - 20
	พื้นที่ดินเค็ม	21 - 30
	พื้นที่ดินเค็ม	31 - 40
	พื้นที่ดินเค็ม	41 +

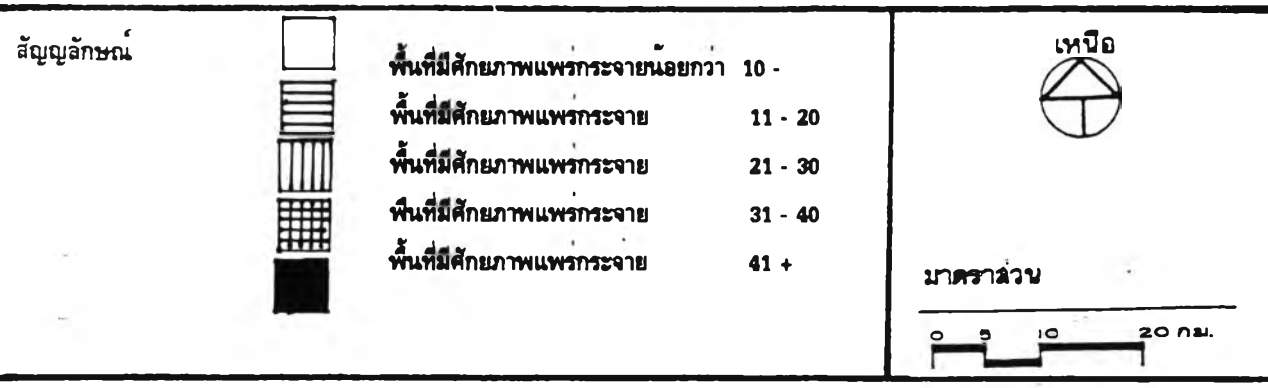

ที่มา : กองวางแผนการใช้ที่ดิน กรมพัฒนาที่ดิน

แนวทางการวางแผนพัฒนาจังหวัดมุกดาหารและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง

แผนที่ 3.17 แสดงพื้นที่มีศักยภาพแพร่กระจายดินเค็มภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

แนวทางการวางแผนพัฒนาจังหวัดมุกดาหาร
และพื้นที่เกี่ยวเนื่อง

แผนที่ 3.18

ศักยภาพของดิน บริเวณดินเค็ม

สัญลักษณ์

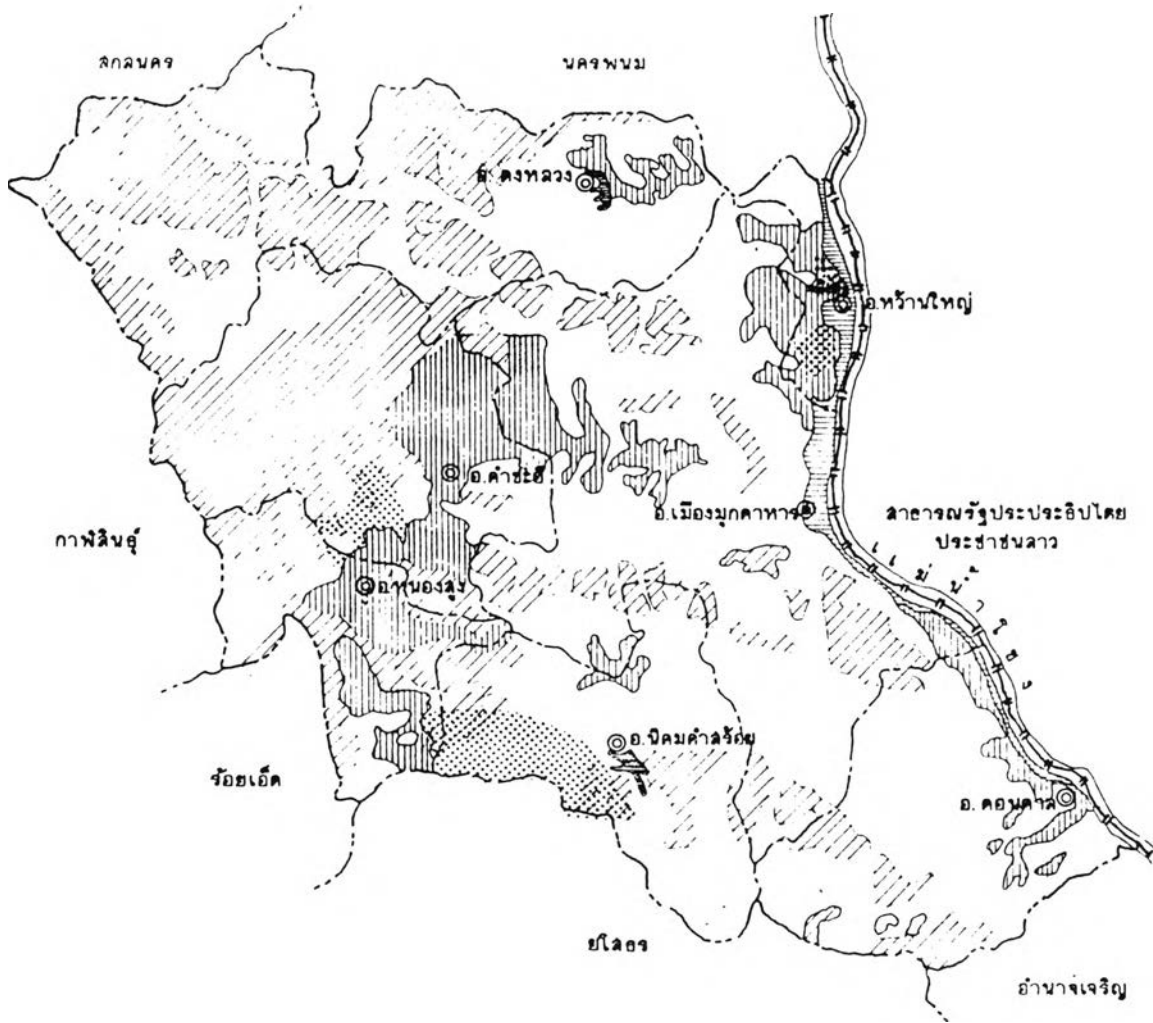
- ที่ลุ่มมีเกลือมาก
- ที่ลุ่มมีเกลือปานกลาง
- ที่ลุ่มมีเกลือน้อย
- ที่ลุ่มประกอบด้วยหินมีเกลือ
- อ่างเก็บน้ำ
- ดินเหมาะสมอย่างดี
- ดินเหมาะสม
- ดินเหมาะสมอยู่บ้าง
- ดินภูเขา และที่ลาดชัน

ที่มา กรมพัฒนาที่ดิน

มาตราส่วน

เหนือ

คลอไรด์สูงสู่มแม่น้ำ เหล่านี้ล้วนทำให้เพิ่มการกระจายของพื้นที่ดินเค็ม ทั้งสิ้น จึงการวิจัยศึกษาหาพืชทนเค็ม ที่สามารถปลูกบนพื้นที่ดินเค็มได้อย่างเหมาะสม พบว่าไม้ยูคาลิปตัส ต้นสะเดา และต้นจามจุรี เป็นไม้ที่มีความทนเค็มได้ดีและมีประโยชน์ จึงนำไปทดลองปลูกบนพื้นที่ดินเพื่อติดตามผลการทดลองต่อไป

4. ทรัพยากรแร่ธาตุ

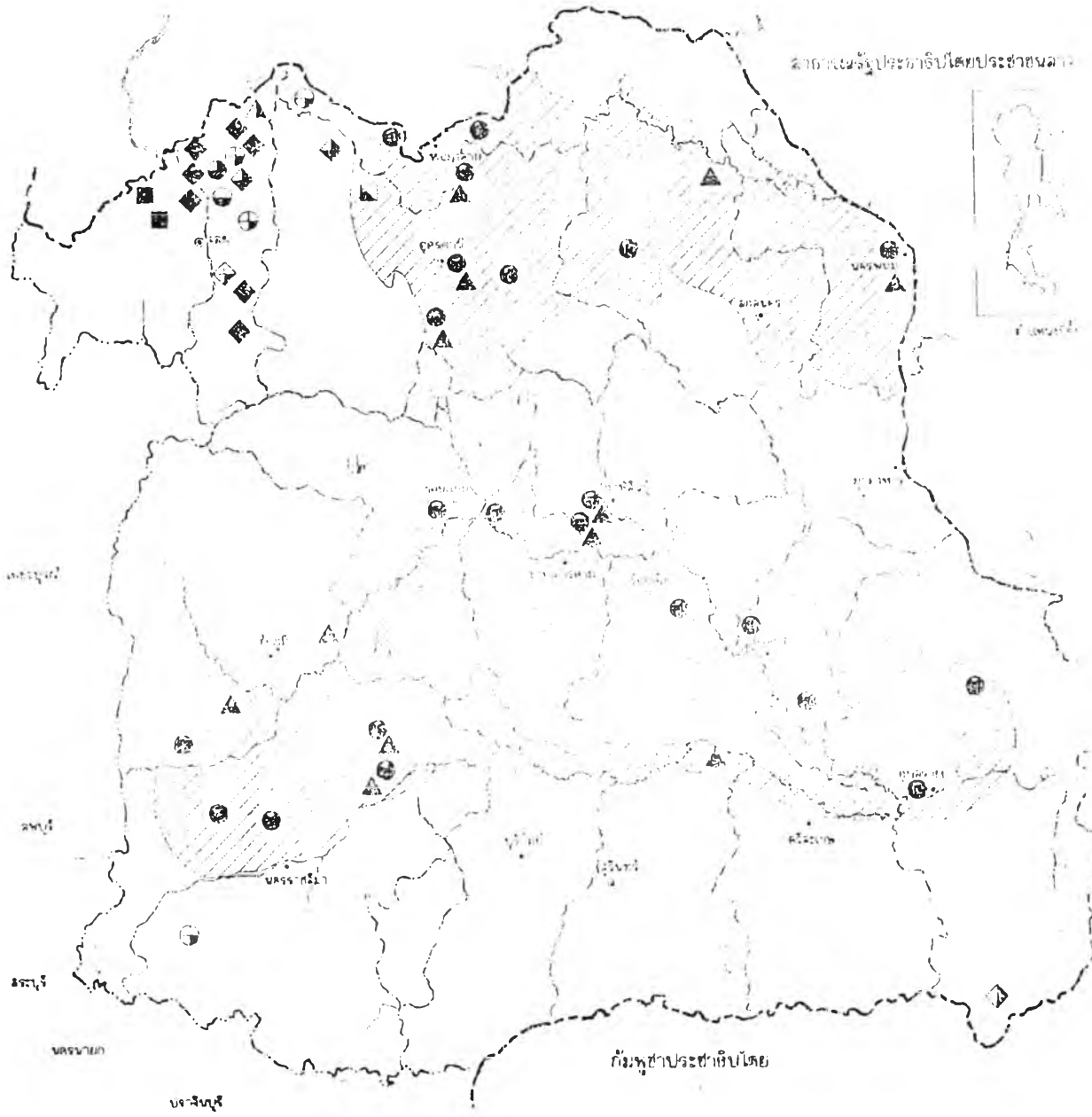
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีทรัพยากรแร่ธาตุอยู่หลายชนิด แร่ธาตุที่สำคัญได้แก่ โปแตสเซียม แคลเซียม หิน ฟอสฟอรัส โคลไรด์ เหล็ก หินอ่อน แบรไรต์ เป็นต้น แร่ที่มีมากและเป็นแร่พื้นฐานของภาค ได้แก่ โปแตสเซียมและแคลเซียม โดยเฉพาะโปแตสเซียมจากการสำรวจพบว่า มีปริมาณสำรองอยู่ถึง 4 แสนล้านตัน ซึ่งเป็นแร่ที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ในอุตสาหกรรมเคมีต่างๆ ได้ เช่น อุตสาหกรรมเครื่องปั้นดินเผา เครื่องแก้ว ย้อมสี ฟอกหนัง ทำสบู่ ทำปุ๋ย ทำไม้ขีดไฟ และทำอุปกรณ์ถ่ายภาพ เป็นต้น สำหรับแคลเซียมสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในอุตสาหกรรมผลิตเคมีภัณฑ์และกรดต่างๆ ใช้เป็นส่วนประกอบในการแยกหลอม ถลุงแร่ ทำยาป้องกันไม้ผุ ทำซีเมนต์ ทำระเบิด ทำเครื่องเคลือบ อุตสาหกรรมทำความเย็น ทำยากำจัดศัตรูพืช เป็นต้น ซึ่งแคลเซียมมีปริมาณสำรองถึง 18 ล้านตัน แต่ยังไม่มีการนำแร่ทั้ง 2 ชนิด ขึ้นมาใช้ เนื่องจากขาดเทคโนโลยี ที่จะไม่ทำให้เกิดปัญหาต่อสิ่งแวดล้อมได้

พื้นที่อีสานตอนบน มีจังหวัดเลยเป็นแหล่งแร่ที่สำคัญของพื้นที่และของภูมิภาคเนื่องจากมีแร่ธาตุสำคัญๆ หลายชนิด เช่น ลิกไนต์ ตะกั่ว เหล็ก ยิปซัม ทองแดง เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีสินแร่ทองคำและถ่านหิน ส่วนจังหวัดอินทรีพบแร่ธาตุในลักษณะใกล้เคียงกัน เช่น แทนตาไลต์ หินเกลือ แบไรต์และกราไฟต์ ซึ่งมีปริมาณไม่มากนัก

พื้นที่อีสานตอนกลาง พบแร่ธาตุในจังหวัดชัยภูมิมากที่สุดแถบบริเวณเทือกเขา แร่ธาตุสำคัญได้แก่ ดีบุก พลวง แทนตาไลต์ หินเกลือ ส่วนบริเวณอินทรีพบแร่ในลักษณะคล้ายกัน แต่มีปริมาณไม่มากนัก สำหรับจังหวัดมุกดาหารมีแร่ธาตุน้อยมาก จากการสำรวจพบแร่ทองคำในอำเภอดงหลวงแต่ไม่มีการนำขึ้นมาใช้เนื่องจากปริมาณสินแร่มีน้อยเกินไป

พื้นที่อีสานตอนกลางพบแร่ธาตุในจังหวัดนครราชสีมาที่มากที่สุดในบริเวณเทือกเขามีแร่สำคัญได้แก่ ทองแดง หินเกลือ ยิปซัม แทนตาไลต์ และทองแดง นอกจากนี้ยังพบอัญมณีในบริเวณจังหวัดศรีสะเกษ และอุบลราชธานี ไม่พบสินแร่สำคัญในจังหวัด บุรีรัมย์ สุรินทร์ และอำนาจเจริญ

นอกจากนี้ยังสำรวจพบแหล่งก๊าซธรรมชาติปริมาณ 1.6 ล้าน ลูกบาศก์ฟุต และคาดว่าในอนาคตจะสำรวจได้อีก 9 ล้านลูกบาศก์ฟุต โดยประมาณว่าก๊าซธรรมชาติเหลวที่จะพบน่าจะมีปริมาณมากถึง 200 ล้านบาเรล ซึ่งส่วนใหญ่พบในพื้นที่อีสานตอนกลาง จังหวัดขอนแก่น ชัยภูมิ กาฬสินธุ์

แนวทางการวางแผนพัฒนาจังหวัดมุกดาหาร
และพื้นที่เกี่ยวเนื่อง

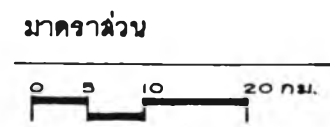
แผนที่ 3.19

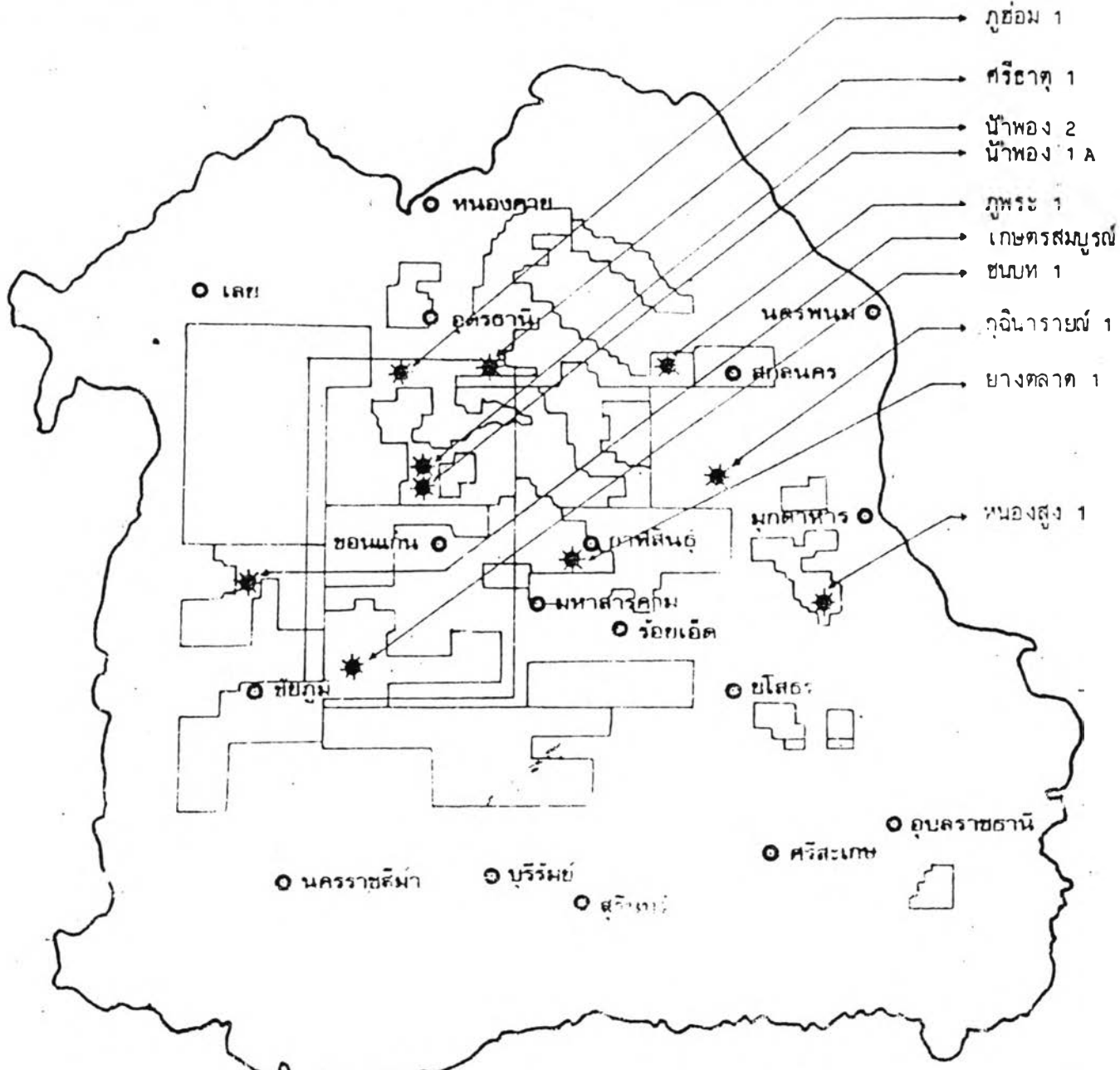
แสดงแหล่งธรรมชาติ

สัญลักษณ์

	ทองแดง		ทลขมิ้นขาว
	พลวง		ตะกั่ว, สังกะสี
	แบโรห์		กบป๋ม
	โบเตช (หลุมเจาะ)		รัตนชาติ
	แมงกานีส		ทองคำ
	เกลือหิน		เหล็ก
	ก๊าซธรรมชาติ		แหล่งเกลือหิน

ที่มา : สำนักงานสถิติแห่งชาติ

- ภูซ้อม 1
- ศรีธาตุ 1
- น้ำพอง 2
- น้ำพอง 1 A
- ภูพระ 1
- เกษตรสมบูรณ์
- ชนบท 1
- วุฒินารายณ์ 1
- ยางตลาด 1
- หนองสูง 1

แนวทางการวางแผนพัฒนาจังหวัดมุกดาหาร
และพื้นที่เกี่ยวเนื่อง

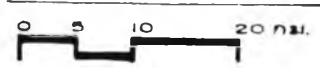
แผนที่ 3.20 แสดงแหล่งกาชาธรรมชาติ
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

สัญลักษณ์

- เขตแปลงสำรวจ
- แหล่งกาชาธรรมชาติที่พบ

ที่มา : สำนักงานสถิติแห่งชาติ

มาตราส่วน

มุกดาหาร และจังหวัดอุดรธานีซึ่งอยู่ในพื้นที่อีสานตอนบน แต่ในจำนวนนี้มีเพียงแหล่งก๊าซธรรมชาติในจังหวัดขอนแก่นเท่านั้น ที่ได้พัฒนานำก๊าซขึ้นมาใช้ผลิต กระแสไฟฟ้า ในส่วนของภาคเอกชนยังไม่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในอุตสาหกรรมอื่นๆ ได้ สำหรับจังหวัดมุกดาหารเคยมีการสูบน้ำมันดิบบริเวณตำบลคำป่าหลาย อำเภอเมืองมุกดาหาร แต่ไม่พบน้ำมันและเคยมีการสำรวจแหล่งปิโตรเลียมบริเวณ “แหล่งหนองสูง 1” แต่ปัจจุบันได้ย้ายฐานการขุดเจาะน้ำมันออกไปแล้ว แต่ก็ยังมีความเป็นไปได้ในการสำรวจปิโตรเลียมครั้งต่อไป

สรุปได้ว่าทรัพยากรแร่ธาตุและแหล่งก๊าซธรรมชาติของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จะอยู่บริเวณพื้นที่อีสานตอนกลางและอีสานตอนบนมากที่สุด อีสานตอนล่างมีสินแร่ น้อยมาก และแทบจะไม่มีแหล่งก๊าซธรรมชาติเลย โดยส่วนใหญ่พบสินแร่ในจังหวัดที่มีเทือกเขาและป่าไม้อยู่หนาแน่นด้านทิศตะวันตกของภาคมากกว่าด้านทิศตะวันออกติดลำน้ำโขง สำหรับจังหวัดมุกดาหารและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง ก็มีสินแร่ค่อนข้างน้อย แต่มีความเป็นไปได้เกี่ยวกับก๊าซธรรมชาติในจังหวัดมุกดาหารและกาฬสินธุ์ทั้งนี้ มุกดาหารมีทรัพยากรจำพวก กรวด หิน หวาย จากลำน้ำโขง เป็นทรัพยากรสำคัญสามารถประกอบใช้ในการก่อสร้างได้

5. ทรัพยากรการท่องเที่ยว

จากสภาพภูมิประเทศที่เป็นที่ราบสูง มีเทือกเขาเป็นขอบโดยรอบ เช่น เทือกเขาเพชรบูรณ์ เทือกเขาดงพญาเย็น เทือกเขาพนมดงรัก และเทือกเขาภูพาน เป็นต้น ทำให้มีทรัพยากรการท่องเที่ยวเกิดขึ้นมากมาย และมีความหลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นด้านประวัติศาสตร์และอารยธรรม ซึ่งภาคอีสานถือได้ว่าเป็นแหล่งอารยธรรมเก่าแก่แห่งหนึ่งของโลก เช่น การมีภาพเขียนสีก่อนประวัติศาสตร์ที่ผาแต้ม จังหวัดอุบลราชธานี ด้านโบราณสถานและวัตถุ ศาสนา ซึ่งแสดงถึงสถาปัตยกรรมและอารยธรรมสมัยขอม ยังคงมีเหลืออยู่ให้เห็นหลายแห่ง เช่น ปราสาทหินพนมรุ้ง ปราสาทหินเมืองต่ำ จังหวัดบุรีรัมย์ วัดหินหมากเป้งจังหวัดหนองคาย ด้านศิลปวัฒนธรรมและประเพณีเทศกาลงานบุญต่าง ๆ เช่น งานแห่เทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานี และแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ เช่น ภูกระดึง จังหวัดเลย รวมทั้งเป็นแหล่งซื้อปั้งสินค้าพื้นเมืองและสินค้าจากประเทศเพื่อนบ้านตามเมืองชายแดน แหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ ๆ ของภาคอีสาน จำแนกตามพื้นที่ได้ดังนี้

กลุ่มพื้นที่อีสานตอนบน มีความโดดเด่นด้านแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ และประวัติศาสตร์ เช่น อุทยานแห่งชาติภูกระดึง, ภูเรือ, ภูหลวง, ภูพาน เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมโดยตลอด นักท่องเที่ยวจะนิยมมาเดินป่า ปีนเขา ตั้งแคมป์ ชมธรรมชาติ เล่นน้ำตก ซึ่งส่วนใหญ่มักเป็นกลุ่มนักศึกษาหรือมาเป็นหมู่คณะ หรือท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ที่บ้านเชียง จังหวัดอุดรธานี ซึ่งเป็นแหล่งที่ขุดทางโบราณวัตถุมากมาย นอกจากนี้ยังมีประเพณีไหลเรือไฟในจังหวัดนครพนม ซึ่งเป็นงานเทศกาลที่ยิ่งใหญ่ มีนักท่องเที่ยวหลังไหลไปชมงานเป็นจำนวนมาก ประกอบกับมีตลาดสินค้าอินโดจีนถึง 2 แห่ง ที่จังหวัด

ที่มา : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

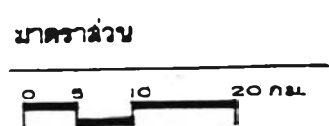
แนวทางการวางแผนพัฒนาจังหวัดมุกดาหารและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง

แผนที่ 3.21 แสดงการกระจายตัวของแหล่งท่องเที่ยวในภาคอีสาน

สัญลักษณ์

- แหล่งจุดค้นวัฒนธรรมของมนุษย์ก่อนประวัติศาสตร์
- หอยหิน
- รอยเท้าไดโนเสาร์
- ไดโนเสาร์

- แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ
- ประวัติศาสตร์และโบราณคดี
- ศิลปวัฒนธรรมและกิจกรรม

นครพนมและหนองคาย ซึ่งสามารถข้ามสะพานมิตรภาพไทย – ลาว เพื่อไปเยี่ยมชม สปป.ลาว ที่เมืองเวียงจันทน์ ซึ่งเป็นเมืองหลวงแบบไปเช้า-เย็นกลับได้ด้วย

กลุ่มพื้นที่อีสานตอนกลาง มีความโดดเด่นในด้านการท่องเที่ยวทางโบราณคดี และธรรมชาติ โดยเฉพาะในจังหวัดขอนแก่น ชัยภูมิ กาฬสินธุ์ มีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและโบราณคดีที่สำคัญ การขุดพบพอสซิลกระดูกไดโนเสาร์ ร่องรอยเมืองโบราณ วัดเก่าแก่ พระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์หลายแห่งในบริเวณดังกล่าว นอกจากนี้ยังประกอบด้วยน้ำตก อุทยาน วนอุทยาน ถ้ำ สุสานหอยล้านปี เป็นต้นสวนบริเวณจังหวัดมหาสารคาม ร้อยเอ็ด ยโสธร จะเน้นการท่องเที่ยวในด้านศาสนา ประเภท วัดวาอาราม กู่ พระธาตุเก่าแก่ พระพุทธรูปโบราณเป็นสำคัญ สำหรับจังหวัดมุกดาหารสวนใหญ่เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ เช่น ภูผาเทิบ ซึ่งถือเป็นสัญลักษณ์ประจำจังหวัด แก่งกะเบา อุทยาน น้ำตก และตลาดสินค้าอินโดจีน เป็นจุดสนใจที่สำคัญของจังหวัด เนื่องจากเป็นแหล่งซื้อขายสินค้าประเทศเพื่อนบ้านและสามารถข้ามไปเยี่ยมชมแขวงสะหวันเขต สปป.ลาวแบบไปเช้า-เย็นกลับได้ แหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัด ได้แก่

1. แหล่งท่องเที่ยวด้านประวัติศาสตร์และโบราณสถาน

1.1 ศาลเจ้าพ่อฟ้ามุมเมือง ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลเมืองมุกดาหาร เป็นศาลศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคูเมืองของจังหวัดมุกดาหาร จัดให้มีการบวงสรวงในวันแรม 11 ค่ำ เดือน 6 ของทุกปี

1.2 ศาลเจ้าแม่สองนางพี่น้อง ตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำโขง บนถนนสำราญชายโขงติดกับด่านตรวจคนเข้าเมือง ชาวมุกดาหารถือว่าเป็นศาลศักดิ์สิทธิ์คู่กันกับศาลเจ้าพ่อฟ้ามุมเมือง และจัดให้มีการบวงสรวงพร้อมกันไป

1.3 พระเจ้าองค์หลวง เป็นพระพุทธรูปคู่บ้านคูเมืองของมุกดาหาร หน้าตักกว้าง 2.20 เมตร ส่วนสูงเฉพาะยอดองค์พระเมาลี 2 เมตร สูงขาคฐาน 3 เมตร เป็นพระพุทธรูปเก่าแก่ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ จึงเป็นที่เคารพสักการะบูชาของชาวมุกดาหาร ประดิษฐานอยู่ในพระอุโบสถวัดศรีมงคลใต้ อำเภอเมืองมุกดาหาร

1.4 พระพุทธสิงห์สอง เป็นพระพุทธรูปทองสัมฤทธิ์ ขนาดหน้าตักกว้าง 1 เมตร ส่วนสูงเฉพาะองค์ถึงยอดพระเมาลี 1.20 เมตร รวมทั้งฐาน 2 เมตร ประดิษฐานอยู่ ณ วัดศรีบุญเรือง (วัดใต้) ถนนสำราญชายโขง ในเขตเทศบาลเมืองมุกดาหาร ในวันสงกรานต์ ชาวมุกดาหารจะอัญเชิญจากพระอุโบสถแห่ไปรอบเมืองแล้ว นำไปประดิษฐานบนแท่นที่จัดไว้ ณ บริเวณหน้าศาลากลางจังหวัด เพื่อให้ประชาชนได้สรงน้ำองค์พระเป็นประจำทุกปี

1.5 ศาลหลักเมือง ตั้งอยู่ศาลากลางจังหวัด สร้างด้วยไม้ชัยพฤกษ์สูง 113 เซนติเมตร มีลักษณะเป็นเสาเม็ดกลมยอดพุ่มข้าวบิณฑ์ต่อปลี และทำพิธีพุทธาภิเษก ณ วัดศรีมงคลใต้ สร้างโดยพ่อค้า ประชาชน ชาวมุกดาหาร

1.6 วัดภูด่านเต่า หรือวัดพุทธโธมะธะโร เป็นที่ประดิษฐานของพระพุทธรูปนั่งขนาดใหญ่มี ธรรมจักร เปล่งรัศมีอยู่ด้านบน ประดิษฐานอยู่ในพระอุโบสถ ซึ่งตั้งอยู่บนเขาเล็กๆ ในตำบลโชคชัย อำเภอนิคมคำสร้อย การเดินทางต้องใช้เส้นทางหมายเลข 212 แล้วแยกเข้าไปอีก 2 กิโลเมตร ซึ่งเป็น ทางลูกรัง ในแต่ละวันมีนักท่องเที่ยว และประชาชนจากที่ต่างๆ เดินทางมาชมความงามบริเวณ ของวัดอยู่เสมอ

1.7 กลองมโหระทึก เป็นกลองสัมฤทธิ์หน้าเดียว เส้นผ่าศูนย์กลาง 86 เซนติเมตร ตัว กลองยาว 90 เซนติเมตร หน้ากลองเป็นรูปตะวั่นนูน มีแฉก 14 แฉก มีรูปกบติดขอบกลอง จำนวน 4 ตัว เชื่อกันว่ามีอายุเก่าแก่ไม่ต่ำกว่า 3,000 ปี เป็นกลองที่พวกเขาและขอมโบราณชอบเก็บสะสมไว้ ค้นพบ เมื่อปี พ.ศ.2481 บนตลิ่งรับแม่น้ำโขงที่เซะพังตรงบ้านนาทามประเทศลาว ในตอนแรกเก็บไว้ที่วันเวิน เขยมวงคลบ้านดอนตาล อำเภอดอนตาล ปัจจุบันเก็บไว้ที่วัดมัชฌิมาวาส (วัดกลาง) บ้านดอนตาล อำเภอดอนตาล โดยสร้างเป็นหอกกลางเก็บรักษาอย่างมั่นคง เชื่อกันว่าเป็นกลองมโหระทึกที่มีขนาด ใหญ่ที่สุดในประเทศ

1.8 หอยสมัยหิน มีลักษณะคล้ายหอยสังข์ พบอยู่ที่ลานหินมุจลินบนภูผาเทิบ ฝังอยู่ใน ดินลึกประมาณ 40 ฟุต พื้นที่โคกดินแดง บ้านนายอ ตำบลเหล่าหมี อำเภอดอนตาล จากการวิจัย ของกรมทรัพยากรธรณีพบว่า มีอายุประมาณ 27 ล้านปี เป็นการขุดพบเป็นแหล่งที่ 3 ของโลก บริเวณที่ มีเปลือกหอยยังปรากฏเป็นชั้นหินปูน หนาประมาณ 1 ฟุต เดินทางโดยใช้เส้นทาง 2034 เลี้ยวซ้ายปาก ทางบ้านนาโพธิ์ ซึ่งเป็นทางลูกรัง

2. แหล่งท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติ

2.1 อุทยานแห่งชาติมุกดาหาร ตั้งอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าดงบังอีแปลงที่ 2 ครอบคลุมอำเภอดอนตาล และอำเภอเมือง มีระยะห่างจากอำเภอเมืองเพียง 17 กิโลเมตร ใช้เส้นทาง มุกดาหาร-ดอนตาล แยกขวา อีก 2 กิโลเมตร ซึ่งถนนคอนกรีตเพียงขวงเดียว มีเนื้อที่ 31,725 ไร่ สภาพ ทั่วไปเป็นภูเขาสูงชันหลายเทือกเขาติดต่อกัน ยอดที่สูงที่สุด คือ ยอดเขาภูจอมสิ สูงจากระดับน้ำทะเล ราว 460 เมตร ส่วนใหญ่เป็นป่าเต็งรังและเบญจพรรณ มีจุดดึงดูดที่น่าสนใจ หลายแห่ง ได้แก่

- ภูผาเทิบ ซึ่งถือเป็นสัญลักษณ์ของจังหวัดมุกดาหาร มีลักษณะกลุ่มหินรูปทรงหลาย แบบวางทับซ้อนคล้ายเพิงผา ที่กันแดดกันลมได้ ซึ่งภาษาท้องถิ่นเรียกว่า “เทิบ” มีรูปร่างต่างๆ แปลก ตา เช่น คล้ายเห็ด มงกุฎ เครื่องบินไอพ่น เป็นต้น ซึ่งเกิดจากการกัดเซาะของลมและน้ำ เป็นร้อยๆ ปี ทำให้เกิดหินรูปร่างต่างๆ นอกจากนี้มีอากาศเย็นสบาย มีดอกไม้ไม้ล้มลุกเปลี่ยนผลิดอกตามฤดูกาล

- ภูมโนรมย์ มีศาลาจํารอยพระพุทธรูปบาท ลึก 1 เมตร และเจดีย์ก่ออิฐถือปูนเมื่ออยู่บน ยอดเขาจะสามารถมองเห็นทิวทัศน์ของเมืองมุกดาหารและสปป.ลาวได้ชัดเจน

- ภูถ้ำพระ เป็นภูเขาสูงใหญ่ที่สุดในอุทยาน ความสูงระดับ 300-400 เมตร มีที่ราบ กว้าง ใหญ่อยู่บนยอดเขา ส่วนใหญ่เป็นป่าเต็งรังและป่าเบญจพรรณ ยังมีสภาพสมบูรณ์และเป็นแหล่งกำเนิด ดันน้ำ มีแหล่งซับน้ำประมาณ 50 ไร่ พื้นที่ที่เป็นลานหินมีหินขนาดต่างๆ และมีสีสันที่สวยงาม มีน้ำตก

โหลผาน บริเวณหน้าผามีถ้ำซึ่งสมัยก่อนเคยเป็นที่อยู่ของพระภิกษุและมีพระพุทธรูปปางต่างๆ ทั้งที่เป็นทอง คำ เงิน ไม้ และแก้ว แต่ปัจจุบันสูญหายไปหมด เหลือเพียงพระพุทธรูปโบราณ ขนาดหน้าตัก 3 ฟุต พระพุทธรูปที่เป็นไม้และรูปปั้นสัตว์

- ภูนางหงษ์ เป็นป่าลานหิน สลับป่าแคระ มีต้นไม้ร่มรื่น สามารถไปชมได้ทุกฤดูกาล มีหินรูปร่างคล้ายนางหงษ์ ขนาดใหญ่ ตั้งอยู่กลางลานหินกว้าง สลับดินโคลนรูปร่างต่างๆ

- ถ้ำฝ่ามือแดง เป็นเพิงหินยาว ขนาดถ้ำกว้าง 3 เมตร ยาว 60 เมตร ภายในถ้ำมีรูปมือสำแดงประทับอยู่ 10 มือ เป็นลักษณะเอาสีแดงทามือ อีก 5 มือ เป็นลักษณะเอามือไปทาบหน้าผาง แล้วเอาสีแดงเขียนตามรูปมือและนิ้ว สันนิษฐานว่ามีอายุไม่ต่ำกว่า 500 ปี

2.2 วนอุทยานภูหมื่น เดิมเป็นแหล่งที่มีหมื่นป่ามาก เป็นยอดเขาที่สูงจากระดับน้ำทะเล 353 เมตร มีพื้นที่ประมาณ 4 ตารางกิโลเมตร หรือ 2,500 ไร่ อยู่ในอำเภอนิคมน้ำจืดร้อย เป็นสถานที่ที่มีพันธุ์ไม้ป่าและสัตว์ป่าหลายชนิดมีจุดชมวิว 3 จุด ที่สามารถมองเห็นเมืองมุกดาหารได้โดยรอบ เนื่องจากเคยเป็นฐานที่มั่นเก่าของทหารอเมริกัน

2.3 อุทยานแห่งชาติภูสระดอกบัว มีพื้นที่บนรอยต่อของ 3 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดมุกดาหาร อำนาจเจริญ และยโสธร เนื้อที่ประมาณ 231 ตารางกิโลเมตร พื้นที่ส่วนใหญ่อยู่ในจังหวัดมุกดาหาร ประกอบด้วยป่าไม้ที่มีความอุดมสมบูรณ์แห่งหนึ่ง เป็นแหล่งกำเนิดต้นน้ำและแหล่งซับน้ำ เคยเป็นแหล่งแทรกซึมของกลุ่มการเมืองฝ่ายคอมมิวนิสต์ มีลานหินกระจายอยู่ทั่วไปที่โดดเด่น เช่น ภูผาเต้ม ภูผาหอม ภูสระดอกบัว

2.4 อ่างเก็บน้ำห้วยขี้เหล็ก อยู่ในอำเภอนิคมน้ำจืดร้อย เป็นทะเลสาบขนาดใหญ่ มีทิวทัศน์สวยงามเป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญแห่งหนึ่งของจังหวัด

2.5 น้ำตกตาดโตน อยู่ในอำเภอหนองสูง เป็นน้ำตกขนาดใหญ่มีน้ำมากสูง 7 เมตร กว้าง 30 เมตร มีลักษณะสวยงาม จึงเป็นที่นิยมไปพักผ่อนหย่อนใจ

2.6 แก่งกระเปาะ อยู่ในอำเภอน้ำขุ่นใหญ่ เป็นแก่งหินยาวเหยียดตามลำน้ำโขงในฤดูแล้งเหมือนเป็นน้ำตกต่างระดับ ในฤดูน้ำหลากน้ำจะเชี่ยวและแรงมาก มองไม่เห็นโขดหิน มีทัศนียภาพที่งดงาม สามารถชมทิวทัศน์ของสบป.ลาวได้ อย่างใกล้ชิด

3. ประเภทงานประเพณีและงานประจำปี

3.1 งานรวมเผ่าไทยมุกดาหารมะขามหวานชายโขง เนื่องจากมุกดาหารมีชาวไทยอาศัยอยู่หลายเผ่าโดยประมาณ 8 เผ่า ซึ่งแต่ละเผ่ามีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่น่าสนใจ มีเอกลักษณ์และวัฒนธรรมเป็นของตนเองนอกจากนี้ยังเป็นแหล่งปลูกมะขามหวานที่สำคัญอีกแห่งหนึ่ง จึงมีการจัดงานเพื่อรวมเผ่าของไทยและจำหน่ายผลผลิตซึ่งจะมีขบวนแห่ พิธีรำ การแต่งกายชุดประจำเผ่า การประกวดธิดามะขามหวาน และประกวดมะขาม และประกวดมะขามหวานด้วย

3.2 ประเพณีแข่งเรือ ในช่วงออกพรรษาซึ่งเป็นฤดูน้ำหลาก มีการจัดแข่งเรือประจำปี ทั้งประเภทแข่งเรือเร็ว และเรือสวยงาม ในแต่ละปีจะมีผู้เข้าร่วมแข่งขันจำนวนมาก รวมทั้งผู้แข่งขันจาก สปป.ลาว มาร่วมแข่งขันเป็นประจำทุกปี

3.3 หอแก้วเมืองมุกดาหาร อยู่ในอำเภอดอนตาล กำลังกลายเป็นสัญลักษณ์อีกแห่งหนึ่งของจังหวัดเป็นหอคอยมีส่วนยอดเป็นโดม สามารถมองเห็นทิวทัศน์ของเมืองมุกดาหารได้โดยรอบ และสามารถชมทิวทัศน์ฝั่งแม่น้ำโขง และสปป.ลาวได้อีกด้วย นอกจากนี้ยังเป็นที่พักผ่อนสัมผัสพันธ์ประวัติความเป็นมาของเมืองมุกดาหาร และวัตถุโบราณที่มีค่าควรเมืองไว้ในหอแก้วอีกด้วย

พื้นที่อีสานตอนล่างเป็นแหล่งอารยธรรมขอม สามารถพบปราสาทสมัยขอมปรากฏอยู่ทั่วไปในหลายจังหวัด เป็นศูนย์รวมแห่งศิลปวัฒนธรรมเก่าแก่ตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์จนถึงขอมเรืองอำนาจ เช่น ปราสาทหินพิมาย จังหวัดนครราชสีมา ปราสาทหินพนมรุ้ง จังหวัดบุรีรัมย์ และผาแต้ม ซึ่งเคยเป็นชุมชนโบราณก่อนยุคประวัติศาสตร์ มีภาพเขียนสีบนผนังหน้าผายาวติดต่อกันประมาณ 170 เมตร เกือบ 300 ภาพ นอกจากนี้ยังพบปราสาทขนาดต่าง ๆ ในจังหวัดอื่น ๆ อีกมากมาย รวมทั้งเป็นแหล่งงานประเพณี และวัฒนธรรมของภาคอีสานอีกด้วย

สิ่งที่เด่นของการท่องเที่ยวในภาคอีสาน ที่ภาคอื่นไม่มีคือ ประเพณีและวัฒนธรรมของชาวอีสาน เช่น พิธีการบายศรีสู่ขวัญ ผู้ซื้อต่อแขน ผูกเสี้ยว เทียวงานบุญ แห่เทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานี งานบุญบั้งไฟ จังหวัดยโสธร งานช้างจังหวัดสุรินทร์ และงานรวมเผ่าไทยในจังหวัดมุกดาหาร เป็นต้น ประกอบกับเอกลักษณ์ด้านอาหารพื้นเมือง ซึ่งเป็นที่นิยมอย่างแพร่หลาย งานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว ทำให้นักท่องเที่ยวที่เข้ามาเยี่ยมชมแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ แล้วมักจะซื้อสินค้าและอาหารพื้นเมืองกลับไปเป็นของฝากและของที่ระลึกกันเป็นจำนวนมาก

สำหรับจังหวัดมุกดาหารมีเสน่ห์เฉพาะตัวในด้านสภาพพื้นที่ติดริมน้ำโขง ในฤดูแล้งกลายเป็นหาดทรายกว้างขวางสามารถเดินข้ามไปฝั่ง สปป.ลาวได้ และในฤดูน้ำหลากจะมีแก่งมากมาย ซึ่งเป็นที่นิยมสำหรับผู้ชื่นชอบการผจญภัยทางน้ำ นอกจากนี้ยังสามารถชื่นชมกับวิถีชีวิตที่เรียบง่ายของชุมชนริมแม่น้ำทั้งฝั่งไทยและลาว อีกทั้งตื่นตาตื่นใจกับสินค้าจากประเทศเพื่อนบ้านซึ่งมีให้เลือกอย่างหลากหลาย และงานประเพณีรวมเผ่าไทย ซึ่งเป็นงานที่รวมชนทุกเผ่าที่อาศัยอยู่ในเมืองมุกดาหาร มาแสดงศิลปวัฒนธรรมและออกร้านจำหน่ายสินค้ารวมถึงวัฒนธรรมการกินปลาแม่น้ำโขงอย่างปลาบึกหรืออาหารลาว, เวียดนาม มีให้เลือกอย่างมากมาย ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของมุกดาหาร

3.15 การคมนาคม

1. การคมนาคมทางบก แบ่งออกเป็นการคมนาคมทางถนน และทางรถไฟ

ทางถนน นับว่าเป็นเส้นทางคมนาคมขนส่งที่สำคัญที่สุดของภาค มีระยะทางรวมทั้งสิ้น 26,664 กิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 44.9 ของทั้งประเทศ แยกเป็นทางหลวงแผ่นดินและทางหลวงจังหวัด 8,514 กิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 32 ของทั้งประเทศ

ทางหลวงแผ่นดินที่สำคัญของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่

1. ทางหลวงหมายเลข 2 หรือถนนมิตรภาพ เป็นถนนที่เชื่อมโยงระหว่างภาคอีสานกับภาคมหาสาร โดยใช้เส้นทาง กรุงเทพฯ นครราชสีมา ขอนแก่น อุดรธานี และหนองคาย มีความยาว 508 กิโลเมตร
2. ทางหลวงหมายเลข 12 เป็นถนนที่เชื่อมโยงระหว่างภาคตะวันออกเฉียงเหนือกับภาคเหนือ เริ่มต้นจากขอนแก่น ชุมแพ หล่มสัก พิษณุโลก และสิ้นสุดที่จังหวัดตาก ซึ่งจะเชื่อมต่อกับทางหลวงหมายเลข 1 (ถนนสายเอเชีย) ต่ไปยังจังหวัดต่าง ๆ ในภาคเหนือ
3. ทางหลวงหมายเลข 22 เป็นเส้นทางเชื่อมโยงภายในอีสานตอนบน จากอำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย ผ่านอำเภอหนองหาร จังหวัดอุดรธานี อำเภอพังโคน จังหวัดสกลนคร สิ้นสุดที่อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม
4. ทางหลวงหมายเลข 23 เป็นเส้นทางเชื่อมโยงระหว่างอีสานตอนกลางและล่าง จากอำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น ผ่านอำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด จังหวัดยโสธร และสิ้นสุดที่อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี
5. ทางหลวงหมายเลข 24 เป็นถนนที่เชื่อมโยงจังหวัด อำเภอต่าง ๆ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง เริ่มจากอำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา ผ่านอำเภอนางรอง อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ ถึง อำเภอเดชอุดม จังหวัดอุบลราชธานี
6. ทางหลวงหมายเลข 201 เป็นเส้นทางเชื่อมโยงภายในภาคอีสานในแนวเหนือ-ใต้ฝั่งตะวันตก จากอำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา ผ่านอำเภอยางชุมน้อย อำเภอจตุรัส อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ อำเภอแก้งค้อ อำเภอชุมแพ อำเภอภูกระดึง อำเภอเมืองเลย กิ่งอำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย
7. ทางหลวงหมายเลข 212 เป็นเส้นทางเชื่อมโยงภายในภาคอีสานในแนวเหนือ-ใต้ฝั่งตะวันออก จากจังหวัดเมืองอุบลราชธานี ผ่านอำเภอม่วงสามสิบ อำเภออำนาจเจริญ อำเภอเลิงนกทา จังหวัดยโสธร อำเภอเมืองมุกดาหาร อำเภอเมืองนครพนม อำเภอบ้านแพง อำเภอบึงกาฬ ถึงอำเภอพนพิสัย จังหวัดหนองคาย
8. ทางหลวงหมายเลข 213 จากอำเภอเมืองกาฬสินธุ์ ผ่านอำเภอสมเด็จ ถึงอำเภอเมืองสกลนคร

9. ทางหลวงหมายเลข 214 จากอำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ ผ่านอำเภอเมืองสุรินทร์ อำเภอจอมพระ อำเภอท่าตูม อำเภอสุวรรณภูมิ อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด ถึงอำเภอเมืองกาฬสินธุ์

10. ทางหลวงหมายเลข 216 จากอำเภอเมืองยโสธร ผ่านอำเภอป่าติ้ว อำเภออำนาจเจริญ ถึงอำเภอเขมราฐ จังหวัดอุบลราชธานี

นอกจากทางหลวงแผ่นดินและทางหลวงจังหวัดซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบของกรมทางหลวง ที่เชื่อมโยงระหว่างจังหวัดและอำเภอต่าง ๆ แล้ว ยังมีถนนที่เรียกว่า ทางหลวงชนบท ซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบของ รพช. เชื่อมโยงจากตำบล หมู่บ้าน มายังตัวเมือง มีความยาวรวมทั้งสิ้น 18,130 กิโลเมตร

ทางรถไฟ เป็นเส้นทางคมนาคมทางบกที่มีความสำคัญรองลงมาจากทางถนน เส้นทางรถไฟที่ผ่านจังหวัดต่าง ๆ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีจำนวน 3 สาย คือ

สายที่ 1 เริ่มต้นจากกรุงเทพฯ ถึง นครราชสีมา แล้วตัดตรงไปทางด้านตะวันออกของภาคผ่านบุรีรัมย์ สุรินทร์ ศรีสะเกษ และสุดทางที่อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี ระยะทางยาว 575 กิโลเมตร

สายที่ 2 เป็นส่วนที่แยกจากสายที่ 1 ที่จังหวัดนครราชสีมาผ่านอำเภอบัวใหญ่ บ้านไผ่ ขอนแก่น น้ำพอง กุมภวาปี อุดรธานี และสุดทางที่หนองคาย ระยะทาง 360 กิโลเมตร

สายที่ 3 เป็นสายที่แยกจากสายที่ 1 ที่อำเภอแก่งคอย ถึงอำเภอบัวใหญ่

จังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่ยังไม่มีทางรถไฟผ่านได้แก่ จังหวัดชัยภูมิ เลย มหาสารคาม ร้อยเอ็ด ยโสธร สกลนคร นครพนม กาฬสินธุ์ และมุกดาหาร แต่ในอนาคตการรถไฟแห่งประเทศไทย ดำริที่จะให้มีการเดินรถไฟเพิ่มขึ้นในภูมิภาคนี้อีก 4 สายคือ

1. สายบัวใหญ่ - ร้อยเอ็ด - มุกดาหาร - นครพนม
2. สายกุมภวาปี - สกลนคร - นครพนม
3. สายหนองสองห้อง - ศรีเชียงใหม่
4. สายลำน้ำราษาย - เลย

ทางอากาศ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีสนามบินพาณิชย์ อยู่เพียง 5 แห่ง คือ สนามบินจังหวัดอุบลราชธานี อุดรธานี ขอนแก่น เลย และนครพนม โดยมีบริษัทเดินอากาศไทย เป็นผู้ดำเนินการจัดการบริการคมนาคมขนส่ง และมีสนามบินสำหรับใช้ในราชการอีก 3 แห่ง คือ สนามบินจังหวัดนครราชสีมา หนองคาย และสกลนคร

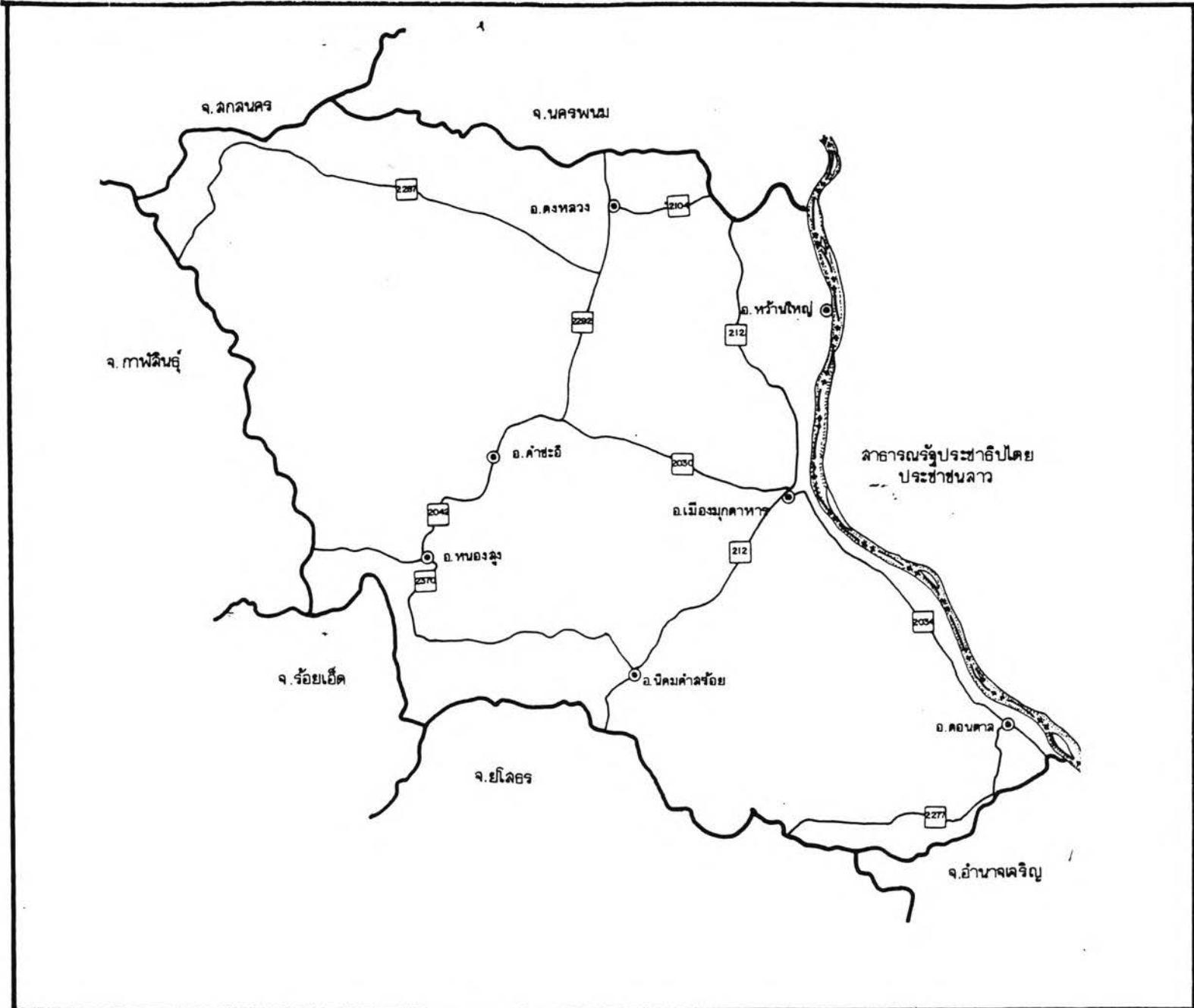
ทางน้ำ การคมนาคมทางน้ำในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีน้อยมาก เนื่องจากแม่น้ำลำคลองในภาคนี้ น้ำจะแห้งในฤดูแล้ง ประกอบกับลำน้ำบางตอนมีเกาะแก่ง เช่น แม่น้ำมูล ตอนตั้งแต่อำเภอ

พิบูลมังสาหารลงไป ดังนี้ การคมนาคมทางน้ำจึงมีระยะทางเพียงสั้น ๆ เฉพาะในฤดูที่มีน้ำมาก เส้นทางน้ำที่ใช้เดินเรือจะมีเรือในแม่น้ำโขง แม่น้ำมูลและแม่น้ำชีบางตอน และส่วนมากจะใช้เรือขนาดใหญ่

สำหรับการคมนาคมในจังหวัดมุกดาหารนั้น อำเภอและกิ่งอำเภอต่าง ๆ ของจังหวัดสามารถติดต่อกันได้สะดวก โดยอาศัยการคมนาคมทางถนนเป็นหลัก เนื่องจากมีทางหลวงแผ่นดิน และทางหลวงจังหวัด ซึ่งมีผิวการจราจรแข็ง ใช้ได้ทุกฤดูกาล นอกจากนี้ ยังมีทางหลวงชนบท ซึ่งเชื่อมโยงระหว่างอำเภอกับหมู่บ้านอีกจำนวนหนึ่ง ซึ่งหากคิดตามรัศมีบริการ 5 กิโลเมตรสองข้างถนนแล้ว นับว่าพื้นที่ส่วนใหญ่ของจังหวัดอยู่ในรัศมีบริการของเส้นทาง ในขณะที่การคมนาคมโดยรถไฟและเครื่องบิน ยังไม่มีบริการในพื้นที่ โดยเส้นทางถนนสายสำคัญที่เชื่อมโยงอำเภอต่างๆ กับตัวจังหวัดมุกดาหาร ได้แก่

1. ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 212 เชื่อมโยงระหว่างจังหวัดมุกดาหารกับกิ่งอำเภอ ห้วยน้ำใหญ่ และอำเภอนิคมน้ำอ้อย ซึ่งสามารถเชื่อมโยงกับจังหวัดนครพนมทางตอนเหนือและจังหวัดยโสธรทางตอนใต้
2. ทางหลวงจังหวัดหมายเลข 2030 เชื่อมโยงระหว่างตัวจังหวัดมุกดาหารกับอำเภอคำชะอีและทางหลวงจังหวัดหมายเลข 2042 เชื่อมโยงต่อไปยังอำเภอหนองสูงและเชื่อมต่อไปยังจังหวัดกาฬสินธุ์
3. ทางหลวงจังหวัดหมายเลข 2034 เชื่อมโยงระหว่างตัวจังหวัดมุกดาหารกับอำเภอดอนตาล และเชื่อมต่อไปยังจังหวัดอำนาจเจริญ
4. ทางหลวงจังหวัดหมายเลข 2104 เชื่อมโยงระหว่างอำเภอดงหลวงกับทางหลวงจังหวัดหมายเลข 2030 ซึ่งจะเชื่อมโยงต่อไปยังตัวจังหวัดมุกดาหาร

สรุปได้ว่า ลักษณะทางกายภาพของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งมีขนาดพื้นที่คิดเป็น 1 ใน 3 ของพื้นที่ประเทศ พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบสูงสลับเขาซึ่งเป็นข้อจำกัดประการหนึ่งในการทำการเกษตร เนื่องจากไม่มีที่ราบขนาดใหญ่ นอกจากนี้ยังมีลักษณะเป็นแอ่งก้นกระทะ ทำให้พื้นที่บริเวณกั้นแอ่งมีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ เนื่องจากชั้นดินมีการซึมน้ำไม่แน่นและมีความหนาของชั้นดินน้อย นอกจากนี้ยังเป็นดินที่มีชั้นหินเกลือปะปนอยู่มาก ทำให้ความสามารถในการทำการเกษตรลดต่ำลง และยังส่งผลให้คุณภาพน้ำได้ดินต่ำ ยกเว้นในบางบริเวณจะมีน้ำคุณภาพค่อนข้างดี เช่นทางฝั่งตะวันออกของภาคบริเวณ จังหวัดหนองคาย มุกดาหารเป็นต้น แหล่งน้ำผิวดินที่สำคัญของภาคมี 3 กลุ่มน้ำ ทำให้ต้องพึ่งพาการขุดบ่อบาดาล สถานีสูบน้ำด้วยไฟฟ้า และการชลประทานในการทำการเกษตร เพราะแหล่งน้ำผิวดินธรรมชาติจะมีน้ำมากในเฉพาะฤดูฝน อีกทั้งความสามารถในการดูดซับน้ำของดินมีน้อย เนื่องจากดินส่วนใหญ่เป็นดินเหนียวปนทรายและมีคุณภาพดินค่อนข้างต่ำ ประกอบกับแหล่งต้นน้ำลำธารถูกบุกรุกทำลาย และมีอัตราการลดลงมากที่สุดในประเทศ ทำให้ขอบเขตผืนป่าของภาคอีสานเหลืออยู่เพียงบริเวณริมขอบของภาคซึ่งเป็นเทือกเขาสูงชัน พื้นที่ตอนกลางของภาคจะถูกนำมาใช้ประโยชน์ จนไม่เหลือเป็นผืนป่าขนาดใหญ่ นอกจากนี้ยังเป็นภูมิภาคที่มีปริมาณแร่ธาตุในดินค่อนข้างต่ำ มีแร่สำคัญที่พบกระจายอยู่ทั่วไปได้แก่ หินเกลือและโปแตสเซียม มีการขุดพบก๊าซธรรมชาติในหลายพื้นที่ แต่ที่สามารถ

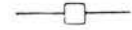

แนวทางการวางแผนพัฒนาจังหวัดมุกดาหาร
และพื้นที่เกี่ยวเนื่อง

แผนที่ 3.24

แสดงเส้นทางคมนาคมในมุกดาหาร

สัญลักษณ์

เครื่องหมาย
LEGEND

- ทางหลวงแผ่นดิน
NATIONAL HIGHWAYS
- ทางหลวงจังหวัด
PROVINCIAL HIGHWAYS

ที่มา : สำนักงานจังหวัดมุกดาหาร

มาตราส่วน

นำขึ้นมาใช้ได้มีเพียง แหล่งก๊าซที่ขอนแก่นเท่านั้น ในจำนวนนี้ยังค้นพบแหล่งฟอสซิลของกระดูก ไดโนเสาร์ ซึ่งกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญอีกแห่งหนึ่ง นอกเหนือจากที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และอารยธรรมขอมโบราณที่สำคัญ ระดับมรดกโลก และตลาดสินค้าอินโดจีนตามเมืองชายแดน ซึ่งเป็นจุดขายที่สำคัญของภูมิภาค การเข้าถึงพื้นที่มีการคมนาคมทางรถยนต์เป็นเส้นทางการติดต่อที่สำคัญ เนื่องจากมีโครงข่ายการคมนาคมที่เชื่อมต่อกันทั่วทั้งภูมิภาค แต่การเข้าถึงด้วยเส้นทางรถไฟ และเครื่องบินมีบริการเฉพาะในเมืองหลักของภูมิภาค

สำหรับจังหวัดมุกดาหารมีลักษณะด้านพื้นที่คล้ายคลึงกับจังหวัดอื่น ๆ ในภาค กล่าวคือ มีข้อจำกัดด้านพื้นที่ที่เป็นที่ราบสูงสลับเนินเขาทำให้พื้นที่ราบลุ่มขนาดใหญ่มีน้อย แต่มุกดาหารเป็นบริเวณที่มีทรัพยากรธรรมชาติที่ยังคงความอุดมสมบูรณ์อยู่มาก ทั้งทรัพยากรป่าไม้ที่มีอยู่หนาแน่นบริเวณเทือกเขาฝั่งตะวันตกของภาค และทรัพยากรดินที่มีความอุดมสมบูรณ์ค่อนข้างมาก เนื่องจากมีหน้าดินจากดินภูเขาและดินตะกอนแม่น้ำทับถม ทำให้มีความสามารถในการเพาะปลูกได้ดี อีกทั้งมีปัญหาเรื่องดินเค็มน้อยมาก ทำให้มีคุณภาพน้ำได้ดินค่อนข้างดี สามารถใช้น้ำจากบ่อบาดาลเพื่อการอุปโภคและบริโภค แต่ยังคงพึ่งพาแหล่งน้ำจากการชลประทาน และสถานีสูบน้ำด้วยไฟฟ้าเพื่อใช้ในการทำการเกษตร และมีจุดขายที่สำคัญด้านการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ และตลาดสินค้าอินโดจีน มีโครงข่ายการคมนาคมเชื่อมโยงโดยทั่วถึงกัน การเข้าถึงที่สำคัญคือทางรถยนต์ เนื่องจากยังไม่มีการเข้าถึงของเส้นทางรถไฟและเครื่องบิน

3.2 ลักษณะการแบ่งเขตปกครอง ประชากร การตั้งถิ่นฐาน และการใช้ที่ดิน

3.2.1 การแบ่งเขตปกครอง

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีพื้นที่รวมทั้งสิ้น 168,854 ตารางกิโลเมตร แบ่งการปกครองในระดับภูมิภาคได้ 19 จังหวัด 251 อำเภอ และ 35 กิ่งอำเภอ แบ่งเป็นการปกครองท้องถิ่นได้ 3,620 ตำบล 28,162 หมู่บ้าน 28 เทศบาล 309 สุขาภิบาล และ 818 องค์การบริหารตำบลมีจำนวนบ้านรวม 3,913,841 หลัง จำแนกได้เป็น 3 อนุภาค ดังนี้ อนุภาคตอนบน อนุภาคตอนกลาง และอนุภาคตอนล่าง ซึ่งสามารถอธิบายได้ดังนี้

พื้นที่อนุภาคตอนบนคิดเป็นร้อยละ 29 ของพื้นที่ภาค ซึ่งเล็กที่สุดใน 3 อนุภาค มีความหนาแน่นของเขตปกครองต่ำที่สุด จำแนกเป็นจำนวนอำเภอ ตำบล และหมู่บ้านเฉลี่ยร้อยละ 0.16, 1, 13 ตามลำดับ มีจำนวนเทศบาล สุขาภิบาล และองค์การบริหารส่วนตำบล คิดเป็นร้อยละ 21, 28, และ 29 ตามลำดับ มีจำนวนที่พักอาศัยรวม 990,353 คิดเป็นร้อยละ 25 ของทั้งภาคหรือเพียง 1 ใน 4 ซึ่งน้อยที่สุดในภาค และมีจำนวนบ้านเฉลี่ยเพียงร้อยละ 20 จังหวัด อุดรธานีมีการแบ่งเขตปกครอง และจำนวน

ตารางที่ 3.11 แสดงข้อมูลพื้นที่หน่วยปกครองภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวนรายจังหวัด ปี 2537

จังหวัด	พื้นที่ (ตร.กม.)	จำนวนหน่วยปกครอง (แห่ง)							จำนวนบ้าน (หลัง)	อำเภอเฉลี่ย (ร้อยละ)	ตำบลเฉลี่ย (ร้อยละ)	หมู่บ้านเฉลี่ย (ร้อยละ)	จำนวนบ้านเฉลี่ย (ร้อยละ)
		อำเภอ	กิ่งอำเภอ	ตำบล	หมู่บ้าน	เทศบาล	สุขาภิบาล	อบต.					
อุดรธานี	11,730	16	3	154	1,636	1	26	98	281,336	0.16	1	14	24
เลย	11,424	12		89	772	1	12	28	131,777	0.10	1	7	12
หนองบัวลำภู	3,859	5	1	58	622	1	11	6	88,677	0.15	2	16	23
หนองคาย	7,182	12	2	114	1,114	1	16	51	170,523	0.19	2	15	23
สกลนคร	10,534	16	2	125	1,187	1	15	45	193,697	0.18	1	12	20
นครพนม	5,459	10	1	93	938	1	9	11	124,343	0.19	2	17	23
ขอนแก่น	10,886	20	3	198	1,944	4	26	60	333,742	0.21	2	18	31
ชัยภูมิ	12,778	13	2	123	1,267	1	19	50	234,791	0.11	1	10	19
มหาสารคาม	5,481	10		128	1,593		10	11	166,333	0.20	2	30	32
ร้อยเอ็ด	7,737	16	2	187	2,192	1	15	71	229,958	0.21	2	26	28
กาฬสินธุ์	7,055	14		131	1,382	1	23	14	177,401	0.20	2	20	26
ยโสธร	4,161	8	1	78	773	1	8	28	98,612	0.21	2	19	24
มุกดาหาร	4,339	7		53	483	1	3	42	55,208	0.16	1	11	13
นครราชสีมา	20,494	24	1	281	3,186	4	42	156	509,864	0.12	1	16	25
บุรีรัมย์	10,322	15	5	185	2,267	2	21	83	263,961	0.19	2	22	26
สุรินทร์	8,124	13		156	1,899	1	13	49	245,538	0.16	2	23	30
ศรีสะเกษ	8,840	16	5	198	2,112	1	13	24	246,323	0.23	2	24	28
อุบลราชธานี	15,745	18	5	217	2,243	3	19	30	299,122	0.14	1	14	19
อำนาจเจริญ	3,161	6	1	52	560	1	8	1	62,120	0.22	2	18	20
รวมทั้งภาค	168,854	251	35	2,620	28,162	28	309	818	3,913,841	0.16	2	17	23

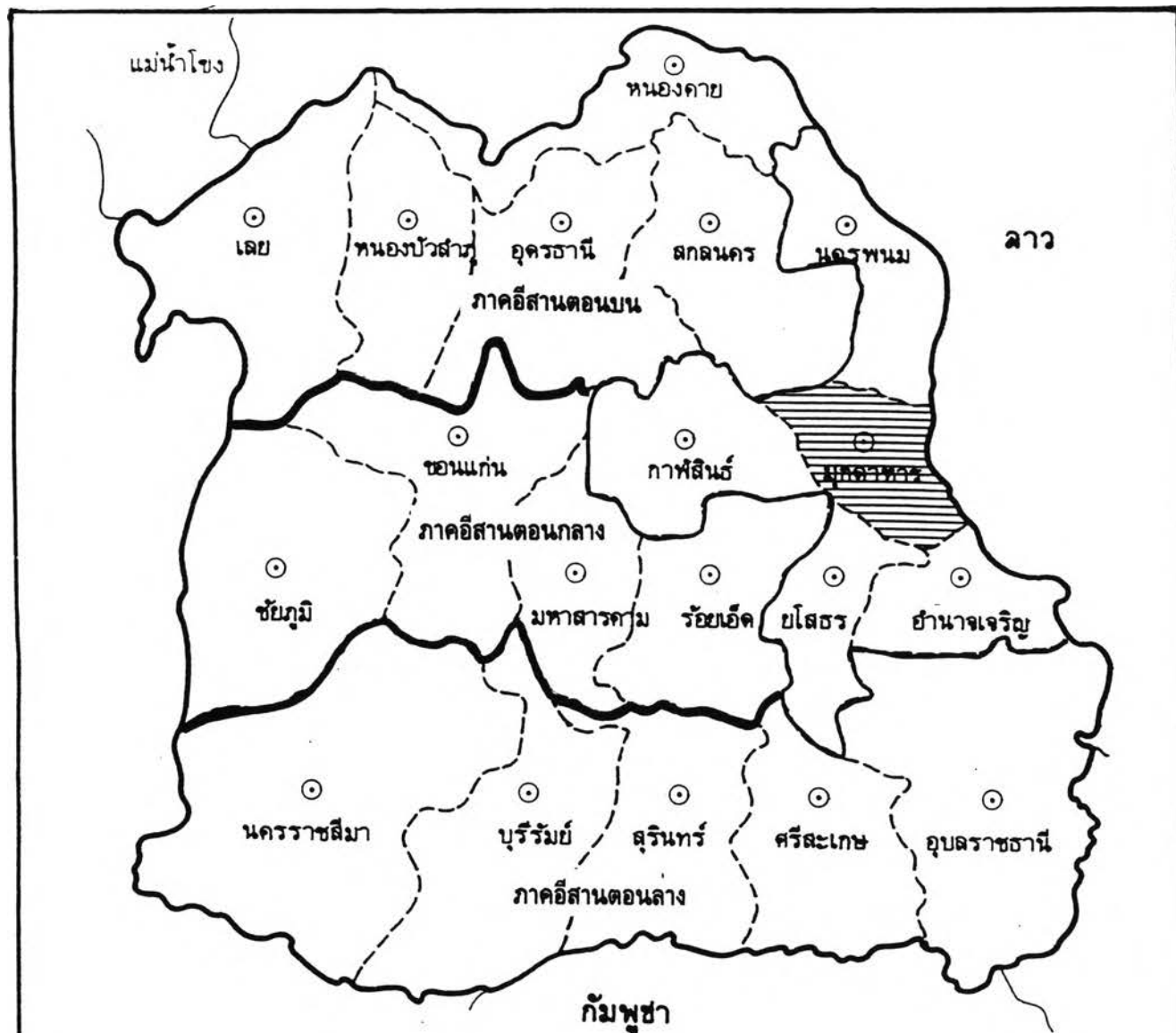
ที่มา: สำนักทะเบียนราษฎร กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย

หมายเหตุ: อบต. = องค์การบริหารส่วนตำบล ข้อมูลปี 2539

ตารางที่ 3.12 แสดงข้อมูลพื้นฐานเขตปกครองของจังหวัดมุกดาหาร ปี 2541

จังหวัดมุกดาหาร	พื้นที่ (ตร.กม.)	หน่วยปกครอง (แห่ง)					จำนวนบ้าน (หลัง)	ตำบลเฉลี่ย (ร้อยละ)	หมู่บ้านเฉลี่ย (ร้อยละ)	จำนวนบ้านเฉลี่ย (ร้อยละ)
		ตำบล	หมู่บ้าน	เทศบาล	สุขาภิบาล	อบต.				
อำเภอเมืองมุกดาหาร	1,285	13	130	1		11	16,933	1	10	13
อำเภอดำรงชัย	646	9	79		1	9	8,627	1	12	13
อำเภอโนนศิลาชัย	377	7	77		1	5	8,110	2	20	22
อำเภอดอนตาล	511	7	60		1	6	7,655	1	12	15
อำเภอดงหลวง	1,076	6	50			6	6,122	1	5	6
อำเภอชนวิบูลย์	84	5	43			3	3,534	6	51	42
อำเภอนงอ่ง	410	6	44			2	4,227	1	10	10

ที่มา: กองราชการจังหวัดมุกดาหาร กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย

ที่มา : สำนักงานสถิติแห่งชาติ

แนวทางการวางแผนพัฒนาจังหวัดมุกดาหารและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง

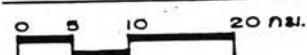
แผนที่ 3.25 แสดงการแบ่งเขตปกครองภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

สัญลักษณ์

- จังหวัด
 - - - - - เขตจังหวัด
 ————— เขตประเทศ

มาตราส่วน

บ้านของประชากรอยู่มากที่สุด เนื่องจากเป็นเมืองศูนย์กลาง ความเจริญของอนุภาคตอนบน แต่หากนำมาเปรียบเทียบกับขนาดของพื้นที่แต่ละจังหวัดจะพบว่า จังหวัดนครพนมและหนองคาย มีร้อยละของหน่วยการปกครองอยู่มากที่สุด เนื่องจากมีพื้นที่ขนาดเล็กกว่าจังหวัดอุดรธานีเกือบครึ่งหนึ่ง

พื้นที่อนุภาคตอนกลางคิดเป็นร้อยละ 40 ของพื้นที่ภาค ซึ่งใหญ่ที่สุดใน 3 อนุภาค มีจำนวนอำเภอ ตำบล และหมู่บ้านเฉลี่ยร้อยละ 0.16, 2, 8 ตามลำดับ มีเทศบาล สุขาภิบาล และองค์การบริหารส่วนตำบล คิดเป็นร้อยละ 43, 38 และ 42 ตามลำดับ มีจำนวนที่พักอาศัยรวม 1,626,928 หลัง คิดเป็นร้อยละ 42 ของทั้งภาคและมีจำนวนบ้านเฉลี่ยร้อยละ 24 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าอนุภาคตอนกลางมีหน่วยปกครองและพื้นที่อาศัยของประชากรจำนวนมากที่สุด เกือบครึ่งหนึ่งของภาคจะอยู่ในอนุภาคนี้ จังหวัดนครราชสีมา มีหน่วยการปกครองและที่พักอาศัยของประชากรอยู่มากที่สุด เนื่องจากเป็นจังหวัดขนาดใหญ่และเป็นศูนย์กลาง ความเจริญของอนุภาคตอนกลาง ดังนั้นหากเปรียบเทียบกับขนาดของพื้นที่แต่ละจังหวัดจึงพบว่า จังหวัด ศรีสะเกษมีร้อยละของหน่วยการปกครองมากที่สุด ขณะที่จังหวัด สุรินทร์มีร้อยละของที่พักอาศัยมากที่สุดแสดงว่าทั้ง 2 จังหวัดมีประชากรจำนวนมาก การแบ่งเขตปกครองจึงหนาแน่นสูง มีพื้นที่ขนาดเล็ก โดยเล็กกว่าจังหวัดนครราชสีมา มากกว่าครึ่งหนึ่งของพื้นที่

พื้นที่อนุภาคตอนกลางคิดเป็นร้อยละ 31 ของพื้นที่ภาค มีจำนวนอำเภอ ตำบล หมู่บ้านเฉลี่ยสูงที่สุดใน 3 อนุภาคร้อยละ 0.18, 2, และ 18 ตามลำดับ มีจำนวนเทศบาล สุขาภิบาลและองค์การบริหารส่วนตำบล คิดเป็นร้อยละ 36, 34 และ 29 ของภาคตามลำดับ จัดได้ว่ามีพื้นที่และหน่วยการปกครองอยู่ในระดับกลาง แต่หากคิดเป็นจำนวนเฉลี่ยแล้ว อนุภาคนี้มีหน่วยการปกครองหนาแน่นสูงที่สุด และมีที่พักอาศัยประชากรมากเป็นลำดับที่ 2 รองจากอนุภาคตอนกลาง รวม 1,296,045 หลังคิดเป็นร้อยละ 33 ของภาคมีจำนวนบ้านเฉลี่ยร้อยละ 25 จะเห็นได้ว่าอนุภาคตอนกลางมีความหนาแน่นของหน่วยการปกครองและที่พักอาศัยเฉลี่ยสูงที่สุดในภาค จังหวัดขอนแก่นมีจำนวนหน่วยการปกครองและที่พักอาศัยมากที่สุด มีเทศบาลถึง 4 แห่งเช่นเดียวกับจังหวัดนครราชสีมา เนื่องจากเป็นจังหวัดศูนย์กลางความเจริญของอนุภาคตอนกลาง ดังนั้นเมื่อเปรียบเทียบกับขนาดของพื้นที่จึงพบว่า จังหวัดมหาสารคามมีร้อยละของหน่วยการปกครองและที่พักอาศัยมากที่สุดในอนุภาคตอนกลางและภาค เนื่องจากมีพื้นที่ขนาดเล็กแต่มีประชากรอาศัยอยู่หนาแน่นสูง สำหรับจังหวัดมุกดาหารที่มีพื้นที่ขนาดเล็กกว่าแต่ก็มีประชากรน้อยกว่ามากทำให้มีความหนาแน่นของหน่วยการปกครองและที่พักอาศัยของประชาน้อยตามไปด้วย

จังหวัดมุกดาหารมีพื้นที่รวมเพียง 4,339 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 3 ของพื้นที่ภาค และร้อยละ 8 ของพื้นที่อนุภาคตอนกลาง ซึ่งเล็กมากที่สุดในอนุภาคนี้ แบ่งการปกครองได้เป็น 7 อำเภอ 53 ตำบล 483 หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 2 ของภาคเท่ากันหมด และร้อยละ 7.6, 5 ของอนุภาคตอนกลางตามลำดับ มีจำนวนอำเภอ ตำบล และหมู่บ้านเฉลี่ยร้อยละ 0.16, 1 และ 11 ตามลำดับ มีเทศบาล 1

แห่ง สุขาภิบาล 3 แห่งและองค์การบริหารส่วนตำบล 42 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 4, 1, และ 0.12 ของภาค และร้อยละ 10, 3 และ 0.42 ของอนุภาคตอนกลาง มีจำนวนที่พักอาศัยรวม 55,208 หลัง คิดเป็นร้อยละ 1 ของภาคและร้อยละ 4 ของอนุภาคตอนกลางและมีจำนวนบ้านเฉลี่ยเพียงร้อยละ 13 แสดงให้เห็นว่าจังหวัดมุกดาหารมีความหนาแน่นของหน่วยการปกครองและที่พักอาศัยเบาบาง ไม่ถึงร้อยละ 10 ของอนุภาคตอนกลางและภาค จำแนกได้ดังนี้

อำเภอเมืองมุกดาหารมีพื้นที่มากที่สุดในจังหวัด 1,285 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 30 หรือ 1 ใน 3 ของพื้นที่จังหวัด มีจำนวนตำบลและหมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 24 และ 27 ของจังหวัด เฉลี่ยร้อยละ 1 และ 10 มีเทศบาล 1 แห่ง และองค์การบริหารส่วนตำบล 42 แห่ง มีจำนวนบ้านพักอาศัย คิดเป็นร้อยละ 31 ของจังหวัดและมีจำนวนบ้านพักเฉลี่ยร้อยละ 13

อำเภอกำแพงหินมีพื้นที่ 646 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 15 ของพื้นที่จังหวัดมีจำนวนตำบลและหมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 17, 16 ของจังหวัด เฉลี่ยร้อยละ 1 และ 12 ตามลำดับ และสุขาภิบาล 1 แห่ง มีบ้านพักอาศัย คิดเป็นร้อยละ 17 ของจังหวัด มีจำนวนบ้านเฉลี่ยร้อยละ 13

อำเภอนิคมน้ำอ้อยมีพื้นที่ 377 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 9 ของจังหวัด มีจำนวนตำบลและหมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 13, 16 ของจังหวัด และ เฉลี่ยร้อยละ 2 และ 20 ตามลำดับ และสุขาภิบาล 1 แห่ง มีจำนวนบ้านพักอาศัย คิดเป็นร้อยละ 15 ของจังหวัด และมีจำนวนเฉลี่ยร้อยละ 22 ซึ่งหนาแน่นสูงเป็นลำดับสองรองจาก อำเภอหว้านใหญ่

อำเภอดอนตาลมีพื้นที่ 511 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 12 ของจังหวัด มีจำนวนตำบลและหมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 13, 12 ของจังหวัด เฉลี่ย ร้อยละ 1 และ 12 และสุขาภิบาล 1 แห่ง มีบ้านพักอาศัย คิดเป็นร้อยละ 14 ของจังหวัด มีจำนวนบ้านเฉลี่ย ร้อยละ 15

อำเภอดงหลวงมีพื้นที่ 1,076 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 25 ของจังหวัดซึ่งใหญ่เป็นลำดับที่ 2 รองจากอำเภอเมืองมุกดาหาร มีจำนวนตำบลและหมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 11 และ 10 ของจังหวัด เฉลี่ยร้อยละ 1 และ 5 จำนวนบ้านพัก คิดเป็นร้อยละ 11 ของจังหวัด เฉลี่ยร้อยละ 6 เป็นบริเวณที่มีความหนาแน่นของ เขตปกครองและบ้านพักอาศัยเบาบางที่สุด

อำเภอหว้านใหญ่มีพื้นที่ขนาดเล็กที่สุดในจังหวัดเพียง 84 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 2 ของพื้นที่จังหวัด มีจำนวนตำบลและหมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 9 เท่ากันของจังหวัด เฉลี่ยร้อยละ 6 และ 51 ตามลำดับ จำนวนที่พักอาศัย คิดเป็นร้อยละ 6 ของจังหวัด เฉลี่ยร้อยละ 42 เป็นพื้นที่ที่มีความหนาแน่นของหน่วยปกครองและที่พักอาศัยประชากรสูงที่สุด

อำเภอหนองสูงมีพื้นที่ 410 ตารางกิโลเมตรคิดเป็นร้อยละ 9 ของจังหวัด มีจำนวนตำบลและหมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 11 และ 9 ของจังหวัด เฉลี่ยร้อยละ 1 และ 10 ตามลำดับ จำนวนบ้าน คิดเป็นร้อยละ 8 ของจังหวัด เฉลี่ยร้อยละ 10

สรุปได้ว่า อนาคตตอนกลางมีหน่วยการปกครองและที่พักอาศัยของประชากรอยู่หนาแน่นมากที่สุดรองลงมาได้แก่ อนาคตตอนกลาง และอนาคตตอนบนตามลำดับ แต่เมื่อคิดเป็นสัดส่วนกับพื้นที่จังหวัดพบว่า บริเวณที่มีหน่วยการปกครองหนาแน่น ส่วนใหญ่อยู่ในจังหวัดบริเวณตอนกลางและตอนใต้ของภาค โดยในอนาคตตอนกลางได้แก่ กลุ่มจังหวัดกาฬสินธุ์ มหาสารคามและร้อยเอ็ด ส่วนอนาคตตอนกลาง ได้แก่ กลุ่มจังหวัดบุรีรัมย์ สุรินทร์ และศรีสะเกษ ซึ่งเป็นกลุ่มจังหวัดที่มีพื้นที่และเส้นทางคมนาคมเชื่อมโยงกัน อีกทั้งเป็นบริเวณที่มีการกระจายตัวของประชากรหนาแน่นสูงทำให้ต้องมีการแบ่งเขตปกครองมากตามไปด้วย ส่วนจังหวัดมุกดาหารซึ่งมีเขตการปกครองและที่พักอาศัยของประชากรอยู่เบาบางที่สุดในอนาคตตอนกลาง มีจำนวนเขตปกครองและที่พักอาศัยมากที่สุดในอำเภอเมือง เนื่องจากเป็นศูนย์กลางความเจริญของจังหวัด จึงเป็นศูนย์รวมอำนาจการปกครองศูนย์รวมอำนาจการปกครองและการตั้งถิ่นฐานของประชากรด้วย แต่เมื่อคิดเป็นสัดส่วนกับขนาดพื้นที่และอำเภอพบว่า อำเภอ ห้วยใหญ่ มีหน่วยการปกครองหนาแน่นสูงที่สุด รองลงมาได้แก่ อำเภอนิคมน้ำอ้อย และดอนตาล ซึ่งทั้ง 3 อำเภอต่างมีลักษณะคล้ายคลึงกัน กล่าวคือเป็นอำเภอที่ตั้งอยู่ระหว่างอำเภอเมืองมุกดาหารกับอำเภอของจังหวัดใกล้เคียง โดยมีทางหลวงจังหวัดตัดผ่านทั้งสิ้น ทำให้มีการตั้งถิ่นฐานของประชากร ค่อนข้างหนาแน่น

3.2.2 ลักษณะด้านประชากรของมุกดาหารเปรียบเทียบกับภาคโดยรวม

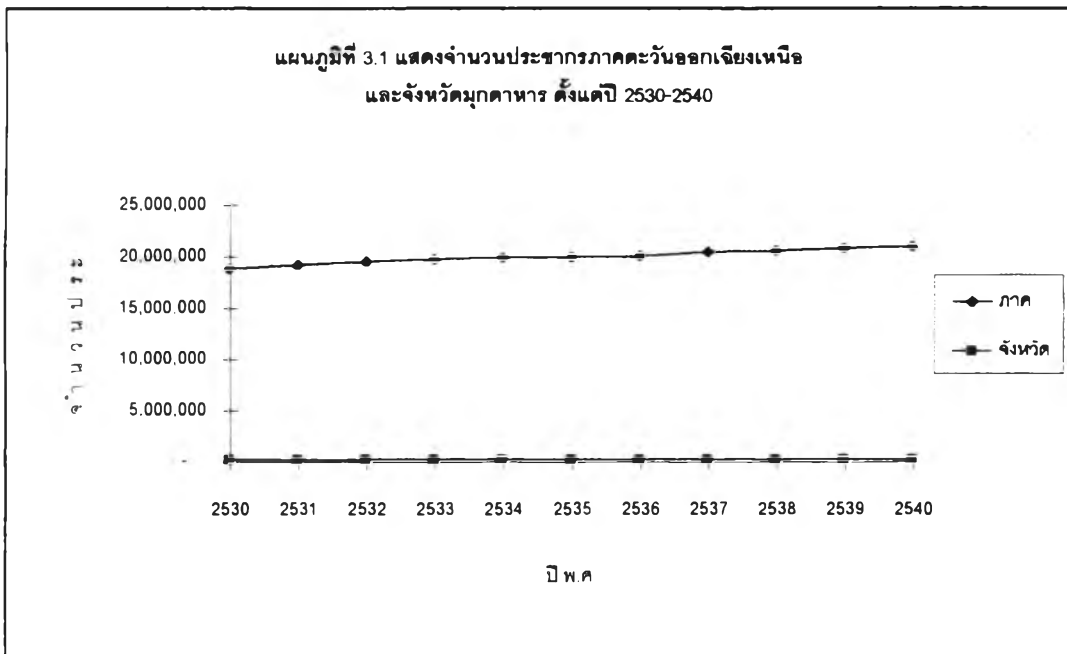
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือจัดได้ว่าเป็นภาคที่มีประชากรตั้งถิ่นฐานอยู่เป็นจำนวนมาก ปี 2540 มีประชากรรวม 21,090,841 คน คิดเป็นร้อยละ 34.69 ของประชากรประเทศ แบ่งเป็นประชากรชาย 10,555,566 คน ประชากรหญิง 10,540,275 คน มีความหนาแน่นประชากร 125 คน/ตร.กม. และมีอัตราการเพิ่มประชากรระหว่าง พ.ศ.2530-2540 ร้อยละ 11.71 การเพิ่มขึ้นของประชากรในแต่ละปีอยู่ในระดับต่ำมาก ระหว่างร้อยละ 0-0.22 ซึ่งเป็นผลมาจากนโยบายของรัฐที่พยายามลดอัตราการขยายตัวของประชากรโดยการวางแผนครอบครัวและเกิดจากผลกระทบของการย้ายถิ่นของแรงงานและครอบครัวออกนอกพื้นที่ ทำให้การเพิ่มขึ้นของประชากรเพิ่มขึ้นในอัตราที่ลดลง ในส่วนของความหนาแน่นพบว่า ปี 2540 มีความหนาแน่นประชากร 125 คน/ตร.กม. ประชากรเพิ่มขึ้นจาก 112 คน/ตร.กม. เพียง 13 คน/ตร.กม. แต่ก็ยังสูงกว่าความหนาแน่นของประชากรประเทศซึ่งมีเพียง 119 คน/ตร.กม.

ขณะที่ประชากรของภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีการเติบโตอย่างคงที่และมีอัตราการลดลงนั้น ประชากรจังหวัดมุกดาหารมีการเติบโตในอัตราลดลงเช่นกัน โดยประชากรเพิ่มขึ้นจาก 217,607 คน

ตารางที่ 3.13 แสดงจำนวนประชากร ความหนาแน่น และอัตราการเพิ่มประชากร ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและจังหวัดมุกดาหาร พ.ศ. 2530-2540

พ.ศ.	ประชากร (คน)		ความหนาแน่น (คนตร.กม.)		อัตราการเพิ่มประชากร (ร้อยละ)	
	ภาค	จังหวัด	ภาค	จังหวัด	ภาค	จังหวัด
2530	18,884,192	277,607	112	64	0	0
2531	19,254,245	282,390	114	65	0.02	1.72
2532	19,575,949	284,141	116	65	0.02	0.62
2533	19,828,941	288,151	117	66	0.01	1.41
2534	20,044,480	293,174	119	67	0.01	1.74
2535	20,059,015	299,280	118	69	0	2.08
2536	20,170,986	308,333	119	71	0	3.02
2537	20,542,381	312,202	121	72	0.02	1.25
2538	20,663,181	317,642	122	73	0	1.74
2539	20,876,200	322,591	124	74	0.01	1.56
2540	21,095,841	326,188	125	75	0.01	1.11

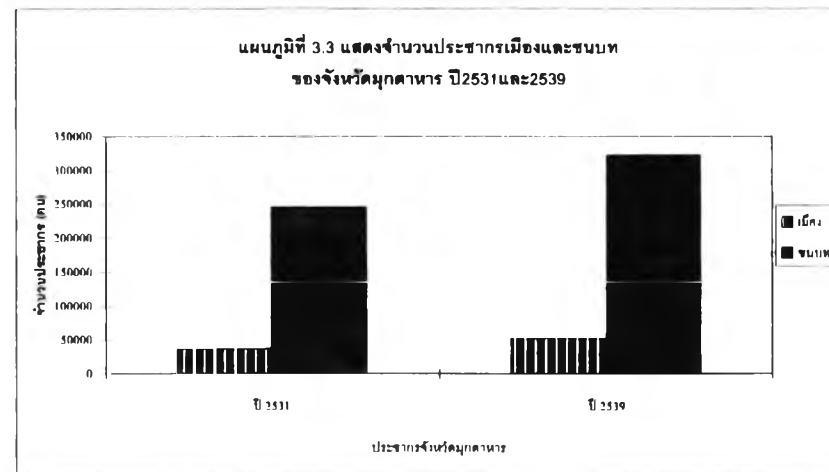
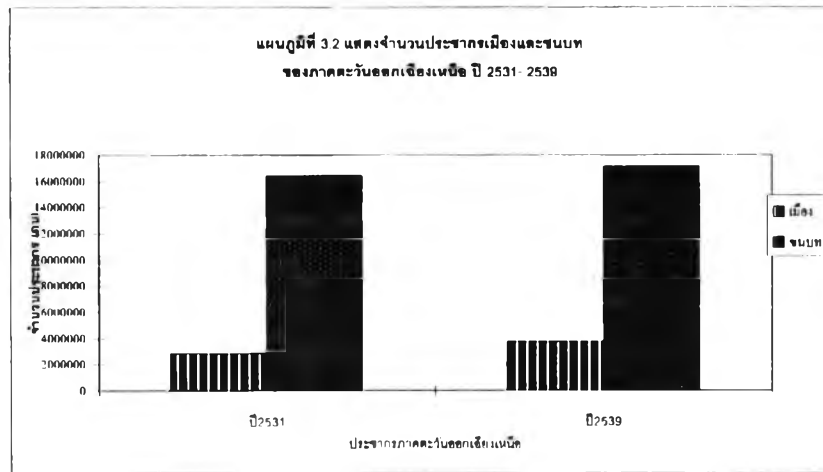
ที่มา : สำนักทะเบียนราษฎร กรมการปกครอง

ตารางที่ 3.14 แสดงประชากรเมือง ประชากรชนบทของภาคตะวันออกเฉียงเหนือและจังหวัดมุกดาหาร ปี 2531 - 2539

ประชากรภาคตะวันออกเฉียงเหนือ				ร้อยละของประชากร				อัตราการเพิ่มประชากรภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ร้อยละ)		ประชากรจังหวัดมุกดาหาร				ร้อยละของประชากร				อัตราการเพิ่มประชากรจังหวัดมุกดาหาร (ร้อยละ)	
2531		2539		2531		2539		ตะวันออกเฉียงเหนือ (ร้อยละ)		2531		2539		2531		2539		มุกดาหาร (ร้อยละ)	
เมือง	ชนบท	เมือง	ชนบท	เมือง	ชนบท	เมือง	ชนบท	เมือง	ชนบท	เมือง	ชนบท	เมือง	ชนบท	เมือง	ชนบท	เมือง	ชนบท	เมือง	ชนบท
2,829,047	16,425,148	3,758,129	17,118,071	15	85	18	82	32.84	4.22	36,917	245,473	51,808	270,783	13	87	16	84	40.34	10.31
รวม	19,254,195		20,876,200				100						282,390			322,591			100

ที่มา สำนักทะเบียนราษฎรกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย

เป็น 326,188 คน ในเวลาเดียวกัน มีอัตราเพิ่มประชากรร้อยละ 17.49 ซึ่งสูงกว่าอัตราการเพิ่มประชากรภาค และมีความหนาแน่นประชากรเพิ่มขึ้นจาก 64 คน/ตร.กม. เป็น 75 คน/ตร.กม. ซึ่งนับว่ายังเบาบางมาก และยังมีพื้นที่ว่างที่สามารถรองรับประชากรได้อีกมาก แต่สะท้อนให้เห็นว่ามุกดาหารเริ่มมีแรงดึงดูดประชากรให้เข้ามาตั้งถิ่นฐานเพิ่มมากขึ้น

เมื่อพิจารณาถึงประชากรเมืองและประชากรชนบทพบว่า ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีร้อยละประชากรเมืองต่อชนบท เท่ากับ 15:85 ในปี 2531 และเพิ่มขึ้นเป็น 18:82 ในปี 2539 แสดงให้เห็นถึงความเป็นเมืองของภูมิภาคนี้มากขึ้น สำหรับร้อยละประชากรเมืองต่อชนบทของจังหวัดมุกดาหาร เพิ่มขึ้นจาก 13:87 เป็น 16:84 ในเวลาเดียวกัน ซึ่งสอดคล้องกับแนวโน้มการพัฒนาสู่แนวโน้มความเป็นเมืองของภูมิภาค

ลักษณะด้านประชากรของพื้นที่ 3 อนุภาค จากการศึกษาในช่วงปี 2530-2540 สามารถจำแนกความแตกต่างและความคล้ายคลึงของประชากรได้ว่า

อนุภาคตอนบนมีประชากรรวม 4,587,586 คน เพิ่มขึ้นเป็น 5,278,434 คน คิดเป็นร้อยละ 24 และ 25 ของประชากรภาค ซึ่งน้อยที่สุดใน 3 อนุภาค แต่มีอัตราการเพิ่มประชากร ร้อยละ 15.05 ซึ่งมากที่สุด ใน 3 อนุภาค ขณะที่มีความหนาแน่นประชากรต่ำที่สุด 91 เพิ่มขึ้นเป็น 105 คน/ตร.กม. ในปี 2540 พบว่า จังหวัดอุดรธานีมีจำนวนประชากรมากที่สุด 1,491,560 คน คิดเป็นร้อยละ 28 ของประชากรอีสานตอนบน โดยที่จังหวัดนครพนมมีความหนาแน่นประชากรสูงสุด 128 คน/ตร.กม. ขณะที่จังหวัดเลยมีความหนาแน่นต่ำสุดในอนุภาคตอนบนและภาคเพียง 55 คน/ตร.กม. แต่มีอัตราการเพิ่มประชากรสูงสุดในอนุภาคตอนบนและภาคร้อยละ 19.28 ซึ่งสูงกว่าอัตราการขยายตัวของประชากรรวมอีสานตอนบน

อนุภาคตอนกลางมีประชากรรวม 6,305,821 คน เพิ่มขึ้นเป็น 6,930,075 คน คิดเป็นร้อยละ 33 เท่ากันของประชากรภาค ซึ่งสูงเป็นลำดับที่ 2 รองจากอนุภาคตอนล่าง แต่มีอัตราการเพิ่มประชากรต่ำสุดร้อยละ 9.89 มีความหนาแน่นประชากร 120 และ 132 คน/ตร.กม. จังหวัดขอนแก่นมีจำนวนประชากรมากที่สุด 1,726,594 คน คิดเป็นร้อยละ 25 ของประชากรอนุภาคตอนกลาง สำหรับจังหวัดมุกดาหารซึ่งมีประชากรน้อยที่สุดเพียง 326,188 คน คิดเป็นร้อยละ 5 ของประชากรอนุภาคตอนกลาง แต่มีอัตราการเพิ่มขึ้นของประชากรสูงที่สุดร้อยละ 17.49 และสูงเป็นลำดับที่ 2 ของภาค รองจากจังหวัดเลย ขณะเดียวกันมีความหนาแน่นต่ำสุด 75 คน/ตร.กม. และต่ำเป็นลำดับที่ 2 ของภาค รองจากจังหวัดเลย โดยที่มหาสารคามมีความหนาแน่นสูงที่สุดในอนุภาคตอนกลางและภาค มีถึง 169 คน/ตร.กม.

ตารางที่ 3.15 แสดงจำนวนประชากรภาคตะวันออกเฉียงเหนือรายจังหวัดตั้งแต่ปี 2530-2540

จังหวัด	พื้นที่ ตร.กม.	2530	2531	2532	2533	2534	2535	2536	2537	2538	2539	2540	ความหนาแน่น (คน/ตร.กม.)		อัตราการเพิ่ม
													2530	2540	
อุดรธานี	11,730	1,310,158	1,768,241	1,799,261	1,825,337	1,835,196	1,846,154	1,398,991	1,441,971	1,456,154	1,470,888	1,491,560	112	127	13.84
เลย	11,424	528,871	536,070	544,328	551,892	5,590,034	595,444	614,742	617,919	621,544	626,566	630,876	46	55	19.28
หนองบัวลำภู	3,850	430,492	437,379	445,417	425,346	455,044	453,201	454,095	472,203	477,129	481,725	486,151	112	126	12.92
หนองคาย	7,182	788,160	850,646	869,720	879,215	891,612	876,693	853,706	866,046	873,311	881,698	888,702	110	124	12.72
สกลนคร	10,534	923,184	938,049	956,295	974,008	988,246	1,014,343	1,021,119	1,048,901	1,057,674	1,067,868	1,077,208	88	102	16.68
นครพนม	5,459	606,521	616,695	626,221	634,966	644,021	649,933	676,199	682,627	690,035	696,620	703,935	111	128	16.06
รวมสี่สถานตอนบน	50,188	4,587,586	5,147,080	5,241,242	5,290,764	10,404,153	5,395,768	5,018,852	5,129,667	5,175,849	5,225,365	5,278,434	91	105	15.05
ขอนแก่น	10,886	1,638,260	1,649,546	1,666,671	1,681,479	1,694,479	1,662,512	1,637,029	1,678,546	1,652,030	1,672,399	1,726,594	150	159	5.39
ชัยภูมิ	12,778	984,896	1,016,000	1,042,763	1,059,549	1,073,212	1,086,331	1,086,726	1,083,543	1,093,063	1,103,170	1,115,519	77	87	13.26
มหาสารคาม	5,481	866,519	888,184	895,891	900,906	909,429	869,118	872,324	908,281	910,750	919,615	927,753	158	169	7.06
ร้อยเอ็ด	7,737	1,184,070	1,202,645	1,214,641	1,228,834	1,241,171	1,238,930	1,254,976	1,282,947	1,291,750	1,302,422	1,310,095	153	169	10.64
กาฬสินธุ์	7,055	849,529	870,269	883,160	894,985	905,830	925,254	920,910	955,125	960,357	968,715	974,460	120	138	14.7
ยโสธร	4,161	504,940	512,230	521,117	527,134	532,960	528,277	525,414	537,770	543,283	546,966	549,466	121	132	8.81
นุกคหาทร	4,339	277,607	282,390	284,141	288,151	293,174	299,280	308,333	312,202	317,642	322,591	326,188	64	75	17.49
รวมสี่สถานตอนกลาง	52,437	6,305,821	6,421,264	6,508,584	6,581,038	6,650,255	6,609,702	6,605,712	6,758,414	6,768,875	6,835,878	6,930,075	120	132	9.89
นครราชสีมา	20,494	2,298,024	2,325,124	2,360,797	2,384,252	2,402,432	2,467,366	2,431,500	2,463,870	2,467,831	2,494,516	2,510,839	112	123	9.26
บุรีรัมย์	10,322	1,382,451	1,403,383	1,422,777	1,441,517	1,458,873	1,417,329	1,428,513	1,445,053	1,458,288	1,476,984	1,494,836	134	145	8.12
สุรินทร์	8,124	1,237,770	1,258,059	1,272,597	1,288,503	1,293,678	1,341,385	1,316,693	1,330,022	1,345,220	1,359,549	1,367,685	152	168	10.5
ศรีสะเกษ	8,840	1,261,694	1,282,303	1,313,192	1,336,169	1,358,104	1,335,487	1,365,233	1,384,958	1,396,035	1,410,002	1,422,527	143	161	12.73
อุบลราชธานี	15,745	1,492,562	1,862,413	1,902,177	1,932,052	1,961,029	1,945,179	1,660,107	1,679,867	1,696,775	1,717,172	1,731,105	95	110	16
อำนาจเจริญ	3,161	318,284	326,397	333,062	338,294	344,230	335,843	344,876	350,530	354,298	357,334	360,340	101	114	13.21
รวมสี่สถานตอนล่าง	66,686	7,990,785	8,457,679	8,604,602	8,720,787	8,818,346	8,842,589	8,546,922	8,654,300	8,718,447	8,815,557	8,887,332	120	133	11.21
รวมภาค	168,854	18,884,192	19,254,245	19,575,949	19,828,941	20,044,480	20,059,015	20,170,986	20,542,381	20,663,181	20,876,200	21,095,841	112	125	11.71

ที่มา สำนักทะเบียนราษฎร กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย

ตารางที่ 3.16 แสดงจำนวนประชากรเมืองและชนบท และอัตราการเพิ่มของประชากรภาคตะวันออกเฉียงเหนือจำแนกชายจังหวัด พ.ศ. 2531 และ 2539

จังหวัด	ประชากรรวม (คน)	จำนวนประชากร พ.ศ. 2531		ร้อยละประชากร		ประชากรรวม (คน)	จำนวนประชากร พ.ศ. 2539		ร้อยละของประชากร		อัตราการเพิ่มประชากร(ร้อยละ)	
		เมือง	ชนบท	เมือง	ชนบท		เมือง	ชนบท	เมือง	ชนบท		
อุดรธานี	1,768,241	292,275	1,038,587	22	78	1,470,888	481,934	988,954	33	67	64.89	4.78
เลย	536,070	61,994	474,076	11	89	626,566	112,020	514,546	18	82	80.69	8.54
หนองบัวลำภู	437,379	73,008	364,371	17	83	481,725	129,227	360,498	27	73	66.05	-10.6
หนองคาย	850,646	110,649	739,997	13	87	881,698	219,558	661,540	25	75	98.43	-10.6
สกลนคร	938,049	99,404	838,645	11	89	1,067,868	169,462	898,406	16	84	70.48	7.12
นครพนม	616,695	92,885	523,808	15	85	696,620	101,372	595,248	15	85	9.14	13.64
รวมอีสานตอนบน	6,147,080	790,215	3,979,484	14	86	5,225,365	1,212,573	4,012,792	23	77	66.19	0.99
ขอนแก่น	1,649,546	338,301	1,311,245	20	80	1,672,399	364,387	1,308,012	22	78	7.71	-0.25
ชัยภูมิ	1,016,000	129,369	886,631	13	87	1,103,170	196,210	906,960	18	82	51.67	2.3
มหาสารคาม	888,184	83,686	796,498	10	90	919,815	122,324	797,291	13	87	46.17	0.1
ร้อยเอ็ด	1,202,645	113,782	1,088,863	10	90	1,302,422	190,587	1,111,835	15	85	67.5	2.11
กาฬสินธุ์	870,269	132,879	737,390	15	85	988,715	244,165	724,550	25	75	83.75	-1.74
ยโสธร	512,230	59,000	453,230	12	88	546,966	72,282	476,684	13	87	22.51	5.17
มุกดาหาร	282,390	36,917	245,473	13	87	322,591	51,808	270,783	16	84	40.34	10.31
รวมอีสานตอนกลาง	6,421,284	893,934	5,519,330	14	86	5,835,879	1,241,753	4,594,126	21	79	66.8	1.26
นครราชสีมา	2,325,124	507,000	1,818,124	22	78	2,494,516	507,689	1,986,827	20	80	0.13	9.28
บุรีรัมย์	1,403,383	215,038	1,188,345	15	85	1,476,984	223,259	1,253,725	15	85	3.82	5.5
สุรินทร์	1,258,059	95,891	1,162,168	8	92	1,359,549	125,561	1,233,988	9	91	30.94	6.18
ศรีสะเกษ	1,282,303	98,229	1,184,074	8	92	1,410,002	173,193	1,236,809	12	88	76.31	4.45
อุบลราชธานี	1,862,413	234,589	1,301,431	15	85	1,717,172	329,624	1,387,548	19	81	40.51	6.62
อำนาจเจริญ	326,397	54,151	272,192	17	83	357,334	72,347	281,987	20	80	39.14	3.6
รวมอีสานตอนล่าง	8,467,879	1,204,798	6,920,334	14	86	8,615,557	1,639,673	7,280,884	19	81	19.82	6.56
รวมทั้งหมด	19,254,245	2,829,047	16,425,148	15	85	20,876,200	3,758,129	17,118,071	18	82	32.84	4.21

ที่มา : สำนักทะเบียนราษฎร กรมการปกครอง . พ.ศ. 2540

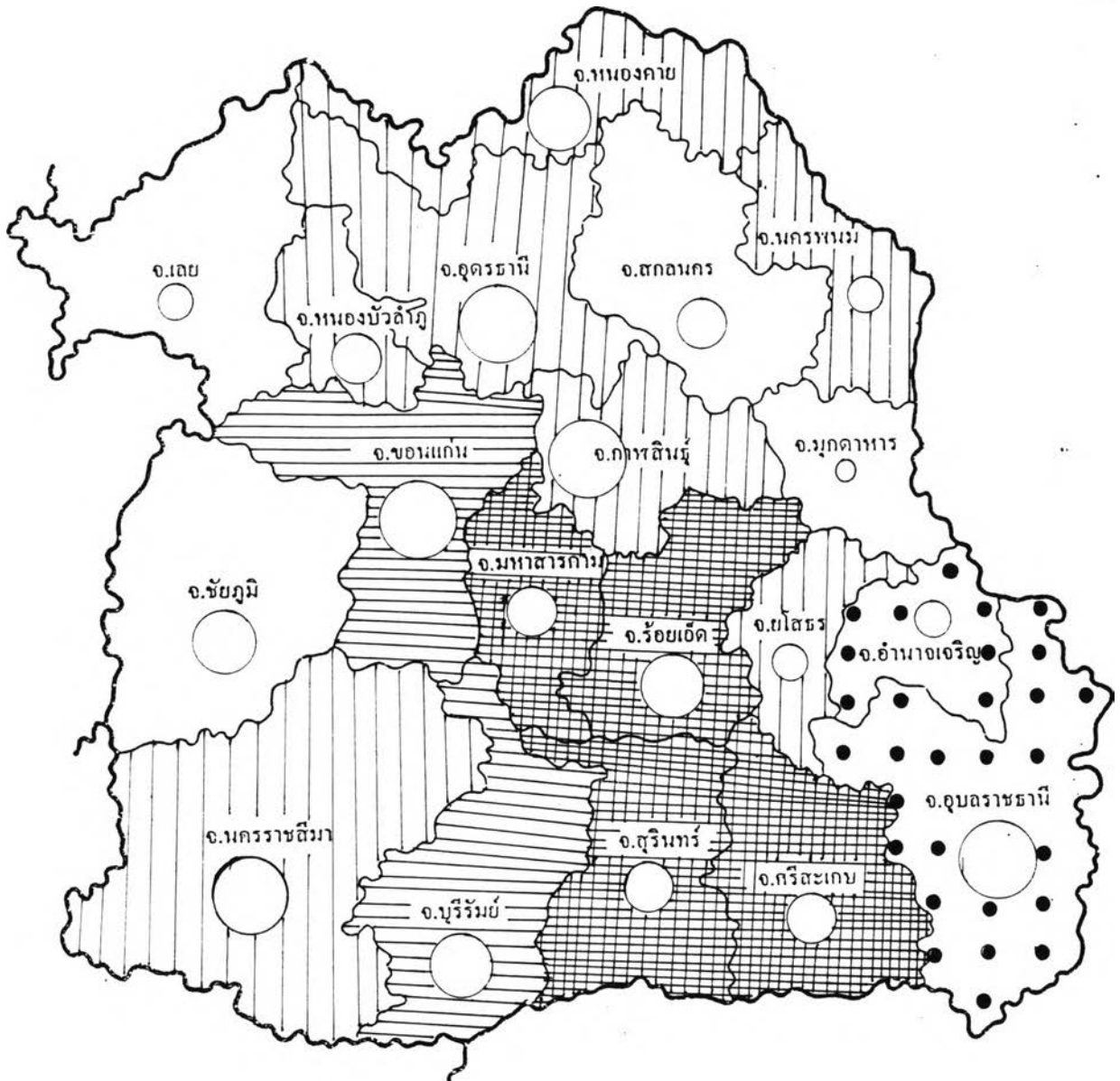
อนุภาคตอนล่างมีประชากรรวมมากที่สุด 7,990,785 คน เพิ่มขึ้นเป็น 8,887,332 คน หรือร้อยละ 42 เท่ากันของประชากรภาค มีอัตราการเพิ่มขึ้นของประชากรร้อยละ 11.21 ซึ่งสูงเป็นลำดับที่ 2 ของ 3 อนุภาค ความหนาแน่นประชากร 120 เพิ่มขึ้นเป็น 133 คน/ตร.กม. ซึ่งใกล้เคียงกับอนุภาคตอนกลาง จังหวัดนครราชสีมา มีจำนวนประชากรมากที่สุดในอีสานตอนล่างและภาคถึง 2,510,839 คน คิดเป็นร้อยละ 28 ของประชากรอนุภาคตอนล่าง และจังหวัดอำนาจเจริญมีประชากรน้อยที่สุด 360,340 คนคิดเป็นร้อยละ 4 ของประชากรอนุภาคตอนล่างแต่มีอัตราการเพิ่มประชากรสูงที่สุดร้อยละ 13.21 สังเกตได้ว่าอนุภาคตอนล่างเป็นบริเวณที่มีความหนาแน่นประชากรค่อนข้างสูงทุกจังหวัด โดยทุกจังหวัดมีความหนาแน่นสูงเกินกว่า 100 คน/ตร.กม. แม้จังหวัดอุบลราชธานีที่มีความหนาแน่นน้อยที่สุดมี 110 คน/ตร.กม.

ในส่วนประชากรเมืองและประชากรชนบทของพื้นที่ 3 อนุภาค ในช่วงเวลาปี 2531 และ 2539 พบว่า ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีประชากรรวม 19,254,245 คน แบ่งเป็นประชากรเมือง 2,829,047 คน และประชากรชนบท 16,425,148 คน คิดเป็นสัดส่วนประชากรเมืองต่อประชากรชนบทร้อยละ 15:85 และเพิ่มขึ้นเป็น 20,876,200 คน แบ่งเป็นประชากรเมือง 3,758,129 คน ประชากรชนบท 17,118,071 คน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 18:82 มีอัตราการเพิ่มขึ้นของประชากรเมืองร้อยละ 32.84

อนุภาคตอนบนมีประชากรรวม 5,147,080 คน แบ่งเป็นประชากรเมือง 730,215 คน และประชากรชนบท 3,979,484 คน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 14:86 และเพิ่มขึ้นเป็น 5,225,365 คน แบ่งเป็นประชากรเมือง 1,213,573 คน ประชากรชนบท 4,019,192 คน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 23:77 มีอัตราการเพิ่มขึ้นของประชากรเมืองร้อยละ 66.19 และเป็นอนุภาคที่มีความเป็นเมืองและการขยายตัวของประชากรเมืองสูงที่สุดในภาค จังหวัดที่มีความเป็นเมืองสูงสุดได้แก่จังหวัดอุดรธานีมีประชากรเมืองร้อยละ 22 และเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 33 ขณะที่จังหวัดหนองคายมีอัตราการเพิ่มขึ้นของประชากรเมืองสูงถึงร้อยละ 98.43 ซึ่งสูงที่สุดในอนุภาคตอนกลางและภาค

อนุภาคตอนกลางมีประชากรรวม 6,421,264 คน แบ่งเป็นประชากรเมือง 893,934 คน และประชากรชนบท 5,519,930 คน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 14:86 และเพิ่มขึ้นเป็น 6,835,878 คน แบ่งเป็นประชากรเมือง 1,241,763 คน และประชากรชนบท 5,596,115 คน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 18:82 อัตราการเพิ่มขึ้นของประชากรเมืองร้อยละ 38.94 สูงเป็นลำดับที่ 2 รองจากอนุภาคตอนบน จังหวัดกาฬสินธุ์ มีความเป็นเมือง และมีอัตราการเพิ่มขึ้นของประชากรเมืองสูงสุดร้อยละ 25 และ 83.75 ตามลำดับ ขณะที่จังหวัดมุกดาหารมีประชากรรวม 282,390 คน เป็นประชากรเมือง 36,917 คน ประชากรชนบท 51,808 คน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 13:87 เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 16:84 อัตราการเพิ่มขึ้นของประชากรเมืองค่อนข้างสูงถึงร้อยละ 40.34 ซึ่งแสดงถึงการมีความเป็นเมืองที่เพิ่มสูงขึ้น

ประชากรเมือง	น้อยกว่า	60,000
ประชากรเมือง		60,001-120,000
ประชากรเมือง		120,001-180,000
ประชากรเมือง		180,001-240,000
ประชากรเมือง	มากกว่า	240,001

แนวทางการวางแผนพัฒนาจังหวัดมุกดาหารและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง

แผนที่ 3.27

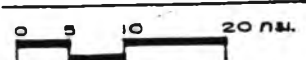
แสดงความหนาแน่นประชากรและประชากรเมืองภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปี 2540

สัญลักษณ์

	ความหนาแน่นประชากร	น้อยกว่า	100
	ความหนาแน่นของประชากร		101-120
	ความหนาแน่นของประชากร		121-140
	ความหนาแน่นของประชากร		141-160
	ความหนาแน่นของประชากร	มากกว่า	161

มาตราส่วน

อนุภาคตอนล่างมีประชากรรวม 8,457,679 คน แบ่งเป็นประชากรเมือง 1,204,898 คน และประชากรชนบท 6,926,34 คน คิดเป็นร้อยละ 14:86 เพิ่มขึ้นเป็น 8,815,557 คน แบ่งเป็นประชากรเมือง 1,431,673 คน และประชากรชนบท 7,380,884 คน คิดเป็นร้อยละ 16:84 ซึ่งต่ำกว่าสัดส่วนภาค และมีอัตราการเพิ่มขึ้นของประชากรเมืองต่ำที่สุดเพียงร้อยละ 18.82 โดยจังหวัดนครราชสีมามีความเป็นเมืองสูงสุตร้อยละ 20 แม้ว่าจะลดลงจาก ร้อยละ 22 ขณะที่จังหวัดศรีสะเกษมีอัตราการเพิ่มขึ้นของประชากรเมืองสูงสุตร้อยละ 76.31

สรุปได้ว่า อนุภาคตอนบนมีประชากรน้อยแต่มีความเป็นเมืองสูงและกำลังมีการขยายตัว ของประชากรเมืองที่สูงมาก โดยที่ความหนาแน่นยังคงต่ำอยู่ทำให้สามารถรองรับการเพิ่มขึ้นของประชากรได้อีกจำนวนมาก ขณะที่อนุภาคตอนล่างมีประชากรมากแต่กลับมีความเป็นเมืองต่ำ เพราะมีการขยายตัวของประชากรเมืองต่ำกว่าการขยายตัวของประชากรในอนุภาค ทั้งนี้เนื่องจากอนุภาคนี้มีประชากรชนบทจำนวนมากและมีความหนาแน่นสูง ทำให้การเพิ่มขึ้นของประชากรเมืองมีไม่มากนัก ส่วนอนุภาคตอนกลาง มีประชากรเมืองและความเป็นเมืองในระดับปานกลาง แต่มีการขยายตัวของประชากรเมืองค่อนข้างสูง รวมทั้งมีความหนาแน่นค่อนข้างสูงทำให้การเพิ่มขึ้นของประชากรในต่ำที่สุดในภาค แสดงว่ามีการย้ายเข้าในเขตเมืองมากขึ้น

สำหรับจังหวัดมุกดาหารแม้ว่าจะมีจำนวนประชากรน้อย แต่มีความเป็นเมืองเท่ากับอนุภาคตอนล่าง มีอัตราการเพิ่มประชากรสูงเป็นลำดับที่ 2 ของภาค และมีอัตราการเพิ่มประชากรเมืองสูงกว่าอนุภาคตอนกลาง ตอนล่างและภาค แต่เนื่องจากมีความหนาแน่นประชากรที่ต่ำมาก จึงทำให้ประชากรในจังหวัดมุกดาหารสามารถขยายตัวได้อย่างรวดเร็ว และยังมีพื้นที่ในการรองรับประชากรเหล่านั้นได้อย่างเต็มที่

3.2.3 ลักษณะประชากรของจังหวัดมุกดาหารเปรียบเทียบกับกลุ่มพื้นที่เกี่ยวเนื่อง

ในการศึกษาได้จัดแบ่งพื้นที่ออกเป็น 3 ส่วน เพื่อให้สามารถเปรียบเทียบได้ชัดเจนยิ่งขึ้น โดยแบ่งเป็น

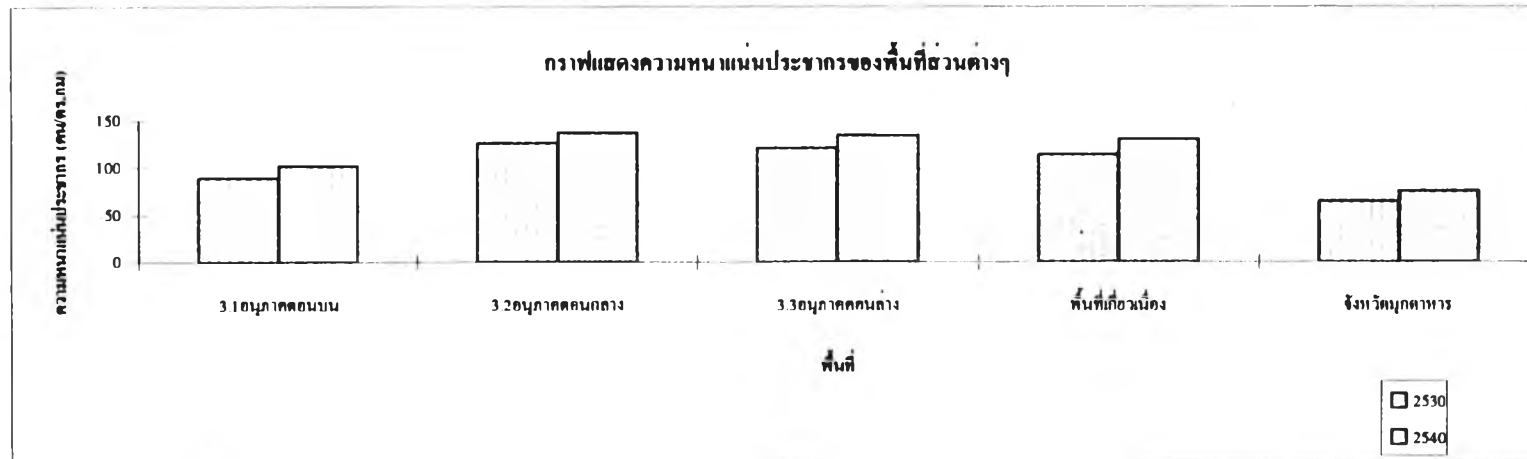
1. พื้นที่จังหวัดมุกดาหาร
2. พื้นที่เกี่ยวเนื่องประกอบด้วย จังหวัดนครพนม กาฬสินธุ์ ยโสธร และอำนาจเจริญ
3. พื้นที่ภาคส่วนอื่นประกอบด้วย
  - 3.1 พื้นที่อนุภาคตอนบนไม่นับรวมจังหวัดนครพนม
  - 3.2 พื้นที่อนุภาคตอนกลางไม่นับรวมจังหวัด กาฬสินธุ์ ยโสธร และมุกดาหาร
  - 3.3 พื้นที่อนุภาคตอนล่างไม่นับรวม จังหวัดอำนาจเจริญ

ตารางที่ 3.17 แสดงการเปรียบเทียบประชากรขอพื้นที่ส่วนต่าง ๆ ปี 2530-2540

พื้นที่แต่ละส่วน	พื้นที่ ตร.กม.	2530	2531	2532	2533	2534	2535	2536	2537	2538	2539	2540	ความหนาแน่น (คน/ตร.กม.)		อัตราการเพิ่ม ประชากร (ร้อยละ)
													2530	2540	
จังหวัดนุกดาหาร	4,339	277,607	282,390	284,141	288,151	293,174	299,280	308,333	312,202	317,642	322,591	326,188	64	75	17.49
พื้นที่กึ่งเมือง															
1.1 นครพนม	5,459	606,521	616,695	626,221	634,966	644,021	649,933	676,199	682,627	690,035	696,620	703,935	111	128	16.06
1.2 กาฬสินธุ์	7,055	849,529	870,269	883,360	894,985	905,830	925,254	920,910	955,125	960,357	968,715	974,460	120	138	14.7
1.3 อุดร	4,161	504,940	512,230	521,117	527,134	532,960	528,277	525,414	537,770	543,283	546,966	549,466	121	132	8.81
1.4 อ่างนาจเจริญ	3,161	318,284	326,397	333,062	338,294	344,230	335,843	344,876	350,530	354,298	357,334	360,340	101	114	13.21
รวม	19,836	2,279,274	2,325,591	2,363,760	2,395,379	2,427,041	2,439,307	2,467,399	2,526,052	2,547,973	2,569,635	2,588,201	114	130	13.55
พื้นที่ภาคตะวันออก															
3.1 อนุภาคตอนบน	44,729	3,981,065	4,530,385	4,615,021	4,655,798	9,760,132	4,745,835	4,342,653	4,447,040	4,485,814	4,528,745	4,574,499	89	102	14.9
3.2 อนุภาคตอนกลาง	36,882	4,673,745	4,756,375	4,819,966	4,870,768	4,918,291	4,856,891	4,851,055	4,953,317	4,947,593	4,997,606	5,079,961	126	137	8.69
3.3 อนุภาคตอนล่าง	63,525	7,672,501	8,131,282	8,271,540	8,382,493	8,474,116	8,506,746	8,202,046	8,303,770	8,364,149	8,458,223	8,526,992	121	134	11.13
รวม	145,136	16,327,311	17,418,042	17,706,527	17,909,059	23,152,539	18,109,472	17,395,754	17,704,127	17,797,556	17,984,574	18,181,452	113	125	11.35
รวมภาค	168,854	18,884,192	19,254,245	19,575,949	19,828,941	20,044,480	20,059,015	20,170,986	20,542,381	20,663,181	20,876,200	21,095,841	112	125	11.71

ที่มา : จากการรวบรวม

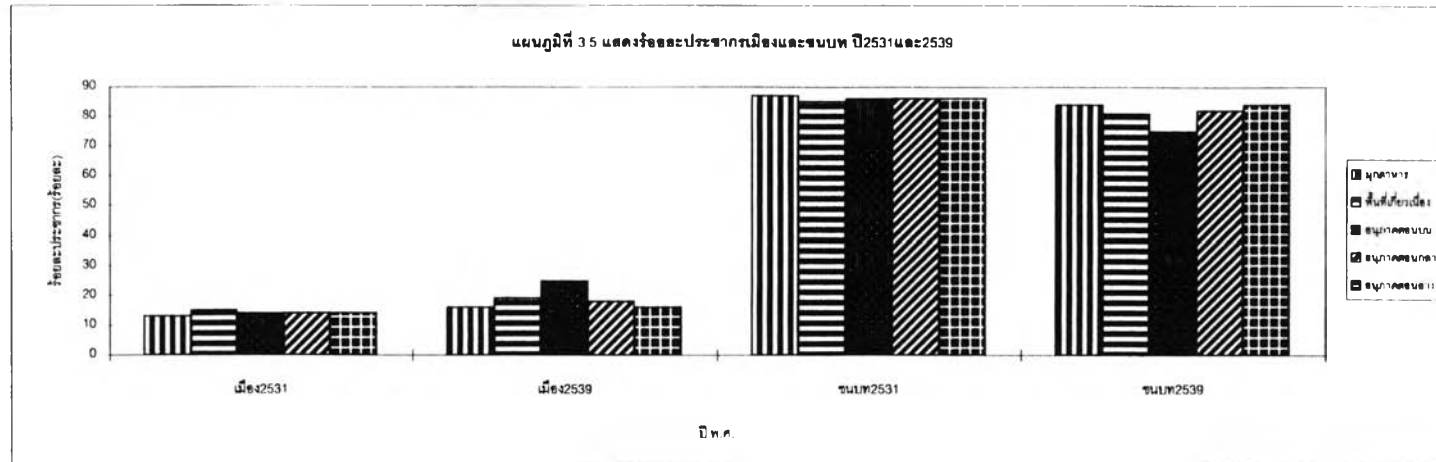
แผนภูมิ 3.4 แสดงความหนาแน่นประชากรของพื้นที่ส่วนต่าง ๆ

ตารางที่ 3.18 แสดงการเปรียบเทียบประชากรเมืองและชนบทของพื้นที่ส่วนต่างๆในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปี 2531 และ 2539

จังหวัด	ประชากรรวม (คน)	จำนวนประชากร พ.ศ. 2531		ร้อยละประชากร		ประชากรรวม (คน)	จำนวนประชากร พ.ศ. 2539		ร้อยละของประชากร		อัตราการเพิ่มประชากร (ร้อยละ)	
		เมือง	ชนบท	เมือง	ชนบท		เมือง	ชนบท	เมือง	ชนบท	เมือง	ชนบท
พื้นที่บริเวณเมือง												
นครพนม	616,695	92,885	523,808	15	85	696,620	101,372	595,248	15	85	9.14	13.64
กาฬสินธุ์	870,269	132,879	737,390	15	85	968,715	244,165	724,550	25	75	83.75	-1.74
ยโสธร	512,230	59,000	453,230	12	88	546,966	72,282	476,684	13	87	22.51	5.17
อำนาจเจริญ	326,397	54,151	272,192	17	83	357,334	72,347	281,987	20	80	39.14	3.6
พื้นที่ภาคส่วนอื่น												
อนุภาคตอนบน	(2,325,591)	(338,915)	(1,986,620)	14	86	(2,569,635)	(490,166)	(2,078,469)	25	75	74.5	-0.9
อนุภาคตอนกลาง	(19,254,245)	(2,829,047)	(16,425,148)	14	86	(20,876,200)	(3,758,129)	(17,118,071)	18	82	31.32	1
อนุภาคตอนล่าง	-	-	-	14	86	-	-	-	16	84	18.12	6.68
รวมทั้งหมด	19,254,245	2,829,047	16,425,148	15	85	20,876,200	3,758,129	17,118,071	18	82	32.84	4.21

ที่มา : จากการรวบรวม

ในช่วงระหว่างปี 2530-2540 จังหวัดมุกดาหารมีประชากรคิดเป็นร้อยละ 13 ของประชากรพื้นที่เกี่ยวเนื่องและร้อยละ 2 ของประชากรพื้นที่ภาคส่วนอื่นและร้อยละ 1.5 ของประชากรภาค ซึ่งจัดว่ามีประชากรน้อยมาก เช่นเดียวกับประชากรรวมของพื้นที่เกี่ยวเนื่องคิดเป็นร้อยละ 14 ของประชากรพื้นที่ภาคส่วนอื่นและเป็นร้อยละ 12 ของประชากรภาค แสดงให้เห็นว่าประชากรส่วนใหญ่กระจายอยู่ในพื้นที่ภาคส่วนอื่น มากกว่าในจังหวัดมุกดาหารและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง ซึ่งเป็นบริเวณที่มีประชากรน้อย

ความหนาแน่นประชากรจังหวัดมุกดาหารมีเพียง 75 คน/ตร.กม. ซึ่งต่ำมากเมื่อเทียบกับพื้นที่เกี่ยวเนื่องที่มีความหนาแน่นสูงมากถึง 130 คน/ตร.กม. และมากกว่าความหนาแน่นประชากรของพื้นที่ภาคส่วนอื่นและภาค ที่มีความหนาแน่น 125 คน/ตร.กม. เท่ากัน แสดงว่าพื้นที่เกี่ยวเนื่อง มีการกระจายตัวของประชากรอยู่ในพื้นที่ สูงกว่าพื้นที่ส่วนอื่นๆ ขณะที่ในจังหวัดมุกดาหารยังมีการกระจายตัวของประชากรอยู่ค่อนข้างต่ำมาก

จังหวัดมุกดาหารมีอัตราการเพิ่มขึ้นของประชากรสูงที่สุดร้อยละ 17.49 รองลงมาได้แก่ พื้นที่เกี่ยวเนื่อง พื้นที่ภาคส่วนอื่น และพื้นที่ภาค ร้อยละ 13.55, 11.35 และ 11.71 ตามลำดับแสดงว่าจังหวัดมุกดาหารกำลังมีการขยายตัวด้านประชากรอย่างมาก แต่เนื่องจากมีจำนวนประชากรน้อยจึงทำให้แม้มีอัตราการเพิ่มขึ้นของประชากรสูง แต่จำนวนประชากรยังมีน้อยที่สุดในภาค ขณะที่ประชากรของพื้นที่เกี่ยวเนื่องมีการขยายตัวเพิ่มขึ้นอย่างสอดคล้องกับความหนาแน่น

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบสัดส่วนประชากรเมืองกับประชากรชนบทในช่วงเวลาปี 2531 และ 2539 พบว่าจังหวัดมุกดาหารมีร้อยละ ประชากรเมืองเท่ากับร้อยละ 16 ซึ่งค่อนข้างต่ำเมื่อเปรียบเทียบกับ พื้นที่เกี่ยวเนื่องที่มีร้อยละ 19 ซึ่งเท่ากับกับพื้นที่ภาคส่วนอื่น สวนภาคมีร้อยละ 18 และพื้นที่เกี่ยวเนื่องมีอัตราการเพิ่มขึ้นของประชากรเมืองสูงที่สุดร้อยละ 44.62 รองลงมาได้แก่ จังหวัดมุกดาหาร พื้นที่ภาคส่วนอื่น และภาค ร้อยละ 40.34, 36.35 และ 32.84 ตามลำดับ แสดงว่าพื้นที่เกี่ยวเนื่องมีการขยายตัวด้านประชากรเมืองและความเป็นเมืองสูงที่สุด ขณะที่จังหวัดมุกดาหารมีความเป็นเมืองค่อนข้างต่ำ แต่มีอัตราการขยายตัวที่สูงมาก

เมื่อนำประชากรจังหวัดมุกดาหารมาเปรียบเทียบกับกลุ่มพื้นที่เกี่ยวเนื่อง พบว่าเป็นจังหวัดที่มีจำนวนประชากรน้อยมากเมื่อเทียบกับกลุ่มพื้นที่อื่นๆ มีความหนาแน่นต่ำกว่าทุกพื้นที่ แต่มีอัตราการเพิ่มประชากรสูงมากกว่าทุกพื้นที่ และแม้มีประชากรเมืองต่ำแต่ก็มีแนวโน้มการเพิ่มขึ้นในระดับสูง ขณะที่พื้นที่เกี่ยวเนื่องมีแนวโน้มการเติบโต ขยายตัวด้านประชากรที่โดดเด่นมากกว่าทุกๆ พื้นที่

สรุปได้ว่า แม้จังหวัดมุกดาหารมีอัตราการเติบโตที่สูงกว่าภาค แต่เป็นไปในทิศทางเดียวกันคือเพิ่มขึ้นในอัตราลดลง บริเวณที่มีประชากรตั้งถิ่นฐานหนาแน่นสูงได้แก่ อีสานตอนกลางและตอนใต้

ตารางที่ 3.19 แสดงจำนวนประชากรอำเภอเมืองของ 5 จังหวัดที่มีพื้นที่เกี่ยวเนื่อง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2530 - 2540

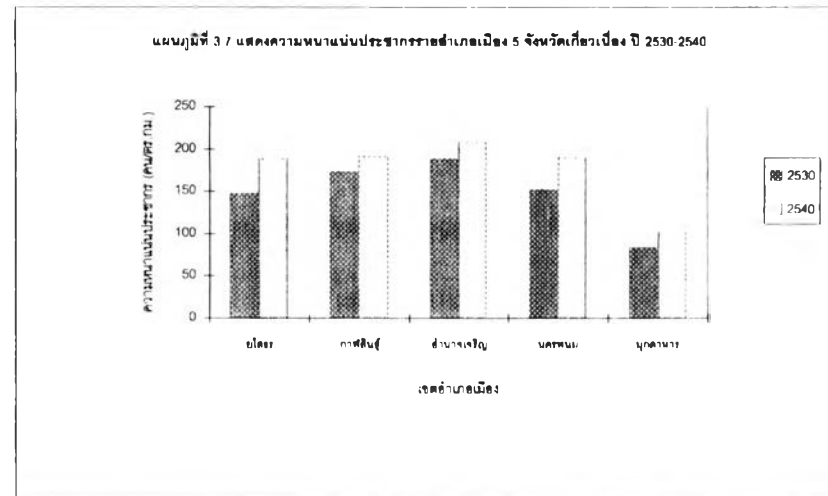
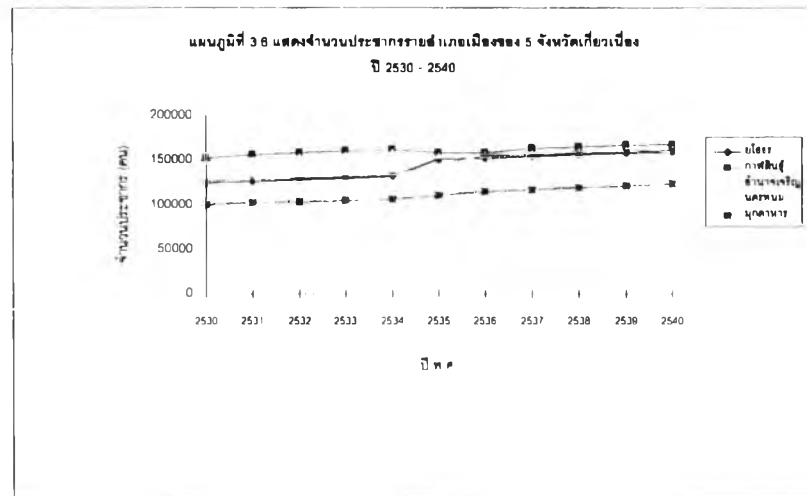
อำเภอเมือง	พื้นที่ (ตร.กม.)	2530	2531	2532	2533	2534	2535	2536	2537	2538	2539	2540	ความหนาแน่น (คน/ตร.กม.)		อัตราการเพิ่มประชากร 2530-2540 (ร้อยละ)
		2530		2540											
ยโสธร	850	126,142	127,907	130,267	131,749	133,477	153,344	153,440	156,250	158,266	159,916	160,751	148	189	27.43
กาฬสินธุ์	886	154,870	158,208	160,306	162,341	164,173	160,482	160,469	165,056	166,557	168,680	169,747	174	191	9.6
อำนาจเจริญ	791	149,500	152,604	155,829	158,237	160,840	157,009	157,938	160,223	161,987	163,905	164,947	189	208	10.33
นครพนม	853	129,409	131,165	131,990	133,377	135,215	147,149	156,630	157,855	159,308	160,701	162,405	152	190	25.5
มุกดาหาร	1,235	102,116	103,975	104,429	105,886	107,844	111,752	116,588	118,532	120,470	122,752	124,627	83	101	22.04

ที่มา สำนักงานทะเบียนราษฎร กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย

หมายเหตุ ค. เมืองยโสธรรวมกับกิ่งอำเภอไทยเจริญ

ด. เมืองกาฬสินธุ์รวมกับกิ่งอำเภอดอนจาน

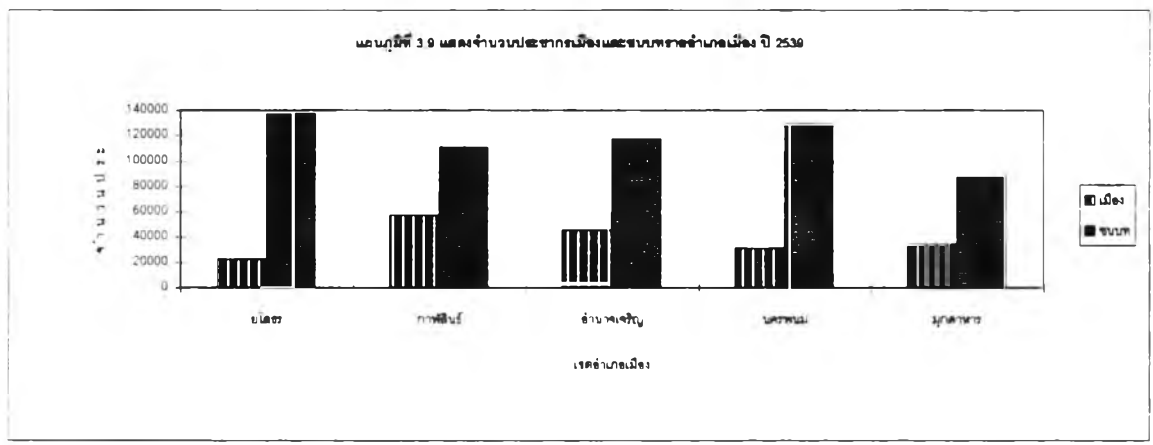
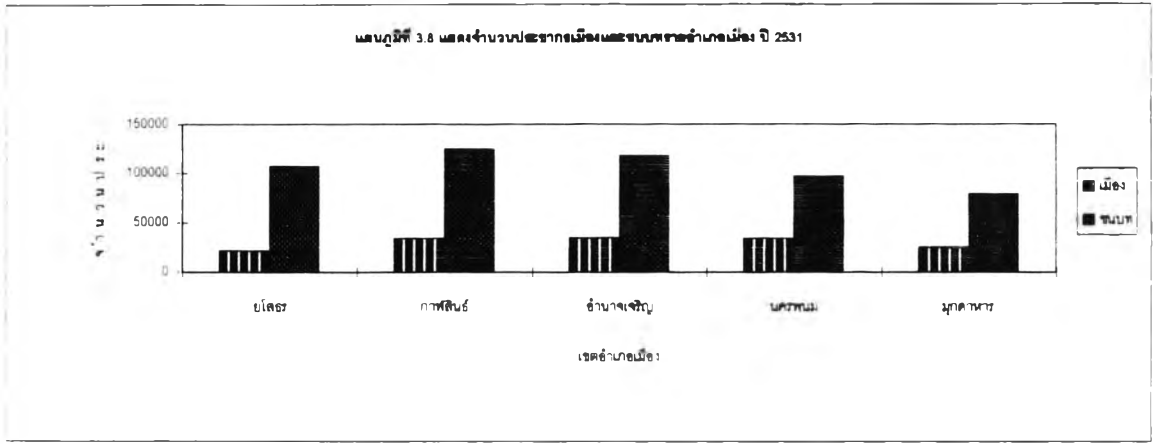
อ. เมืองอำนาจเจริญรวมกับกิ่งอำเภอศีขรภูมิอำนาจเจริญ

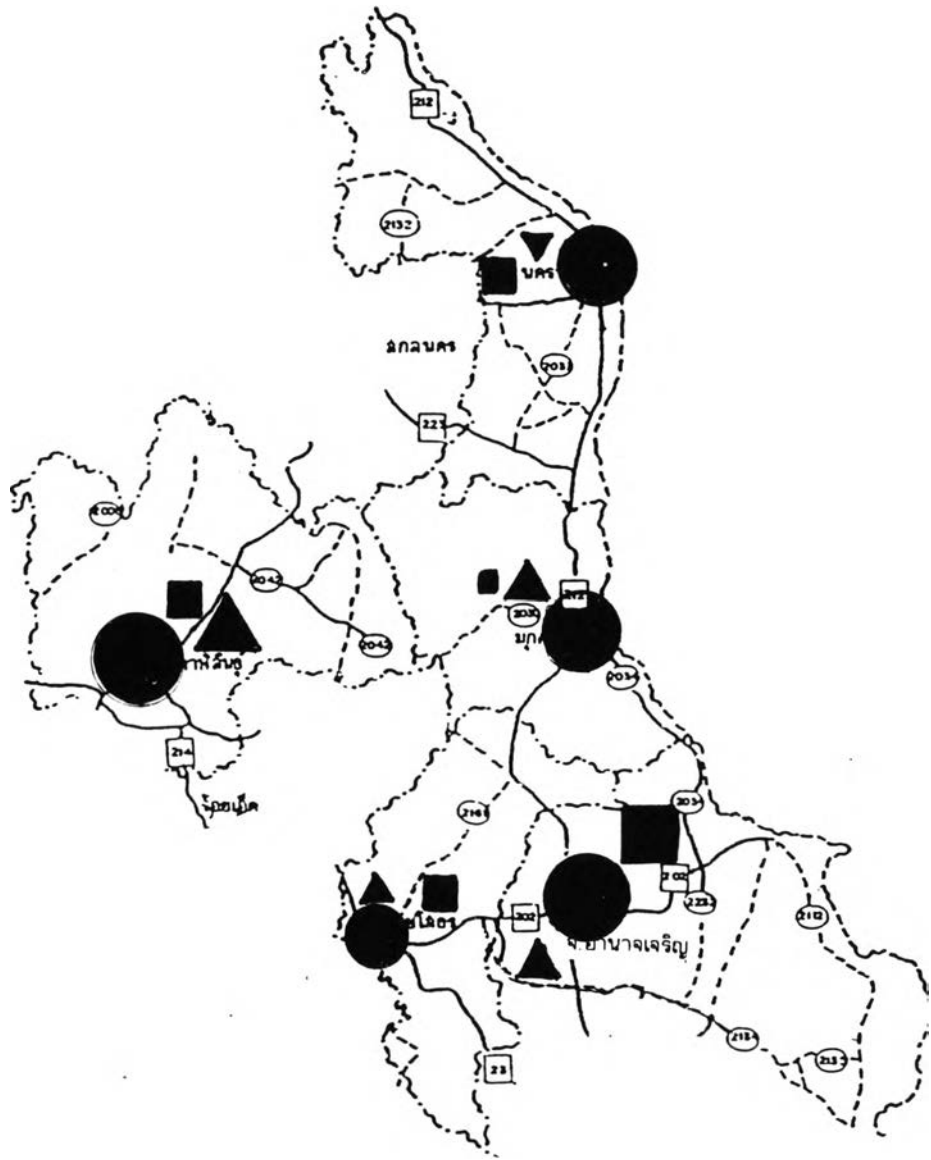

ตารางที่ 3.20 แสดงจำนวนประชากรเมืองและชนบทภายในอำเภอ และ 5 จังหวัดที่เกี่ยวเนื่อง ปี 2531 และ 2539

อำเภอเมือง	ประชากรรวม (คน.)	ประชากร ปี 2531 (คน.)		ร้อยละประชากร		ประชากรรวม (คน.)	ประชากร ปี 2539 (คน.)		ร้อยละประชากร		อัตราการเพิ่มประชากร (ร้อยละ)	
		เมือง	ชนบท	เมือง/ชนบท	ชนบท/เมือง		เมือง	ชนบท	เมือง/ชนบท	ชนบท/เมือง	เมือง	ชนบท
บึงลือ	127,907	21,369	106,538	18	82	159,916	22,235	137,681	14	86	4.05	29.23
กาฬสินธุ์	158,208	33,766	124,442	21	79	168,680	57,463	111,217	34	66	70.18	-10.62
อำเภอยางเจริญ	152,604	34,458	118,146	23	77	163,905	45,749	118,156	28	72	32.76	0.008
นาคพนม	131,165	34,105	97,060	26	74	160,701	31,617	129,084	20	80	-7.29	63.03
ภูพาน	103,975	24,797	79,178	24	76	122,752	34,347	88,405	28	72	38.51	11.65

ที่มา : สำนักงานทะเบียนราษฎร์ กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย
 หมายเหตุ : อำเภอเมืองบึงลือรวมกับกิ่งอำเภอยางเจริญ
 อำเภอเมืองกาฬสินธุ์รวมกับกิ่งอำเภอคอนสาร
 อำเภอเมืองอำเภอยางเจริญรวมกับกิ่งอำเภอศีลอำเภอยาง

ที่มา : สำนักงานสถิติแห่งชาติ

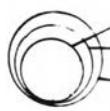
แนวทางการวางแผนพัฒนาจังหวัดมุกดาหารและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง

แผนที่ 3.28 แสดงขนาดประชากรรายอำเภอเมืองในพื้นที่เกี่ยวเนื่อง

สัญลักษณ์

ความหนาแน่นประชากร

- 150-
- 151-200
- 201+

- ประชากรเมือง 30,000-
- 30,001-40,000
- 40,001+

- อัตราการเพิ่มประชากร 30-
- 31-50
- 51+

เหนือ

มกราคม

บริเวณจังหวัดขอนแก่น มหาสารคาม ร้อยเอ็ด บุรีรัมย์ สุรินทร์ ศรีสะเกษ และมีแนวโน้มการแผ่ขยายตัวไปทางทิศเหนือและทิศตะวันออกของภาค ในส่วนของประชากรเมืองจะสูงอยู่ในเมืองหลักของภาคอย่าง จังหวัดนครราชสีมา ขอนแก่น อุตรดิตถ์ และขยายความเป็นเมืองไปทิศตะวันออกของภาค ซึ่งเป็นเมืองชายแดนได้แก่ จังหวัดหนองคาย กาฬสินธุ์ อัญญาเจริญ และหนองบัวลำภู ในการแบ่งพื้นที่ภาคออกเป็น 3 พื้นที่ ทำให้พบว่า กลุ่มพื้นที่เกี่ยวเนื่องเป็นบริเวณที่มีประชาน้อย แต่ก็มึแนวโน้มในการขยายตัวของประชากรและความเป็นเมืองที่สูงอย่างโดดเด่น ขณะที่มุกดาหารมีจำนวนประชาน้อย ความหนาแน่นต่ำ แต่มีแนวโน้มการขยายตัวของประชากรและความเป็นเมืองสูง ซึ่งสอดคล้องกับประชากรพื้นที่เกี่ยวเนื่อง ซึ่งให้เห็นว่าบริเวณดังกล่าว ที่มีการขยายตัวของประชากรที่น่าสนใจ

เมื่อนำกลุ่มพื้นที่เกี่ยวเนื่องและจังหวัดมุกดาหารมารวมพิจารณาประชากรในระดับอำเภอเมือง ในระหว่างปี 2530-2540 พบว่า อำเภอเมืองกาฬสินธุ์มีจำนวนประชากรมากที่สุด มีความหนาแน่นประชากรในระดับปานกลาง จัดอยู่ในลำดับที่ 3 ของพื้นที่เกี่ยวเนื่อง แต่มีอัตราการเพิ่มประชากรต่ำที่สุด รองลงมาได้แก่อำเภอเมืองอัญญาเจริญ ซึ่งมีความหนาแน่นประชากรสูงที่สุด แต่มีอัตราการขยายตัวค่อนข้างต่ำ ส่วนอำเภอเมืองนครพนมมีประชากรมากเป็นลำดับที่ 3 มีความหนาแน่นประชากรในระดับปานกลาง แต่มีอัตราการขยายตัวค่อนข้างสูง สำหรับอำเภอเมืองยโสธรมีประชากรค่อนข้างน้อย ความหนาแน่นประชากรระดับปานกลาง แต่มีอัตราการเพิ่มประชากรสูงมาก ขณะที่อำเภอเมืองมุกดาหารมีจำนวนประชาน้อยที่สุดและมีความหนาแน่นประชากรต่ำที่สุด มีอัตราการเพิ่มประชากรในระดับปานกลาง

สำหรับประชากรเมืองและประชากรชนบท ระหว่างปี 2531 และ 2539 พบว่า อำเภอเมืองกาฬสินธุ์มีร้อยละประชากรเมืองสูงที่สุด รองลงมาได้แก่ อำเภอเมืองอัญญาเจริญ และมุกดาหารที่มีร้อยละเท่ากัน นครพนม และยโสธรร้อยละ 34, 28, 20 และ 14 ตามลำดับ และยังพบว่าอำเภอเมืองกาฬสินธุ์มีอัตราการเพิ่มประชากรเมืองสูงที่สุดร้อยละ 70.18 รองลงมาได้แก่ อำเภอเมืองมุกดาหาร อัญญาเจริญ และยโสธร ร้อยละ 38.51, 32, 4.05 ส่วนนครพนมมีอัตราการขยายตัวของประชากรเมืองลดลงคิดเป็นร้อยละ 7.29

สรุปได้ว่าในระดับอำเภอเมือง กาฬสินธุ์มีประชากรกระจุกตัวหนาแน่นค่อนข้างสูงและมีความเป็นเมืองสูงที่สุด ขณะที่อัญญาเจริญมีประชากรกระจุกตัวอยู่หนาแน่นสูงว่าแต่มีความเป็นเมืองในระดับปานกลาง ส่วนนครพนมมีการกระจุกตัวของประชากรค่อนข้างสูง ยังมีความเป็นเมืองต่ำแต่มีแนวโน้มการเป็นเมืองที่เพิ่มขึ้น ยโสธรมีความหนาแน่นสูงแต่มีความเป็นเมืองต่ำ สำหรับมุกดาหารมีความหนาแน่นประชากรและความเป็นเมืองต่ำที่สุดแต่มีแนวโน้มที่การเพิ่มขึ้นในทางบวก

เนื่องจากจังหวัดมุกดาหารแยกพื้นที่การปกครองออกมาจากจังหวัดนครพนม ปี2525 จึงจำเป็นต้องนำประชากรบริเวณ ริมลำน้ำโขงและรอยต่อของทั้ง 2 จังหวัดมารวมพิจารณาการเปลี่ยนแปลงประชากรในระหว่างปี พ.ศ.2530-2540 พบว่า ตำบลตลอดริมลำน้ำโขงมีประชากรตั้งถิ่นฐานและมีอัตราการเพิ่มขึ้นของประชากรสูงกว่าบริเวณรอยต่อของ 2 จังหวัด แสดงให้เห็นว่าชุมชนที่อยู่ติดลำน้ำโขงมีการขยายตัวของประชากรมากกว่าชุมชนบริเวณรอยต่อ 2 จังหวัด โดยจังหวัดนครพนมมีประชากรตั้งถิ่นฐานอยู่มากกว่าจังหวัดมุกดาหาร บริเวณที่มีประชากรหนาแน่นได้แก่ เทศบาลเมืองและบริเวณริมลำน้ำโขงของทั้ง 2 จังหวัด ซึ่งบริเวณที่มีการขยายตัวสูงสุดของจังหวัดนครพนมได้แก่ ตำบลโพนทอง, ตำบลบ้านแพง อำเภอบ้านแพงร้อยละ 47.91 และ 43.45 เป็นตำบลที่มีเขตต่อเนื่องกันกับจังหวัดหนองคาย จังหวัดมุกดาหารได้แก่ ตำบลมุกดาหาร, เทศบาลเมือง อำเภอเมืองร้อยละ 88.07 และ 45.01 ซึ่งเป็นศูนย์กลางของจังหวัดและบริเวณที่มีการขยายตัวต่ำสุดได้แก่ ตำบลท่าจำปา อำเภอท่าอุเทนจังหวัดนครพนมร้อยละ 2.1 เนื่องจากอยู่ติดกับตัวอำเภอท่าอุเทนทำให้ประชากรส่วนใหญ่จะหลั่งไหลเข้าสู่อำเภอท่าอุเทนมากกว่า และตำบลโพธิ์ไทร อำเภอดอนตาล จังหวัดมุกดาหาร ซึ่งมีลักษณะเดียวกันกับตำบลท่าจำปา ส่วนบริเวณรอยต่อของ 2 จังหวัดพบว่า มีการขยายตัวของประชากรสูงใน ตำบลอุ่มเหมา อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนมร้อยละ 59.7 และตำบลขโนดน้อย อำเภอดงหลวง จังหวัดมุกดาหารร้อยละ 51.53 ซึ่งทั้ง 2 ตำบลมีพื้นที่ต่อเนื่องกันและมีเส้นทางหลวงแผ่นดินตัดผ่าน ทำให้มีประชากรตั้งถิ่นฐานสูง ส่วนบริเวณที่มีการขยายตัวต่ำสุดได้แก่ ตำบล ผึ่งแดง อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนมร้อยละ 3.91 และตำบลหนองบัว อำเภอดงหลวง จังหวัดมุกดาหาร ร้อยละ 5.31 ซึ่งเป็นตำบลต่อเนื่องจากตำบลที่มีแรงดึงดูดประชากรสูง ทำให้มีการตั้งถิ่นฐานเบาบาง

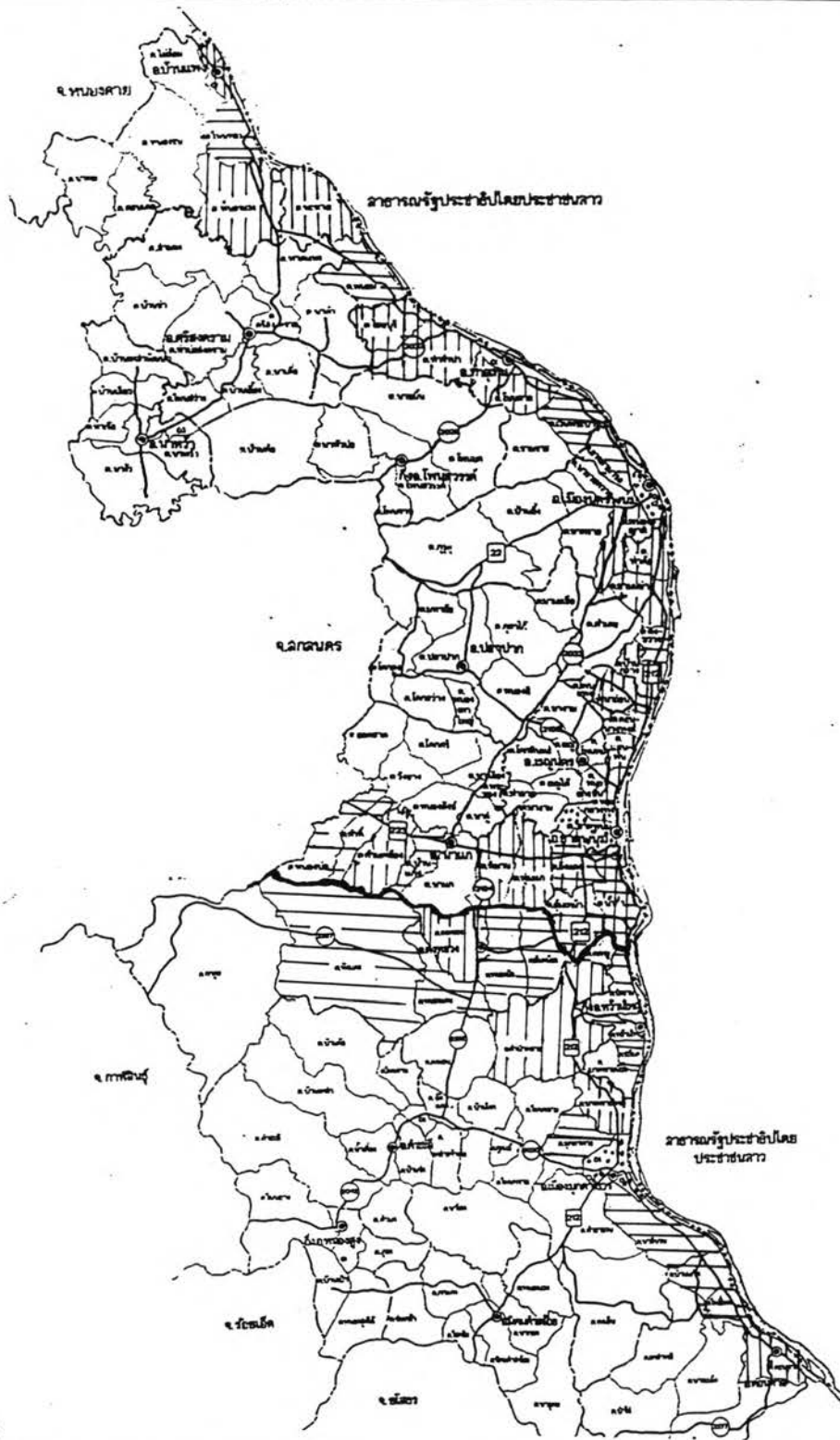
สรุปได้ว่าจังหวัดมุกดาหารและนครพนมมีการขยายตัวของประชากร ในแนวเหนือใต้ตามเส้นทางคมนาคมที่สำคัญ และตามแนวลำน้ำโขง บริเวณที่มีประชากรตั้งถิ่นฐานอยูหนาแน่น จะเป็นบริเวณที่เป็นศูนย์กลางของจังหวัด และริมฝั่งโขง โดยจังหวัดนครพนมมีแนวโน้มการขยายตัวของประชากรทางทิศเหนือใกล้กับจังหวัดหนองคาย ขณะที่มุกดาหารมีแนวโน้มการขยายตัวในบริเวณอำเภอเมืองเป็นส่วนใหญ่ ส่วนบริเวณที่เป็นรอยต่อของ 2 จังหวัด ด้านที่ติดลำน้ำโขงจะขยายตัวมากกว่าด้านที่ติดเขตต่อเนื่องกับจังหวัดสกลนครและกาฬสินธุ์โดยเฉพาะตำบลที่มีถนนสายหลักของจังหวัดผ่านอย่างตำบลอุ่มเหมาและตำบลขโนดน้อย จะมีการขยายตัวสูงอย่างโดดเด่น

เนื่องจากการเพิ่มขึ้นของประชากรเป็นไปอย่างต่อเนื่อง ทำให้ความต้องการใช้ประโยชน์ที่ดินทรัพยากร ที่พักอาศัย การอุปโภคและบริโภค รวมทั้งสิ่งอำนวยความสะดวกเพิ่มสูงขึ้นตามไปด้วย ดังนั้นจึงต้องกล่าวถึงการใช้ประโยชน์ที่ดินของภาคและจังหวัดควบคู่กันไปด้วย

ตารางที่ 3 21 แสดงจำนวนประชากรบริเวณริมลำน้ำโขงและรอยต่อของจังหวัดนครพนมและมุกดาหาร ปี 2530 และ 2540

อำเภอ	ตำบล	จำนวนประชากร (คน)		อัตราการเพิ่มประชากร (ร้อยละ)	อำเภอ	ตำบล	จำนวนประชากร (คน)		อัตราการเพิ่มประชากร (ร้อยละ)	
		2530	2540				2530	2540		
ประชากรบริเวณริมลำน้ำโขง					ประชากรบริเวณรอยต่อ 2 จังหวัด					
จังหวัดนครพนม					จังหวัดนครพนม					
บ้านแพง	บ้านแพง	7,624	10,937	43.45	นาแก	หนองบอ	5,220	6,371	22.04	
	โพนทอง+นาหว้า	6,495	9,607	47.91		คำต๋ี่	6,129	7,781	26.96	
	หนองแวง	7,439	9,008	21.09		บ้านเหือง	4,304	4,663	8.34	
	รวมบ้านแพง	21,558	29,552	37.08		บ้านแก้ง	5,314	6,064	14.11	
ท่าอุเทน	พระทาย-หนองเทา	6,963	8,063	15.79	นาแก	นาแก	15,130	10,160	-32.84	
	พนอง	4,581	4,887	6.67		พิมาน+สิขมพู	7,878	9,970	26.55	
	โชนบุรี	6,530	8,205	25.65		กุมภ	6,602	6,911	4.68	
	ท่าจำปา	7,931	8,098	2.1		รวมนาแก	50,577	51,920	1.57	
	โนนศาล	5,973	6,701	12.18	ธาตุพนม	คุ้มเหว้า	3,144	5,021	59.7	
	ท่าอุเทน	5,008	5,940	18.61		เมืองคอง+นาหนาด	11,740	12,200	3.91	
	เวินพระบาท	4,858	5,591	15.08		รวมธาตุพนม	14,884	17,221	15.7	
	รวมท่าอุเทน	41,844	47,485	13.48						
เมือง	อาศุลยามารค	6,109	6,435	5.33	จังหวัดมุกดาหาร					
	เทศบาลเมือง	34,019	37,812	11.15	ดงหลวง	พังแดง	4,090	4,877	19.2	
	หนองญาติ	8,889	10,589	19.12		หนองแคน	3,786	4,415	16.61	
	ท่าศิษ	7,927	8,818	11.24		ดงหลวง	6,006	7,241	20.56	
	สามเฒ่า	7,102	8,195	15.39		หนองบัว	3,950	4,160	5.31	
	ดงขวาง	5,920	6,455	9.03		ชโนนน้อย	3,258	4,937	51.53	
	บ้านกาด	7,345	8,500	15.72	รวมดงหลวง	21,090	25,630	21.52		
	รวมเมือง	77,311	86,804	12.27	เมือง	คำป่าคาย	9,768	11,310	15.78	
	ธาตุพนม	นาถอน	7,553	8,534	12.98	รวมทั้งหมด				
		คอนนางหงส์	6,916	7,112	20.83	รวมทั้งหมด	182,870	200,852	9.29	
แสนหิน+กุศนิม		7,750	8,510	9.8						
พระกลางทุ่ง		6,121	7,551	23.36						
ธาตุพนม+ธาตุพนมเหนือ		18,700	19,105	2.16						
น้ำก่ำ		12,277	12,606	2.67						
รวมธาตุพนม	59,317	63,418	4.67							
จังหวัดมุกดาหาร										
หัวน้ำใหญ่	หัวน้ำใหญ่	4,126	4,881	18.29						
	ป่าขาม+ดงหนอง	5,708	6,386	11.87						
	ชโนนน้อย	1,938	2,289	18.11						
	บางทรายน้อย	4,412	4,777	8.27						
	รวมหัวน้ำใหญ่	16,184	18,333	13.27						
เมือง	เทศบาลเมือง	24,002	34,807	45.01						
	บางทรายใหญ่	6,303	7,945	26.06						
	มุกดาหาร	2,608	4,905	88.07						
	นาสีนวน	5,341	6,485	21.41						
	รวมเมือง	38,254	54,142	41.53						
คอนศาล	บ้านแก้ง	2,441	2,696	10.44						
	โพธิ์โทะ	4,616	4,595	-0.45						
	คอนศาล	7,772	6,900	-11.21						
	รวมคอนศาล	14,829	14,191	-4.3						
รวมทั้งหมด		538,594	627,850	16.08						

ที่มา: กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย

ที่มา : สำนักงานสถิติแห่งชาติ

แนวทางการวางแผนพัฒนาจังหวัดมุกดาหารและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง

แผนที่ 3.29 แสดงประชากรบริเวณรอยต่อและริมลำน้ำโขงจังหวัดมุกดาหาร

สัญลักษณ์

	อัตราการเปลี่ยนแปลงประชากร 1,500+
	1,501-6,500
	6,501-11,500
	11,501-16,500
	16,501+

มาตราส่วน

3.2.4 การใช้ประโยชน์ที่ดิน

จากข้อมูลการใช้ประโยชน์ที่ดินของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ระหว่างปี 2531 และ 2536 พบว่า มีการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินในลักษณะ พื้นที่ป่าไรลดลงในจำนวนที่ใกล้เคียงกับการเพิ่มขึ้นของพื้นที่ถือครองทางการเกษตร แสดงว่าพื้นที่ป่าไรถูกบุกกรุกเพื่อนำมาใช้ประโยชน์ในรูปแบบการถือครองทางการเกษตรมากขึ้น โดยพื้นที่ป่าไรมีพื้นที่ 14,808,342 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 14 ของพื้นที่ภาค ลดลงเหลือ 13,420,600 ไร่ หรือร้อยละ 13 ของพื้นที่ภาค ขณะที่พื้นที่ถือครองทางการเกษตรเพิ่มขึ้นจาก 56,314,605 ไร่ หรือร้อยละ 53 ของพื้นที่ภาค เพิ่มขึ้นเป็น 57,615,984 ไร่ หรือร้อยละ 54 ของพื้นที่ภาค

ในจำนวนพื้นที่ถือครองทางการเกษตรที่เพิ่มขึ้นจะมีสัดส่วนการเพิ่มขึ้นในพื้นที่ปลูกไม้ผลและไม้ยืนต้น และพื้นที่ปลูกพืชผักและไม้ดอก และพื้นที่อยู่อาศัย อย่างเห็นได้ชัด โดยคิดเป็นอัตราการเพิ่มขึ้นร้อยละ 34.49 20.33 และ 15.32 ตามลำดับ ขณะที่พื้นที่ปลูกพืชไร่กลับลดลงในอัตราร้อยละ 0.44 ซึ่งแสดงให้เห็นว่า พื้นที่ป่าไรของภาคอีสานถูกบุกกรุกยึดครอง และนำไปใช้ประโยชน์ในการเป็นพื้นที่ปลูกไม้ผลและไม้ยืนต้น ปลูกพืชผักและไม้ดอก รวมถึง เปลี่ยนเป็นที่อยู่อาศัย เป็นสัดส่วนที่สูงกว่าการนำไปใช้ประโยชน์ประเภทอื่น

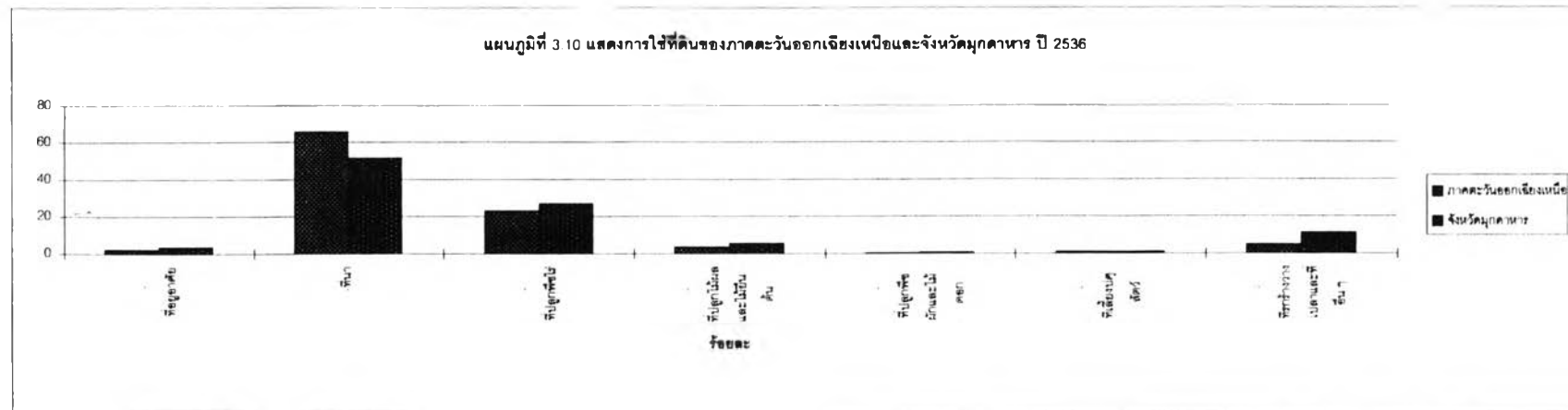
สำหรับการใช้ที่ดินในจังหวัดมุกดาหาร ในช่วงเวลาเดียวกันพบว่า มีการเปลี่ยนแปลงในลักษณะคล้ายกันกับภาค กล่าวคือ พื้นที่ป่าไรลดลงในขณะที่พื้นที่ถือครองทางการเกษตรเพิ่มขึ้น โดยลดลงจาก 970,460 ไร่ หรือร้อยละ 35.78 เหลือ 841,675 ไร่ หรือร้อยละ 31.03 ขณะที่พื้นที่ถือครองทางการเกษตรเพิ่มขึ้น 701,38 ไร่ หรือร้อยละ 25.86 และเพิ่มขึ้นเป็น 803,068 ไร่ หรือร้อยละ 29.61 ซึ่งจะเห็นได้ว่าพื้นที่ป่าไรที่ลดลง มีจำนวนใกล้เคียงกับพื้นที่ถือครองทางการเกษตรที่เพิ่มขึ้น ทั้งนี้อัตราการลดลงของพื้นที่ป่าไร เท่ากับร้อยละ 13.27 และอัตราการเพิ่มขึ้นของพื้นที่ถือครองทางการเกษตร เท่ากับร้อยละ 14.50 ซึ่งในจำนวนนี้ มีการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินประเภทปลูกพืชผักและไม้ดอกสูงที่สุดถึงร้อยละ 71.12 รองลงมาได้แก่ พื้นที่สำหรับอยู่อาศัยร้อยละ 33.87 และพื้นที่ปลูกพืชไร่ ร้อยละ 29.43 ส่วนพื้นที่ที่มีการใช้ประโยชน์น้อยลงได้แก่ พื้นที่สำหรับปศุสัตว์มีอัตราการลดลงร้อยละ 28.76 และพื้นที่รกร้างว่างเปล่าอื่น ๆ ลดลงร้อยละ 15.89

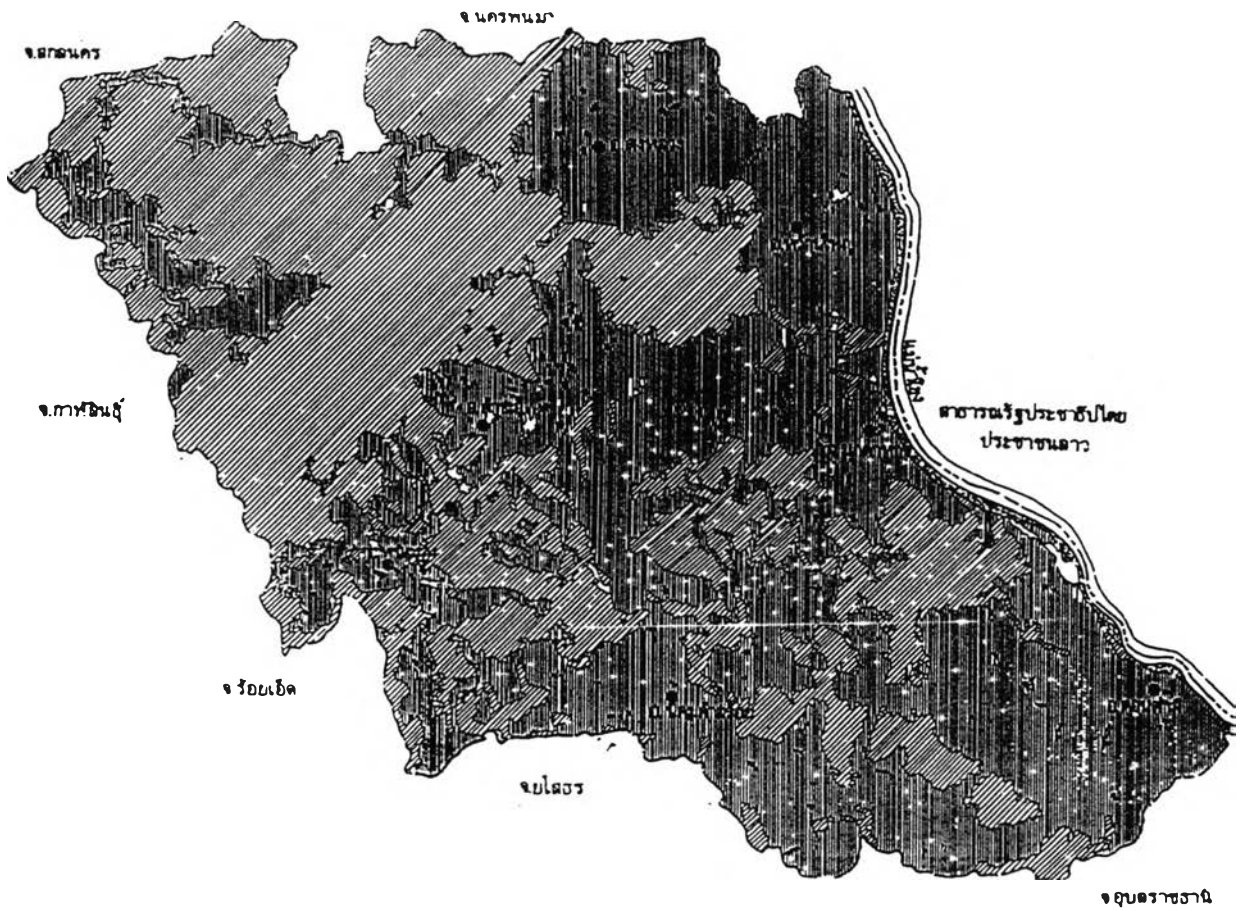
ทั้งนี้สรุปได้ว่า พื้นที่ป่าไรของจังหวัดมุกดาหารถูกบุกกรุกและนำมาใช้ประโยชน์เป็นพื้นที่ถือครองทางการเกษตรเป็นส่วนมาก โดยกระจายเป็นการใช้ประโยชน์ประเภทอื่น ๆ เพียงเล็กน้อย มีการนำมาพัฒนาเป็นพื้นที่สำหรับปลูกพืชผักและไม้ดอกมากที่สุด เนื่องจากมุกดาหารมีการเปลี่ยนแปลงการผลิตเป็น การผลิตเพื่อส่งโรงงานดังนั้นพื้นที่ส่วนใหญ่จึงถูกใช้เป็นแหล่งผลิตวัตถุดิบเพื่อป้อนโรงงาน อีกทั้งการขยายตัวด้านประชากรส่งผลให้มีการขยายตัวของพื้นที่สำหรับอยู่อาศัยเพิ่มขึ้น สำหรับการลดลงของพื้นที่ปศุสัตว์ เนื่องจากมีการพัฒนาระบบการทำปศุสัตว์ โดยลดขนาดพื้นที่ทุ่งและใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย

ตารางที่ 3.22 แสดงการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินของภาคตะวันออกเฉียงเหนือและจังหวัดมุกดาหารในปี พ.ศ. 2531 และ 2536

ประเภทการใช้ที่ดิน	การใช้ที่ดินภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ไร่)				อัตราการเพิ่มขึ้น (ร้อยละ)	การใช้ที่ดินจังหวัดมุกดาหาร(ไร่)				อัตราการเพิ่ม (ร้อยละ)
	2531	ร้อยละ	2536	ร้อยละ		2531	ร้อยละ	2536	ร้อยละ	
เนื้อที่ทั้งหมด	105,533,963	100	105,533,963	100		2,712,394	100	2,712,394	100	
เนื้อที่ป่าไร่	14,808,342	14	13,420,600	13	9	970,460	36	841,675	31	-13.27
เนื้อที่กสิกรรมทางการเกษตร	56,314,605	53	57,615,984	55	2	701,383	26	803,068	30	14.5
เนื้อที่อื่น ๆ	34,411,016	33	34,497,379	33	0	1,040,551	38	1,067,651	39	2.6
การใช้ที่ดินกสิกรรมทางการเกษตร	56,314,605	100	57,615,984	100	2	701,383	100	803,068	100	14.49
-ที่อยู่อาศัย	1,138,623	2	1,313,052	2	15	20,324	0	27,208	3	33.87
-ที่นา	37,227,794	66	37,802,793	66	2	352,755	6	413,486	51	17.22
-ที่ปลูกพืชไร่	13,110,745	23	13,053,476	23	0	164,875	3	213,401	27	29.43
-ที่ปลูกไม้ผลและไม้ยืนต้น	1,465,656	3	1,971,122	3	34	40,294	1	44,924	6	11.49
-ที่ปลูกพืชผักและไม้ดอก	181,918	0	218,898	0	20	2,393	0	4,095	1	71.12
-ที่เลี้ยงปศุสัตว์	442,339	1	479,720	1	8	12,474	0	8,887	1	-28.76
-ที่รกร้างว่างเปล่าและที่อื่น ๆ	2,747,530	5	2,776,923	5	1	108,268	2	91,067	11	-15.89

ที่มา : สำนักงานสถิติแห่งชาติ

ที่มา : กองวางแผนการใช้ที่ดิน กรมพัฒนาที่ดิน, 2533

แนวทางการวางแผนพัฒนาจังหวัดมุกดาหารและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง

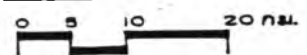
แผนที่ 3.30 สภาพการใช้ที่ดินของจังหวัดมุกดาหาร

สัญลักษณ์

	พื้นที่อื่น ๆ		แหล่งน้ำ
	พื้นที่ป่าไม้		สถานที่ราชการ
	พื้นที่เกษตรกรรม		ตัวเมืองและย่านการค้า

มาตราส่วน

สมัยมากขึ้น มีการจัดระบบให้เป็นฟาร์มเลี้ยงสัตว์มาตรฐานมากขึ้น ซึ่งทำให้ใช้พื้นที่น้อยลงแต่ได้ผลผลิตมากขึ้น โดยมีบริษัทเอกชนเป็นผู้ลงทุนจัดระบบฟาร์มให้เกษตรกรเป็นผู้เพาะเลี้ยง เพื่อใช้เป็นวัตถุดิบป้อนโรงงาน และเนื่องจากการขยายตัวทางเศรษฐกิจทำให้ พื้นที่ที่รกร้างว่างเปล่าเริ่มถูกนำมาพัฒนาเพื่อให้เกิดผลผลิต และมีมูลค่ามากขึ้นเพื่อทำกำไรมากกว่าปล่อยให้เป็นที่ดินเปล่าประโยชน์

การแบ่งเขตปกครองของภาคอีสาน จะมีความหนาแน่นของเขตปกครองในบริเวณอีสานตอนล่างมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกันกับปริมาณประชากร ที่กระจายตัวอยู่ในอนุภาคตอนล่างหนาแน่นมากที่สุดเช่นกัน อีกทั้งมีแนวโน้มการการขยายตัวเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ตามมาด้วยอนุภาคตอนบน และอนุภาคตอนกลาง ตามลำดับ แต่พบความเป็นเมืองสูงในอนุภาคตอนบน ตอนกลาง และตอนล่าง ตามลำดับ ทิศทางการขยายตัวของประชากรจะขยายตัวออกไปทางทิศตะวันออกและทิศเหนือ ซึ่งเป็นบริเวณที่มีการขยายตัวของประชากรเพิ่มสูงขึ้น โดยเฉพาะจังหวัดมุกดาหารจะเห็นได้ชัดเจน เมื่อนำอัตราการขยายตัวของประชากรมุกดาหารไปเปรียบเทียบกับ อัตราการขยายตัวของประชากรในพื้นที่เกี่ยวเนื่อง และพื้นที่ภาคส่วนอื่นจะพบว่า จังหวัดมุกดาหารกำลังมีการเติบโตของประชากรที่สูงมากโดยมีอัตราการขยายตัวสูงกว่าทุกพื้นที่ แต่มีจำนวนประชากรที่น้อยมากเมื่อเทียบกับขนาดพื้นที่พบว่ามี ความหนาแน่นต่ำมาก แต่มีความเป็นเมืองสูงขึ้น จากการคาดการณ์ประชากรในระยะ 10 ปีข้างหน้าพบว่า มุกดาหารจะมีประชากรเพิ่มขึ้นในอัตราที่ลดลง คล้ายกับลักษณะของประชากรในเมืองหลักขนาดใหญ่ และ เมื่อพิจารณาถึงระดับชุมชนเมืองของจังหวัดในพื้นที่เกี่ยวเนื่องจะพบว่า อำเภอเมืองกาฬสินธุ์ และอำนาจเจริญ มีความสำคัญด้านประชากรมากที่สุด โดยเป็นชุมชนที่มีประชากรตั้งถิ่นฐานอย่างหนาแน่นและมีความเป็นเมืองสูง รองลงมาได้แก่อำเภอเมืองมุกดาหารและยโสธร ส่วนอำเภอเมืองนครพนม มีความสำคัญด้านประชากรน้อยที่สุด ในจำนวนเมืองชายแดนภาคอีสานจังหวัดมุกดาหารมีความใกล้ชิดกับจังหวัดนครพนมมากที่สุด เนื่องจากแยกพื้นที่และประชากรมาจากจังหวัดนครพนม ดังนั้นในการศึกษาการขยายตัวของประชากร บริเวณรอยต่อของ 2 จังหวัดและบริเวณริมลำน้ำโขงจึงพบว่า มีการขยายตัวสูงในตำบลที่มีเส้นทางคมนาคมสายสำคัญตัดผ่าน โดยมีความหนาแน่นประชากรสูงในบริเวณชุมชนติดลำน้ำโขงและใกล้เส้นทางคมนาคม จะมีประชากรกระจุกตัวอยู่อย่างหนาแน่นและมีอัตราการขยายตัวสูงกว่าบริเวณอื่น และเนื่องจากการขยายตัวของประชากรทำให้พื้นที่ถือครองทางการเกษตรเพิ่มขึ้น ขณะที่พื้นที่ป่าไรลดลง โดยในจำนวนพื้นที่ที่ลดลงจะถูกนำไปใช้เพื่อเป็น พื้นที่ในการทำกิจกรรมปศุสัตว์ และที่พักอาศัย ซึ่งมีความคล้ายคลึงกันทั้งในระดับภาคและจังหวัด โดยมุกดาหารจะมีอัตราการขยายตัวของพื้นที่ถือครองทางการเกษตรสูงกว่าภาค และมีการลดลงของพื้นที่ป่าไรในอัตราที่สูงกว่าภาคเช่นกัน รวมทั้งการลดลงของพื้นที่รกร้างว่างเปล่า เนื่องจากถูกนำไปเพิ่มมูลค่าแก่ผลผลิตและราคาที่ดินมากขึ้น เนื่องจากการขยายตัวด้านประชากรและเศรษฐกิจ

ตารางที่ 3.23 แสดงจำนวนประชากรคาดการณ์ของภาคอีสานและจังหวัดมุกดาหารโดยวิธีแบบจำลองเส้นตรง

พ.ศ.	ประชากรคาดการณ์	
	ภาคอีสาน	มุกดาหาร
2541	21310191	332017
2542	21513474	337175
2543	21716757	342334
2544	21920040	347493
2545	22123323	352652
2546	22326607	357811
2547	22529890	362970
2548	22733173	368129
2549	22936456	373287
2550	23139739	378446
2551	23343022	383605
2552	23546306	388764
2553	23749589	393923
2554	23952872	399082
2555	24156155	404240
2556	24359438	409399
2557	24562721	414558
2558	24766004	419717
2559	24969288	424876
2560	25172571	430035

3.3 ระบบเศรษฐกิจ

3.3.1 สภาพเศรษฐกิจโดยรวม

ภาวะการผลิตของภาคตะวันออกเฉียงเหนือระหว่างปี 2533-2539 มีการขยายตัวร้อยละ 50.09 มีมูลค่าการผลิตเพิ่มขึ้นจาก 231,392,494, พันบาท เป็น 347,286,674 พันบาท และมีรายได้เฉลี่ยเพิ่มขึ้นจาก 13,627 บาท เป็น 26,635 บาท มีอัตราการเพิ่มคิดเป็นร้อยละ 95 ซึ่งจะเห็นได้ว่ามูลค่าการผลิตที่เพิ่มขึ้น สามารถสร้างรายได้ประชากรให้เพิ่มสูงขึ้นมากกว่าการเพิ่มขึ้นของมูลค่าผลิตภัณฑ์

โครงสร้างการผลิตประกอบด้วย ภาคเกษตรกรรมและนอกภาคเกษตรกรรม ซึ่งประกอบด้วย ภาคอุตสาหกรรมและภาคบริการ ในการศึกษาโครงสร้างการผลิตของภาคอีสาน จะพบความสำคัญในการผลิตนอกภาคการเกษตร โดยภาคอุตสาหกรรมมีอัตราการขยายตัวสูงอย่างโดดเด่นที่สุดในภาค แต่ยังมีมูลค่าของการผลิตต่ำอยู่เมื่อเทียบเป็นสัดส่วนจากการผลิตทั้งหมดคิดเป็นร้อยละ 14.32 ของการผลิตรวม ภาคบริการมีอัตราการขยายตัวรองลงมาร้อยละ 57.69 ซึ่งสูงกว่าการขยายตัวของผลิตภัณฑ์ภาค แต่มีมูลค่าการผลิตคิดเป็นร้อยละ 65 ของการผลิตรวม ทั้งนี้สาขาการผลิตที่มีการขยายตัวสูงอย่างโดดเด่นในภาคบริการได้แก่ สาขานาการ การประกันภัยและอสังหาริมทรัพย์ ขยายตัวร้อยละ 182.71 สาขาการคมนาคมขนส่ง ขยายตัวร้อยละ 112.11 สาขาการก่อสร้างขยายตัวร้อยละ 93.07 และสาขาไฟฟ้าและประปาขยายตัวร้อยละ 92.32 ซึ่งมีการขยายตัวสูงกว่าผลิตภัณฑ์ภาคทั้งสิ้น ส่วนสาขาการผลิตที่มีส่วนแบ่งจากการผลิตรวมสูงที่สุดได้แก่ สาขาการค้าส่งและค้าปลีกคิดเป็นร้อยละ 20.51 รองลงมาได้แก่สาขาการบริการคิดเป็นร้อยละ 11.86 แต่มีการขยายตัวในอัตราที่ต่ำกว่าภาค ซึ่งให้เห็นว่า การค้าปลีกและค้าส่งและการบริการเป็นโครงสร้างการผลิตพื้นฐานที่สำคัญของภาค ขณะที่ภาคอุตสาหกรรมเป็นปัจจัยเสริมกำลังการผลิตของภาคให้มีมูลค่าเพิ่มขึ้นได้ในอนาคต

สำหรับภาคเกษตรกรรมมีการขยายตัวต่ำที่สุดเพียงร้อยละ 4.93 เนื่องจากทุกสาขาการผลิตมีมูลค่าการผลิตเพิ่มขึ้นในอัตราที่ลดลง และบางสาขาการผลิตมีมูลค่าลดลงเป็นลำดับอย่างต่อเนื่อง เช่น สาขาป่าไม้และการบริการทางการเกษตร ซึ่งสอดคล้องกับกระแสการอนุรักษ์ป่าและลดการใช้ประโยชน์จากไม้ ทำให้มีมูลค่าการผลิตต่ำลงเป็นลำดับ ส่วนสาขาที่ยังมีการขยายตัวในภาคการเกษตรได้แก่ สาขาการประมงและปศุสัตว์ที่มีการขยายตัวค่อนข้างสูง แสดงว่าการผลิตในสาขาดังกล่าวยังสามารถเติบโตต่อไปได้อย่างมีแนวโน้มที่ดีในอนาคต แต่สาขาที่ยังคงมีส่วนแบ่งของมูลค่าการผลิตสูงสุดในภาคเกษตรกรรมยังคงเป็นสาขาสีกรรม ซึ่งเป็นโครงสร้างพื้นฐานการผลิตในอดีต

ตารางที่ 3.24 แสดงมูลค่าผลิตภัณฑ์ในจังหวัดรวมภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปี 2533-2539 ณ ราคาคงที่ ปี 2531

หน่วย : 1,000บาท

สาขาการผลิต	GRP		2534	2535	2536	2537	2538	GRP		อัตราการขยายตัวร้อยละ
	2533	ร้อยละ						2539	ร้อยละ	
1. ภาคเกษตรกรรม	87,279,471	29.08	68,968,724	68,885,882	64,943,696	67,328,812	69,910,840	76,546,662	29.33	4.83
ภาคเกษตรกรรม	48,199,710	20.83	50,489,596	49,803,953	45,144,336	46,955,053	49,497,618	49,571,882	14.27	2.85
-ปศุสัตว์	9,221,881	3.99	8,865,472	9,352,209	10,264,920	10,538,646	10,611,073	11,102,731	3.20	20.40
-ประมง	1,026,624	0.44	1,111,724	1,004,764	1,295,579	1,548,071	1,593,477	1,600,972	0.46	55.95
-ป่าไม้	384,990	0.17	112,108	80,598	63,236	34,005	10,845	8,952	0.00	-97.67
-บริการทางการเกษตร	4,324,865	1.87	4,285,942	4,451,957	4,061,761	4,192,777	4,053,868	3,995,514	1.15	-7.62
-การแปรรูปสินค้าเกษตรอย่างง่าย	4,121,401	1.78	4,003,892	4,192,381	4,114,064	4,060,260	4,144,059	4,316,631	1.24	4.74
เหมืองแร่และการขุดหิน	709,908	0.31	1,558,379	1,650,508	1,577,936	1,872,440	2,163,396	2,374,099	0.68	234.42
อุตสาหกรรม	20,976,205	9.07	22,674,078	29,732,650	33,340,426	39,002,976	45,167,937	49,728,529	14.32	137.07
2. ภาคอุตสาหกรรม	21,886,113	9.37	24,232,457	31,383,158	34,818,362	40,875,416	47,431,334	52,192,828	16.04	140.28
-การก่อสร้าง	17,979,002	7.77	20,156,912	20,040,299	19,292,188	26,469,504	32,474,072	34,711,298	9.99	93.07
-ไฟฟ้าและประปา	3,419,804	1.48	3,742,823	4,179,740	4,547,388	5,292,757	6,124,260	6,576,916	1.89	92.32
-การคมนาคมขนส่ง	9,497,503	4.10	10,062,292	12,507,392	13,649,471	15,329,820	17,824,276	20,144,683	5.80	112.11
-การค้าส่งและค้าปลีก	49,198,743	21.26	52,727,580	54,916,388	59,008,005	64,325,547	70,572,769	71,232,590	20.51	44.79
-ธนาคาร การประกันภัยและอสังหาริมทรัพย์	6,123,699	2.65	7,190,290	8,906,165	12,130,188	14,259,758	15,738,419	17,312,352	4.99	182.71
-ที่อยู่อาศัย	12,681,395	5.48	13,022,585	12,645,777	13,111,690	13,793,520	14,438,463	15,216,707	4.38	19.99
-การบริหารราชการและ การป้องกันประเทศ	14,363,109	6.21	15,348,496	15,620,098	15,361,826	16,158,590	17,717,272	18,192,819	5.24	26.66
-การบริการ	29,163,655	12.60	30,676,282	32,209,041	34,993,891	36,715,019	39,826,966	41,199,999	11.86	41.27
3. ภาคบริการ	142,428,918	61.55	152,827,289	181,084,900	172,084,647	182,544,515	211,716,487	224,567,364	64.67	97.64
มูลค่าผลิตภัณฑ์รวมของภาคการเกษตร(2+3)	184,113,029	78.92	177,169,717	182,408,058	207,013,009	233,219,831	282,047,830	276,689,992	16.67	86.80
GRP	231,392,494	100.00	246,128,998	261,293,921	271,956,904	300,548,743	331,958,770	347,286,674	100.00	50.09
รายได้เฉลี่ยต่อคน	13,627		15,128	17,063	17,863	20,627	24,461	26,635		

ที่มา : สำนักงานสถิติแห่งชาติ

ปัจจุบันสภาพเศรษฐกิจโดยรวมของภาคอีสาน มีโครงสร้างการผลิตที่สำคัญ คือ ภาคบริการคิดเป็นร้อยละ 65 ของการผลิตรวม รองลงมาได้แก่ภาคเกษตรกรรมคิดเป็นร้อยละ 20 และภาคอุตสาหกรรมร้อยละ 15 แต่มีแนวโน้มการขยายตัวสูงในภาคอุตสาหกรรมและภาคบริการมากกว่าภาคเกษตร เห็นได้จากสาขาการผลิตที่มีการขยายตัวสูงเกินกว่า 100% จะเป็นสาขาการผลิตนอกภาคเกษตรทั้งสิ้น ซึ่งสามารถระบุได้ว่าโครงสร้างการผลิตของภาคถึงจุดเปลี่ยนจากพื้นฐานด้านเกษตรกรรมเปลี่ยนเป็นการค้าและการบริการ โดยในอนาคตอาจจะเป็นภูมิภาคที่มีพื้นฐานทางเศรษฐกิจในภาคอุตสาหกรรม

3.3.2 ลักษณะเศรษฐกิจพื้นฐาน

จากข้อมูลผลิตภัณฑ์มวลรวมของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ระหว่างปี 2532-2538 มีการขยายตัวทางเศรษฐกิจ ร้อยละ 55 ขณะที่จังหวัดมุกดาหารมีการขยายตัวในขณะเดียวกันคิดเป็นร้อยละ 61 ส่วนกลุ่มพื้นที่เกี่ยวเนื่องมีการขยายตัวทางเศรษฐกิจต่ำที่สุดร้อยละ 41 สำหรับพื้นที่ภาคส่วนอื่นมีการขยายตัวร้อยละ 107 ซึ่งประกอบด้วย อนุภาคตอนล่างซึ่งมีการขยายตัวสูงที่สุดร้อยละ 65 และสูงกว่าการอัตราการขยายตัวของภาค รองลงมาได้แก่อนุภาคตอนกลางร้อยละ 53 และอนุภาคตอนบนร้อยละ 45 ซึ่งต่ำที่สุดใน 3 อนุภาค ซึ่งเห็นว่าพื้นที่ที่มีการขยายตัวทางเศรษฐกิจมากที่สุด ได้แก่ อนุภาคตอนล่าง รองลงมาจึงเป็นจังหวัดมุกดาหารตามมาด้วยอนุภาคตอนกลาง อนุภาคตอนบนเป็นลำดับถัดไป และพื้นที่เกี่ยวเนื่องเป็นพื้นที่ที่มีการขยายตัวทางเศรษฐกิจต่ำสุดในภูมิภาค

เมื่อพิจารณามูลค่าการผลิตของแต่ละพื้นที่ จะพบว่า อนุภาคตอนล่างมีส่วนแบ่งของมูลค่าการผลิตสูงที่สุดคิดเป็นร้อยละ 44 รองลงมาได้แก่อนุภาคตอนกลางร้อยละ 26 อนุภาคตอนบนร้อยละ 21 กลุ่มพื้นที่เกี่ยวเนื่องร้อยละ 8 และจังหวัดมุกดาหารมีสัดส่วนการผลิตเมื่อเทียบกับภาคน้อยที่สุดเพียงร้อยละ 1 แต่จะสังเกตได้ว่าอนุภาคตอนบนและกลุ่มพื้นที่เกี่ยวเนื่องมีมูลค่าการผลิตเพิ่มขึ้นในอัตราที่ลดลง ในขณะที่อนุภาคตอนล่างมีมูลค่าการผลิตที่เพิ่มขึ้นโดยมีสัดส่วนเพิ่มขึ้นด้วย ส่วนอนุภาคตอนกลางและจังหวัดมุกดาหาร มีมูลค่าการผลิตเพิ่มขึ้นในสัดส่วนคงเดิม ซึ่งสอดคล้องกับอัตราการขยายตัวของอนุภาคตอนล่าง และชี้ให้เห็นว่าอนุภาคตอนล่างมีศักยภาพการผลิตที่เด่นชัดเหนือจากพื้นที่อื่น ๆ ขณะที่อนุภาคตอนกลางและมุกดาหารมีศักยภาพในการผลิตในระดับปานกลาง ส่วนอนุภาคตอนบนและพื้นที่เกี่ยวเนื่องมีศักยภาพการผลิตด้อยกว่าในทุกพื้นที่ ทั้งนี้จังหวัดที่มีความสำคัญทั้งในมูลค่าการผลิตและการขยายตัวทางเศรษฐกิจ ได้แก่ จังหวัดนครราชสีมาและขอนแก่นซึ่งเป็นเมืองศูนย์กลางการพัฒนาของภาคอีสาน โดยมีจังหวัดมุกดาหารมีความสำคัญในด้านการขยายตัวตามมาอย่างน่าสนใจ

แสดงให้เห็นว่า อนุภาคตอนล่างมีการขยายตัวทางเศรษฐกิจที่สูงอย่างชัดเจน โดยมีจังหวัดมุกดาหารที่มีการขยายตัวอย่างโดดเด่น เป็นลำดับที่ 3 ของภาค แม้ว่าจะมีส่วนแบ่งจากผลิตภัณฑ์ภาค

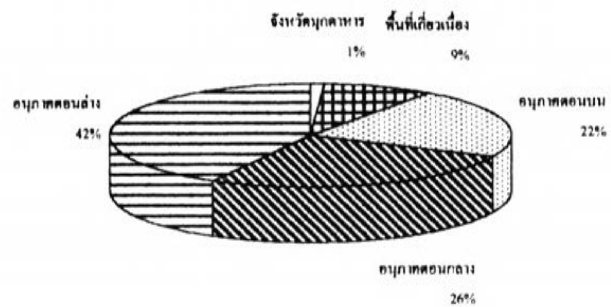
ตารางที่ 3.25 แสดงมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมของกรุงเทพมหานคร ปี 2532-2538

กลุ่มพื้นที่	มูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมรายชนิด (1,000 บาท)							สัดส่วนเมื่อเทียบกับภาค (%)		อัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจ (%)
	2532	2533	2534	2535	2536	2537	2538	2532	2538	
จังหวัดทุกจังหวัด	2,918,392	2,996,211	3,291,323	3,474,688	3,760,991	4,089,355	4,710,104	1	1	61
พื้นที่ปริมณฑล										
- นครพนม	8,028,661	8,347,368	7,010,910	6,977,935	8,087,320	8,163,001	8,719,693	3	3	45
- กาฬสินธุ์	9,031,979	9,132,428	9,710,093	10,117,266	10,494,954	11,018,744	12,509,494	4	4	39
- ชัยภูมิ	5,134,912	5,332,192	5,643,374	6,181,171	6,237,111	6,498,917	7,158,439	2	2	39
พื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	20,811,364	20,811,364	22,278,372	22,278,372	24,799,385	25,880,918	28,387,526	8	8	41
พื้นที่ภาคตะวันออก										
- สุพรรณบุรี	19,896,688	20,780,836	22,331,614	23,940,531	24,248,596	22,598,187	25,462,574	9	8	28
- นครปฐม	7,760,685	7,659,937	8,263,405	8,506,266	7,973,394	8,990,209	9,625,893	4	3	24
- นครปฐม						4,766,660	5,731,796	-	2	20
- นครนายก	9,761,511	10,058,348	10,248,393	10,886,877	11,101,569	12,059,891	13,470,936	4	40	38
- สกลนคร	9,761,259	10,517,896	10,743,608	11,272,626	12,067,473	12,988,636	14,023,993	4	4	44
พื้นที่ภาคกลาง	47,128,948	49,017,017	51,583,930	54,608,802	56,891,032	61,401,863	68,319,782	22	21	46
- จันทบุรี	23,146,067	24,847,983	28,144,157	31,966,020	33,327,347	37,491,113	41,052,538	11	12	77
- ชัยภูมิ	12,282,168	12,274,137	13,820,362	14,590,692	14,182,967	15,861,866	17,661,432	6	5	44
- นนทบุรี	9,341,023	10,372,592	10,587,790	10,975,125	11,002,407	11,251,073	12,315,285	4	4	32
- ร้อยเอ็ด	12,415,697	12,933,939	13,335,174	14,332,858	16,172,004	15,631,933	16,173,862	6	5	30
พื้นที่ภาคใต้	87,184,888	88,429,851	86,887,483	71,884,896	73,884,726	80,228,006	87,283,097	28	28	58
- นครราชสีมา	32,791,356	36,800,080	39,264,830	43,126,241	48,097,618	66,273,105	63,779,615	15	19	95
- บุรีรัมย์	13,832,995	15,213,494	16,007,575	16,524,631	16,938,776	18,269,013	20,538,866	6	6	49
- สุรินทร์	11,664,256	12,610,057	13,088,933	13,838,040	14,502,157	15,481,001	16,814,930	5	5	42
- ศรีสะเกษ	11,853,080	12,767,043	13,213,706	13,707,371	14,034,996	15,287,054	16,585,730	5	5	42
- อุบลราชธานี	19,821,919	20,966,349	21,733,135	22,843,761	24,111,017	23,353,360	25,499,287	9	8	29
- ชัยนาท						4,333,713	5,073,098	-	2	17
พื้นที่ภาคเหนือ	86,789,813	86,157,023	108,908,179	109,836,044	117,888,886	132,887,266	148,081,748	42	44	80
รวม 3 ภาค	148,948,561	119,280,691	220,782,582	236,309,039	246,758,321	274,624,854	303,609,795	68	90	107
รวม	217,232,647	231,410,891	246,438,483	263,061,099	275,318,699	304,394,872	336,707,425	100	100	55

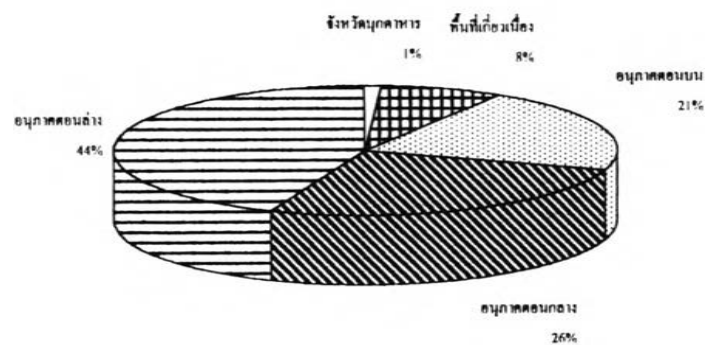
ที่มา : สำนักงานสถิติแห่งชาติ

หมายเหตุ : อัตราการขยายตัวในระยะ 1 ปี

แผนภูมิ 3.11 แสดงมูลค่าผลิตภัณฑ์จำนวนรวม ปี2532

แผนภูมิ 3.12 แสดงมูลค่าผลิตภัณฑ์จำนวนรวม ปี2538

เพียงแคร์้อยละ 1 อนาคตตอนกลางมีการขยายตัวในระดับคงที่ ขณะที่อนาคตอนบนและพื้นที่เกี่ยวเนื่องมีการขยายตัวในลักษณะถดถอยเล็กน้อย และสังเกตได้ว่า นอกเหนือจากจังหวัดนครราชสีมา ขอนแก่น และมุกดาหาร แล้วไม่มีจังหวัดใดเลยที่มีอัตราการขยายตัวสูงเกินร้อยละ 55 แสดงว่าทั้ง 3 จังหวัดเป็นจังหวัดที่มีการเติบโต และขยายตัวทางเศรษฐกิจอย่างสูงมาก และต้องมีแรงดึงดูดที่น่าสนใจในพื้นที่ รวมทั้งต้องมีศักยภาพในระดับที่น่าพอใจสำหรับการตอบสนอง ความต้องการทางเศรษฐกิจได้เป็นอย่างดี จึงทำให้มีการขยายตัวทางเศรษฐกิจที่โดดเด่น โดยเฉพาะมุกดาหารซึ่งเป็นเมืองชายแดนที่กำลังเติบโต และน่าจะมียุทธศาสตร์สำคัญทางเศรษฐกิจได้ในอนาคต

ในส่วนของรายได้เฉลี่ยประชากรของภูมิภาคพบว่า จังหวัดนครราชสีมา มีรายได้เฉลี่ยของประชากรสูงสุด 37,623 บาท รองลงมาได้แก่ ขอนแก่นและอุดรธานี มีรายได้เฉลี่ย 34,879 และ 26,762 บาทตามลำดับ จังหวัดศรีสะเกษ มีรายได้เฉลี่ยต่ำสุด 18,199 บาท สำหรับจังหวัดมุกดาหารมีรายได้เฉลี่ยสูงเป็นลำดับที่ 5 ของภาค ประชากรมีรายได้เฉลี่ย 25,112 บาทต่อคนต่อปี ซึ่งสูงกว่ารายได้เฉลี่ยของประชากรภาค และสอดคล้องกับอัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจที่เพิ่มสูงขึ้นมากของจังหวัดมุกดาหาร

ในการวิเคราะห์การเติบโตทางเศรษฐกิจของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำแนกเป็นสาขาการผลิต โดยใช้วิธี shift - share analysis เข้ามาช่วยในการวิเคราะห์ จากผลการวิเคราะห์ ชี้ให้เห็นว่าถ้าจังหวัดมุกดาหาร มีอัตราการเจริญเติบโตเท่ากับภาค จะต้องผลิตภัณฑ์จังหวัดเพิ่มขึ้นเป็น 1,605,073 พันบาท ค่า P-shift ที่เป็นลบแสดงว่า จังหวัดมุกดาหารมีสาขาการผลิตที่ขยายตัวช้า กระจุกตัวอยู่ในจังหวัด ได้แก่ สาขาเกษตรกรรม ยกเว้นการประมง, สาขาที่อยู่อาศัย สาขาการบริหารราชการและป้องกันประเทศ และสาขาบริการ มีค่า D-shift ที่เป็นบวก แสดงว่าจังหวัดมุกดาหาร มีสาขาการผลิตที่ได้เปรียบกว่าเมื่อตั้งอยู่ในจังหวัดมุกดาหาร แทนที่จะตั้งอยู่ในจังหวัดอื่น ในภาคที่มีโครงสร้างแบบเดียวกัน และสาขาการผลิตที่ได้เปรียบ ได้แก่ สาขาเกษตรกรรม ยกเว้นการประมงและการป่าไม้ สาขาเหมืองแร่ สาขาการก่อสร้าง สาขาไฟฟ้าและประปา สาขาการคมนาคมขนส่ง สาขาค้าส่งและค้าปลีก สาขาธนาคาร ประกันภัยและอสังหาริมทรัพย์ สาขาที่อยู่อาศัย และสาขาการบริหารราชการและป้องกันประเทศ ซึ่งสามารถสรุปได้ว่า สาขาการผลิตที่มีทั้งการขยายตัวสูง และมีความได้เปรียบในเรื่องที่ตั้งในจังหวัดมุกดาหาร ได้แก่ สาขาการก่อสร้าง สาขารักษาการประกันภัยและอสังหาริมทรัพย์ สาขาการคมนาคมขนส่ง สาขาเหมืองแร่ สาขาไฟฟ้าและประปา และสาขาการค้าปลีกและค้าส่ง สำหรับสาขาอุตสาหกรรมพบว่ามีการขยายตัวสูง แต่มีความเสียเปรียบด้านที่ตั้ง

เมื่อเปรียบเทียบกับผลิตภัณฑ์และสาขาการผลิตของพื้นที่เกี่ยวเนื่อง ในช่วงเวลาเดียวกัน แสดงให้เห็นว่าถ้าพื้นที่เกี่ยวเนื่อง มีอัตราการเจริญเติบโตเท่ากับภาค จะต้องผลิตภัณฑ์รวมเพิ่มขึ้นเป็น 11,107,258 พันบาท ค่า P-shift ที่เป็นลบ แสดงว่า พื้นที่เกี่ยวเนื่องมีสาขาการผลิตที่ขยายตัวช้ากระจุก

ตาราง 3.26 แสดงการเติบโตทางเศรษฐกิจของจังหวัดมุกดาหารในช่วงปีพ.ศ 2532 ถึงพ.ศ 2538

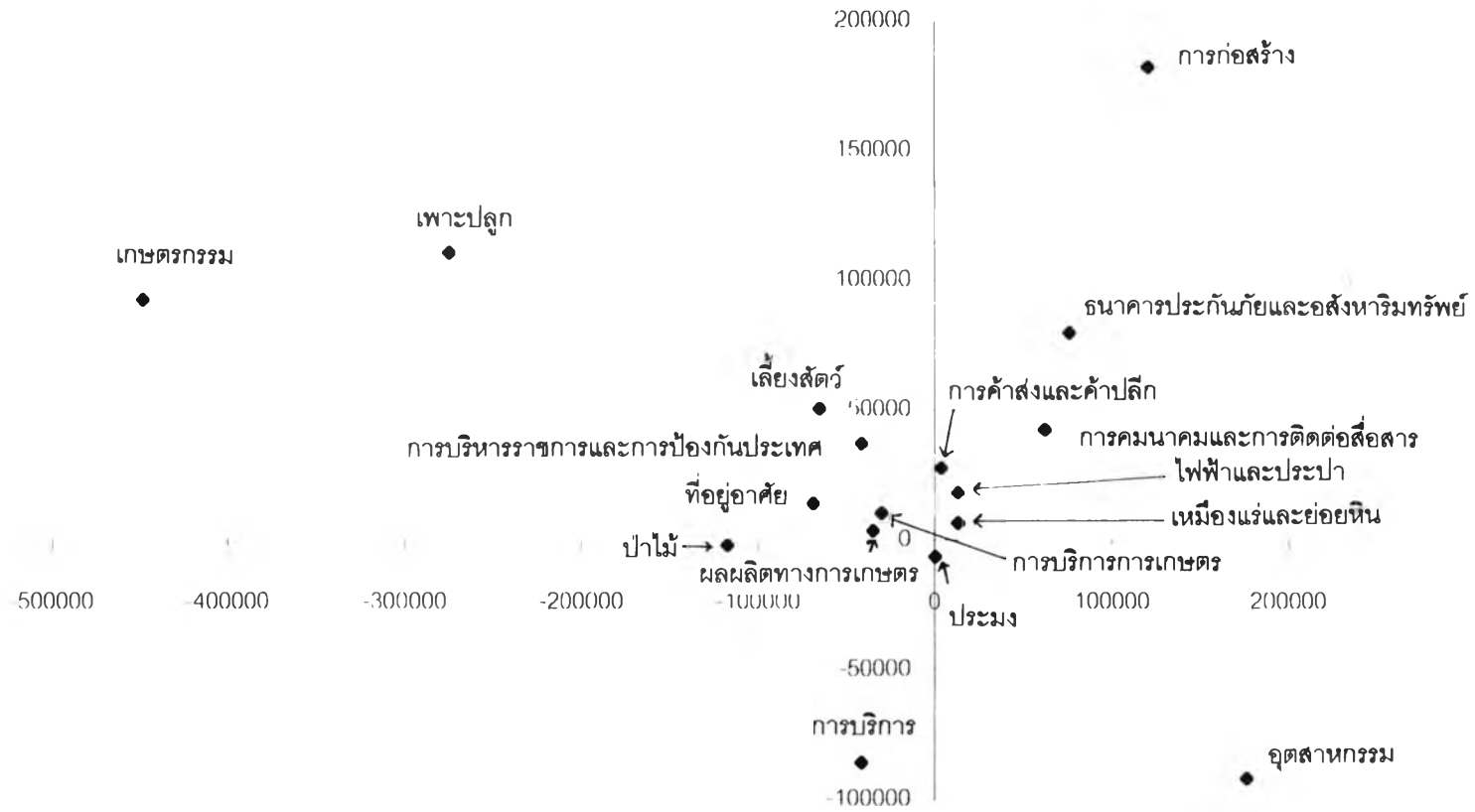
หน่วย 1000 บาท

สาขาการผลิต	GRP(*1000)		GPP(*1000)		COMPONENTS OF SHIFT-SHARE 1989-1993			
	2532	2538	2532	2538	ECONOMIC GROWTH	P-SHIFT	D-SHIFT	TOTAL
เกษตรกรรม	67,251,889	72,951,245	963,680	1,137,730	530,010	(448,341)	92,382	174,050
เพาะปลูก	47,993,246	52,884,517	613,044	786,094	337,165	(274,686)	110,571	173,050
เลี้ยงสัตว์	9,451,181	10,586,116	152,117	221,086	83,662	(65,395)	50,702	68,969
ประมง	927,669	1,462,652	12,824	13,725	7,053	343	(6,495)	901
ป่าไม้	392,523	11,832	77,427	103	42,584	(117,677)	(2,231)	(77,324)
การบริการทางการเกษตร	4,298,285	3,883,931	46,553	52,315	25,603	(30,091)	10,250	5,762
ผลผลิตทางการเกษตร	4,188,985	4,122,197	61,715	64,407	33,942	(34,926)	3,676	2,692
เหมืองแร่และย่อยหิน	652,702	2,913,558	4,479	38,147	2,463	13,051	18,153	33,668
อุตสาหกรรม	17,522,061	44,953,400	173,935	354,054	95,662	176,639	(92,182)	180,119
การก่อสร้าง	15,299,177	32,887,292	201,597	615,660	110,875	120,883	182,305	414,063
ไฟฟ้าและประปา	3,245,327	6,161,079	36,733	76,349	20,203	12,800	6,613	39,616
การคมนาคมและการติดต่อสื่อสาร	8,565,192	17,766,838	117,406	286,017	64,572	61,559	42,481	168,611
การค้าส่งและค้าปลีก	45,661,194	71,023,142	633,446	1,012,902	348,386	3,454	27,616	379,456
ธนาคารการประกันภัยและอสังหาริมทรัพย์	5,708,050	16,329,301	57,864	245,395	31,824	75,846	79,861	187,531
ที่อยู่อาศัย	12,351,716	14,082,730	167,983	205,348	92,388	(68,846)	13,823	37,365
การบริหารราชการและการป้องกันประเทศ	13,209,764	17,887,612	212,573	325,030	116,912	(41,636)	37,181	112,457
การบริการ	27,765,575	39,751,229	348,696	413,472	191,778	(41,255)	(85,747)	64,776
รวม	217,232,647	336,707,426	2,918,392	4,710,104	1,605,073	(135,847)	322,486	1,791,712

ที่มา : สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2540

แผนภูมิ 3.13 แสดงการเติบโตทางเศรษฐกิจ (SHIFT-SHARE) จังหวัดมุกดาหาร

ตาราง 3.27 แสดงการเติบโตทางเศรษฐกิจของพื้นที่เกี่ยวเนื่องในช่วงปีพ.ศ 2532 ถึงพ.ศ 2538

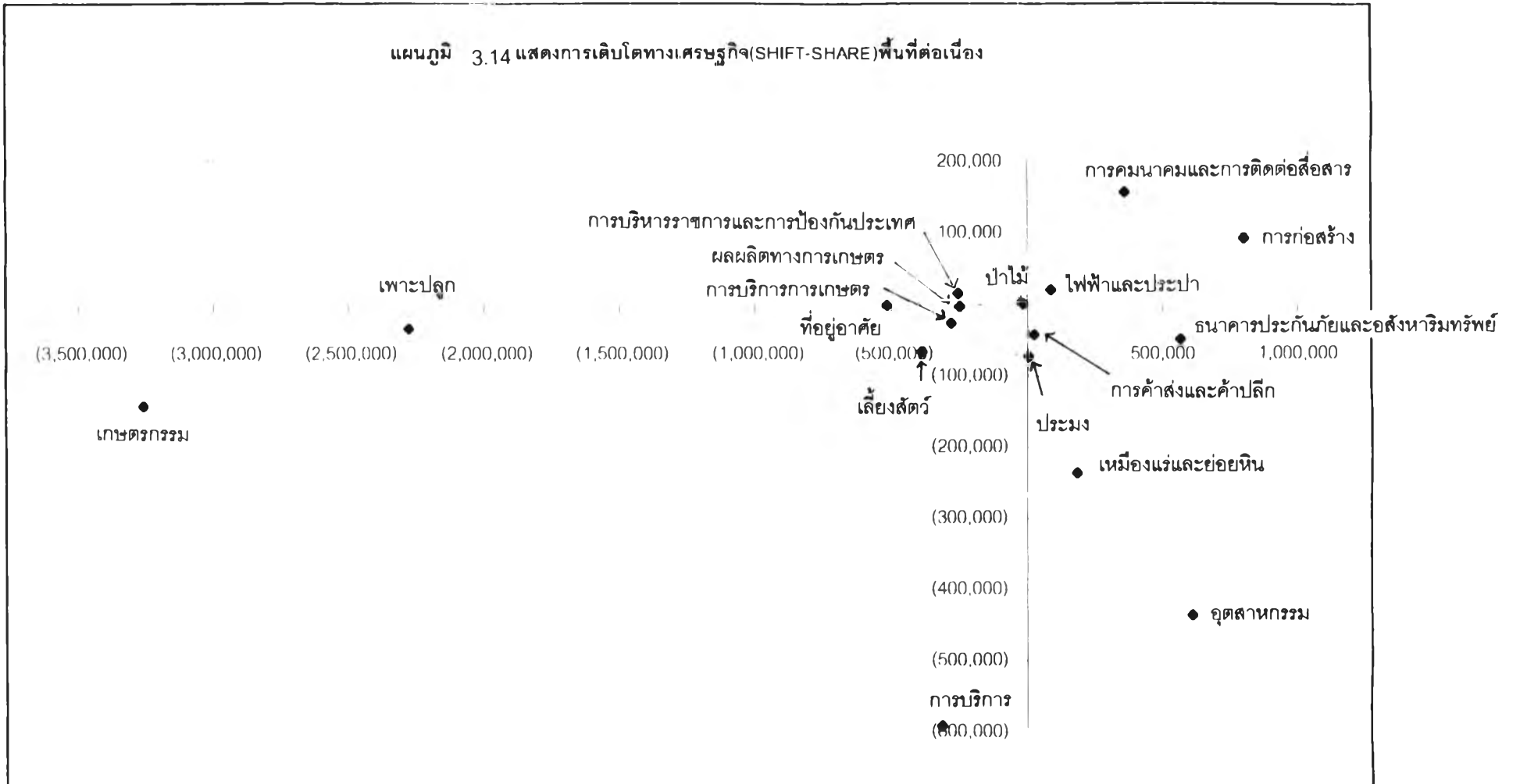
หน่วย 1000

สาขาการผลิต	GRP(*1000)		GPP(*1000)		COMPONENTS OF SHIFT-SHARE 1989-1993			
	2532	2538	2532	2538	ECONOMIC GROWTH	P-SHIFT	D-SHIFT	TOTAL
เกษตรกรรม	67,251,889	72,951,245	7,008,854	7,460,575	3,854,767	(3,260,792)	(142,254)	451,721
เพาะปลูก	47,993,246	52,884,517	5,083,577	5,568,029	2,795,893	(2,277,796)	(33,645)	484,452
เลี้ยงสัตว์	9,451,181	10,586,116	901,799	944,617	495,976	(387,685)	(65,474)	42,818
ประมง	927,669	1,462,652	141,069	150,337	77,586	3,768	(72,086)	9,268
ป่าไม้	392,523	11,832	11,027	1,482	6,065	(16,759)	1,150	(9,545)
การบริการทางการเกษตร	4,298,285	3,883,931	433,203	366,321	238,255	(280,016)	(25,121)	(66,882)
ผลผลิตทางการเกษตร	4,188,985	4,122,197	438,586	429,789	241,216	(248,209)	(1,804)	(8,797)
เหมืองแร่และย่อยหิน	652,702	2,913,558	63,725	48,463	35,048	185,685	(235,995)	(15,262)
อุตสาหกรรม	17,522,061	44,953,400	600,410	1,104,644	330,217	609,744	(435,727)	504,234
การก่อสร้าง	15,299,177	32,887,292	1,336,350	2,966,163	734,973	801,311	93,529	1,629,813
ไฟฟ้าและประปา	3,245,327	6,161,079	256,162	507,234	140,885	89,262	20,924	251,072
การคมนาคมและการติดต่อสื่อสาร	8,565,192	17,766,838	689,340	1,587,932	379,127	361,436	158,029	898,592
การค้าส่งและค้าปลีก	45,661,194	71,023,142	4,591,325	7,100,263	2,525,162	25,033	(41,257)	2,508,938
ธนาคารการประกันภัยและอสังหาริมทรัพย์	5,708,050	16,329,301	431,171	1,185,637	237,138	565,163	(47,835)	754,466
ที่อยู่อาศัย	12,351,716	14,082,730	1,262,345	1,438,283	694,271	(517,362)	(972)	175,938
การบริหารราชการและการป้องกันประเทศ	13,209,764	17,887,612	1,297,637	1,773,639	713,681	(254,162)	16,482	476,002
การบริการ	27,765,575	39,751,229	2,658,233	3,214,692	1,461,989	(314,501)	(591,029)	556,459
รวม	217,232,647	336,707,426	20,195,552	28,387,525	11,107,258	(1,709,181)	(1,206,104)	8,191,973

ที่มา : รวบรวมจากสำนักงานสถิติแห่งชาติ,2540

หมายเหตุ : พื้นที่จังหวัดเกี่ยวเนื่อง หมายถึง จังหวัด นครพนม กาฬสินธุ์ และยโสธร

แผนภูมิ 3.14 แสดงการเติบโตทางเศรษฐกิจ(SHIFT-SHARE)พื้นที่ต่อเนื่อง

ตัวอยู่ในพื้นที่ ได้แก่ สาขาเกษตรกรรมยกเว้น การประมง สาขาที่อยู่อาศัย สาขาการบริหารราชการและป้องกันประเทศ และสาขาการบริการ คล้ายคลึงกับจังหวัดมุกดาหาร แต่มีค่า D-shift เป็นลบแสดงว่าพื้นที่เดียวกัน มีสาขาการผลิตที่เสียเปรียบมากกว่า ถ้าตั้งอยู่ในพื้นที่เกี่ยวเนื่อง และสาขาการผลิตที่เสียเปรียบได้แก่ สาขาเกษตรกรรม ยกเว้นการป่าไม้ สาขาเหมืองแร่ สาขาอุตสาหกรรม สาขาค้าส่งและค้าปลีก สาขานาการ ประกันภัย และอสังหาริมทรัพย์ และการบริการ ส่วนสาขาการผลิตที่ได้เปรียบหากตั้งอยู่ในพื้นที่เกี่ยวเนื่อง แทนที่จะตั้งในพื้นที่ส่วนอื่นที่มีโครงสร้างแบบเดียวกัน ได้แก่ สาขาการป่าไม้ สาขาการก่อสร้าง สาขาไฟฟ้าและประปา และสาขาคมนาคมขนส่ง ซึ่งนำมาสรุปได้ว่า สาขาการผลิตที่มีการขยายตัวสูง และมีความได้เปรียบในเรื่องที่ตั้ง ได้แก่ สาขาก่อสร้าง สาขาคมนาคมขนส่ง และสาขาไฟฟ้าและประปา ซึ่งเป็นสาขาการผลิตที่ควรส่งเสริม นอกจากนี้ยังพบว่ามีสาขาการผลิตที่มีการขยายตัวสูง แต่เสียเปรียบในด้านที่ตั้งกระจุกตัวอยู่ในพื้นที่เกี่ยวเนื่อง ได้แก่ สาขาประมง สาขาเหมืองแร่ สาขาอุตสาหกรรม สาขาค้าส่งและค้าปลีก และสาขานาการ ประกันภัย และอสังหาริมทรัพย์ ซึ่งสาขาการผลิตเหล่านี้ควรจะได้รับ การปรับเปลี่ยนด้านที่ตั้งให้มีความเหมาะสม

จากการวิเคราะห์เศรษฐกิจโดยใช้วิธี shift-share analysis เปรียบเทียบระหว่างจังหวัดมุกดาหาร และพื้นที่เกี่ยวเนื่องกับภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในช่วงเวลาเดียวกัน ชี้ให้เห็นว่า จังหวัดมุกดาหารและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง มีสาขาการผลิตที่ขยายตัวสูง กระจุกตัวอยู่ในพื้นที่ แต่จังหวัดมุกดาหารมีความได้เปรียบในเรื่องที่ตั้งมากกว่า สาขาการผลิตที่มีการขยายตัวสูง และได้เปรียบด้านที่ตั้งทั้งในจังหวัดมุกดาหาร และพื้นที่เกี่ยวเนื่องมี 3 สาขา ได้แก่ สาขาก่อสร้าง สาขาคมนาคม และสาขาไฟฟ้าและประปา โดยที่จังหวัดมุกดาหาร มีสาขาการผลิตที่ได้เปรียบมากกว่าอีก 3 สาขา ได้แก่ การค้าปลีก และค้าส่ง สาขานาการ ประกันภัย และอสังหาริมทรัพย์ และสาขาเหมืองแร่ ทั้งนี้สาขาการผลิตอุตสาหกรรมมีการขยายตัวสูง แต่มีความเสียเปรียบในด้านที่ตั้งในทั้ง 2 พื้นที่ แสดงให้เห็นว่ามีการเติบโต ขยายตัวของเมืองใน 2 พื้นที่อย่างสูง สังเกตได้จากการก่อสร้าง ธุรกิจธนาคาร ประกันภัย และอสังหาริมทรัพย์เติบโต รวดเร็ว รวมทั้งระบบสาธารณูปโภค ไฟฟ้าและประปา ที่เพิ่มขึ้นสูงเพื่อรองรับการขยายตัวของเมืองที่จะตามมา

นอกจากการวิเคราะห์เศรษฐกิจด้วยวิธี shift share analysis แล้ว ยังมีการวิเคราะห์ฐานเศรษฐกิจอีกวิธีหนึ่งเพื่อช่วยสนับสนุนการวิเคราะห์ โดยใช้ Location Quotient Method หรือ LQ ศึกษาในช่วงเวลาเดียวกันพบว่า

จังหวัดมุกดาหารมีสาขาการผลิตที่มีความเชี่ยวชาญในการผลิตมากกว่าภาค โดยเฉพาะ ได้แก่ สาขาเกษตรกรรมยกเว้นการประมง การป่าไม้ การบริการการเกษตร สาขาการก่อสร้าง สาขาคมนาคมขนส่ง สาขาค้าส่งและค้าปลีก สาขานาการ ประกันภัย และอสังหาริมทรัพย์ สาขาที่อยู่อาศัย และสาขาการบริหารราชการและป้องกันประเทศ เหล่านี้เป็นสาขาการผลิตพื้นฐานของจังหวัดมุกดาหาร

ตารางที่ 3.28 แสดงความเชี่ยวชาญของสาขาการผลิตของจังหวัดมุกดาหารปีพ.ศ 2538

หน่วย : 1,000 บาท

ประเภท	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	มุกดาหาร	LQ	Nonbasic Employment	Basic Employment
เกษตรกรรม	72,951,245	1,137,730	1.11	1,020,494	117,236
เพาะปลูก	52,884,517	786,094	1.06	739,786	46,308
เลี้ยงสัตว์	10,586,116	221,086	1.49	148,086	73,000
ประมง	1,462,652	13,725	0.67	13,725	0
ป่าไม้	11,832	103	0.62	103	0
การบริการทางการเกษตร	3,883,931	52,315	0.96	52,315	0
ผลผลิตทางการเกษตร	4,122,197	64,407	1.12	57,664	6,743
เหมืองแร่และย่อยหิน	2,913,558	38,147	0.94	38,147	0
อุตสาหกรรม	44,953,400	354,054	0.56	354,054	0
การก่อสร้าง	32,887,292	615,660	1.34	460,051	155,609
ไฟฟ้าและประปา	6,161,079	76,349	0.89	76,349	0
การคมนาคมและการติดต่อสื่อสาร	17,766,838	286,017	1.15	248,535	37,482
การค้าส่งและค้าปลีก	71,023,142	1,012,902	1.02	993,522	19,380
ธนาคารการประกันภัยและอสังหาริมทรัพย์	16,329,301	245,395	1.07	228,426	16,969
ที่อยู่อาศัย	14,082,730	205,348	1.04	196,999	8,349
การบริหารราชการและการป้องกันประเทศ	17,887,612	325,030	1.30	250,225	74,805
การบริการ	39,751,229	413,472	0.74	413,472	0
รวม	336,707,426	4,710,104		5,291,954	555,880

ที่มา : รวบรวมจากสำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2540

ตารางที่ 3.29 แสดงความเชี่ยวชาญของสาขาการผลิตของพื้นที่เกี่ยวเนื่องปีพ.ศ 2538

หน่วย : 1,000 บาท

ประเภท	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	พื้นที่เกี่ยวเนื่อง	LQ	Nonbasic Employment	Basic Employment
เกษตรกรรม	72,951,245	7,460,575	1.21	6,150,459	1,310,116
เพาะปลูก	52,884,517	5,568,029	1.25	4,458,650	1,109,379
เลี้ยงสัตว์	10,586,116	944,617	1.06	892,507	52,110
ประมง	1,462,652	150,337	1.22	123,315	27,022
ป่าไม้	11,832	1,482	1.49	998	484
การบริการทางการเกษตร	3,883,931	366,321	1.12	327,451	38,870
ผลผลิตทางการเกษตร	4,122,197	429,789	1.24	347,539	82,250
เหมืองแร่และย่อยหิน	2,913,558	48,463	0.20	48,463	0
อุตสาหกรรม	44,953,400	1,104,644	0.29	1,104,644	0
การก่อสร้าง	32,887,292	2,966,163	1.07	2,772,700	193,463
ไฟฟ้าและประปา	6,161,079	507,234	0.98	507,234	0
การคมนาคมและการติดต่อสื่อสาร	17,766,838	1,587,932	1.06	1,497,907	90,025
การค้าส่งและค้าปลีก	71,023,142	7,100,263	1.19	5,987,902	1,112,361
ธนาคารการประกันภัยและอสังหาริมทรัพย์	16,329,301	1,185,637	0.86	1,185,637	0
ที่อยู่อาศัย	14,082,730	1,438,283	1.21	1,187,303	250,980
การบริหารราชการและการป้องกันประเทศ	17,887,612	1,773,639	1.18	1,508,090	265,549
การบริการ	39,751,229	3,214,692	0.96	3,214,692	0
รวม	336,707,426	28,387,525		31,315,492	4,532,608

หมายเหตุ : พื้นที่เกี่ยวเนื่อง หมายถึง จังหวัด นครพนม กาฬสินธุ์ และยโสธร

ตารางที่ 3.30 แสดงผลขยายตัวของกิจกรรมภาคบริการเศรษฐกิจจำแนกตามสาขา การผลิต ปี 2532 และ 2538

สาขาการผลิต	2532 (1989)			2538 (1995)			ECONOMIC GROWTH		P - SHARE		D - SHARE		LOCATION QUOTIENT	
	มูลค่าเพิ่ม	พื้นที่กิจกรรมเชิง	ภาค	มูลค่าเพิ่ม	พื้นที่กิจกรรมเชิง	ภาค	มูลค่าเพิ่ม	พื้นที่กิจกรรมเชิง	มูลค่าเพิ่ม	พื้นที่กิจกรรมเชิง	มูลค่าเพิ่ม	พื้นที่กิจกรรมเชิง	มูลค่าเพิ่ม	พื้นที่กิจกรรมเชิง
ภาคทั้งหมด	963,690	7,008,854	67,251,889	1,137,730	7,460,575	72,951,245	5,90,010	3,854,767	(448,341)	(1,250,792)	92,382	(142,254)	1.11	1.21
-ภาคบริการรวม	613,044	5,083,577	47,983,246	786,084	5,568,029	52,884,517	337,165	2,795,893	(274,686)	(2,277,796)	110,571	(33,645)	1.06	1.25
-อุตสาหกรรม	152,117	901,799	9,451,181	221,086	944,617	10,586,116	83,662	495,976	(65,395)	(187,685)	50,702	(65,474)	1.49	1.06
-ประมง	12,824	141,069	927,669	13,725	150,337	1,462,652	7,053	77,586	343	3,768	(6,495)	(72,086)	0.67	1.22
-ป่าไม้	77,427	11,027	392,523	103	1,482	11,832	42,584	6,065	(117,677)	(16,759)	(2,231)	1,190	0.62	1.49
-บริการทางการเงินและประกันภัย	46,553	433,203	4,298,285	52,315	366,321	3,883,931	25,603	238,255	(30,091)	(280,016)	10,250	(25,121)	0.96	1.12
-การขนส่งโทรคมนาคมและกิจการอื่น	61,715	438,585	4,188,985	34,407	429,789	4,122,197	33,942	241,216	(34,926)	(248,209)	3,676	(1,804)	1.12	1.24
-เหมืองแร่และกักขัง	4,479	63,725	652,702	38,147	48,463	2,913,558	2,463	35,048	13,051	185,085	18,153	(235,995)	0.94	0.2
อุตสาหกรรมรวม	173,935	600,410	17,522,061	354,054	1,104,644	44,953,400	95,662	330,217	176,639	609,744	(92,182)	(435,727)	0.56	0.29
-การผลิตยาง	201,597	1,336,650	15,298,177	615,680	2,966,163	32,887,292	110,875	734,973	120,883	801,311	82,305	93,529	1.34	1.07
-ไฟฟ้าและประปา	36,733	256,162	3,245,327	76,349	507,234	6,161,079	20,203	140,885	12,800	89,262	6,613	20,924	0.89	0.98
-การขนส่งและการคมนาคม	117,406	689,340	8,565,192	286,017	1,587,932	17,766,838	64,572	379,127	61,559	361,436	42,481	158,029	1.15	1.06
-การค้าส่งและค้าปลีก	633,446	4,591,325	45,661,194	1,012,982	7,100,263	71,023,142	348,386	2,525,162	3,454	25,033	27,616	(41,257)	1.02	1.19
-การขนส่งระหว่างภูมิภาคและธุรกิจขนส่งอื่น (รวมทั้งเรือ)	57,864	431,171	5,708,050	245,395	1,185,637	16,329,301	31,824	237,138	75,846	565,163	79,861	(47,835)	1.07	0.86
-ที่อยู่อาศัย	167,983	1,262,345	12,351,716	205,348	1,438,283	14,082,730	92,338	694,271	(68,846)	(517,362)	13,823	(972)	1.04	1.21
-การบริการราชการแผ่นดินและการปกครองในประเทศ	212,573	1,297,637	13,209,764	325,030	1,773,639	17,887,612	116,912	713,681	(41,636)	(254,162)	37,181	16,482	1.3	1.18
-การบริการ	348,696	2,658,233	27,765,575	413,472	3,214,692	39,751,229	191,778	1,461,989	(41,255)	(314,501)	(85,747)	(591,029)	0.74	0.96
ผลิตภัณฑ์รวมรวม	2,918,392	20,195,552	217,232,647	4,710,104	28,387,526	336,707,425	1,605,073	11,107,258	(135,847)	(1,709,181)	322,486	1,206,104		

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

เปรียบเทียบกับพื้นที่เกี่ยวเนื่องที่มีความเชี่ยวชาญในการผลิตเป็นพิเศษ และคาดว่าจะส่งออกสินค้าที่ผลิตได้โดย สาขาการผลิตพื้นฐานของพื้นที่เกี่ยวเนื่อง ได้แก่ สาขาเกษตรกรรมทั้งหมด สาขาก่อสร้าง สาขาคมนาคมขนส่ง สาขาค้าส่งและค้าปลีก สาขาที่อยู่อาศัย สาขาการบริหารราชการและป้องกันประเทศ จะสังเกตได้ว่าทั้งจังหวัดมุกดาหาร และพื้นที่เกี่ยวเนื่อง มีความเชี่ยวชาญในการผลิต ในสาขาการผลิตคล้ายคลึงกัน และมีความเชี่ยวชาญในสาขาอุตสาหกรรมค่อนข้างต่ำมาก ซึ่งแสดงให้เห็นว่า บริเวณจังหวัดมุกดาหาร และพื้นที่เกี่ยวเนื่อง มีฐานเศรษฐกิจไม่แตกต่างกัน คือ ชำนาญในการผลิตด้านการเกษตร การก่อสร้าง การคมนาคมขนส่ง การค้าส่งและค้าปลีก ที่อยู่อาศัย และการบริหารราชการ และป้องกันประเทศ มากกว่าการผลิตด้านอุตสาหกรรมและบริการ เป็นต้น

3.3.3 ภาวะการค้าชายแดน

ประเทศไทยมีพรมแดนติดต่อกับ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ด้านทิศตะวันออก เชียงเหนือ ครอบคลุม 6 จังหวัด ได้แก่ หนองคาย เลย นครพนม มุกดาหาร อุดรธานี และ อุบลราชธานี แต่ในการศึกษาได้ เลือกจังหวัดที่มีด่านศุลกากรหรือจุดผ่านแดนถาวรที่สำคัญ 4 แห่ง ได้แก่

1. ด่านศุลกากรหนองคาย ประกอบด้วย ด่านหนองคายตั้งอยู่ในเขตเทศบาลเมืองหนองคาย มีการขนส่งสินค้าได้ 2 ทาง คือ ที่ตำบลท่าเสด็จ ตรงข้ามกับท่าเดื่อของ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และด่านบึงกาฬ ตั้งอยู่ในอำเภอบึงกาฬ ตรงข้ามกับแขวงบอลิคำไซ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
2. ด่านศุลกากรนครพนม ตั้งอยู่ในอำเภอมืองนครพนม ตรงข้ามกับเมืองท่าแขก แขวงคำม่วน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
3. ด่านศุลกากรมุกดาหาร ตั้งอยู่ในอำเภอมืองมุกดาหาร ตรงข้ามกับแขวงสะหวันเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
4. ด่านศุลกากรอุบลราชธานี ประกอบด้วย ด่านพิบูลมังสาหาร ตั้งอยู่ในช่องเม็ก อำเภอมืองพิบูลมังสาหาร ตรงข้ามกับเมืองปากเซ แขวงจำปาศักดิ์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และด่านเขมราฐ ตั้งอยู่ในบ้านปากแซง อำเภอมืองเขมราฐ ตรงข้ามกับเมืองวังเต่า แขวงจำปาศักดิ์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

การขนส่งสินค้าจากเมืองชายแดนไปสู่เมืองหลักที่สำคัญอย่างกรุงเทพมหานคร นครราชสีมา และขอนแก่น เพื่อแลกเปลี่ยนสินค้าและกระจายผลผลิตภายในพื้นที่ออกสู่ตลาด และเป็นส่วนหนึ่งของการค้าชายแดน ทั้งนี้จากการรวบรวมข้อมูลการขนส่งสินค้าทั้งขาเข้า-ขาออก ระหว่างเมืองชายแดน ทั้ง 4 กับเมืองหลักอย่างกรุงเทพมหานคร นครราชสีมาและขอนแก่นในระหว่างปี 2536 และ 2540 พบว่า

ตาราง 3.31 แสดงปริมาณการขนส่งสินค้าเข้า-ขายยกปลายทาง กรุงเทพฯ ปี 2536 และ 2540

ปี 2536	รวม		เทียบเข้า		เทียบออก	
	ปริมาณ(ตัน)	จำนวนเที่ยว	ปริมาณ(ตัน)	จำนวนเที่ยว	ปริมาณ(ตัน)	จำนวนเที่ยว
เข้า-ออก กรุงเทพฯรวม	55,590,000		13,550,000		23,140,000	
หนองคาย	422,744	33,061	69,682	6,075	353,062	26,986
นครพนม	77,643	6,150	38,207	2,830	39,435	3,320
มุกดาหาร	103,557	9,598	34,422	2,867	69,134	6,711
อุบลราชธานี	571,261	54,450	204,980	18,774	366,281	35,676
ปี 2540						
เข้า-ออก กรุงเทพฯรวม	85,680,000		65,410,000		20,270,000	
หนองคาย	127,383	10,582	69,988	5,656	57,395	4,926
นครพนม	56,209	5,108	45,624	4,014	10,585	1,094
มุกดาหาร	67,889	4,743	56,939	3,831	10,950	912
อุบลราชธานี	242,262	23,719	139,882	12,951	102,380	10,765

ที่มา : กรมการขนส่งทางบก

ตาราง 3.33 แสดงปริมาณการขนส่งสินค้าเข้า-ขายยกปลายทาง จังหวัดนครราชสีมา ปี 2536 และ 2540

ปี 2536	รวม		เทียบเข้า		เทียบออก	
	ปริมาณ(ตัน)	จำนวนเที่ยว	ปริมาณ(ตัน)	จำนวนเที่ยว	ปริมาณ(ตัน)	จำนวนเที่ยว
เข้า-ออก จ. นครราชสีมา	7,005,000		3,575,000		3,430,000	
หนองคาย	123,781	12,501	50,370	4,790	73,411	7,711
นครพนม	10,129	1,369	5,156	639	4,973	730
มุกดาหาร	21,124	2,417	11,725	1,323	9,399	1,094
อุบลราชธานี	149,833	18,934	59,678	7,208	90,155	11,726
ปี 2540						
เข้า-ออก จ. นครราชสีมา	6,975,022		3,657,009		3,318,013	
หนองคาย	27,831	3,285	9,855	1,095	17,976	2,190
นครพนม	12,136	2,098	3,011	365	9,125	1,733
มุกดาหาร	11,405	1,368	2,007	365	9,398	1,003
อุบลราชธานี	78,018	10,128	58,856	6,570	19,162	3,558

ที่มา : กรมการขนส่งทางบก

ตาราง 3.32 แสดงปริมาณการขนส่งสินค้าเข้า-ขายยกปลายทาง จังหวัดขอนแก่น ปี 2536 และ 2540

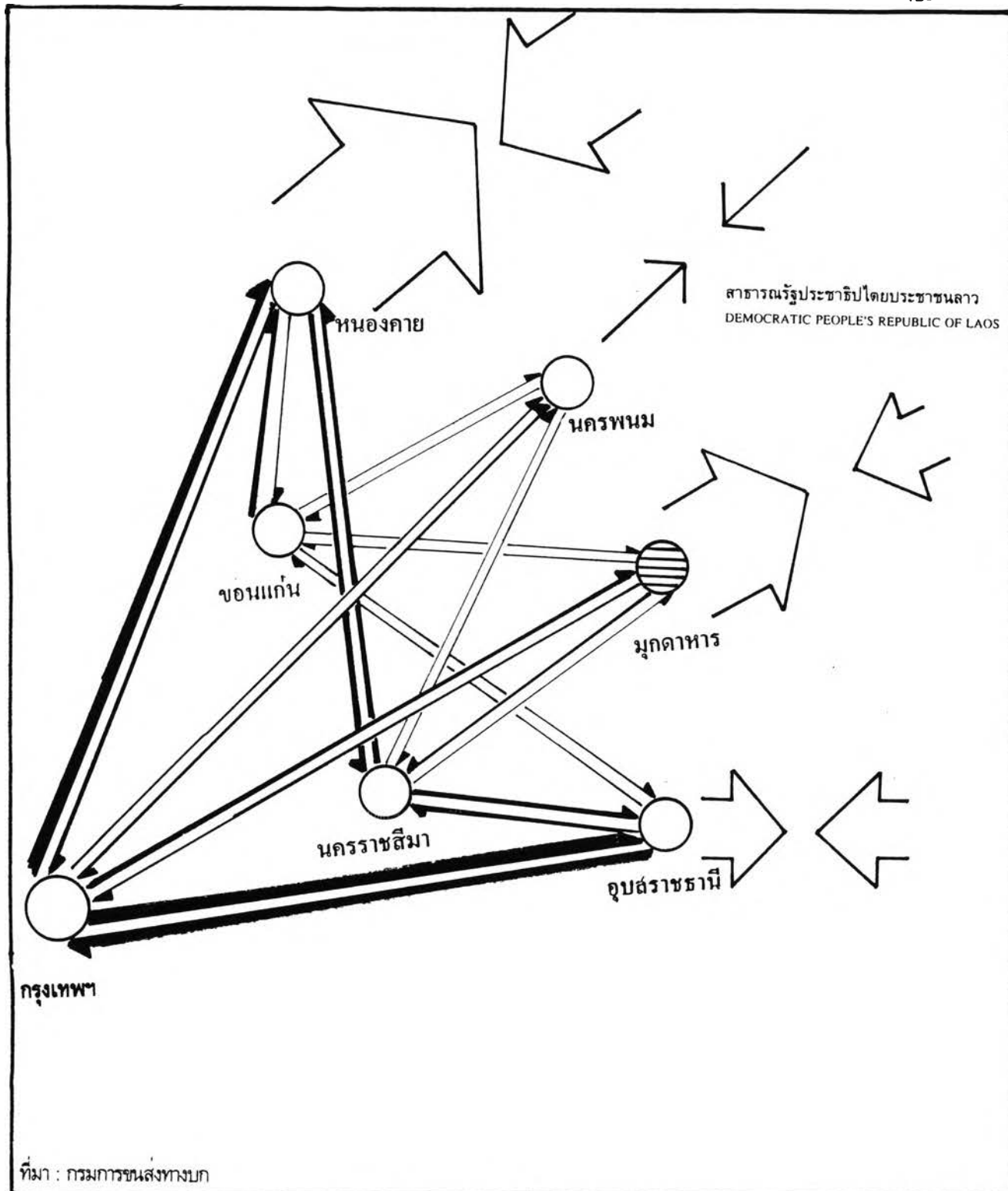
ปี 2536	รวม		เทียบเข้า		เทียบออก	
	ปริมาณ(ตัน)	จำนวนเที่ยว	ปริมาณ(ตัน)	จำนวนเที่ยว	ปริมาณ(ตัน)	จำนวนเที่ยว
เข้า-ออก จ.ขอนแก่นรวม	8,089,000		4,291,000		3,798,000	
หนองคาย	92,391	8,760	34,949	3,011	57,442	5,749
นครพนม	7,346	1,166	2,190	502	5,156	684
มุกดาหาร	8,623	1,414	4,791	684	3,833	730
อุบลราชธานี	59,541	9,490	24,592	1,061	34,949	5,429
ปี 2540						
เข้า-ออก จ.ขอนแก่นรวม	8,027,482		5,095,821		2,931,661	
หนองคาย	119,802	10,485	74,639	4,833	45,163	5,652
นครพนม	19,982	2,277	7,665	729	12,317	1,548
มุกดาหาร	27,465	3,007	7,847	1,002	19,618	2,005
อุบลราชธานี	19,432	3,828	11,952	2,097	7,480	1,731

ที่มา : กรมการขนส่งทางบก

ตาราง 3.34 แสดงปริมาณการขนส่งสินค้า ขาเข้า-ขาออก จากเมืองชายแดน ไปยัง กรุงเทพฯ นครราชสีมา ขอนแก่น ระหว่างปี 2536และ2540

จังหวัด	กรุงเทพฯ		นครราชสีมา		ขอนแก่น		อัตราการเพิ่มการจราจรปี 2536-2540		
	2536	2540	2536	2540	2536	2540	กรุงเทพฯ	นครราชสีมา	ขอนแก่น
หนองคาย(ต้น)	422.744	127.363	123.781	27.831	92.391	119.802	-69.86	-77.51	29.66
ร้อยละ	37	25	41	22	55	64			
จำนวนเที่ยว	33.061	10.582	12.501	3.285	8.760	10.485			
นครพนม(ต้น)	77.643	56.209	10.129	12.136	7.346	19.982	-27.5	19.81	172.01
ร้อยละ	7	11	3	9	5	11			
จำนวนเที่ยว	6.150	5.108	1.369	2.098	1.186	2.277			
มกดานาย(ต้น)	103.557	67.889	21.124	11.405	8.623	27.465	-34.44	-46	218.5
ร้อยละ	9	14	7	9	5	15			
จำนวนเที่ยว	9.598	4.743	2.417	1.368	1.414	3.007			
อุบลราชธานี(ต้น)	571.261	242.262	149.833	78.018	59.541	19.432	-57.59	-47.93	-67.36
ร้อยละ	49	49	49	60	35	10			
จำนวนเที่ยว	54.450	23.719	18.934	10.128	9.490	3.828			
ปริมาณรวม (ต้น)	1.175.205	493.743	304.867	129.390	167.901	186.681	-57.98	-57.55	11.18
ร้อยละ	100	100	100	100	100	100			
จำนวนเที่ยว	103.259	44.152	35.221	16.879	20.850	19.597			

ที่มา : กองวิชาการ กรมการขนส่งทางบก กระทรวงคมนาคม

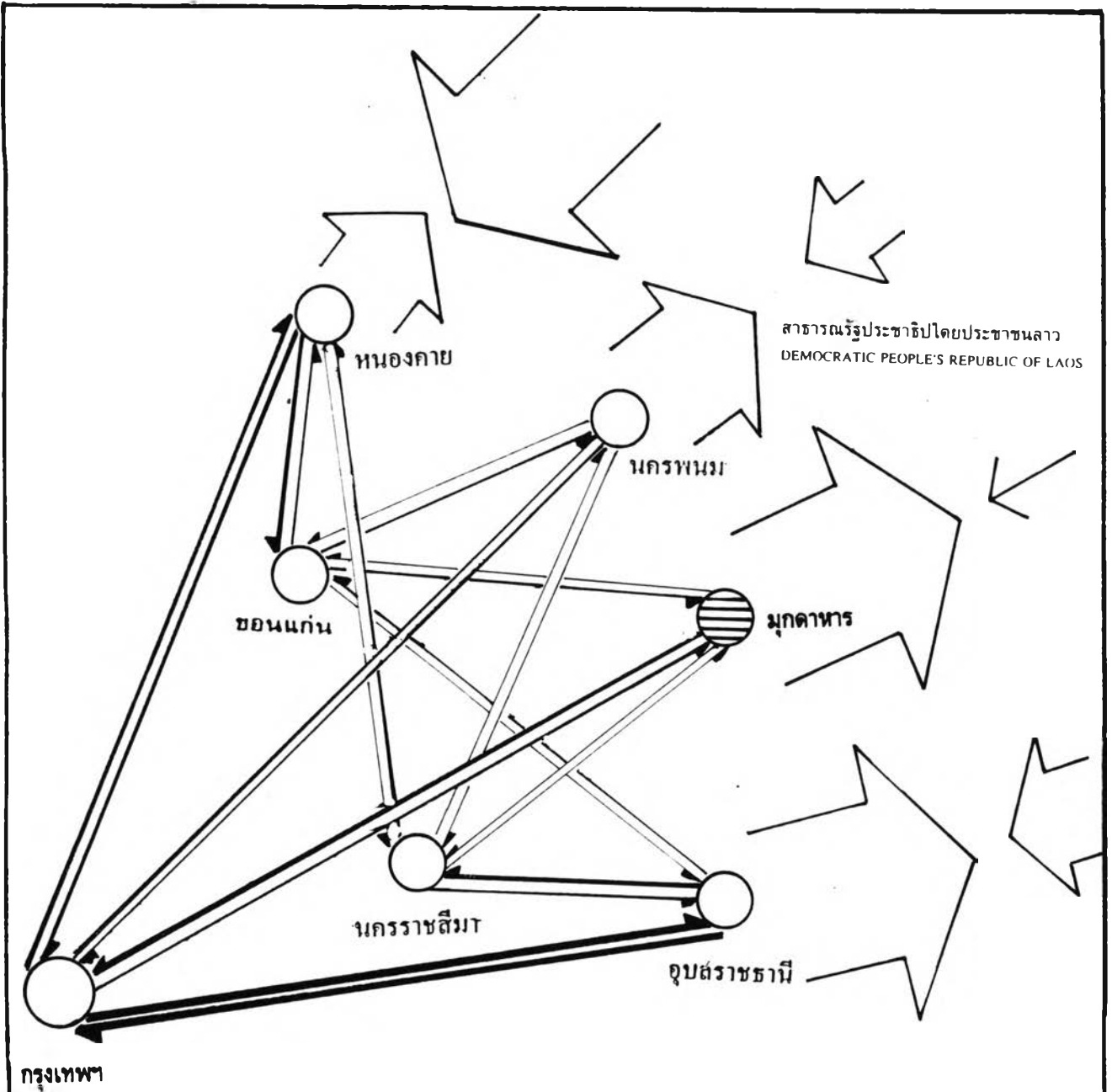

ที่มา : กรมการขนส่งทางบก

แนวทางการวางแผนพัฒนาจังหวัดมุกดาหารและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง

แผนภาพ 3.2 แสดงปริมาณสินค้าและการค้าชายแดน ปี พ.ศ. 2536

สัญลักษณ์	ปริมาณสินค้าที่ขนส่ง	มูลค่าการค้าชายแดน	เหนือ
	500-	10,000-	
	501-1,000	10,001-50,000	
	1,000-1,500	50,001-100,000	
	1,500-2,000	100,001+	
	2,001		

ที่มา : กรมการขนส่งทางบก

แนวทางการวางแผนพัฒนาจังหวัดมุกดาหารและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง

แผนภาพ 3.3 แสดงปริมาณสินค้าและการค้าชายแดน ปี พ.ศ. 2540

สัญลักษณ์	ปริมาณสินค้าที่ขนส่ง	มูลค่าการค้าชายแดน	เหนือ
	500-	↑ 10,000-	
	501-1,000	↑↑ 10,001-50,000	
	1,000-1,500	↑↑↑ 50,001-100,000	
	1,500-2,000	↑↑↑↑ 100,001+	
	2,001		

ปริมาณการขนส่งระหว่างเมืองชายแดนทั้ง 4 กับเมืองหลักทั้ง 3 แห่ง ได้รับผลกระทบจากวิกฤตเศรษฐกิจการเงินกับตกต่ำ ทำให้ปริมาณการขนส่งโดยรวมลดลง แต่อย่างไรก็ตาม กรุงเทพมหานครมีบทบาทการขนส่งสินค้ามากที่สุด รองลงมาได้แก่ จังหวัดขอนแก่น และจังหวัดนครราชสีมาตามลำดับแต่เป็นที่น่าสังเกตว่ามีเพียงการขนส่งกับจังหวัดขอนแก่นเท่านั้นที่มีปริมาณเพิ่มขึ้น นอกนั้นมีปริมาณการขนส่งลดลงทั้งสิ้น ยกเว้นการขนส่งระหว่างอุบลราชธานี กับขอนแก่น ที่มีปริมาณลดลง

จังหวัดหนองคายมีปริมาณสินค้าในการขนส่งกับกรุงเทพฯมากที่สุด แต่มีปริมาณลดลงจากร้อยละ 37 เหลือร้อยละ 36 ส่วนใหญ่เป็นสินค้าขาออก เช่นเดียวกับจังหวัดนครราชสีมา มีการขนส่งปริมาณลดลงจากร้อยละ 41 เหลือร้อยละ 22 แต่เป็นสินค้าขาเข้าเป็นส่วนใหญ่ ขณะที่การขนส่งกับจังหวัดขอนแก่นมีปริมาณเพิ่มขึ้น จากร้อยละ 55 เป็นร้อยละ 64 เป็นสินค้าขาออกเป็นส่วนใหญ่ โดยมีอัตราการขยายตัวลดลงในการขนส่งกับกรุงเทพฯและนครราชสีมาจากร้อยละ 69.86, 77.51 แต่มีปริมาณการขนส่งเพิ่มขึ้นในการขนส่งกับจังหวัดขอนแก่นร้อยละ 29.66 สินค้าสำคัญของจังหวัดหนองคายเป็นสินค้าจำพวก วัตถุดิบ เช่น หิน กรวด หินทราย, ไม้, มันสำปะหลัง ขณะที่ต้องการน้ำมันเชื้อเพลิง สินค้าเบ็ดเตล็ดจากกรุงเทพฯ เครื่องดื่มและข้าวจากขอนแก่นและมันสำปะหลัง ปุ๋ยและอาหารสัตว์ จากนครราชสีมา

จังหวัดมุกดาหารมีการขนส่งกับกรุงเทพฯมากที่สุด แต่มีปริมาณสินค้าลดลงแต่มีส่วนแบ่งจากสินค้าทั้งหมดเพิ่มขึ้น จากร้อยละ 9 เป็นร้อยละ 14 เนื่องจากจังหวัดหนองคายและอุบลราชธานีขนส่งสินค้าลดลง รองลงมาได้แก่ จังหวัดขอนแก่น มีปริมาณสินค้าในการขนส่งเพิ่มขึ้น จากร้อยละ 5 เพิ่มเป็นร้อยละ 15 และจังหวัดนครราชสีมาเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 7 เพิ่มเป็นร้อยละ 9 มีอัตราการขยายตัวในการขนส่งกับกรุงเทพฯและนครราชสีมาลดลงร้อยละ 34.44, และ 46 แต่มีปริมาณสินค้าขนส่งเพิ่มขึ้นกับจังหวัดขอนแก่นสูงถึงร้อยละ 218.50 โดยปี 2536 จะเป็นสินค้าขาออกเป็นส่วนมาก แต่ในปี 2540 จะเป็นสินค้าขาเข้าเป็นส่วนใหญ่ สินค้าสำคัญของมุกดาหาร ได้แก่ สินค้าการเกษตรกรรม เช่น ไม้, มันสำปะหลัง, ข้าว ขณะที่สินค้าที่มุกดาหารต้องการจากกรุงเทพฯ เป็นสินค้าจำพวก น้ำมัน เชื้อเพลิง, สินค้าขายปลีก และฟัซซิงสินค้าเกี่ยวกับการก่อสร้างและปุ๋ยและอาหารสัตว์จากนครราชสีมา รวมทั้งสินค้าจำพวกเครื่องดื่มและน้ำมันเชื้อเพลิง

จังหวัดนครพนม มีปริมาณการขนส่งกับกรุงเทพฯสูงที่สุด และมีปริมาณสินค้าเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 7 เป็นร้อยละ 11 ของปริมาณสินค้าทั้งหมด เป็นสินค้าส่งออกเป็นส่วนใหญ่ โดยที่มีการขนส่งไปนครราชสีมาและขอนแก่น มีปริมาณเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 3 เป็นร้อยละ 9 และร้อยละ 5 เป็นร้อยละ 11 ส่วนใหญ่เป็นสินค้านำเข้า มีอัตราการขยายตัวเพิ่มขึ้นในการขนส่งสินค้ากับจังหวัด นครราชสีมาและขอนแก่น คิดเป็นร้อยละ 19.81 และ 172.01 แต่มีอัตราการลดลงในการขนส่งกับกรุงเทพฯ คิดเป็นร้อยละ

ละ 27.6 สินค้าที่สำคัญของนครพนมได้แก่ ไม้ สินค้าเกษตรและหิน กรวด หวาย ขณะที่ต้องนำเข้า สินค้าจำพวก เชื้อเพลิง, โลหะ, ปุ๋ยและอาหารสัตว์จากกรุงเทพ, ขอนแก่นและนครราชสีมา

จังหวัดอุบลราชธานี มีปริมาณการขนส่งกับเมืองหลักลดลงทั้ง 3 แห่ง ทั้งนี้การขนส่งกับกรุงเทพ มีส่วนแบ่งเท่าเดิม ร้อยละ 49 และมีส่วนแบ่งเพิ่มขึ้นในการขนส่งกับจังหวัดนครราชสีมา ร้อยละ 49 เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 60 ขณะที่ส่วนแบ่งในจังหวัดขอนแก่นลดลงจากร้อยละ 35 เหลือร้อยละ 10 มีอัตราการขยายตัวร้อยละ 57.59 47.93 และ 67.36 ตามลำดับ โดยมีสินค้าสำคัญจำพวกสินค้าเกษตร สินค้าเกี่ยวกับการก่อสร้าง และสินค้าเบ็ดเตล็ด ขณะที่ต้องการสินค้าจำพวกน้ำมันเชื้อเพลิง เครื่องดื่มจากขอนแก่น ผัก ผลไม้ อาหารและสินค้าขายปลีก จากนครราชสีมา และต้องพึ่งพาสินค้าจำพวกน้ำมันเชื้อเพลิง ปุ๋ยและอาหารสัตว์จากกรุงเทพ

กล่าวได้ว่าการขนส่งสินค้ามีแนวโน้มลดลง เนื่องจากสภาพเศรษฐกิจตกต่ำ ประกอบกับมีทางเลือกในการขนส่งมากขึ้นทั้งทางรถไฟและเครื่องบิน และรถขนของขนาดเล็ก ซึ่งจะไม่ถูกตรวจนับ ทำให้ปริมาณการขนส่งลดลง แต่สังเกตได้จากเดิมที่เมืองชายแดนจะพึ่งพาสินค้าจากกรุงเทพเป็นหลัก เริ่มลดบทบาทลงเนื่องจากมีการกระจายสินค้าไปที่เมืองหลักอื่นๆ ทำให้มีสัดส่วนการกระจายสินค้ากระจายไปเมืองหลักอื่นๆ มากขึ้น ทั้งนี้เมืองชายแดนที่มีบทบาทการขนส่งสินค้ามากที่สุด ได้แก่ เมืองอุบลราชธานี รองลงมาได้แก่ เมืองหนองคาย เมืองมุกดาหาร และเมืองนครพนม ทั้งนี้เมืองหนองคายมีแนวโน้มการขนส่งสินค้ากับเมืองขอนแก่นมากที่สุด ขณะที่เมืองอุบลราชธานี มุกดาหาร และนครพนม มีแนวโน้มในการขนส่งสินค้ากับกรุงเทพมากที่สุด

การค้ากับประเทศเพื่อนบ้านระหว่างไทยกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ด้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในระหว่างปี 2536 - 2540 มีมูลค่ารวมทั้งสิ้น 10,350.60 ล้านบาท เพิ่มขึ้นเป็น 26,926.66 ล้านบาท มีอัตราการขยายตัวเพิ่มขึ้นร้อยละ 160 แบ่งเป็นมูลค่าการนำเข้ามีเพียง 3,564.33 ล้านบาท เพิ่มขึ้นเป็น 5,460.69 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 32 และ 31 ของมูลค่าการค้ารวม มีอัตราการขยายตัวคิดเป็นร้อยละ 02.96 แสดงให้เห็นว่าประเทศไทยได้เปรียบดุลการค้าสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ถึง 16,006.79 ล้านบาท หรือร้อยละ 51 ของมูลค่าการค้ารวม

การค้ากับประเทศเพื่อนบ้าน สามารถแบ่งได้เป็น 2 ลักษณะ ดังนี้

1. การค้าผ่านแดนไทย - สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มูลค่าการค้าที่ผ่านแดนไทยในเวลาเดียวกันมีทั้งสิ้น 6,094.49 ล้านบาท เพิ่มขึ้นเป็น 14,710.71 ล้านบาท มีอัตราการขยายตัวร้อยละ 141.37 จำแนกเป็นมูลค่าสินค้าจากประเทศที่ 3 ไป สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีมูลค่า 4,476.56 ล้านบาท เพิ่มขึ้นเป็น 11,362.69 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 73 และ 77 ของมูลค่าสินค้าผ่านแดน มีอัตราการขยายตัวร้อยละ 136.85 ขณะที่มูลค่าสินค้าจากสาธารณรัฐ

ตาราง 3.35 แสดงมูลค่าตามราคาขายปลีก และสินค้าผ่านแดนไทย-ลาว ปีงบประมาณและปีออกเสียงหนี้ ปี2536-2540

ปี พ.ศ.	ค่านำเข้ารวม (ล้านบาท)			ค่านำเข้ารวม (ล้านบาท)			จำนวนสินค้า (ล้านบาท)			ค่านำเข้ารวม (ล้านบาท)		
	มูลค่ารวม	ประเภทที่ 3 ไป ลาว	ลาวไป ประเภทที่ 3	มูลค่ารวม	ประเภทที่ 3 ไป ลาว	ลาวไป ประเภทที่ 3	มูลค่ารวม	ประเภทที่ 3 ไป ลาว	ลาวไป ประเภทที่ 3	มูลค่ารวม	ประเภทที่ 3 ไป ลาว	ลาวไป ประเภทที่ 3
2536	4,161.93	2,766.51	1,395.40	90.64	84.31	14.33	1,411.01	1,114.24	296.77	690.49	412.42	298.07
2537	5,607.00	3,564.72	2,040.36	691.98	659.44	32.54	1,624.44	1,404.22	220.21	611.65	460.85	150.80
2538	6,348.57	3,956.73	2,391.84	136.75	120.67	16.09	1,856.41	1,604.23	252.20	1,820.06	1,337.21	482.82
2539	7,351.20	5,100.70	2,250.50	1,297.07	1,246.28	50.78	2,002.87	1,951.94	50.93	1,172.04	769.02	403.02
2540	8,244.57	5,906.04	2,338.39	1,051.35	882.21	169.14	3,036.36	2,933.73	102.63	2,328.37	1,543.13	885.24
รวม	31,711.33	21,294.74	10,416.59	3,275.79	2,992.90	282.89	9,931.11	8,908.36	1,022.74	6,602.61	4,570.65	2,031.95

ปี พ.ศ.	มูลค่ารวม	มูลค่าส่งออก	มูลค่านำเข้า	มูลค่ารวม	มูลค่าส่งออก	มูลค่านำเข้า	มูลค่ารวม	มูลค่าส่งออก	มูลค่านำเข้า	มูลค่ารวม	มูลค่าส่งออก	มูลค่านำเข้า
2536	1,975.06	1,523.14	451.92	396.69	291.04	105.65	1,011.26	869.65	141.61	675.54	296.96	378.58
2537	2,711.47	2,051.91	659.56	801.27	418.94	382.33	1,868.10	1,619.56	248.54	915.11	362.62	552.49
2538	5,534.00	5,015.26	518.74	1,351.42	607.08	744.34	2,066.35	1,785.39	280.96	927.35	514.72	412.62
2539	5,714.29	5,207.36	506.93	1,296.94	753.36	543.58	2,008.46	1,769.36	239.10	1,056.97	534.07	522.90
2540	5,974.15	5,305.48	668.67	1,459.77	757.47	702.30	3,694.24	3,466.89	227.35	1,087.53	672.96	414.57
รวม	21,911.22	19,105.17	2,806.04	5,308.09	2,625.98	2,682.10	10,648.41	9,210.85	1,437.56	4,662.50	2,321.33	2,341.16
รวมทั้งหมด	51,624.55	40,989.91	11,222.62	8,583.88	5,618.98	2,964.90	20,579.52	18,119.21	2,460.30	11,265.13	6,891.98	4,423.11

ประชาธิปไตยประชาชนลาวไปประเทศที่ 3 มีมูลค่า 2,011.66 ล้านบาท เพิ่มขึ้นเป็น 3,545.51 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 27 และ 23 ของมูลค่าสินค้าผ่านแดน มีอัตราการขยายตัวร้อยละ 129.80 มีสินค้าจากประเทศที่ 3 ผ่านแดนไทยไปยังสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวมากกว่าสินค้าจากสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวผ่านแดนไทยไปประเทศที่ 3 มากถึง 7,817.18 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 53 ของมูลค่าสินค้าผ่านแดน

ด้านศุลกากรหนองคาย มีมูลค่าสินค้าผ่านแดนสูงที่สุด ถึง 8,244.58 ในปี 2540 คิดเป็นร้อยละ 56 ของมูลค่าการค้ารวม โดยสินค้าที่ผ่านแดนไทยบริเวณด่านหนองคายมีมูลค่าเพิ่มขึ้นในสัดส่วนที่ลดลง เนื่องจากด้านศุลกากรอื่นมีบทบาททางการค้าเพิ่มขึ้น สินค้าส่วนใหญ่เป็นสินค้าจากประเทศที่ 3 ส่งออกไปสปป.ลาว เป็นสินค้าจำพวก เครื่องใช้อุปกรณ์ไฟฟ้า เครื่องจักรกลและอุปกรณ์ ส่วนสินค้าที่สปป.ลาวส่งออกผ่านด่านหนองคายได้แก่ สินค้าประเภทผลิตภัณฑ์จากไม้ หนังโค-กระบือ และเศษโลหะเป็นส่วนใหญ่

ด้านศุลกากรมุกดาหาร มีมูลค่าสินค้าผ่านแดนมากเป็นลำดับที่ 2 มีมูลค่า 3,036.36 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 21 ของมูลค่าการค้ารวมมีอัตราการขยายตัวร้อยละ 115 ส่วนใหญ่เป็นสินค้าจากประเทศที่ 3 ส่งออกไปสปป.ลาว เป็นสินค้าประเภท น้ำมันเชื้อเพลิง วัสดุอุปกรณ์ก่อสร้าง เครื่องจักรกลและอุปกรณ์ ส่วนสินค้าจากสปป.ลาวส่งออกสินค้าประเภท สินค้าเบ็ดเตล็ด และสินค้าเกษตรกรรม

ด้านศุลกากรอุบลราชธานีมีมูลค่าสินค้าผ่านแดนมากเป็นลำดับที่ 3 เท่ากับ 2,378.37 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 16 ของมูลค่าการค้ารวม มีอัตราการขยายตัวสูงเป็นลำดับที่ 2 ของภาคคือ ร้อยละ 283 ส่วนใหญ่เป็นสินค้าจากประเทศที่ 3 ส่งออกไปสปป.ลาวมากกว่า โดยส่งสินค้าประเภทน้ำมันเชื้อเพลิง ยานพาหนะและอะไหล่ และเครื่องจักรกลและอุปกรณ์ไฟฟ้าเป็นส่วนใหญ่ ส่วนสินค้าที่สปป.ลาวส่งออกผ่านด่านอุบลราชธานี เป็นสินค้าประเภทไม้แปรรูป และสินค้าเกษตรกรรม

ด้านศุลกากรนครพนมมีมูลค่าสินค้าผ่านแดนน้อยที่สุด 1,051.35 ล้านบาทคิดเป็นร้อยละ 7 ของมูลค่าการค้ารวม แต่เป็นด้านที่มีอัตราการขยายตัวที่สูงที่สุดสินค้าส่วนใหญ่เป็นสินค้าจากประเทศที่ 3 ไปสปป.ลาวเช่นกัน ได้แก่สินค้าประเภท เครื่องมือและอุปกรณ์ก่อสร้าง เครื่องใช้ไฟฟ้าและอุปกรณ์ ยานพาหนะและอะไหล่ ส่วนสินค้าที่ส่งออกผาแดนไทยได้แก่ สินค้าประเภทไม้แปรรูปและไม้ขง ผลิตภัณฑ์จากไม้และสินค้าอุตสาหกรรม

2. การค้าชายแดน ไทย - สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มูลค่าการค้าชายแดน ไทย-สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวในช่วงเวลาเดียวกัน รวมทั้งสิ้น 4,157.73 ล้านบาท เพิ่มขึ้น

ตาราง 3.36 แสดงสัดส่วนการค้าชายแดน และสินค้าผ่านแดน ไทย-สปป ลาว ระหว่างปี 2536และ2540

จังหวัด	มูลค่ารวม(ล้านบาท)		การเปลี่ยนแปลง ร้อยละ	ประเทศที่ 3ไปสปป ลาว(ล้านบาท)		การเปลี่ยนแปลง ร้อยละ	สปป ลาวไปประเทศที่ 3(ล้านบาท)		การเปลี่ยนแปลง ร้อยละ
	2536	2540		2536	2540		2536	2540	
หนองคาย	4,161.91	8,244.58	98	2,766.51	5,906.08	114	1,395.40	2,338.49	68
ร้อยละ	66	56		64	52		73	68	
นครพนม	98.64	1,051.35	966	84.31	882.21	946	14.33	169.14	1,080
ร้อยละ	2	7		2	8		1	5	
มุกดาหาร	1,411.01	3,036.36	115	1,114.24	2,933.73	(65)	296.77	102.63	163
ร้อยละ	22	21		25	26		16	3	
อุบลราชธานี	620.49	2,378.37	283	412.42	1,541.13	274	208.07	837.24	302
ร้อยละ	10	16		9	14		11	24	
รวม	6,292.05	14,710.66	134	4,377.48	11,263.15	157	1,914.57	3,447.50	80
ร้อยละ	100	100		100	100		100	100	
จังหวัด	มูลค่ารวม		การเปลี่ยนแปลง ร้อยละ	มูลค่าการส่งออก		การเปลี่ยนแปลง ร้อยละ	มูลค่าการนำเข้า		การเปลี่ยนแปลง ร้อยละ
	2536	2540		2536	2540		2536	2540	
หนองคาย	1,975.06	5,974.45	203	1,523.14	5,305.48	248	451.92	668.97	48
ร้อยละ	49	49		63	52		27	33	
นครพนม	396.69	1,459.77	268	89.04	757.47	751	307.65	702.30	128
ร้อยละ	10	12		4	74		19	35	
มุกดาหาร	1,011.26	3,694.24	265	569.65	3,466.89	509	441.61	227.35	(49)
ร้อยละ	25	30		24	34		27	11	
อุบลราชธานี	675.54	1,087.54	61	226.96	672.96	197	448.58	414.57	(8)
ร้อยละ	17	9		9	7		27	21	
รวม	4,058.55	12,216.00	201	2,408.79	10,202.80	324	1,649.76	2,013.19	22
ร้อยละ	100	100		100	100		100	100	
รวมทั้งหมด	10,350.60	26,926.66	160	6,786.27	21,465.95	216	3,564.33	5,460.69	53

ที่มา: กรมเศรษฐกิจ กระทรวงพาณิชย์

เป็น 12,415.95 ล้านบาท มีอัตราการขยายตัวร้อยละ 193.81 จำแนกเป็นมูลค่าสินค้าส่งออก 2,508.77 ล้านบาท เพิ่มขึ้นเป็น 10,302.78 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 60 และ 83 ของมูลค่าการค้าชายแดน มีอัตราการขยายตัวร้อยละ 363.52 มูลค่าสินค้านำเข้ามีมูลค่า 1,749.74 ล้านบาท เพิ่มขึ้นเป็น 2,113.17 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 40 และ 17 ของมูลค่าการค้าชายแดน มีอัตราการขยายตัวร้อยละ 44.41 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้เปรียบดุลการค้าสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวถึง 8,189.61 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 66 ของมูลค่าการค้าชายแดน

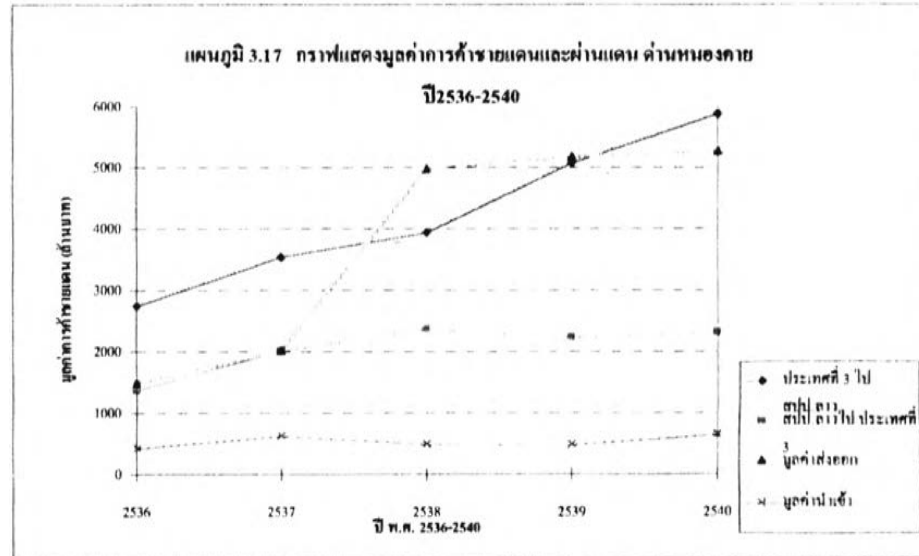
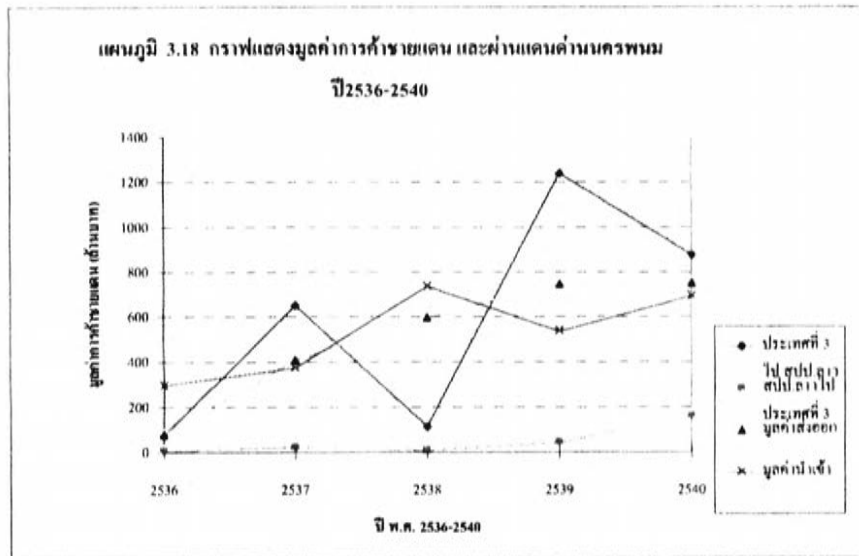
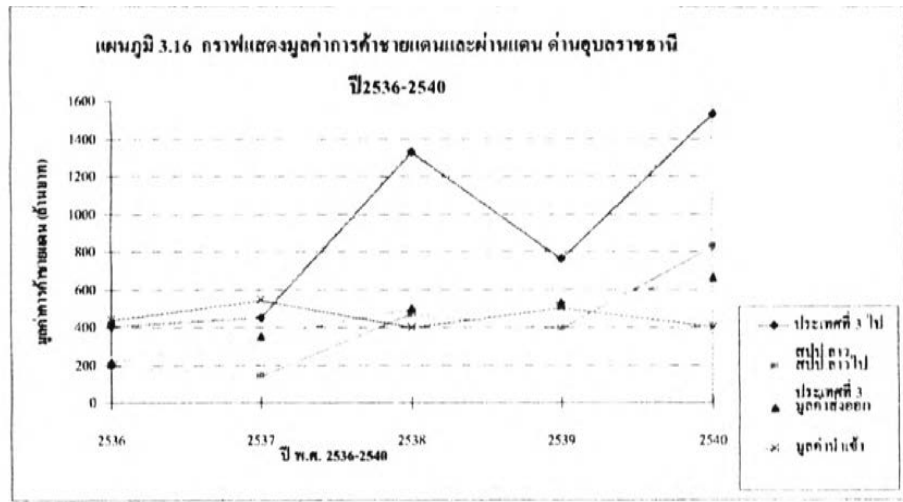
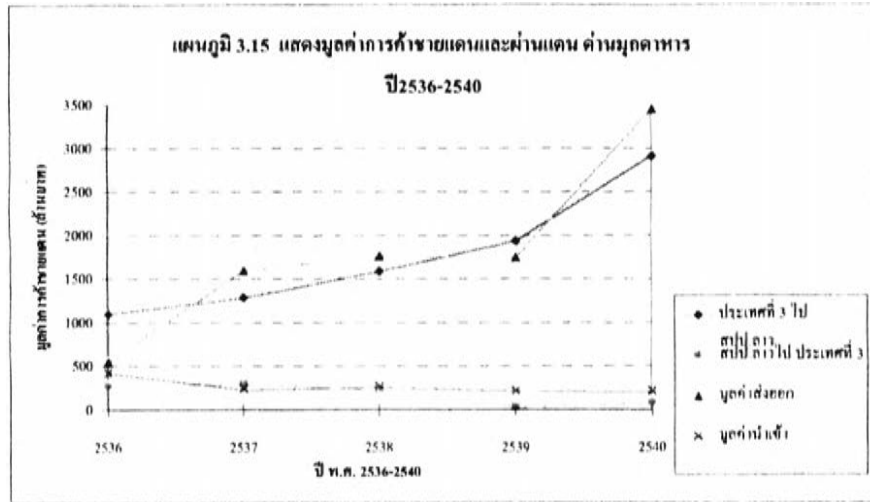
ด้านศุลกากรหนองคายมีมูลค่าการค้าชายแดนมากที่สุด 5,974.45 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 49 ของมูลค่าการค้ารวม แต่มีอัตราการขยายตัวต่ำสุดร้อยละ 203 ส่วนใหญ่เป็นสินค้าส่งออก

ด้านศุลกากรมุกดาหารมีมูลค่าการค้าชายแดนรองลงมามูลค่า 3,694.24 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 30 ของการค้ารวม และมีอัตราการขยายตัวสูงเป็นลำดับที่ 2 ของภาคร้อยละ 265 ส่วนใหญ่เป็นสินค้าส่งออก โดยมูลค่าการนำเข้ามีแนวโน้มลดลง

ด้านศุลกากรนครพนมมีมูลค่าการค้ามากเป็นลำดับที่ 3 มูลค่า 1,459.77 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 12 ของมูลค่าการค้ารวม มีการขยายตัวสูงที่สุดร้อยละ 268 ส่วนใหญ่เป็นสินค้าส่งออก

ด้านศุลกากรอุบลราชธานีมีมูลค่าการค้าชายแดนน้อยที่สุด 1,087.54 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 9 ของมูลค่าการค้ารวม แต่มีอัตราการขยายตัวต่ำที่สุดร้อยละ 61 ส่วนใหญ่เป็นสินค้าส่งออก

สรุปภาวะการค้าชายแดนไทย-สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ด้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยรวมพบว่า แนวโน้มการขยายตัวทางการค้าสูงเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง แม้ว่าจะมีการชะลอตัวอยู่บ้าง เนื่องจากสภาวะเศรษฐกิจถดถอย แต่มีแนวโน้มที่เป็นไปในทางบวกค่อนข้างมาก ประกอบกับไทยเป็นฝ่ายได้เปรียบดุลการค้า กับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวมาตลอด โดยมีส่วนต่างของมูลค่าการส่งออก และนำเข้าคิดเป็นร้อยละ 69 : 31 และมีดุลการค้าถึงร้อยละ 51 เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 31 ซึ่งสอดคล้องกับการเพิ่มขึ้นของมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมของสาขาการค้าปลีกและค้าส่งของภาคที่เพิ่มขึ้นอย่างชัดเจน ด้านหนองคายยังคงเป็นด่านที่มีการค้าชายแดนสูงที่สุด เนื่องจากมีความพร้อม และมีการคมนาคมขนส่งที่สะดวก และเป็นสากลมากที่สุด ขณะที่ด้านมุกดาหาร เป็นด่านที่มีความสำคัญรองลงมา เนื่องจากยังไม่ได้รับการปรับปรุงพัฒนาการคมนาคมขนส่งสินค้าเท่ากับด้านหนองคาย แต่มีโครงการพัฒนาสะพานมิตรภาพแห่งที่ 2 ซึ่งจะทำให้ด้านมุกดาหาร กลายเป็นด่านสำคัญทางการค้าอีกด้านหนึ่ง เนื่องจากสามารถเชื่อมต่อเส้นทางคมนาคมทั้งภายในประเทศและประเทศเพื่อนบ้าน กำลังอยู่ในระหว่างขั้นตอนการดำเนินการเมื่อแล้วเสร็จ น่าจะทำให้โอกาสทางการค้าชายแดนของมุกดาหารมีเพิ่มสูงขึ้น ส่วนด้านนครพนมเป็นด่านที่กำลังมีการขยายตัวอย่างสูงมาก เห็นได้จากร้อยละการขยายตัว

ในแต่ละส่วนจะสูงมากแต่มูลค่าของสินค้ายังไม่สูงนัก สำหรับด้านอุปโภคบริโภคค่อนข้างจะมีความสำคัญน้อยที่สุด เนื่องจากมีมูลค่าการค้าที่น้อย และมีการขยายตัวค่อนข้างต่ำ ทำให้มีสัดส่วนเมื่อเทียบกับภาคอื่นยกเว้นด้านอื่น ๆ สินค้าที่ส่งออกที่สำคัญของไทย ได้แก่ วัสดุอุปกรณ์ก่อสร้าง, น้ำมันเชื้อเพลิง, สินค้าอุตสาหกรรม สินค้านำเข้าที่สำคัญ ได้แก่ ไม้แปรรูป, เศษโลหะ, ยานพาหนะ เป็นต้น ส่วนสินค้าจากประเทศที่ 3 ไปสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวที่สำคัญ ได้แก่ เครื่องใช้ไฟฟ้าและอุปกรณ์, ยานพาหนะ และอะไหล่ เครื่องจักรกลและอุปกรณ์ สินค้าที่สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวส่งไปประเทศที่ 3 ที่สำคัญ ได้แก่ ไม้และผลิตภัณฑ์จากไม้, สินค้าเกษตรกรรม, สินค้าเบ็ดเตล็ด เป็นต้น

จากการศึกษาเศรษฐกิจพื้นฐานและการค้าชายแดนจังหวัดมุกดาหาร พบว่ามีความสอดคล้องกัน โดยมีการขยายตัวในสาขาการผลิต ค่าปลีกและค้าส่ง สาขาคมนาคมขนส่ง ซึ่งเป็นสาขาการผลิตที่เติบโตสูง มีความได้เปรียบด้านที่ตั้ง และยังมีความเชี่ยวชาญในการผลิต เป็นเศรษฐกิจพื้นฐานของจังหวัด ขณะที่การค้าชายแดนของจังหวัดมุกดาหาร มีอัตราการขยายตัวสูงมากเป็นลำดับที่ 2 ของภาค

3.3.4 ภาวะการท่องเที่ยว

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นภูมิภาคที่มีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สำคัญ บรรจุอยู่เป็นจำนวนมาก ประกอบกับตั้งอยู่ใกล้กับกลุ่มประเทศอินโดจีน ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่ทีเพิ่งเปิดตัวและยังไม่มีความพร้อมในหลาย ๆ ด้าน จำเป็นต้องพึ่งพา ภาคอีสานเป็นด่านหน้าในการเชื่อมโยงการท่องเที่ยว ดังนั้นรัฐบาลจึงมีนโยบายสนับสนุนการท่องเที่ยวในภูมิภาคนี้มากขึ้น โดยใช้ ปี Amazing Thailand เป็นตัวนำ ทำให้ตลาดการท่องเที่ยวในภาคอีสานขยายตัวสูงขึ้น จากการสำรวจของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ในจังหวัดหลักของการท่องเที่ยวภาคอีสาน 7 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดขอนแก่น นครพนม นครราชสีมา หนองคาย อุดรธานี อุบลราชธานี และมุกดาหาร ในช่วงเวลา ปี 2539 – 2540 พบว่า

จำนวนนักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวในภาคอีสาน รวมทั้งสิ้น 9,171,626 คน ลดลงเหลือ 9,114,671 คน มีอัตราการเพิ่มลดลงร้อยละ 0.62 โดยแยกเป็นนักท่องเที่ยวชาวไทย 8,969,487 คน ลดลงเหลือ 8,881,249 คน มีอัตราการเพิ่มลดลงร้อยละ 0.98 และนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ 202,139 คน เพิ่มขึ้นเป็น 233,422 คน มีอัตราการเพิ่มขึ้นร้อยละ 15.47 มีสัดส่วนระหว่างนักท่องเที่ยวชาวไทยต่อชาวต่างประเทศ ร้อยละ 98 : 2 มีจำนวนห้องพักทั้งสิ้น 12,071 ห้อง เพิ่มขึ้นเป็น 12,945 ห้อง มีอัตราการเพิ่มร้อยละ 7.24 มีระยะเวลาในการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวทั้ง 7 จังหวัด เฉลี่ย 2.51 วันต่อคน และมีรายได้จากการท่องเที่ยว รวม 17,989.17 ล้านบาท เพิ่มขึ้นเป็น 19,809.67 ล้านบาท ในเวลาเดียวกัน มีอัตราการเพิ่มขึ้น ร้อยละ 13 จำแนกเป็น รายได้จากท่องเที่ยวชาวไทย 17,535.70 ล้านบาท เพิ่มขึ้นเป็น 19,304.55 ล้านบาท มีอัตราการเพิ่มร้อยละ 10.08 คน และรายได้จากนักท่องเที่ยวต่าง

ตารางที่ 3.37 แสดงรายได้จากการท่องเที่ยว และค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อคนต่อวันในจังหวัดหลักการท่องเที่ยวภาคอีสาน ปี2539 และ2540

จังหวัดหลัก การท่องเที่ยว	รายได้การท่องเที่ยวปี2539(ล้านบาท)		รายได้รวม (ล้านบาท)	รายได้การท่องเที่ยวปี2540(ล้านบาท)		รายได้รวม (ล้านบาท)	อัตราการขยายตัว (ร้อยละ)		ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อคนต่อวัน(บาท)	
	ชาวไทย	ชาวต่างประเทศ		ชาวไทย	ชาวต่างประเทศ		ชาวไทย	ชาวต่างประเทศ	2539	2540
อุดรธานี	3,031.09	78.99	3,110.08	3,869.02	79.56	3,948.58	27.64	0.72	933.2	1099.66
หนองคาย	1,223.16	67.70	1,290.86	1,185.00	89.11	1,274.11	-3.11	31.62	1184.15	1201.85
นครพนม	676.88	18.63	695.51	800.74	25.78	826.52	18.29	38.37	798.68	861.87
ขอนแก่น	3,449.45	63.54	3,512.99	3,926.25	67.19	3,993.44	13.82	5.74	978.2	1025.1
มุกดาหาร	1,079.77	17.83	1,097.60	1,067.79	22.08	1,089.87	-1.1	23.83	1208.06	1260.63
นครราชสีมา	6,022.20	146.40	6,168.60	6,183.53	141.71	6,325.24	2.67	-3.2	926.51	938.24
อุบลราชธานี	2,053.15	60.38	2,113.53	2,272.20	79.71	2,351.91	10.66	32.01	1023.52	1071.88
รวม	17,535.70	453.47	17,989.17	19,304.53	505.14	19,809.67	10.08	11.39	983.2	1034.16

ที่มา : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

ตารางที่ 3.38 แสดงจำนวนนักท่องเที่ยว และจำนวนห้องพักในจังหวัดหลักการท่องเที่ยวภาคอีสาน ปี2539และ2540

จังหวัดหลัก การท่องเที่ยว	จำนวนนักท่องเที่ยว ปี2539 (คน)		นักท่องเที่ยว รวม (คน)	จำนวนนักท่องเที่ยว ปี2540 (คน)		นักท่องเที่ยว รวม (คน)	อัตราการเพิ่มขึ้น (ร้อยละ)		จำนวนห้องพัก (ห้อง)		อัตราการเพิ่ม ร้อยละ
	ชาวไทย	ชาวต่างประเทศ		ชาวไทย	ชาวต่างประเทศ		2539	2540	2539	2540	
อุดรธานี	1,422,253	14,757	1,437,010	1,421,036	14,827	1,435,913	-0.08	0.81	2,115	2,315	9.45
หนองคาย	705,847	52,871	758,718	638,712	70,255	708,967	-9.51	32.88	835	869	4.07
นครพนม	493,111	21,264	514,375	506,179	26,948	533,127	2.65	26.73	473	695	25.79
ขอนแก่น	1,704,338	15,783	1,720,121	1,716,525	15,950	1,732,475	0.71	1.06	2,623	2,906	10.78
มุกดาหาร	665,044	23,803	688,847	624,097	27,880	651,977	-6.16	17.12	647	669	3.4
นครราชสีมา	2,999,302	45,913	3,045,215	2,997,714	42,274	3,039,988	-0.05	-7.92	4,103	4,278	4.26
อุบลราชธานี	979,592	27,748	1,007,348	976,986	35,238	1,012,224	-0.26	27	1,275	1,313	2.98
รวม	8,969,487	202,139	9,171,626	8,881,249	233,422	9,114,671	-0.98	15.47	12,071	12,945	7.24

ที่มา : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

ประเทศ 453.47 ล้านบาทเพิ่มขึ้นเป็น 505.14 ล้านบาท มีอัตราการเพิ่มร้อยละ 11.39 ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อคนต่อวัน 983.20 บาท เพิ่มขึ้นเป็น 1,034.16 บาท สามารถจำแนกได้ดังนี้

พื้นที่อีสานตอนบน มีจังหวัดอุดรธานี หนองคายและนครพนมเป็นเมืองหลักในการท่องเที่ยว มีผู้มาเยี่ยมเยือน 1,435,913, 708,967, 533,127 คน ตามลำดับในปี 2540 รวมทั้งหมด 2,678,007 คน คิดเป็นร้อยละ 16, 8, 6 และ 29 ของภาค ตามลำดับ มีอัตราการขยายตัวจากปี 2539 คิดเป็นร้อยละ -0.07, 0.44, 3.64 และ 1.18 มีจำนวนห้องพักในปีเดียวกัน 2,915, 869, 695 ห้อง รวมทั้งหมด 3,879 ห้อง คิดเป็นร้อยละ 18, 7, 5 และ 30 ของภาคตามลำดับ มีอัตราการขยายตัวเพิ่มขึ้น ร้อยละ 9.45, 4.07, 25.79 และ 13.32 มีรายได้จากการท่องเที่ยว 3,948.58, 1,274.11, 826.52 ล้านบาทตามลำดับ รวมทั้งสิ้น 6,049.21 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 20, 6, 4 และ 31 ตามลำดับ มีการขยายตัวเพิ่มขึ้นร้อยละ 27, -1.3, 18.83 และ 18.69 ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อคนต่อวันเท่ากับ 1,099 1,201 และ 861 บาท ตามลำดับ

พื้นที่ อีสานตอนกลางมี จังหวัดขอนแก่น และมุกดาหาร เป็นจังหวัดหลักการท่องเที่ยว มีผู้มาเยี่ยมเยือนในปีเดียวกัน 1,732,479, 651,977 คน รวมทั้งสิ้น 2,384,452 คน คิดเป็นร้อยละ 19, 7 และ 26 ของภาค ตามลำดับ มีการขยายตัว ร้อยละ 0.72, -5.34 และ 1.01 มีจำนวนห้องพัก 2,906, 669 ห้อง รวมเป็น 3,575 ห้อง คิดเป็นร้อยละ 22, 5 และ 28 ของภาคตามลำดับ มีอัตราการเพิ่มร้อยละ 10.78, 3.40 และ 9.33 มีรายได้จากการท่องเที่ยว 3,993.44, 3,512.99 ล้านบาท รวมทั้งสิ้น 7,506.43 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 20, 18 และ 38 ของภาค อัตราการขยายตัวร้อยละ 14, -0.70 และ 62.80 ตามลำดับ ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อคนต่อวันเท่ากับ 1,025 และ 1,260 บาท

พื้นที่อีสานตอนล่างมีจังหวัดนครราชสีมาและอุบลราชธานี เป็นจังหวัดหลักการท่องเที่ยว มีผู้มาเยี่ยมเยือน 3,039,988 และ 1,012,224 คน รวมทั้งสิ้น 4,052,212 คน คิดเป็นร้อยละ 33,11 และ 44 ของภาค มีอัตราการขยายตัวร้อยละ -0.17, 1.37 และ 0.008 ตามลำดับ จำนวนห้องพัก 4,278, 1,313 ห้อง รวม 5,591 ห้อง คิดเป็นร้อยละ 33, 10 และ 43 ของภาค มีอัตราการเพิ่มขึ้นร้อยละ 4.26, 2.98 และ 3.96 ตามลำดับ มีรายได้จากการท่องเที่ยว 6,325.24, 2,351.91 ล้านบาท รวมเป็น 8,677.15 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 32, 12 และ 44 ของภาค มีอัตราการเพิ่มขึ้นร้อยละ 2.53 11.27 และ 4.76 ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อคนต่อวันเท่ากับ 938 และ 1,071 บาท

สรุปได้ว่า พื้นที่อีสานตอนล่างมีผู้มาเยี่ยมเยือน จำนวนห้องพัก และมีรายได้จากการท่องเที่ยว สูงที่สุด เนื่องจากมีสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญทางประวัติศาสตร์หลายแห่ง รวมทั้งมีความสะดวกในการเดินทางทั้งทางถนน รถไฟ และเครื่องบิน อีกทั้งเป็นบริเวณที่ค่าครองชีพค่อนข้างต่ำ ทำให้ดึงดูดนักท่องเที่ยวได้มาก รองลงมาได้แก่ อีสานตอนบน ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่สวยงามสนใจเฉพาะกลุ่มและการเดินทางค่อนข้างไกลกว่าอีสานตอนล่าง มีสนามบินพาณิชย์เพียง 1 แห่งที่จังหวัด

อุดรธานี มีทางรถไฟสายกรุงเทพ – อุดรธานี – หนองคาย การเดินทางภายในอนุภาคต้องอาศัยทางถนนเป็นหลัก พื้นที่อีสานตอนกลาง มีผู้ไปเยี่ยมเยือนน้อยที่สุด เนื่องจากเป็นแหล่งท่องเที่ยวประเภทศาสนา โบราณสถาน ประกอบกับมีรถไฟผ่านเพียงกรุงเทพ – ขอนแก่น การเดินทางภายในอนุภาคพึ่งพาทางถนนเพียงอย่างเดียว มีสนามบินพาณิชย์ที่จังหวัดขอนแก่นเท่านั้น มีทั้งจังหวัดส่วนใหญ่มีขนาดเล็ก และค่อนข้างแห้งแล้งกันดาร ไม่มีสิ่งอำนวยความสะดวกมากนัก สังเกตได้จากมีโรงแรมขนาดใหญ่เพียง 2 จังหวัดได้แก่ จังหวัดขอนแก่น และมุกดาหาร จังหวัดอื่น ๆ ที่เหลือไม่มีจุดดึงดูดที่โดดเด่นมากพอ จึงกลายเป็นจังหวัดทางผ่าน สำหรับจังหวัดมุกดาหาร มีความสำคัญด้านการท่องเที่ยว รองจากจังหวัดขอนแก่นในอีสานตอนกลาง และจัดว่ามีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวเป็นลำดับที่ 6 ของภาค โดยมีจุดเด่นที่ตลาดสินค้าอินโดจีน และแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ ประกอบกับสามารถข้ามไปเที่ยวแขวงสะหวันเขตสปป.ลาวได้ ทำให้มีนักท่องเที่ยวแวะเวียนมาเยี่ยมเยือนอยู่เสมอ โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวในทวีปเอเชีย ดังนั้น จึงควรพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดมุกดาหาร โดยเฉพาะตลาดสินค้าอินโดจีนให้เข้าสู่มาตรฐานเพื่อให้เป็นแหล่งดึงดูดเงินเข้าประเทศอีกแห่งหนึ่ง

พื้นที่อีสานตอนล่างได้รับความนิยมในการมาเยี่ยมเยือนมากที่สุด ส่วนหนึ่งมาจากการมีเส้นทางคมนาคมที่สะดวก ทำให้การเข้าถึงพื้นที่เป็นไปได้โดยทั่วถึง ดังนั้นเส้นทางคมนาคมจึงเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่ง ในการเปิดพื้นที่ให้สามารถเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้โดยสะดวกและสามารถเดินทางต่อโดยเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวแห่งอื่นได้โดยไม่ต้องย้อนกลับมาเริ่มต้นใหม่ ซึ่งจะทำให้เสียเวลา ดังนั้นจึงมีการนำเสนอโครงการท่องเที่ยว เพื่อส่งเสริมให้การเดินทางท่องเที่ยวให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง

จากนโยบายของ PATA ที่เสนอให้ใช้วิธีการผสมแหล่งท่องเที่ยวหลาย ๆ แห่งของจังหวัดต่าง ๆ เพื่อให้เกิดแรงดึงดูดความสนใจจากนักท่องเที่ยว โดยจัดเส้นทางท่องเที่ยวสำคัญ 2 เส้นทาง คือ สายที่มุ่งสู่อีสานเหนือ และสายที่มุ่งสู่อีสานใต้ โดยมีจุดหมายปลายทางที่แหล่งท่องเที่ยวริมแม่น้ำโขง

สายที่มุ่งสู่อีสานเหนือ มีจังหวัดขอนแก่นเป็นจังหวัดต้นทาง เน้นตลาดการเป็นแหล่งประชุมสัมมนาศูนย์รวมความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและการศึกษา ขณะเดียวกันมีแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ และธรรมชาติบริเวณใกล้เคียงด้วย เชื่อมโยงการท่องเที่ยวกับจังหวัดอุดรธานี ซึ่งเน้นเป็นตลาดการค้า ศูนย์กลางการติดต่อค้าขาย และแหล่งโบราณคดีมากมาย ซึ่งจะเชื่อมโยงไปสู่จังหวัดหนองคาย เมืองชายแดนที่มีสะพานมิตรภาพไทย – ลาว สามารถข้ามไปท่องเที่ยวในเวียงจันทน์ เมืองหลวงของสปป.ลาว ได้ นอกจากนี้จากจังหวัดขอนแก่นยังสามารถเชื่อมต่อถึงจังหวัดมุกดาหาร ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวริมแม่น้ำโขงอีกแห่งหนึ่ง ที่สามารถข้ามไปท่องเที่ยวแขวงสะหวันเขต สปป.ลาวได้ และมีจุดเด่นที่ตลาดสินค้าอินโดจีน เชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดนครพนมทางทิศเหนือ หรือแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดอีสานตอนใต้ ทางทิศใต้ กลุ่มนักท่องเที่ยวที่มุ่งสู่อีสานเหนือส่วนใหญ่เป็นกลุ่มนักธุรกิจ นักศึกษา

แนวทางการวางแผนพัฒนาจังหวัดมุกดาหาร
และพื้นที่เกี่ยวเนื่อง

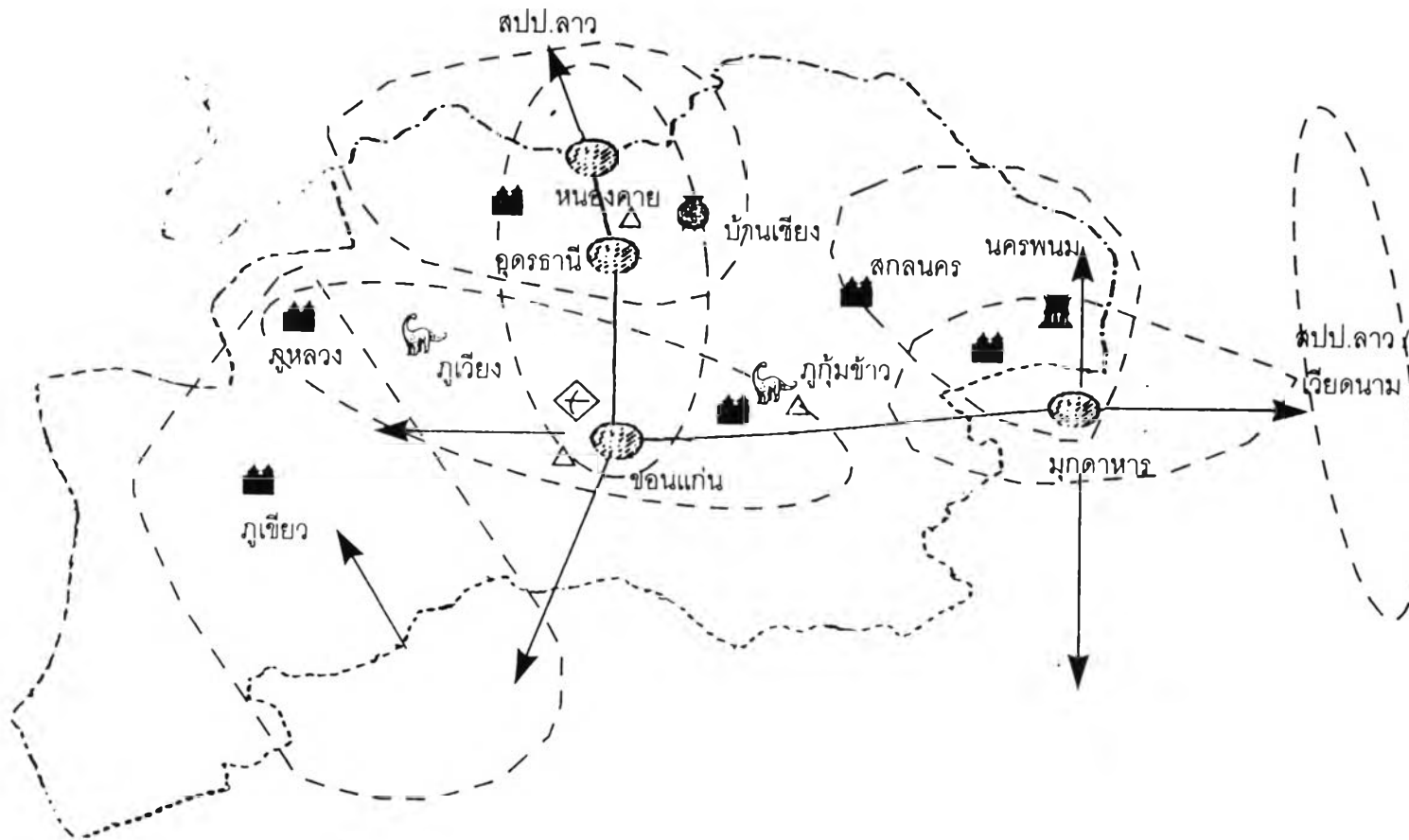
แผนภาพ 3.4

แสดงวงจรการท่องเที่ยวอีสานเหนือ

สัญลักษณ์

- เมืองหลักการท่องเที่ยว
- แหล่งโบราณคดี
- แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ
- แหล่งท่องเที่ยวซากดึกดำบรรพ์
- แหล่งท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรม

ที่มา : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

แนวทางการวางแผนพัฒนาจังหวัดมุกดาหาร
และพื้นที่เกี่ยวเนื่อง

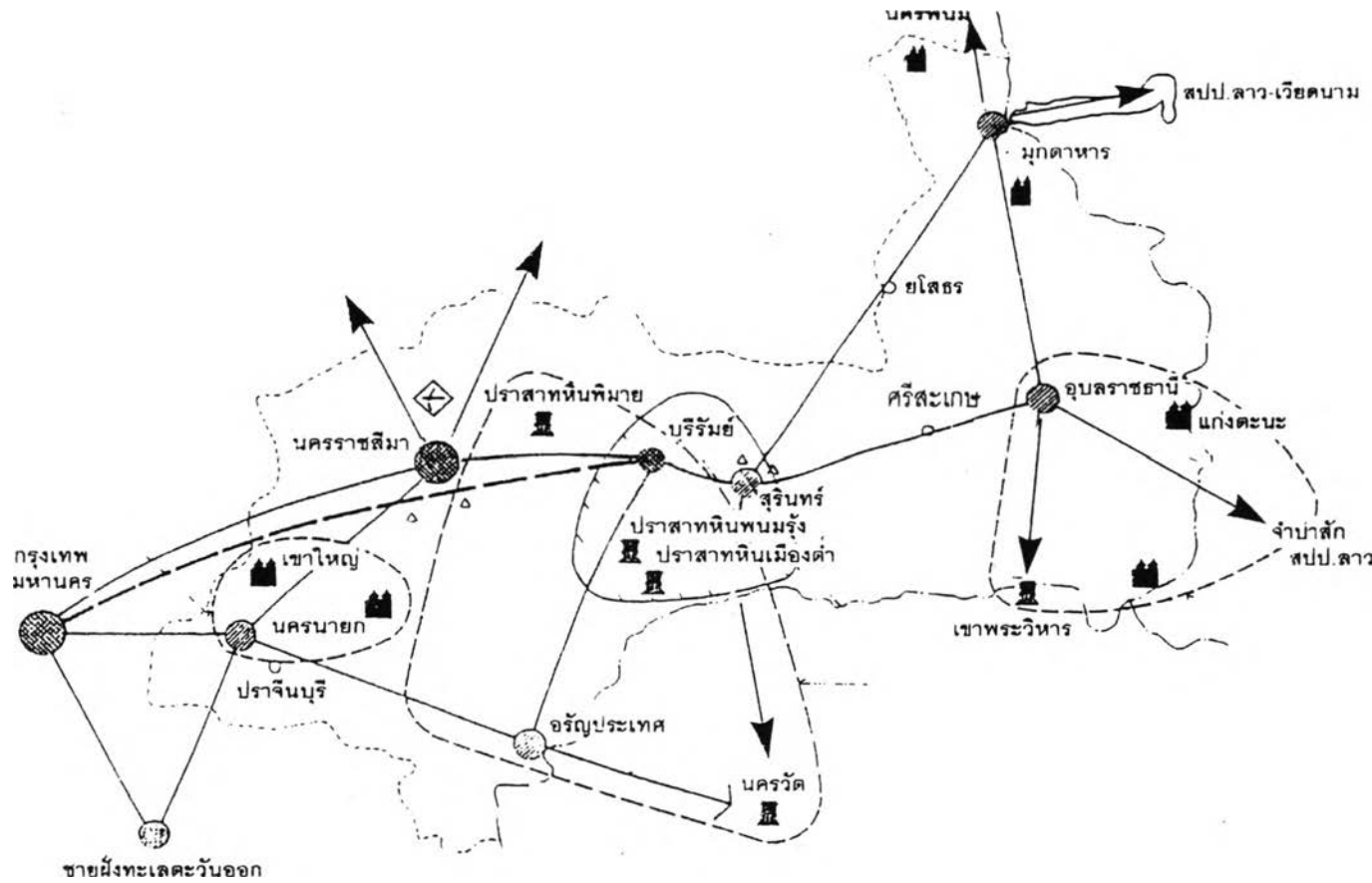
แผนภาพ 3.5

แสดงวงจรการท่องเที่ยวอีสานใต้

สัญลักษณ์

- เมืองหลักการท่องเที่ยว
- แหล่งโบราณคดี
- แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ
- แหล่งท่องเที่ยวจากตึกดำบรรพ์
- แหล่งท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรม

ที่มา : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

สายที่มุ่งสู่อีสานใต้ มีจังหวัดนครราชสีมาเป็นจังหวัดต้นทาง เป็นแหล่งประชุมสัมมนา และชุมทางศูนย์รวมของภาคอีสานทั้งหมด เชื่อมโยงต่อเนื่องกันกับจังหวัดใกล้เคียงอย่างจังหวัดบุรีรัมย์ สุรินทร์ ศรีสะเกษ และอุบลราชธานี ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวเส้นทางวัฒนธรรมไทย - ขอม โดยผ่านทางช่องจอม จังหวัดสุรินทร์ เชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวในประเทศกัมพูชาประชาธิปไตย อย่างนครวัด - นครธมได้ อีกทั้งยังสามารถเดินทางจากจังหวัดมุกดาหาร ลงสู่อีสานใต้ได้ 2 เส้นทาง โดยผ่านจังหวัดอำนาจเจริญ ลงสู่อีสานใต้ที่จังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งถูกวางให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวครบวงจร ลักษณะเดียวกับเชียงใหม่ หรือเดินทางผ่านจังหวัดยโสธรสู่จังหวัดสุรินทร์ ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวประเภทศิลปวัฒนธรรม ประเพณี ตลอดจนอารยธรรมเก่าแก่ โบราณสถาน ปราสาท นอกจากนี้จังหวัดนครราชสีมา ยังสามารถเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและชายฝั่งทะเลตะวันออกได้อีกด้วย กลุ่มนักท่องเที่ยวที่มุ่งสู่อีสานใต้ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มท่องเที่ยวที่ต้องการท่องเที่ยวชมปราสาท โบราณสถาน สถาปัตยกรรมยุคขอม และรวมประเพณีงานเทศกาลต่าง ๆ

แหล่งท่องเที่ยวภายในจังหวัดมุกดาหาร ส่วนใหญ่ตั้งอยู่อำเภอเมือง และอำเภอดอนตาล แหล่งท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์ ตั้งอยู่ในพื้นที่ไม่ห่างไกลกันมากนัก รวมทั้งประเภทศิลปวัฒนธรรม ซึ่งส่วนใหญ่ จะอยู่ในอำเภอเมืองทั้งสิ้น ทำให้สะดวกในการเดินทาง ยกเว้นประเภทธรรมชาติที่ค่อนข้างไกลและกระจายอยู่ตามภูเขาสูง ค่อนข้างห่างไกลกัน ประกอบกับเส้นทางคมนาคมมีขนาดเล็กคับแคบ ทำให้การเดินทางท่องเที่ยวไม่ต่อเนื่อง และไม่ค่อยสะดวก ประกอบกับแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติมักอยู่ห่างจากถนนสายหลัก ทำให้มีความลำบากในการเดินทาง เนื่องจากถนนยังไม่ได้รับการปรับปรุง กลุ่มนักท่องเที่ยวที่มุ่งสู่อีสานใต้จังหวัดมุกดาหาร มักเป็นกลุ่มที่ต้องการมาท่องเที่ยวพักผ่อน ซื้อสินค้าจากกลุ่มประเทศอินโดจีน ชมทัศนียภาพ วิถีชีวิต และอาหารจากลำน้ำโขง ซึ่งเป็นกลุ่มประชาชนทั่วไป ฤดูกาลท่องเที่ยวของจังหวัดมุกดาหาร อยู่ในช่วงเดือนมกราคม เนื่องจากมีงานประเพณีรวมเผ่าไทย และเป็นช่วงภูมิอากาศเย็นสบาย และเป็นช่วงเวลาเดียวกับงานวันเกษตรภาคอีสาน ที่จังหวัดขอนแก่น และงานสมโภชพระธาตุเชิงชุมจังหวัดสกลนคร และในช่วงเดือนตุลาคม เป็นงานประเพณีแข่งเรือออกพรรษา ซึ่งอยู่ในช่วงเดียวกับงานบั้งไฟพญานาค จังหวัดหนองคาย และงานประเพณีไหลเรือไฟ จังหวัดนครพนม ซึ่งเป็นช่วงฤดูน้ำหลากจึงนิยมแข่งเรือ และในช่วงฤดูร้อนมุกดาหารมีประเพณีแห่บั้งไฟ ซึ่งเป็นที่นิยมในภูมิภาคนี้ และอยู่ในช่วงเดียวกันกับการขึ้นเขาพนมรุ้งในจังหวัดบุรีรัมย์อีกด้วย

ปัญหาแหล่งท่องเที่ยวในภาคอีสาน

1. ความเสื่อมโทรมของแหล่งท่องเที่ยว โดยเฉพาะแหล่งท่องเที่ยวประเภทโบราณสถาน ซึ่งต้องใช้ความระมัดระวังในการเข้าชมและบำรุงรักษา นอกจากนี้ยังต้องควบคุมเรื่องการรักษาความสะอาดอีกด้วย

2. ปัญหาการเข้าถึงพื้นที่ แม้ว่าเส้นทางคมนาคมในภาคอีสานจะค่อนข้างมีโครงข่ายที่สมบูรณ์ แต่ในบางพื้นที่ขรุขระ หรือใช้การได้ในบางฤดูกาล ฝูการจราจรขรุขระ คับแคบ ทำให้การเข้าถึงพื้นที่ด้อยประสิทธิภาพ ต้องขยายขนาดของถนน และเพิ่มเส้นทางคมนาคม ทั้งทางรถไฟ และเครื่องบิน ให้มีความพร้อม สามารถรองรับความต้องการเดินทางได้ครบถ้วน และมีประสิทธิภาพมากขึ้น รวมถึงการเดินทางภายในท้องถิ่น ควรมีความสะดวก ปลอดภัย และมีความเป็นระบบ

3. การเผยแพร่ข้อมูล ข่าวสารการท่องเที่ยว การประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวตลอดช่วงเทศกาลงานประเพณี ต้องมีความต่อเนื่อง รวดเร็วทันต่อเหตุการณ์ และน่าสนใจ

4. ความพร้อมของผู้ให้บริการทั้งเจ้าหน้าที่การท่องเที่ยว มัคคุเทศก์ เจ้าหน้าที่ และผู้เกี่ยวข้องในแหล่งท่องเที่ยว รวมทั้งเจ้าของกิจการ ร้านค้า โรงแรม สถานบันเทิง สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ต้องพร้อมให้ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้อง แม่นยำ ไม่เอาัดเอาเปรียบหรือหลอกลวงนักท่องเที่ยว

5. ความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว ต้องมีการปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวให้มีมาตรฐานสากลเพื่อเพิ่มศักยภาพในการดึงดูดนักท่องเที่ยว และรองรับการขยายตัวได้อย่างเหมาะสม

แนวโน้มการท่องเที่ยวในภาคอีสาน จากการศึกษาของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย คาดว่าในปี 2541 แนวโน้มนักท่องเที่ยวไทย จะลดลงร้อยละ 9-10 และจะค่อยๆ เพิ่มขึ้น ในปี 2542 ส่วนแนวโน้มนักท่องเที่ยวต่างชาติ ในปี 2541 คาดว่าจะเพิ่มขึ้นประมาณร้อยละ 10-11 และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากประเทศไทยประสบภาวะปัญหาเศรษฐกิจและการเงินตกต่ำอย่างรุนแรง ทำให้การเดินทางของนักท่องเที่ยวชาวไทยทั้งเพื่อมาท่องเที่ยวพักผ่อน ประกอบธุรกิจ หรือประชุมสัมมนา ลดจำนวนลงอย่างมาก ปริมาณการเดินทางเห็นได้จาก จำนวนผู้โดยสาร จำนวนผู้พักแรม ซึ่งลดลงในทุกจังหวัด แต่จะได้นักท่องเที่ยวเป็นชาวต่างชาติเพิ่มขึ้น เนื่องจากผลของค่าเงินบาทที่ตกต่ำโดยเฉพาะนักท่องเที่ยวจากทวีปยุโรปและอเมริกา แต่จากโครงการ Amazing Thailand ที่มีการประชาสัมพันธ์ไปทั่วโลก ทำให้ชาวต่างชาติรู้จักประเทศไทยและส่งผลให้มีนักท่องเที่ยวต่างชาติสนใจมาท่องเที่ยวในประเทศไทยเพิ่มขึ้น โดยมีการคาดการณ์ การเพิ่มขึ้นของนักท่องเที่ยว ชาวต่างชาติ ในปี 2541 ประมาณ 259,154 คน และ ปี 2543 ประมาณ 306,514 คน จากปี 2540 233,422 คน ประกอบกับการส่งเสริมการส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในประเทศ เพื่อช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจ โดยโครงการ "กินของไทย ใช้ของไทย เที่ยวเมืองไทย ร่วมใจประหยัด" ทำให้คาดว่าจะมีแนวโน้มการท่องเที่ยวกระเตื้องขึ้นโดยในปี 2541 จะมีนักท่องเที่ยวชาวไทย 8,018,911 คน และปี 2543 มี 8,873,224 คน จาก ปี 2540 8,881,249 คน ซึ่งแม้ว่าจะน้อยกว่าปี 2540 แต่มีแนวโน้มที่เพิ่มขึ้น

สรุป ระบบเศรษฐกิจของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จากเดิมอยู่บนพื้นฐานของเกษตรกรรม เริ่มมีการเปลี่ยนโครงสร้าง เนื่องจากมีการขยายตัวด้านการเศรษฐกิจ และเน้นการขยายโครงข่ายการคมนาคมมากขึ้น ทำให้สาขาอุตสาหกรรมมีการขยายตัวสูงชันมาก และเริ่มมีบทบาทแทนสาขาเกษตรกรรม จากการวิเคราะห์เศรษฐกิจพื้นฐาน ทำให้ทราบว่า พื้นที่อนุภาคตอนล่างมีการขยายตัวทาง

เศรษฐกิจสูงสุด ขณะที่อนาคตตอนกลางมีการขยายตัวในระดับคงที่ ส่วนอนาคตตอนล่างมีการขยายตัวลดลง โดยที่จังหวัดมุกดาหารมีการขยายตัวทางเศรษฐกิจสูงเป็นลำดับที่ 3 ของภาค ดังนั้นเมื่อนำมาวิเคราะห์ การเติบโตทางเศรษฐกิจและความได้เปรียบด้านที่ตั้งของจังหวัดมุกดาหาร และพื้นที่เกี่ยวเนื่อง มีสาขาการผลิตที่มีการขยายตัวสูงและได้เปรียบด้านที่ตั้ง ทั้ง 2 พื้นที่ ได้แก่ สาขาก่อสร้าง สาขาคมนาคม และสาขาไฟฟ้าและประปา โดยรวมแล้ว จังหวัดมุกดาหาร มีสาขาการผลิตที่มีการขยายตัวสูง และมีความได้เปรียบ หากตั้งอยู่ในจังหวัดมุกดาหาร มากกว่าในพื้นที่เกี่ยวเนื่อง แสดงว่าจังหวัดมุกดาหารมีศักยภาพด้านเศรษฐกิจ ค่อนข้างจะดีกว่ากลุ่มจังหวัดพื้นที่เกี่ยวเนื่อง เนื่องจากมุกดาหาร มีการค้าชายแดนที่มีมูลค่าค่อนข้างสูง จึงทำให้ระบบเศรษฐกิจในจังหวัดพัฒนาได้สูงกว่าพื้นที่เกี่ยวเนื่อง โดยมุกดาหารมีมูลค่าการค้าชายแดนรวมสูงเป็นอันดับที่ 2 รองจากด่านหนองคาย ซึ่งมีความสำคัญสูงที่สุดในภาค รองลงมาเป็นด่าน อุบลราชธานี และด่านนครพนม แม้ว่าด่านนครพนม จะมีอัตราการขยายตัวที่สูงมาก แต่ยังมีมูลค่าการค้าน้อยกว่าด่านอื่น ๆ ลักษณะการค้าไทยได้เปรียบดุลการค้า สปป.ลาวในทุก ๆ ด่าน เนื่องจากสินค้าที่ไทยส่งออกเป็นสินค้าที่มีมูลค่าสูงกว่าสินค้าส่งออกของ สปป.ลาว ซึ่งส่วนใหญ่เป็นทรัพยากรธรรมชาติจำพวกไม้และของป่า ดังนั้น บริเวณด่านศุลกากรของเมืองชายแดน จึงกลายเป็นตลาดสินค้าอินโดจีน และมีนักท่องเที่ยวนิยมไปซื้อสินค้า เยี่ยมชมประเทศเพื่อนบ้านและทัศนียภาพ ริมลำน้ำโขง ทำให้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ โดยเฉพาะในจังหวัดมุกดาหาร ซึ่งมีโครงการสะพานมิตรภาพไทย - ลาว แห่งที่ 2 จะสร้างขึ้น ยิ่งทำให้เกิดการขยายตัวของเมือง และการท่องเที่ยว เพื่อเตรียมรองรับการเชื่อมต่อกับกลุ่มประเทศอินโดจีน โดยมีมุกดาหารเป็นเมืองศูนย์กลาง การติดต่อการค้า การท่องเที่ยวในกลุ่มประเทศอินโดจีน โดยเป็นเมืองต้นทางการท่องเที่ยวและมุกดาหาร เป็นจังหวัดที่มีศักยภาพการท่องเที่ยวในระดับปานกลางค่อนข้างสูง ซึ่งมีความพร้อมและสามารถพัฒนาศักยภาพให้เพิ่มขึ้นได้ในอนาคต

3.4 การลงทุนในอินโดจีน

กลุ่มประเทศอินโดจีน ได้หันมาฟื้นฟูบูรณะประเทศ พัฒนาระบบเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง โดยมีกลุ่มประเทศพัฒนาแล้ว และองค์กรนานาชาติ ให้ความช่วยเหลือทำให้ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีโอกาสในการเป็นศูนย์กลาง การประสานงานความช่วยเหลือของนานาชาติ เนื่องจากทำเลที่ตั้งอยู่ใกล้ชิดกับกลุ่มประเทศอินโดจีน และมีโครงข่ายการคมนาคม และสิ่งอำนวยความสะดวกที่พร้อมสำหรับการพัฒนา ให้มีประสิทธิภาพ โดยไทยเน้นบทบาทการเป็นประตูการค้าและการลงทุนสู่อินโดจีน ด้วยนโยบายการเงินเสรีของรัฐ การขยายบทบาทธนาคารพาณิชย์ไทยในอินโดจีน และการขยายขอบเขตการใช้เงินบาท การส่งเสริมกิจการวิเทศธนกิจ (BIBF) การจัดตั้งธนาคารเพื่อการส่งออก และการนำเข้า ซึ่งจะช่วยส่งเสริมการค้า การลงทุน และบทบาทผู้ให้บริการด้านการเงินระหว่างประเทศได้มากขึ้น

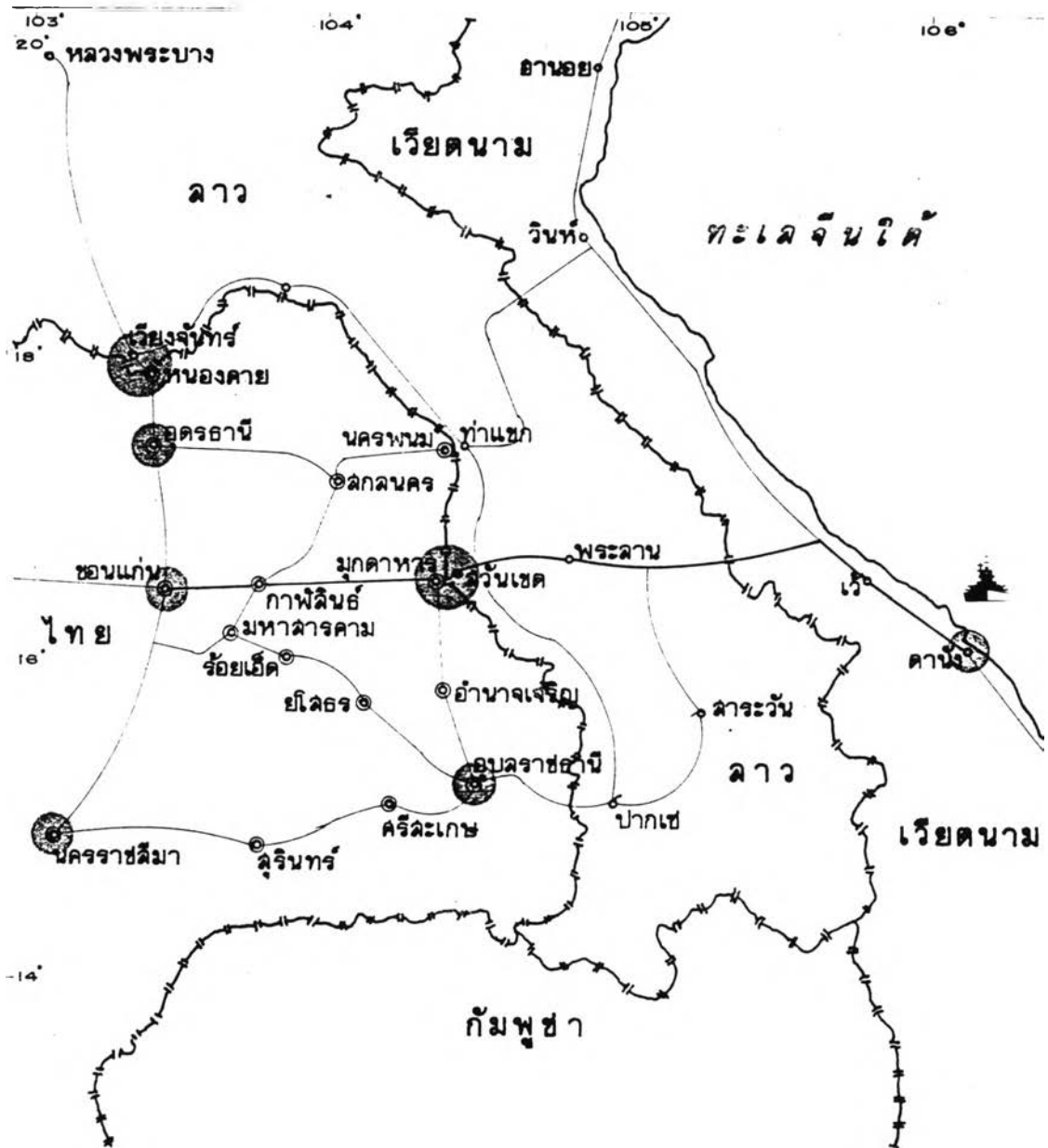
จากการดำเนินนโยบายผ่อนคลायข้อจำกัดต่าง ๆ ของไทย จะเอื้อให้มีการติดต่อธุรกิจ ค้าขาย กับกลุ่มประเทศอินโดจีนมากขึ้น เช่น การยกเลิกการผูกขาดของ รสพ. ในการขนส่งสินค้าระหว่างไทย ลาว การยกเลิกรายการสินค้าควบคุมจากเดิม 273 รายการเหลือเพียง 29 รายการ และการเปิดด่าน ถาวรเพื่อค้าขายกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และการผ่อนคลायขั้นตอนการชำระเงินส่ง สินค้า เหล่านี้ล้วนเป็นการส่งเสริมการขายตัวด้านการค้าให้สูงขึ้น

สถิติการค้าระหว่างไทย - ลาว - เวียดนาม ชี้ให้เห็นว่า ไทยได้เปรียบดุลการค้า ลาว และ เวียดนามอย่างต่อเนื่อง สินค้าอุปโภคและบริโภคของไทยยังคงครองส่วนแบ่งการตลาดในอินโดจีนมากที่สุด แต่มีแนวโน้มลดลง เนื่องจากการเพิ่มขึ้นของอุตสาหกรรม การผลิตเพื่อทดแทนการนำเข้าในอินโด จีนและการถูกแย่งส่วนแบ่งการตลาดของสินค้าที่ผลิตจากประเทศอื่น

ในส่วนของการลงทุนในกลุ่มประเทศอินโดจีน ซึ่งไทยน่าจะได้รับประโยชน์จากการเปิดประเทศ ของกลุ่มอินโดจีนมากที่สุด โดยการย้ายฐานการผลิตระดับล่างที่ต้องใช้แรงงานจำนวนมาก และได้อาศัย สิทธิพิเศษจากกลุ่มประเทศอินโดจีน เพื่อการส่งออกนั้นพบว่า ตัวเลขการลงทุนของไทยในอินโดจีน โดย รวมยังคงค่อนข้างต่ำ เนื่องจากปัญหาในหลายด้าน จำแนกได้ดังนี้

1. ปัญหาความไม่แน่นอนและความยุ่งยากของกฎหมาย ระเบียบข้อบังคับ และวิธีปฏิบัติใน ประเทศอินโดจีน ทำไทยเกิดความไม่มั่นใจในการลงทุน และขยายการค้าไปสู่อุตสาหกรรม ซึ่งต้องใช้เงิน ทุนสูง และมีความเสี่ยงสูง
2. ความไม่พร้อมในด้าน ระบบเศรษฐกิจและโครงสร้างพื้นฐานของกลุ่มประเทศอินโดจีน โดยเฉพาะโครงข่ายการคมนาคมขนส่ง
3. ความรุนแรงของปัญหาอัตราเงินเฟ้อ ซึ่งมีผลต่อค่าตอบแทนการลงทุน ซึ่งต้องอาศัยระยะเวลาในการคืนทุน
4. ปัญหาความไม่มั่นคงทางการเมือง และการทหาร รวมทั้งปัญหาความขัดแย้งแนวพรมแดน

แต่เนื่องจากกลุ่มประเทศอินโดจีน เป็นประเทศที่ยังอุดมไปด้วยวัตถุดิบและทรัพยากรธรรมชาติ อีกทั้งมีค่าจ้างแรงงานที่ถูกและมีจำนวนมาก ประกอบกับรัฐบาลในกลุ่มประเทศอินโดจีนได้ออก กฎหมายเพื่อส่งเสริมการลงทุน โดยเปิดโอกาสให้นักธุรกิจต่างประเทศเข้าไปลงทุน และพัฒนา ทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อพัฒนาระบบเศรษฐกิจของกลุ่มประเทศอินโดจีนให้ทัดเทียมตลาดโลก ประเทศไทยในฐานะที่มีความได้เปรียบในด้านพื้นที่อีกทั้งยังมีโครงการพัฒนาโครงข่ายการคมนาคมร่วมกัน ซึ่ง จะส่งผลให้ประเทศไทยกลายเป็นประเทศศูนย์กลางในการติดต่อค้าขายกับกลุ่มประเทศอินโดจีน เนื่อง จากมีระดับการพัฒนาทางเศรษฐกิจที่สูงกว่า ดังนั้นลู่ทางการค้าการลงทุนของไทยในกลุ่มประเทศอินโด จีน จึงน่าจะมีอนาคตที่สดใส และมีแนวโน้มการขยายตัวทางเศรษฐกิจที่ดีได้ต่อไป

ที่มา : ทอการดำจังหวัดมุกดาหาร

แนวทางการวางแผนพัฒนาจังหวัดมุกดาหารและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง

แผนที่ 3.31

แสดงการเชื่อมเมืองระหว่างประเทศ

สัญลักษณ์

- เขตประเทศ
- ถนน
- ที่ตั้งจังหวัด
- ที่ตั้งเมือง
- ที่ตั้งเมืองหลัก

ทำเรื่อน้ำลึก

เหนือ

มาตราส่วน

3.5 นโยบายส่งเสริมการพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

การพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในระยะต่อไปจะไม่มุ่งเน้นการใช้ทรัพยากรในภาคเป็นหลัก เนื่องจากข้อจำกัดของทรัพยากรที่มีอยู่และความเสื่อมโทรมของทรัพยากรที่เกิดขึ้น แต่จะมุ่งเน้นการพัฒนาเชื่อมโยงสู่ภูมิภาคต่าง ๆ และเชื่อมโยงถึงอนุภูมิภาคนานาชาติ เพื่อให้สามารถกระจายผลผลิตในระหว่างภาคได้ จึงต้องมีการจัดวางนโยบายหลักเพื่อส่งเสริมการพัฒนาให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ดังนี้

1. พัฒนารฐานการผลิตด้านการเกษตร เพื่อเตรียมพร้อมสำหรับการแข่งขันกับนานาชาติด้วยการพัฒนาวิธีการผลิต โดยใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยในการเพาะปลูก จัดทำพื้นที่เกษตรกรรมให้สามารถปลูกพืชที่เหมาะสมกับพื้นที่ รวมทั้งพัฒนากลไกการตลาดให้สามารถรองรับและกระจายผลผลิตออกสู่ตลาดได้กว้างขวาง

2. การพัฒนาด้านสาธารณูปโภค – สาธารณูปการ โครงข่ายการคมนาคม ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาเมือง ดังนั้น จึงมีการพัฒนาโครงข่ายการคมนาคมขนส่ง ทั้งทางบก รถไฟ และเครื่องบิน เพื่อให้สามารถรองรับการขยายตัวของเมืองได้ทันท่วงที ดังนี้

2.1 โครงการตัดถนน 4 เลน เชื่อมแนวตะวันตก – ตะวันออก จากจังหวัดตาก – พิษณุโลก – ขอนแก่น – มุกดาหาร แล้วเชื่อมต่อกับเส้นทางหมายเลข 9 ในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ซึ่งเชื่อมต่อกับเส้นทางในประเทศเวียดนามไปสู่เมืองกวางตรี และท่าเรือดานัง ซึ่งเป็นท่าเรือน้ำลึกขนาดใหญ่ของเวียดนาม

2.2 โครงการสร้างสะพานมิตรภาพไทย – ลาว แห่งที่ 2 ที่อำเภอหว้านใหญ่ จังหวัดมุกดาหาร เพื่อเป็นประตูไปสู่กลุ่มประเทศอินโดจีน

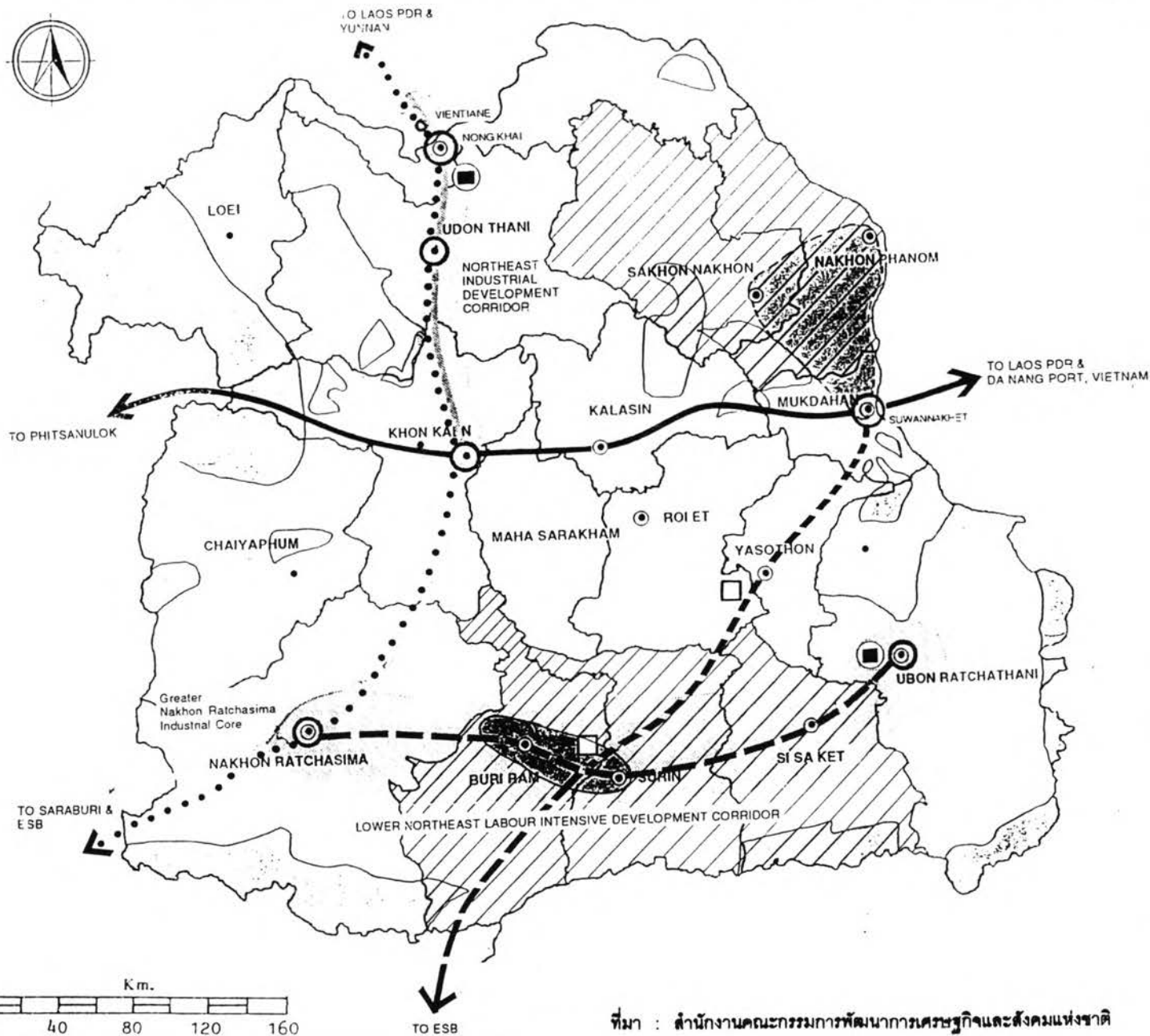
2.3 โครงการถนนสายเศรษฐกิจ แหลมฉบัง – สระแก้ว – บุรีรัมย์ – ยโสธร – มุกดาหาร เพื่อเชื่อมโยงกับพื้นที่บริเวณชายฝั่งตะวันออก และอีสานตอนล่าง

2.4 โครงการรถไฟสายบัวใหญ่ – ร้อยเอ็ด – มุกดาหาร – นครพนม ระยะทาง 368 กิโลเมตร เพื่อเปิดพื้นที่การเข้าถึงภาคอีสานตอนในให้มากขึ้น และจัดเตรียมเชื่อมโยงกับระบบขนส่งของประเทศเพื่อนบ้าน

2.5 โครงการปรับปรุงสนามบิน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือให้เป็นสนามบินพาณิชย์นานาชาติ ที่สามารถรองรับการขนส่งสินค้าและการเดินทาง ทั้งภายในและนอกประเทศได้

2.6 การพัฒนาระบบพลังงานไฟฟ้า และการสื่อสารโทรคมนาคม เพื่อให้เกิดความสะดวกรวดเร็วในการติดต่อสื่อสาร

3. นโยบายการจัดให้พื้นที่ส่วนใหญ่ในภาคอีสาน เป็นพื้นที่ส่งเสริมการลงทุนเขต 3 โดยให้สิทธิประโยชน์ด้านการลงทุนอย่างเต็มที่ อีกทั้งจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษเมืองชายแดน เพื่อดึงดูดการค้าและการลงทุนเข้าสู่ภูมิภาคมากขึ้น

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

แนวทางการวางแผนพัฒนาจังหวัดมุกดาหาร และพื้นที่เกี่ยวเนื่อง

แผนที่ 3.32 แสดงกรอบการพัฒนาพื้นที่ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่เสนอแนะ

สัญลักษณ์

- ทางหลวงที่ควรปรับปรุงในระยะที่ 1 (2543)
- ทางหลวงที่ควรปรับปรุงในระยะที่ 2 (2544-2548)
- ทางหลวงใหม่ที่ควรสร้างในระยะที่ 1 (2543)
- ทางหลวงใหม่ที่ควรสร้างในระยะที่ 2 (2544-2548)
- ทางหลวงใหม่ที่ควรสร้างในระยะที่ 3 (2549-2558)
- ทางด่วนที่ควบคุมการเข้าออก
- เส้นทางรถไฟปัจจุบัน
- สนามบินระดับภาคในอนาคต
- เขตพัฒนาพิเศษ
- พื้นที่พัฒนาผสมผสาน
- พื้นที่รักษาสภาพแวดล้อม
- ศูนย์กลางภูมิภาคหลัก
- พื้นที่ชายแดน
- ศูนย์บริการส่งออกทางอากาศ
- กลุ่มจังหวัดในระยะที่ 2 (2544-2548)
- กลุ่มจังหวัดในระยะที่ 3 (2549-2558)

4. โครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ให้มีศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยว และสามารถรักษา สภาพให้คงอยู่ได้โดยไม่ถูกทำลาย และวางโครงข่ายการเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดความ สะดวกในการเข้าถึง และเดินทางต่อได้ทั้งภายในภูมิภาค และประเทศเพื่อนบ้าน

3.6 สรุปบทบาทของจังหวัดมุกดาหารในระดับภาค

จากการศึกษาพบว่า ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีความได้เปรียบในเรื่องขนาดของพื้นที่ ซึ่งมี ขนาดใหญ่เป็น 1 ใน 3 ของพื้นที่ประเทศ และตั้งอยู่ใกล้กับประเทศเพื่อนบ้าน ในขณะที่ข้อจำกัดเกิดจาก การที่พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบสูง มีที่ราบลุ่มขนาดเล็กและบางส่วนอยู่ในแอ่งซึ่งทำให้ไม่สะดวกในการ พัฒนา ประกอบกับเป็นภูมิภาคที่มีปัญหาด้านความขาดแคลนทรัพยากรน้ำโดยเฉพาะในฤดูแล้งและน้ำ ได้มีผืนดินส่วนใหญ่คุณภาพต่ำ เนื่องจากมีปัญหาเรื่องดินเค็มและความสามารถในการกักเก็บน้ำมีน้อย ซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญในการพัฒนาพื้นที่ แต่จากความโดดเด่นของทรัพยากรทั้งทางธรรมชาติและทาง วัฒนธรรมซึ่งมีลักษณะเฉพาะตัวของภาคอีสาน ประกอบกับค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยวที่ไม่สูงมาก และการเข้าถึงสะดวกโดยเฉพาะทางรถยนต์เนื่องจากมีเส้นทางคมนาคมที่เชื่อมโยงอย่างเป็นระบบ เป็น เงื่อนไขสำคัญส่งผลต่อการขยายตัวของการพัฒนาการท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง

ในด้านโครงสร้างเศรษฐกิจของภาค มีการเปลี่ยนแปลงภาคเกษตรกรรมมาเป็นนอกภาคการ เกษตรโดยมีการค้าและการบริการเป็นสาขาการผลิตที่สำคัญ ซึ่งมีการพัฒนาการท่องเที่ยวเป็นตัวแปร สำคัญในการขยายตัวของเศรษฐกิจในพื้นที่ เนื่องจากเป็นการพัฒนาที่มีความได้เปรียบทั้งด้านกายภาพ จากการวิเคราะห์ข้างต้น รวมทั้งเป็นการพัฒนาที่สอดคล้องกับนโยบายภาครัฐในการเชื่อมโยงการ ท่องเที่ยวครบวงจรภายในภาคอีสานตอนบนและตอนล่าง และต่อเนื่องไปยังการท่องเที่ยวในกลุ่ม ประเทศอินโดจีน โดยมีจังหวัดมุกดาหารเป็นจุดเชื่อมต่อการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบ ในขณะเดียวกัน สาขาการผลิตที่มีการขยายตัวสูงสุดในภาคอีสาน คือ ภาคอุตสาหกรรม เนื่องจากความได้เปรียบในการ เป็นแหล่งวัตถุดิบ เป็นแหล่งแรงงานจำนวนมาก และมีราคาที่ดินต่ำ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ผลักดันให้การ พัฒนาอุตสาหกรรมมีแนวโน้มในการขยายตัวการลงทุน และจะเป็นฐานการผลิตที่สำคัญในอนาคต

จากการขยายตัวของเศรษฐกิจข้างต้น ส่งผลให้มีการขยายตัวประชากรสูง โดยบริเวณที่มี ประชากรตั้งถิ่นฐานหนาแน่นมากที่สุดอยู่ในอนุภาคตอนกลางและตอนล่าง แต่เนื่องจากมีความเป็น เมืองค่อนข้างต่ำส่งผลให้แนวโน้มการเพิ่มขึ้นประชากรมีอัตราลดลง และมีการขยายตัวสูงขึ้นในกลุ่ม จังหวัดชายแดนด้านตะวันออกโดยเฉพาะจังหวัดมุกดาหารและพื้นที่โดยรอบ ส่งผลต่อการขยายตัวและ ความหนาแน่นที่เพิ่มขึ้นของการใช้ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัย รวมทั้งการลดลงของพื้นที่ป่าไรตามลำดับ

จากความได้เปรียบในเรื่องที่ตั้งที่เหมาะสมในการเป็นจุดเชื่อมโยงทั้งในระดับภาคและระหว่างประเทศ รวมทั้งการเติบโตทางเศรษฐกิจโดยเฉพาะภาคการค้าและการบริการที่ขยายตัวอย่างเด่นชัดเมื่อเทียบกับภาค ส่งผลให้ **มุกดาหารมีบทบาทเป็นเมืองหน้าด่านเศรษฐกิจที่สำคัญในระดับภาค** ทั้งนี้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 ที่มุ่งเน้นให้พื้นที่ชายแดนเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษ